

Cent anys de la Societat Catalana de Biologia, la primera societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SEGONA PART

La Societat Catalana de Biologia en la recerca i la formació científica catalanes, del final de la dictadura al segle XXI (1963-2012)

MIQUEL CARANDELL BARUZZI
CLARA FLORENSA
JOSEP M. CAMARASA
CRISTINA JUNYENT

Societat Catalana
de **BIOLOGIA**

Institut
d'Estudis
Catalans

Cent anys de la Societat Catalana de Biologia, la primera societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans

SEGONA PART

La Societat Catalana de Biologia en la recerca i la formació científica catalanes, del final de la dictadura al segle XXI (1963-2012)

MIQUEL CARANDELL BARUZZI

CLARA FLORENSA

JOSEP M. CAMARASA

CRISTINA JUNYENT

Barcelona, 2025

Institut
d'Estudis
Catalans

Societat Catalana
de **BIOLOGIA**

Camarasa, Josep M., autor

Cent anys de la Societat Catalana de Biologia, la primera societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

— Primera edició

Bibliografia. Índex. — Conté: Primera part. De la Societat de Biologia de Barcelona a la Societat Catalana de Biologia (1912-1963) — Segona part. La Societat Catalana de Biologia en la recerca i la formació científica catalanes, del final de la dictadura al segle XXI (1963-2012)

ISBN 9788499655567 (volum 1) — ISBN 9788499657929 (volum 2)

I. Camarasa, Josep M. De la Societat de Biologia de Barcelona a la Societat Catalana de Biologia (1912-1963) II. Carandell Baruzzi, Miquel, 1981 — Societat Catalana de Biologia en la recerca i la formació científica catalanes, del final de la dictadura al segle XXI (1963-2012) III. Casassas, Oriol, 1923-2012 IV.

Florensa, Clara V. Junyent, Cristina, 1957- VI. Societat Catalana de Biologia VII. Títol

1. Societat Catalana de Biologia — Història

061.22(460.23)(091)

Aquesta publicació ha rebut un ajut de:

Diputació de Girona

© Miquel Carandell Baruzzi, Clara Florensa Rodríguez, Josep Maria Camarasa Castillo

i Cristina Junyent Rodríguez

© Societat Catalana de Biologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: maig del 2025

Edició: Editorial Fonoll, SL

Disseny de la coberta: Mireia Barreras

Fotografia de la coberta: Proclamació del Premi per a estudiants de la Societat Catalana de Biologia de 1970 al Palau Dalmases del carrer de Montcada de Barcelona, que en aquells anys era la seu de l'IEC. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

Compost per Adriana M. Vila-Abadal

Imprès a Anfigraf Indústria Gràfica

ISBN: 978-84-9965-792-9

Dipòsit Legal: B 11042-2025

DOI: 10.2436/20.1501.03.1

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

Sumari

Pròleg	I
0. Introducció	5
1. La represa	11
1.1. El primer intent	11
1.1.1. La Societat Catalana de Biologia al final de la Guerra Civil Espanyola ..	11
1.1.2. Joaquim Ramis, la represa a través dels ulls d'un jove metge	16
1.1.3. La conferència de Trueta	19
1.1.4. La SCB en l'oposició catalanista al franquisme	24
1.2. La represa efectiva de les activitats	28
1.2.1. Les «reunions biològiques»	28
1.2.2. Les comissions de lexicografia i les relacions exteriors	41
1.2.3. La incorporació dels biòlegs	52
1.2.4. La nova Universitat Autònoma de Barcelona i el final de la clandestinitat	63
2. La consolidació	69
2.1. La Societat Catalana de Biologia es modernitza	69
2.1.1. Una nova època	69
2.1.2. Marta Estrada i Miyares, la consolidació a través dels ulls d'una jove biòloga	73
2.1.3. «Cap a on va la [Societat Catalana de] Biologia Moderna?»	81
2.1.4. Les RECAP	92
2.2. Exili, llengua i medi ambient	99
2.2.1. Les comissions especialitzades	99
2.2.2. La «Borsa del metge català a Mèxic»	106
2.2.3. «El català, llengua d'expressió científica»	113
2.2.4. Les sessions conjuntes i la conservació del medi	125

3. L'expansió	133
3.1. Transicions polítiques, transicions científiques	133
3.1.1. La SCB i la política científica de Transició	133
3.1.2. Passar pàgina sense perdre la memòria	141
3.1.3. Els cursos d'actualització i els cursos especialitzats	146
3.1.4. Les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya	152
3.2. Els anys vuitanta	166
3.2.1. Diversificació d'activitats i la nova època de Treballs	166
3.2.2. La internacionalització de la SCB	171
3.2.3. «Què cal saber?»	177
3.2.4. Les fagedes del Montseny	182
4. L'estabilització	189
4.1. Renovació i continuïtat	189
4.1.1. Nous objectius i nous estatuts	189
4.1.2. «Estudiant, ja n'ets soci?»	192
4.1.3. Les relacions amb l'IEC	194
4.2. Un cos social en transformació	197
4.2.1. El consell directiu i els socis	198
4.2.2. Les assemblees generals i les seccions	201
4.2.3. Les activitats de la SCB continuen	205
4.2.4. Les publicacions	213
4.3. La biologia en l'alba del nou mil·lenni	216
5. Arxius consultats i entrevistes	221
6. Recull d'imatges	223
7. Bibliografia	243
8. Índexs	253
Índex onomàstic	257
Índex toponímic	271

Pròleg

Aquest segon volum de la història de la Societat Catalana de Biologia té, ell mateix, una història. Potser més llarga i complexa del que haurien desitjat els seus iniciadors, i autors del primer volum, Oriol Casassas i Josep Maria Camarasa. Quan s'acostava la data del centenari de la fundació de la Societat i del cinquantenari de la seva represa després del forçat silenci dels anys del franquisme, Casassas i Camarasa es van proposar escriure la història d'aquells cent anys de vida de la Societat i dels seus socis més rellevants. El consell directiu va acollir favorablement el projecte, i fins i tot l'Institut d'Estudis Catalans el va afavorir amb un discret ajut, però el treball es va demostrar ben aviat d'una dimensió força més gran del que s'havia previst inicialment. Això, i el fet que la Societat va optar per prioritzar altres actes per celebrar el centenari a causa de les limitacions pressupostàries va comportar la fragmentació en dos volums de la història de la Societat i el retard en la publicació del primer, que no va aparèixer fins el setembre de 2020.

La divisió de la història de la Societat en dues parts de cinquanta anys cadascuna, en realitat, tenia una doble justificació. La primera i principal era que les fonts disponibles eren molt diferents per al període 1912-62 que per al període 1962-2012. Per al primer, eren gairebé inexistents a causa de la destrucció de la pràctica totalitat de la documentació generada entre 1912 i 1938 per la Societat, destrucció executada per les autoritats franquistes de la Facultat de Medicina de Barcelona els primers anys de la postguerra. Les fonts disponibles eren també inexistents per al període 1939-62. En canvi, per als anys transcorreguts després de la represa, la documentació era sobreabundant. Així, per al primer volum havia calgut fonamentar el relat principalment a partir de fonts secundàries —que tampoc eren tan nombroses com els autors haurien volgut. A més, eren d'allò més disperses: de l'arxiu de l'IEC a l'arxiu de l'Institut Pasteur o la Francis A. Countway Library of Medicine de la Harvard University; de les gasetilles de *La Vanguardia* a les publicacions de la Societat mateixa o

als articles i les ressenyes de *La Medicina Catalana*. En canvi, per a aquest segon volum, s'imposava una metodologia diferent. D'una banda, la riquesa de l'arxiu de la Societat —integrat en el de l'Institut d'Estudis Catalans— era extraordinària: llibres d'actes, comunicats als socis, anuncis de cursets i altres activitats, correspondència, llistes de socis, publicacions... De l'altra, la mort d'Oriol Casassas el 10 d'octubre de 2012, quan tot just acabava de revisar el text del cinquè capítol del primer volum, i les condicions de salut de Josep Maria Camarasa. Així, s'imposava plantejar d'una altra manera aquest segon lliurament, com també la incorporació de nous actors..

Per una afortunada circumstància, quan a començaments de 2016 Josep Maria Camarasa lliurava els darrers originals del primer volum, feia poc que havia conegut els qui ben aviat haviem de ser aquests nous autors. Efectivament, a finals de 2014, Miquel Carandell Baruzzi i Clara Florensa, signants d'aquest volum, ens havíem plantejat, amb la col·laboració d'altres historiadors de la ciència, encetar un projecte de recerca per estudiar el que vam anomenar la «ciència catalana clandestina» durant la dictadura franquista. Per portar a terme aquesta idea, vam presentar una sol·licitud per un programa de recerca de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 2015. Érem uns joves investigadors que, aleshores, encara estàvem elaborant les nostres tesis doctorals. Per aquest motiu, necessitàvem incorporar al projecte una persona amb coneixement de la temàtica i les fonts, i amb prestigi per liderar-lo. Aquesta persona va ser Josep Maria Camarasa.

En el procés d'elaborar el projecte, Josep Maria Camarasa va ser fonamental per ajudar-nos a dotar de contingut les nostres idees inicials. «Cal parlar de les societats filials de l'Institut d'Estudis Catalans», ens va dir, «en especial, de la Societat Catalana de Biologia!». El programa de recerca no va ser acceptat, però aquesta experiència ens va permetre, a més de conèixer en Josep Maria, aprofundir breument en l'activitat científica catalanista durant la dictadura. També ens va deixar una espina clavada, l'espina d'una recerca motivadora que es quedà esperant al calaix.

Així, quan en Josep Maria, després d'uns anys d'hivernació del projecte del segon volum de la història de la Societat Catalana de Biologia, durant els quals ell i Cristina Junyent havien anat aplegant materials i escrit una primera redacció d'alguns capítols, en particular el darrer, ens van proposar d'incorporar-nos al projecte i completar i reescriure les parts que en mancaven, principalment les referents al franquisme i la Transició, ho vam rebre com una via per treure'ns de dins, si més no en part, aquella espina. Podríem profunditzar amb temps i dedicació sobre el paper de la biologia en la clandestinitat científica a

través de l'anàlisi de les fonts històriques de la SCB. També, en certa manera, era una tornada als nostres propis orígens: encara que de generacions més tardanes que els protagonistes d'aquesta història, tots dos autors som, a més de doctors en història de la ciència, llicenciats en biologia. En la nostra narració retrobaríem persones i temàtiques que van formar part de la nostra formació científica.

A tots aquests professors, investigadors i biòlegs que han format les noves generacions fent d'aquesta manera història, i que es trobaran com a actors en aquestes pàgines (i els qui no s'hi esmenten però en formaren part) dediquem aquest llibre els seus autors. D'altra banda, els dos autors incorporats més tardanament al projecte, signants d'aquest pròleg, volem fer una menció molt especial a Josep Maria Camarasa, per haver-nos fet partícips d'aquest projecte i, sobretot, per la generositat de compartir el seu coneixement, la seva saviesa i les seves experiències.

MIQUEL CARANDELL BARUZZI I CLARA FLORENSA

Aiguafreda, 13 de febrer de 2025

0. Introducció

El mes de maig de 1975, només uns mesos abans de la mort del general Francisco Franco, la Societat Catalana de Biologia (SCB) va organitzar una sessió extraordinària sota el títol «L'impacte de la biologia en la cultura contemporània», dirigida per un dels científics catalans més reconeguts del moment, l'ecòleg Ramon Margalef. Alhora, en aquells mesos, la SCB tenia diverses activitats entre mans: participava en l'organització del desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que s'havia de celebrar el setembre de l'any següent a Perpinyà; formava part de l'intent d'elaboració d'un llibre blanc de la biologia a Catalunya; s'adheria a iniciatives de caràcter més ampli com ara el Congrés de Cultura Catalana, i, a més, elaborava un ric programa anual de sessions científiques.

En el llibre que teniu a les mans ens proposem mostrar com, en el període final de la dictadura, la Transició i les primeres dècades de democràcia, la SCB va esdevenir una institució fonamental per entendre la recerca científica catalana i les polítiques científiques d'aquests períodes, així com el paper de la biologia en aquesta investigació científica i en la societat en general. Les activitats mencionades i altres que mencionarem evidencien que la SCB va estar del tot immersa en els processos de creació i desenvolupament d'unes polítiques i cultura científiques a la Catalunya democràtica, com també vinculada a la implantació de la cultura catalana impulsada des del catalanisme polític. Igualment, intentarem entendre la relació de la SCB amb algunes de les figures científiques més rellevants dels diferents períodes estudiats: Ramon Margalef, Josep Trueta o Antoni Prevosti. Però no només ens fixarem en els grans noms, també volem conèixer el paper dels estudiants en el creixement i la consolidació de la SCB, la progressiva aparició de les dones en les seves activitats, la seva preocupació constant per l'ús del català en la ciència, i la seva vinculació amb moviments socials de base actius en aquella època, com ara la lluita per la conservació del medi ambient.

Aquest treball és la segona part de la història dels cent anys de la Societat Catalana de Biologia. Un primer volum, editat l'any 2020 i escrit per Josep Maria Camarasa i Oriol Casassas, va explorar els primers cinquanta anys de vida d'aquesta Societat, des de la seva fundació l'any 1912, passant pel punt d'inflexió de la Guerra Civil, i fins al primer pas cap a la restitució de les activitats de la Societat a partir de 1963, en ple franquisme. Agafant el relleu d'aquesta primera part, en aquest treball volem entendre la història de la SCB des de la primera represa d'activitats fins als inicis del segle XXI. Així, per conèixer el paper de la Societat en l'estructuració de la recerca científica en aquest període, hem decidit organitzar el llibre en quatre parts. La divisió facilita l'ordenació d'idees i la comprensió general de la història de la SCB, però, com la majoria de particions que es fan en el relat històric, és artificial i no reflecteix necessàriament uns talls significatius per als actors històrics.

La primera part del nostre volum està dedicada a la represa d'activitats de la SCB durant la dictadura. Per tal d'evitar repeticions i concentrar-nos en allò que pugui aportar més llum a la crònica que Camarasa i Casassas fan d'aquesta represa en el volum anterior, hem decidit adoptar un punt de vista històric diferent i peculiar: explicarem aquesta represa a través de la visió d'un personatge que en va ser protagonista, Joaquim Ramis i Coris, aleshores un jove metge involucrat en les activitats de la SCB des de gairebé el seu reinici. Aquesta perspectiva aporta noves pistes que serveixen per entendre millor com la Societat de Biologia de Barcelona es va convertir en Societat Catalana de Biologia i com va començar els anys setanta ben activa. Al mateix temps, aquesta perspectiva personal ens permet reconstruir la xarxa de relacions entre la Societat Catalana de Biologia i moltes altres entitats, iniciatives i persones que formaven part de la ciència catalana clandestina.

Joaquim Ramis era, en el moment de la represa de la SCB, un metge acabat de sortir de la universitat. Malgrat que només participà en la primera junta directiva de la nova Societat Catalana de Biologia, la visió d'un «nouvingut» ens ajuda a entendre la reconfiguració de la Societat en aquest moment, i ens permet aprofundir en els mètodes utilitzats per captar nous socis, així com l'origen i les característiques polítiques i socials dels que ja hi eren. Per la seva activa participació en la represa de la SCB, així com en multitud de diferents iniciatives que hi estaven vinculades en un grau més o menys elevat —com la represa de les *Monografies Mèdiques* o la dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana—, escollir la figura de Ramis ens permet una reconstrucció polièdrica de la SCB en aquest període, de les seves activitats i del seu impacte en la comunitat científica de l'època. Alhora, l'activisme polític catalanista de Ramis

és un bon exemple per entendre aquestes i altres activitats en què els socis de la SCB van participar per construir una cultura científica catalanista. També és exemplar el fet que la figura que utilitzem per descriure aquest període sigui un home. Veurem que aquest període de la SCB està fortament masculinitzat. La presència de dones tant en els òrgans directius com en les activitats de la SCB és o bé nulla o bé certament escassa.

En la primera part de la història de la Societat Catalana de Biologia, Camarasa i Casassas tracten ja de l'inici de la represa de la SCB fins l'any 1963. A partir d'aquesta feina feta, i amb l'ajut de la visió de Ramis, en el nostre treball proposem un seguit de preguntes de recerca que provem de contestar en la primera part del llibre: Quines institucions, actors i actrius històrics van participar en aquesta represa? Quin va ser el paper dels científics que havien format part de la Societat de Biologia de Barcelona abans de la Guerra Civil? Qui eren i com arribaven els nous socis a la SCB? Quin va ser el paper dels grups de resistència catalanista al règim? Quina va ser la relació de la SCB amb l'Institut d'Estudis Catalans? Quin tipus d'activitats s'hi feien? I els progressius canvis d'aquest context a mesura que passaven els anys, com van afectar l'activitat de la SCB?

En la segona part del llibre presenciarem la consolidació de la Societat i de les seves estructures, activitats i iniciatives. També veurem la consolidació d'un canvi de tendència dins la institució: de temàtiques de caràcter mèdic es passa cada cop més a temàtiques biològiques. Malgrat que «actors» de la generació i temàtica prèvies, com Josep Trueta o Ramis mateixos, encara exerciren càrrecs de responsabilitat, és la nova generació —i especialment la nova generació de biòlegs, entre els quals Ramon Folch, Mercè Durfort, Ricard Guerrero o Josep Maria Camarasa— la que progressivament agafa la batuta. Per tal d'entendre millor aquesta nova generació, i seguint amb l'aproximació a la història que hem adoptat en l'apartat anterior, ens endinsarem en aquest període a través de la figura de la biòloga Marta Estrada i Miyares. Com en el cas de Ramis, Estrada ens permet veure el nou període des d'uns ulls joves, acabats de sortir de la Facultat de Biologia, un personatge amb energia per al qual la participació en la Societat és una activitat més de les que porta a terme. Elaborar la crònica històrica d'aquest període a partir de la visió d'Estrada ens permet mostrar com eren, d'on venien i quins interessos movien els nous socis i actius participants de la SCB.

Així, descobrirem que les noves incorporacions a la SCB presentaven unes característiques molt diferents de les incorporacions dels anys seixanta, majoritàriament joves metges. A més de definir aquest perfil, també descriurem les

activitats que es van desenvolupar en aquesta segona etapa. Aprofundirem en l'establiment i l'atorgament dels premis a estudiants de la SCB, tractarem de la creació de les reunions científiques anuals anomenades RECAP i farem un primer pas per entendre la relació de la SCB amb els estudis ecològics, naturalistes i de reivindicació de conservació del medi ambient. En aquest sentit, les sessions conjuntes amb la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN) seran fonamentals. Mitjançant el cas de la Borsa del metge català a Mèxic explorarem la relació, encara en uns anys complicats políticament, de la SCB amb la memòria de l'exili resultant de la Guerra Civil Espanyola.

Igualment, també tractarem la creació de les primeres comissions especialitzades i el paper de la SCB en l'elaboració del conegut manifest «El català, llengua d'expressió científica». A partir d'aquestes qüestions, en aquest segon capítol ens plantejarem, entre altres interrogants: Quin va ser el procés de consolidació de les activitats de la SCB? Com es va articular la relació entre metges i biòlegs en aquest període? Com es va relacionar la SCB amb el moviment catalanista de l'època? Com ho va fer amb altres moviments socials vinculats a la biologia com el moviment ecologista? Quina va ser la seva relació amb els antics exiliats? Quina mena d'activitats científiques duia a terme? Com va fer front a una biologia cada cop més especialitzada?

La tercera part del llibre està dedicada a l'expansió de les activitats i la presència i influència pública de la SCB a partir del restabliment de la democràcia i la recuperació de la Generalitat de Catalunya. En aquest moment, veiem una intensa preocupació en el si de la SCB per intervenir en la configuració de les polítiques científiques del nou govern, com també en la de les institucions velles que es reformaven, sobretot de les diferents diputacions. També observem una constant preocupació per vincular-se amb les universitats i participar d'alguna manera en la formació dels nous biòlegs. Va ser en aquest període que es van començar a fer els cursos d'actualització i cursos d'especialització que, gràcies a la subvenció de la Generalitat, organitzaven les diferents seccions de la SCB. En aquest període observem un clar increment en la presència de científics internacionals en les activitats de la Societat com també una voluntat de participar en fòrums de debat biològic d'abast internacional. Com en altres períodes, la lexicografia científica —ara en el context de creació de les institucions lingüístiques de la Generalitat— i la recerca científica van seguir com a preocupacions fonamentals dins la gran varietat d'activitats promogudes per la SCB en els anys de la Transició.

La culminació de l'interès de la SCB per participar en la configuració de les polítiques científiques dels nous governs democràtics va arribar l'any 1982,

quan va organitzar les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins els àmbits de la biologia i la medicina. Aquesta trobada pretenia caracteritzar l'estat de la recerca i dels científics a Catalunya per tal de plantejar solucions a les institucions polítiques amb l'objectiu d'incentivar la investigació. A partir de la descripció detallada dels resultats d'aquesta trobada i de les qüestions que hem plantejat en els paràgrafs anteriors, en aquest capítol ens preguntem: Quin va ser el paper de la Societat Catalana de Biologia en la construcció de la cultura científica democràtica? I en la construcció de la catalanitat científica? Quina va ser la relació de la Societat Catalana de Biologia amb les noves institucions? Va intervenir en la construcció de polítiques científiques de la nova Generalitat? Quin paper va fer en la formació dels biòlegs en aquest període? Quines iniciatives es van dur a terme per potenciar la presència internacional de la SCB? Quines iniciatives de caràcter lexicogràfic es van dur a terme en aquest període? I la SCB, va participar de manera directa en iniciatives de recerca científica?

El quart capítol tracta del darrer període dels cent primers anys de la història de la Societat Catalana de Biologia, i és un apartat més breu que els anteriors. Les raons són diverses: en primer lloc, sempre és més difícil fer una història d'un període tan recent, la distància crítica necessària per elaborar el relat és més difícil d'assolir quan estem parlant d'esdeveniments de fa vint anys o menys. En segon lloc, l'arxiu de la Societat Catalana de Biologia, que ha estat la nostra principal font primària, arriba només fins els primers anys de la dècada dels noranta quan la documentació generada, per exemple les actes de les reunions del consell directiu, es van digitalitzar i guardar en disquets en comptes de fer-ho en llibres escrits. Això ha fet que el nostre esforç, centrat en l'anàlisi de la documentació de l'arxiu, no arribés a les dues darreres dècades. Finalment, la riquesa i l'interès d'allò que hem trobat i volgut descriure i analitzar en les dècades dels anys seixanta, setanta i vuitanta ha ocupat ja més enllà de l'extensió que ens van proposar que havia de tenir aquest llibre.

Així, hem optat per fer un capítol més curt amb tres apartats. Els dos primers els hem dedicat, als anys noranta i als primers anys del segle XXI, especialment a la renovació dels estatuts i altres canvis, a la continuïtat d'altres activitats i al paper dels estudiants. El darrer apartat tracta de la reflexió feta sobre l'estat de la biologia a inicis del nou mil·lenni, amb un breu apunt dedicat al centenari de la Societat Catalana de Biologia. Per un proper volum —potser amb motiu dels 125 anys o dels 150 anys de la SCB— queda pendent escriure amb molta més profunditat la història de la SCB als anys noranta i les primeres dècades del segle XXI.

En definitiva, la nostra intenció en aquestes quatre parts ordenades cronològicament és explicar la història de la SCB a partir dels diferents objectius i activitats de cada període. A partir d'elements que van apareixent en cada capítol, com la lexicografia científica, la vinculació entre medicina i biologia, les relacions internacionals, la divulgació científica o l'educació i la formació científiques volem entreteixir la represa, l'expansió, la consolidació i l'estabilització de les activitats de la Societat Catalana de Biologia els darrers cinquanta anys.

Per introduir-nos en el món de la SCB, hem fet ús de totes les fonts disponibles que ens permetessin establir una reconstrucció adequada del període. La principal font del nostre treball, com no podia ser d'una altra manera, ha estat, com dèiem, l'arxiu de la Societat Catalana de Biologia, que es troba dins l'arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. En aquest arxiu hem consultat actes de reunions del consell directiu de la SCB i de les seves diferents comissions, a més de multitud de documentació d'allò més variada sobre la seva activitat. També hem tingut accés a les memòries escrites de Joaquim Ramis i Coris i alguns documents del seu arxiu personal cedits per ell mateix. Igualment ha estat primordial la documentació i el testimoni escrit que ens van proporcionar Josep Maria Camarasa, que va ser secretari de la SCB durant molts anys, i Cristina Junyent, que ho va ser en anys posteriors. Finalment, han estat una font imprescindible les entrevistes amb persones que, com Joaquim Ramis o Marta Estrada, van viure la represa i el paper de la Societat Catalana de Biologia en el darrer quart del segle xx. D'altra banda, hem utilitzat la bibliografia secundària disponible, imprescindible per emmarcar les diferents persones i institucions que anaven sortint en el nostre relat. Les principals fonts d'arxiu, entrevistes fetes i bibliografia secundària, es poden consultar al final d'aquest volum.

1. La represa

En aquest capítol parlarem breument, en primer lloc, de l'estat en què van quedar la Societat de Biologia de Barcelona (SBB) i l'Institut d'Estudis Catalans després de la Guerra Civil Espanyola. A continuació, veurem que va ser en el context de la represa d'activitats de l'Institut d'Estudis Catalans que es va dur a terme un primer intent de represa també de les activitats de la Societat Catalana de Biologia (SCB). Abans d'explorar-ho, però, aprofundirem en la figura del metge Joaquim Ramis i Coris, que ens servirà per definir el perfil dels nous socis de la SCB. A continuació, i utilitzant la figura de Ramis, ens endinsarem en la relació de la SCB amb la clandestinitat catalanista en el franquisme i acabarem aquest capítol descrivint la segona i definitiva represa de la SCB ja ben entrats els anys seixanta, amb la presidència de Josep Alsina i Bofill, la creació de les comissions de lexicografia i relacions internacionals i la incorporació progressiva dels biòlegs.

1.1. El primer intent

1.1.1. La Societat Catalana de Biologia al final de la Guerra Civil Espanyola

Creada el 1912 amb el nom de Societat de Biologia de Barcelona, l'actual Societat Catalana de Biologia —la primera filial de l'Institut d'Estudis Catalans— arribava l'any 1962 al seu cinquantè aniversari gairebé del tot inactiva. Dirigida pel metge August Pi i Sunyer i amb el també metge Jesús Maria Bellido com a secretari, la Societat de Biologia de Barcelona (SBB) havia mantingut la seva activitat fins ben entrada la Guerra Civil. La Societat tirava endavant l'organització periòdica de conferències, la publicació dels *Treballs de la Societat de Biologia de Barcelona* fins l'any 1938 i el manteniment de relacions científiques

estretes tant amb institucions de la mateixa ciutat —com ara l'Institut de Fisiologia, que igualment dirigia Pi i Sunyer, o el Laboratori Microbiològic Municipal, amb Ramón Turró al capdavant— com amb científics de la resta de l'Estat i també internacionals. Era una Societat que seguia els preceptes d'allò que s'ha anomenat el catalanisme mèdic d'aquest inici de segle, un caràcter que la SCB va heretar sens dubte, i que va marcar profundament la seva activitat durant la dictadura, però també durant la Transició i la democràcia.¹

Tal com explica el primer volum de la història de la Societat Catalana de Biologia, la gran majoria dels socis de la Societat de Biologia de Barcelona van haver d'exiliar-se amb la instauració del nou règim franquista o en van patir greus conseqüències. De la vuitantena de socis numeraris d'abans de la Guerra Civil, 24 van marxar a l'exili, 28 van ser víctimes de represàlies amb pèrdua de càrrecs i llocs de treball i 22 van ser víctimes d'expedients de depuració tot i mantenir els seus càrrecs. Només 6 socis de la SBB es van alinear clarament amb el bàndol franquista: Jaume Pujiula, Salvador Gil Vernet, Lluís Trias de Bes, Joan Puig-Sureda, Xavier Farrerons i Co, Vicenç Carulla i Joaquim Salarich i Torrents.

El jesuïta Jaume Pujiula, que ja tenia més de setanta anys al final de la Guerra Civil, va ser el principal promotor del desaparegut Institut Biològic de Sarrià, on va desenvolupar la seva investigació sobre embriologia. Catòlic i conservador, Pujiula va prendre part activa en els debats al voltant de l'evolució durant la dictadura franquista.² Per la seva banda, Salvador Gil Vernet, el primer d'una nissaga d'especialistes en urologia, havia estat cessat, pel govern de la República, de la seva plaça de catedràtic d'universitat només començar la Guerra Civil per les seves idees conservadores. Això va fer que, en acabar el conflicte, Gil Vernet recuperés la càtedra per ordre del nou govern. Lluís Trias de Bes fou un cardiòleg que durant el conflicte bèl·lic va passar a territori «nacional» i, acabada la Guerra, va esdevenir director de l'Hospital d'Infecciosos, actual Hospital del Mar, on van treballar uns quants dels metges protagonistes de la represa. Trias de Bes va ser un personatge fonamental per entendre la visita d'Alexander Flemming a Barcelona l'any 1948. El destacat cirurgià Joan Puig-Sureda, que havia estat un dels fundadors de l'Institut Policlínic, futura Clínica Platón, formava part d'aquest catalanisme mèdic i conservador. De fet, va ser un dels primers socis de la Societat de Biologia de Barcelona, va col·laborar amb August

1. Camarasa i Casassas 2020 i, sobre el catalanisme mèdic aplicat a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, per exemple, Pastor Cubo i Martínez-Vidal 2002.

2. Velasco 2014, Velasco 2016, Durfort 1995 i Florensa 2017.

Pi i Sunyer a l'Institut de Fisiologia i va ser president del novè Congrés de Metges de Llengua Catalana el juny de 1936. Ara bé, quan va esclatar la Guerra Puig-Sureda va decidir passar al bàndol franquista. En acabar el conflicte fou designat cap del Servei de Cirurgia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau i va continuar com a un dels dirigents de la Clínica Platón, on va acollir diversos metges depurats, entre d'altres Josep Alsina i Bofill, un personatge clau en la nostra història.³

Poc sabem de Xavier Farrerons i Co, més enllà de la seva especialització en malalties al·lèrgiques, el seu paper com a creador del primer dispensari d'aquest tipus de malalties a Espanya en la càtedra d'Agustí Pedro i Pons a la Universitat de Barcelona, i la seva participació en els inicis dels anys seixanta en la creació de l'Associació d'Al·lèrgia i Immunologia dins l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. Sabem també que va ser soci de la SBB, però que tot i això no va impartir-hi mai cap comunicació.⁴ Més conegut, Vicenç Carulla, especialista en càncer i radioteràpia, va ser, a partir d'abril de 1939, director de l'Hospital Clínic de Barcelona fins l'any 1952, va treballar a la universitat i es va jubilar el 1966 quan la SCB iniciava la seva represa. A més, va participar en el sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.⁵ Finalment, Joaquim Salarich i Torrents fou un cirurgià que va treballar a l'Hospital Clínic i al de la Santa Creu i Sant Pau amb Puig-Sureda abans de la Guerra, a més de participar en el sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana celebrat a Barcelona l'any 1930. Malgrat que era soci de la SBB, tampoc no hi va presentar mai cap comunicació. Durant el conflicte, va escollir el bàndol franquista i arribà a ser capità metge el març de 1938 treballant en diversos hospitals militars, i cap de cirurgia de l'Hospital Militar de Barcelona ja amb el grau de comandant. Després de la Guerra, va exercir a l'Hospital Militar, a l'Hospital d'Infecciosos, i a l'Hospital de la Santa Creu de Vic, a més d'exercir la seva activitat privada en cirurgia. Va ser també vicepresident de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i secretari de la Societat Catalana de Cirurgia.⁶

Pel que fa als exiliats, hi havia, per exemple, els mateixos August Pi i Sunyer i Jesús Maria Bellido, que van marxar a Mèxic i França respectivament, o altres distingits i actius socis com els metges Rossend Carrasco i Formiguera, Jaume Aiguadé o Emili Mira. De fet, com molt bé mostren Camarasa i Casassas en el

3. Casares i De Fuentes 2001.

4. Marquès i altres 2016.

5. ABS, Vicenç Carulla i Riera.

6. MYC, Joaquim Salarich i Torrents.

primer volum, la Guerra Civil i sobretot l'exili van ser un cop molt dur per al collectiu associat a la Societat de Biologia de Barcelona.⁷ Diversos historiadors han mostrat que la professió mèdica catalana, i en especial l'Escola de Fisiologia d'August Pi i Sunyer, va quedar pràcticament destruïda. Una gran majoria de metges que eren socis de la Societat de Biologia de Barcelona van acabar dispersats entre França, Llatinoamèrica (sobretot Mèxic, Veneçuela i Argentina), i els països anglosaxons (Estats Units i el Regne Unit).⁸ En aquest llibre veurem també situacions en què la SCB i els seus dirigents es qüestionaren quina havia de ser la seva relació, institucional i de representació, amb l'exili i els antics socis de la Societat de Biologia, sobretot a partir del retorn de la democràcia i la possibilitat de plantejar aquests temes d'una manera més oberta.

Sorgeix aquí una qüestió que és important per entendre les característiques de la posterior represa de la Societat Catalana de Biologia. Veiem que la gran majoria dels socis de la Societat de Biologia d'abans de la Guerra Civil eren metges de formació. Com expliquen Camarasa i Casassas, la manera com aquests científics entenien la biologia abans de la Guerra era del tot diferent a com l'entendrien els que restauraren les activitats de la ja Societat Catalana de Biologia entrats els anys setanta. Aquesta circumstància marcà els debats fonamentals de la represa dins la SCB, al voltant de qüestions com quina havia de ser la biologia preponderant en les seves activitats, quina havia de ser la relació entre medicina i biologia, o quins eren els límits disciplinaris de cadascuna. Com veurem, sorgiren disputes, de vegades explícites i d'altres implícites, sobre quin protagonisme o pes havia de tenir cada una de les dues disciplines en les activitats de la SCB o quina havia de ser la relació de la SCB amb la investigació biològica de caràcter més naturalista. Aquest fou un tema important tant en els primers anys de la represa com en els anys de la Transició a la democràcia. Era una qüestió fonamental: contribuiria a establir les fronteres disciplinàries i professionals de dues ciències entrelaçades que havien de patir uns canvis accelerats.

Val a dir que en el context de la immediata postguerra, la situació no era gaire millor per a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la institució de la qual la SCB era filial. L'IEC sobrevivia aleshores en un pis de la Gran Via de Barcelona

7. Camarasa i Casassas 2020, p. 159.

8. S'ha escrit molt sobre l'exili científic durant i després de la Guerra, alguns exemples poden ser: Zarzoso i Martínez-Vidal (eds.) 2011; Barona (eds.) 2010; Agustí 2005; Zarzoso i Martínez-Vidal 2009; Guerra 2003.

propietat de l'Editorial Pedagògica.⁹ Aquesta supervivència fou possible en bona part gràcies a la feina del filòleg i secretari de l'IEC, Ramon Aramon i Serra, i de la bibliotecària i secretària contractada per Aramon, Montserrat Martí i Bas. Després de ser represaliats, i en el cas d'Aramon, fins i tot haver anat a la presó, van ajudar a mantenir l'activitat de l'Institut en la clandestinitat amb Josep Puig i Cadafalch com a president oficial. L'IEC va reprendre les activitats l'any 1942 a casa de Puig i Cadafalch mateix, mentre que la Secció de Ciències ho feu l'any següent, amb una reunió on només consten tres membres: el meteoròleg Eduard Fontserè, el paleontòleg Josep Ramon Bataller i el botànic Pius Font i Quer.

Oficialment, a principis dels anys seixanta la Societat de Biologia de Barcelona seguia presidida pel metge Leandre Cervera, que havia estat escollit president l'any 1935. Destituït dels seus càrrecs de professor de l'Escola Superior d'Agricultura i de professor de la Universitat de Barcelona a conseqüència d'un procés de depuració després de la Guerra, Cervera tenia llavors seixanta-tres anys i treballava als laboratoris Fher, de capital americà. Més enllà d'intentar reprendre cap mena d'activitat, la problemàtica principal que va afrontar la SBB en aquests anys fou la destrucció de la documentació prèvia a la Guerra, que s'havia preservat a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona.¹⁰ El moment i les circumstàncies d'aquesta destrucció no són clares. Les evidències històriques semblen indicar que es devia produir cap a l'estiu de l'any 1946 després d'un trasllat de llibres, probablement sota les ordres de Máximo Soriano, degà de la Facultat de Medicina, i Juan Jiménez Vargas, catedràtic de fisiologia i membre de l'Opus Dei que havia acompanyat José María Escrivá de Balaguer durant la Guerra.

En la reunió del consell directiu de l'Institut d'Estudis Catalans del 26 de novembre de 1949 a casa de Puig i Cadafalch, Leandre Cervera va llegir, segons ho indiquen les actes, «un detallat report sobre la destrucció per part de professors de la Facultat de Medicina» d'aquesta documentació. Tots els esforços «per intentar evitar aquesta destrucció», continuen les actes de la sessió, «han estat inútils». Entre aquests esforços, Camarasa i Casassas parlen d'un ofici enviat per Puig i Cadafalch al degà de Medicina, que les actes de la reunió de novembre del 49 assenyalen que «no ha obtingut cap resposta». Les fonts ens indiquen que aquest episodi depuratiu de la dictadura havia tingut ressò més

9. Balcells, Pujol i Izquierdo 2007 i Camarasa i Roca i Rossell 2008.

10. Camarasa i Casassas 2020, p. 164-170.

enllà de les fronteres espanyoles: les actes conclouen afirmant que «el secretari (Aramon) informa» que la destrucció de la documentació ha tingut «ressò» en «les ràdios estrangeres».¹¹

Destruïda la documentació, la SBB corria el perill de desaparèixer. Calia iniciar els primers passos per tornar-la a activar. En els apartats que segueixen veurem que, en el context de les reunions clandestines de l'IEC, Aramon, Cervera i d'altres van protagonitzar un primer intent de reactivar-la. Abans, però, explorarem la figura de Joaquim Ramis, que ens servirà per introduir-nos en la represa d'activitats de la que havia de ser la Societat Catalana de Biologia.

1.1.2. Joaquim Ramis, la represa a través dels ulls d'un jove metge

En aquest apartat farem una breu aproximació biogràfica del pediatra Joaquim Ramis i Coris per reconstruir, mitjançant el fil conductor del seu testimoni, els primers anys de la represa de la SCB. Ramis va néixer l'any 1928 en el si d'una família benestant, catalanista, d'idees en part progressistes, que estava formada per una nissaga de metges. El fons documental de la família es conserva en l'arxiu històric del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya.¹² El besavi de Ramis i Coris, Joaquim Ramis Taix, va ser fill d'un dels fundadors del Vapor Vell de Sants, una de les primeres grans fàbriques de Barcelona, propietat en part també de Joan Güell, i icona tant de la indústria catalana com de les reivindicacions veïnals dels moviments populars de Sants als anys setanta. Per bé que no era metge de formació, Ramis Taix era molt aficionat a la gimnàstica i va inaugurar, l'any 1861, el primer gimnàs higiènic de Barcelona a l'actual passeig Colom.¹³ La nissaga de metges va començar amb l'avi, Joaquim Ramis i Amigó, un metge que, a diferència de la majoria de la família, segons Ramis i Coris, tenia fortes conviccions anticlericals. La tradició mèdica va continuar amb el pare, Miquel Ramis i Matas, encara actiu en el període que descriurem, i que a partir de 1954 va exercir com a metge combinant la medicina general i l'homeopatia a l'Hospital del Nen Déu de Barcelona.¹⁴

11. Acta sessió IEC, 26 de novembre de 1949, AIEC.

12. El fons Ramis és consultable dins dels arxius històrics del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya: https://www.museudelamedicina.cat/coleccions/fitxa_arxiu_historics.php?UpOm5=H&UpRu5Am=JH.

13. Balius 1985.

14. Vegeu el capítol 1 de l'autobiografia no publicada de Joaquim Ramis. Per una biografia de Miquel Ramis: JRC, Miquel Ramis i Matas.

Abans de la Guerra Civil, Joaquim Ramis i Coris, el nostre protagonista, va anar a l'escola a la Mútua Escolar Blanquerna, una institució fundada pel conegut pedagog Alexandre Galí. Després que la dictadura de Primo de Rivera desmuntés els projectes pedagògics de la Mancomunitat de Catalunya en què participava Galí, aquest va liderar la fundació de la Mútua Escolar Blanquerna.¹⁵ Guiada amb nous mètodes pedagògics, la Blanquerna es va inaugurar l'any 1932 a la Via Augusta, en un gran edifici amb tallers, aules de dibuix, pistes d'esports, laboratoris de ciències, biblioteca... En paraules de Ramis, dels seus anys de formació a la Blanquerna, tot i que van ser pocs, es va emportar «una educació; una manera de comportar-nos [...] en la convivència, en el respecte a l'autoritat sense que hi hagués autoritarisme». Ramis també en va destacar el caràcter catalanista i «d'ordre» de l'Escola, afirmant que, «sobretot, ens estimularen a estimar el país, les institucions i el país».¹⁶

Quan el juliol de 1936 va esclatar la Guerra Civil, Ramis era un nen de només vuit anys. Atesa la seva edat i el seu context benestant, va viure el conflicte amb una calma relativa. Part de la Guerra la va passar a la casa familiar de Barcelona, i alguns dels mesos de més intensitat dels bombardeigs de la ciutat tota la família es va instal·lar a la casa d'estiu dels avis, a Castellterçol. En acabar la guerra, amb onze anys, Ramis va entrar a l'Escola Virtèlia, una escola privada creada l'any 1939 a Sant Gervasi. Catalanista, conservadora i catòlica, l'Escola Virtèlia és un d'aquells exemples de com la repressió franquista no va afectar amb la mateixa intensitat les capes burgeses de la societat, sobretot si es presentaven com a catòliques i conservadores, malgrat el seu catalanisme. Aquesta escola, i l'associada Confraria de la Mare de Déu de Montserrat de Virtèlia, és coneguda pel fet que va acollir la «generació Virtèlia», la generació de l'elit barcelonina que, amb la Transició, va copar algunes de les posicions més importants en la política, cultura i societat civil catalanes. Entre d'altres, van formar part d'aquesta «generació» Jordi Pujol, que no va anar a l'escola però sí a la Confraria, els germans Pasqual i Ernest Maragall, Miquel Roca, Federico Mayor Zaragoza, l'escriptor i filòsof Xavier Rubert de Ventós i el publicista Lluís Bassat.¹⁷

A més d'anar a l'Escola Virtèlia, Ramis va participar a la Confraria, i en va arribar a ser confrare major just abans que Jordi Pujol. Segons el seu testimoni,

15. Galí 1995, p. 52.

16. Ramis, autobiografia, capítol 1, p. 1-2.

17. Roig 2011.

la Confraria, que entre altres objectius intentava mantenir el contacte entre antics alumnes de la Virtèlia, «era el lloc perfecte, lluny del catolicisme nacional catòlic del règim» per continuar una formació catòlica a base de «concerts, actes, visites culturals, excursions...». Ramis també reconeix la Confraria com el lloc on els interessos d'alguns dels joves participants, com ell mateix, van anar virant d'una «simple espiritualitat fins a una inquietud social, cultural i també política».¹⁸ Així doncs, mentre l'escola formava en els valors del catalanisme conservador i catòlic, a la Confraria aquests valors es posaven en acció, i aquesta «generació Virtèlia» va fer les primeres passes cap a l'activitat política i social.

A més de formar part de la Confraria, Ramis va estar vinculat a diferents moviments catòlics i, ateses les circumstàncies, polítics, com el de Crist Catalunya, conegut sovint per les sigles CC. Aquest va ser un col·lectiu que representava el nou catolicisme catalanista de postguerra i que posteriorment va anar evolucionant a altres associacions. Hi participaren, entre d'altres, el director teatral Frederic Roda, o Jordi Pujol mateix.¹⁹ Ramis també va ser convidat a reunions amb membres de l'Opus Dei, possiblement per captar-lo, encara que «l'Obra» sembla que no li va interessar gaire i hi va «anar espaiant» les seves «visites fins que, uns anys més endavant, no varen insistir més» i la seva incorporació no va tenir lloc.²⁰ Segons el seu propi testimoni, amb els anys, Ramis va deixar d'interessar-se pel món eclesiàstic i, progressivament, es «trobava més còmode entre els companys afins a una ideologia socialitzant».²¹

En definitiva, sense voler-hi entrar en profunditat, cal apuntar aquí la rellevància d'aquests orígens i formació cultural, catalanista i religiosa de Ramis perquè ens ajuda a entendre la seva posterior activitat vinculada a la Societat Catalana de Biologia i al moviment catalanista i mèdic de finals de la dictadura. Constitueix un bon exemple d'un perfil polític i social, no l'únic però present entre els metges que pertanyien a la SCB. Conèixer, doncs, els detalls de la vida de Ramis ens permet caracteritzar una trajectòria que, amb les peculiaritats de cada cas, compartiren alguns dels protagonistes d'aquest primer capítol. Seguint la tradició familiar d'estudiar medicina, a finals dels anys quaranta Ramis va entrar a la universitat. De la seva activitat mèdica en parlarem en detall més endavant, però volem destacar ara que l'inici de la seva vida

18. Ramis, autobiografia, capítol 2, p. 9 i 16.

19. Bordetas Jiménez i Sánchez Sorribes 2019 i Wikipedia Contributors 2023a.

20. Ramis, autobiografia, capítol 2, p. 11.

21. Ramis, autobiografia, capítol 2, p. 19. Va ser amic, per exemple, d'Alfons Comín. Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.

científica no va suposar, ni de bon tros, una davallada de la seva presència en associacions, entitats i iniciatives de tota mena, com el Col·legi de Metges, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears o la Societat Catalana de Pediatria, a més de la Societat de Biologia.

1.1.3. La conferència de Trueta

El 10 d'abril de 1954, en una sessió de l'Institut d'Estudis Catalans, el secretari Ramon Aramon va anunciar la conferència que al cap de dos dies s'havia d'impartir a casa del president Puig i Cadafalch i que suposà la represa de les tasques de la Societat de Biologia: la famosa conferència del metge Josep Trueta.²² Als inicis dels anys cinquanta, progressivament, la Societat de Biologia de Barcelona va anar passant a anomenar-se, en les actes de l'IEC i en les de la Secció de Ciències, primer Societat de Biologia —sense Barcelona— i, finalment, Societat Catalana de Biologia. En aquesta època, segons explica Ramis en les seves memòries, «un grup de metges», entre els quals Josep Alsina i Bofill, Pere Babot, Oriol Casassas i Ramis mateix, es reuniren a la Rambla de Catalunya, a casa del també metge Agustí Marí i Guinart, un dels fundadors de la Clínica Sant Jordi a Sant Andreu.²³ Ramis afirma que no s'hi van prendre notes, però que, segons recorda, un dels temes a discutir va girar al voltant del nom que havia d'adoptar la Societat de Biologia de Barcelona.²⁴ Ja des d'abans de la Guerra, la tendència de moltes filials de l'Institut d'Estudis Catalans, com en el cas de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, fundada l'any 1932, o de la Societat Catalana de Geografia, de l'any 1935, era que la denominació palesés que eren societats catalanes, cosa que, a més, ampliava la capacitat de rebre socis de tot el territori i no només de Barcelona.²⁵

Després de la Guerra, Josep Alsina i Bofill, una vintena d'anys més gran que Ramis, havia estat depurat del càrrec a la universitat i treballava en la que seria la Clínica Platón.²⁶ Per la seva banda, Pere Babot, sis anys més gran que Alsina, havia treballat a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau abans de la guerra, però

22. Acta sessió IEC, 10 d'abril de 1954, AIEC.

23. Casassas 1990, Societat Catalana de Biologia 2002, p. 23, i Colomines 1967.

24. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 36, Ramis, autobiografia, capítol 13, p. 2, Camarasa i Casassas 2020, p. 175.

25. Camarasa i Casassas 2020, p. 175.

26. Casares i De Fuentes 2001.

va acabar exercint a la Clínica Corachan després d'un procés de depuració.²⁷ Oriol Casassas, cinc anys més gran que Ramis, feia anys que era pediatra a l'Hospital d'Infecciosos, actual Hospital del Mar, i, com veurem, va desenvolupar una considerable trajectòria de participació associativa tant catalanista com en el món de la medicina.²⁸ Al seu torn, Alsina i Babot, que havien estat actius en les associacions de metges d'abans de la Guerra i, en menor mesura també Casassas, van ser fonamentals en la represa de les activitats de la Societat.²⁹ Seguint la tradició trencada pel conflicte armat, la SCB es va convertir en un dels espais de reunió de l'anomenat catalanisme mèdic, ja que, malgrat que reunia diferents perfils socials, polítics i ideològics, en la seva majoria aquests metges coincidien en la seva catalanitat i el seguiment, en un grau més o menys elevat, d'idees conservadores.

Amb només vint-i-sis anys i llicenciat tot just uns anys abans, doncs, Ramis va entrar en contacte amb les activitats clandestines de la SCB. Ell mateix afirma que, davant la situació a la universitat, controlada per les faccions properes al règim, i amb majoritària presència de catedràtics i professors també afins a la dictadura, és clar, amb l'obligatorietat del castellà en totes les esferes, l'objectiu era buscar activitats científiques en català. Però com s'havia de complir aquest objectiu? La via d'entrada de Ramis a la Societat Catalana de Biologia va ser, de fet, doble. Hi va ajudar la xarxa de relacions generada a l'Escola Virtèlia. Ramis hi va coincidir amb una de les filles del metge Josep Alsina i Bofill, amb qui després compartí promoció a la carrera.³⁰ També afirma en les seves memòries que, a principis de 1950, Alsina i Bofill va fer una conferència en català a la Virtèlia, a «un cercle reduït de metges joves i estudiants anomenat "Pere Tarrés"».³¹

D'altra banda, un dels primers llocs on Joaquim Ramis, especialitzat en pediatria, va exercir fou l'Hospital d'Infecciosos. Allà va coincidir amb els pediatres Pere Calafell, expulsat de la seva posició a la universitat per la depuració, i Oriol Casassas, participants de les escadusseres reunions de l'«esporullada» (segons paraula de Leandre Cervera) Societat. Segons el testimoni de Ramis, fou precisament Casassas qui el convidà a la sessió extraordinària de Trueta a

27. Camarasa i Casassas 2020, p. 175 i Societat Catalana de Biologia 1985b.

28. Autors diversos 2014.

29. Camarasa i Casassas 2020, p. 174, Societat Catalana de Biologia 1985b i Autors diversos 2014.

30. Ramis, autobiografia, capítol 13, p. 4. Els fills de Babot també anaven a la Virtèlia.

31. Ramis, autobiografia, capítols de personatges 3, p. 2. Jordi Pujol també va participar en aquest cercle anomenat Pere Tarrés.

casa de Puig i Cadafalch.³² Ramis explica que a l'Hospital d'Infecciosos hi va trobar un espai molt més «catalanitzat» que no pas el que havia estat la universitat.³³ A més de conèixer-hi Casassas, a l'Hospital d'Infecciosos va participar en l'organització d'unes «sessions per a comentar patologies infantils», on, «òbviamment, la conversa era en català». En aquestes sessions hi participaven sobretot membres del Departament de Pediatria, entre ells Casassas i Ramis, però també alguns externs, com ara el metge Antoni Gutiérrez Díaz, «Guti», conegut posteriorment pel seu activisme polític antifranquista.³⁴

El 12 d'abril de 1954 es va marcar en vermell en les agendes dels membres de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquell dia, el metge Josep Trueta va impartir una conferència que ha esdevingut gairebé mítica, per la importància del personatge, pel lloc i per les circumstàncies en què es va dur a terme, i alhora perquè va suposar un primer intent de reiniciar les activitats del que seria la SCB. Com ja sabem, aquell dia es va celebrar una sessió científica (i, ateses les circumstàncies, també política) a casa del president de l'Institut d'Estudis Catalans Josep Puig i Cadafalch, al 231 del carrer de Provença, entre Balma i Rambla de Catalunya. En la seva presentació, el cèlebre metge va tractar del tema de la poliomielitis, de molta actualitat en aquell moment ja que es començaven a aplicar les primeres vacunacions massives amb la vacuna Salk. La clandestinitat es respirava per tots els racons d'aquella casa. Les golfes amagaven, ja en el moment de la reunió, més d'un centenar de caixes de la documentació política de l'època de la Mancomunitat. L'arquitecte i historiador les havia amagat l'any 1923 per por de les represàlies polítiques de la dictadura de Miguel Primo de Rivera, i no van ser redescobertes fins l'any 2006. Aquest exemple, així com la destrucció dels papers de la Societat de Biologia de Barcelona que ja hem esmentat, mostra la importància que els diferents actors històrics donaven al registre documental, a l'arxiu de les activitats d'aquestes associacions científiques i polítiques, i que, de fet, són fonamentals en el desenvolupament de la feina de l'historiador.³⁵

A banda de Puig i Cadafalch mateix i de Ramon Aramon, la sessió va ser presidida pel president de la SBB, en aquell moment Leandre Cervera, que pel que sabem va aprofitar que Trueta, exiliat al Regne Unit, visitava Barcelona per organitzar l'acte. Entre els assistents, a més de Cervera i Josep Alsina i Ramis,

32. Ramis, autobiografia, capítol 13, p. 2.

33. Ramis, autobiografia, capítol 13 i entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.

34. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 2 i personatges 6.

35. Acta sessió IEC, 15 de maig de 1954, AIEC.

n'hi havia alguns dels que foren protagonistes de la represa: Pere Babot, Oriol Casassas, Agustí Marí, Josep Oriol i Anguera, Antoni Esteve, Josep Vidal i Munné, Conrad Xalabarder, Lluís Sayé, Tomàs Seix o Moisès Broggi.³⁶ En el breu escrit titulat «Mots del Dr. Leandre Cervera, en la sessió del 12 d'abril de 1954», publicat als *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* l'any 1963, el llavors president de la Societat deia que la visita de Trueta va ser un «factor catalític» que els va empènyer a tornar a la «vida activa», referint-se a la Societat de Biologia de Barcelona.³⁷ Ara bé, tal com també diuen Camarasa i Casassas, considerant el canvi progressiu de nom i els anys d'interval que encara van passar fins a la represa real, aquesta conferència no sembla el punt de partida de la represa efectiva de les activitats de la Societat Catalana de Biologia, sinó més aviat del punt i final de la Societat de Biologia de Barcelona, destrossada després de la Guerra Civil i la repressió franquista.³⁸

La conferència de Trueta potser no va ser el catalitzador de la represa, com després s'ha matisat, però sí que va servir perquè es produís una trobada de metges i biòlegs de la vella generació, com ara Cervera, Trueta o Alsina, amb d'altres més joves i amb més ganes i energies d'activar-se culturalment i científica, per exemple Casassas o Ramis. De fet, Ramis, en les seves memòries, afirma que la conferència de Trueta va ser «molt coneguda» entre els metges d'orientació catalanista, alguns dels quals més tard col·laborarien en la represa.³⁹

Poc després de la conferència de Trueta, en l'acta del consell de l'IEC del 12 de juny del mateix any 1954, ja com a Societat Catalana de Biologia, el secretari, Ramon Aramon, va anunciar que havien assistit «a una reunió d'un grup de metges que es proposen de prosseguir els treballs de la Soc. Cat. de Biologia. En aquesta reunió fou designada una junta provisional, que durà a terme els treballs necessaris per tal que la Societat actuï normalment durant el pròxim curs 1954-55».⁴⁰ A finals d'aquell mateix any, l'Institut d'Estudis Catalans va rebre una carta de l'antic fundador i president de la Societat de Biologia a l'exili, August Pi i Sunyer, que els felicitava per la represa de les activitats. La junta provisional estava formada per Leandre Cervera com a president, a més de delegat de l'Institut d'Estudis Catalans, Josep Vidal i Munné com a vicepresident, i Josep Oriol i Anguera com a secretari. Com veurem, aquesta junta recuperada

36. Llistat d'Assistents a la conferència de Trueta, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

37. Cervera 1963 i Camarasa i Casassas 2020, p. 171.

38. Camarasa i Casassas 2020, p. 172.

39. Ramis, autobiografia, capítol 13, p. 5 i entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.

40. Acta sessió IEC, 12 de juny de 1954, AIEC.

no va arribar a significar una veritable represa de les activitats de l'antiga Societat de Biologia de Barcelona, més enllà d'una certa activitat representativa. A finals d'aquell mateix any, l'Institut d'Estudis Catalans va rebre una carta de l'antic fundador i president de la Societat de Biologia a l'exili, August Pi i Sunyer, que els felicitava per la represa de les activitats.⁴¹

Els tres membres de la junta provisional sense cap vocal assignat eren ja grans, de la generació anterior a la Guerra, i tots tres treballaven al sector privat després d'haver estat depurats en un grau més o menys elevat. Leandre Cervera i Astor, que l'any 1954 ja tenia 63 anys, fou un veterinari i metge membre destacat de la generació de científics d'abans que esclatés el conflicte bèl·lic. Havia treballat amb Ramon Turró al Laboratori Municipal de Barcelona i amb August Pi i Sunyer a l'Institut de Fisiologia, a més de ser un actiu polític catalanista, d'esquerres i republicà en partits com ara Acció Catalana Republicana. Cervera era president electe de la Societat de Biologia de Barcelona des de 1935, i després d'un breu exili a França havia tornat a Barcelona, on fou destituït de tots els seus càrrecs i va treballar en laboratoris privats.⁴²

Josep Vidal i Munné va ser un veterinari que, l'any 1954, tenia cinquanta-vuit anys. Ja abans de la Guerra havia estat vinculat a la Societat de Biologia de Barcelona, de la qual va arribar a ser vicepresident amb Cervera. Malgrat que era veterinari, Vidal i Munné pertanyia a la Societat de Biologia per la seva especialització en microbiologia, immunologia i vacunes, i pel fet de treballar en el Laboratori Municipal de Barcelona, que dirigia Ramon Turró. Simpatitzant d'Acció Catalana, un partit catalanista conservador sorgit d'una escissió de la Lliga Regionalista, i col·laborador de l'exèrcit republicà, com tants d'altres va ser condemnat «por rebelión» per un Consell de Guerra que li va retirar tots els càrrecs. Així, durant la dictadura, Vidal i Munné va treballar als Laboratoris LETI a Barcelona i també va exercir com a director dels Laboratorios Lederle Reunidos a Madrid.⁴³ De Josep Oriol i Anguera en sabem molt poc més enllà del fet que era llicenciat en Medicina, germà del conegut Antoni Oriol i Anguera —metge actiu políticament i cultural, exiliat en aquell moment—, i pare del també metge Albert Oriol i Bosch.⁴⁴ Oriol i Anguera era el més jove dels tres membres d'aquesta junta provisional i, com veurem, participà en la segona i definitiva represa de la Societat Catalana de Biologia.

41. Acta sessió IEC, 6 de novembre de 1954, AIEC.

42. Camarasa i Casassas 2020, p. 160.

43. Gutiérrez, Vidal i Munné i Camarasa i Casassas 2020, p. 161.

44. MBC, Antoni Oriol i Anguera i Mestre i Roigé, 2006.

Cervera, president de la junta d'aquest primer intent de represa, va intervenir en una sessió de l'Institut d'Estudis Catalans amb un breu parlament en record de Pere González i Juan, farmacèutic depurat que havia treballat als Laboratoris LETI en els primers anys de dictadura, i que havia participat en les primeres síntesis de penicil·lina a Espanya, que havia mort el desembre de 1955.⁴⁵ Pocs anys més tard d'aquest primer intent de represa, el 10 de març de 1958, un dels membres de la junta provisional, Josep Vidal i Munné, va morir.⁴⁶ El farmacèutic Antoni Esteve i Subirana fou l'encarregat de redactar la necrològica que se li va dedicar. Segons l'acta d'una reunió del consell de l'IEC, la necrològica posava «de relleu la personalitat científica de l'illustre biòleg i l'activitat que tingué en la SCB, filial de l'IEC». Com veiem, les actes feien servir novament les inicials SCB.⁴⁷

Així doncs, malgrat els esforços d'Aramon, Cervera i la resta de membres, no es va complir l'objectiu expressat d'aconseguir que la futura Societat Catalana de Biologia «actuï normalment». La mort de Vidal i Munné i el progressiu deteriorament de la salut de Cervera va fer que la junta provisional no pogués reeixir. Però sí que fou un primer pas perquè els més joves i actius, presents en les poques activitats que es van dur a terme, assolissin al cap de quatre anys, la represa definitiva de la Societat Catalana de Biologia. El proper apartat reconstrueix el caldo de cultiu d'aquesta segona represa, la reeixida, emmarca la SCB en l'oposició al règim, desvela les seves activitats clandestines i explica com reclutaven nous socis aquests joves més actius.

1.1.4. La SCB en l'oposició catalanista al franquisme

Després del primer intent de represa de les activitats de la Societat de Biologia, cap a finals dels anys cinquanta i inicis dels seixanta n'hi va haver un altre, aquest cop definitiu. Un fet clau per explicar aquesta segona iniciativa és el nomenament del metge Josep Alsina i Bofill com a membre adjunt de l'IEC l'any 1961. Ser membre adjunt va permetre a Alsina liderar la represa dins l'organigrama organitzatiu de l'Institut d'Estudis Catalans i les seves diferents seccions, filials i societats.⁴⁸ En aquell moment, Pere Babot i Alsina i Bofill van ser els motors d'un seguit de reunions amb metges i biòlegs de diferents procedències que es

45. Acta sessió IEC, 8 de juny de 1956, AIEC. Sobre Pere González i Juan, vegeu Santesmases 2018.

46. Acta sessió IEC, 14 de març de 1958, i 9 de maig de 1958, AIEC. Gutiérrez, Vidal i Munné.

47. Acta sessió IEC, 9 de maig de 1958, AIEC.

48. Camarasa i Casassas 2020, p. 173-174.

van fer amb l'objectiu d'explicar-los el «rellançament» de la Societat Catalana de Biologia.⁴⁹ Els contactes es produïen tant en l'ambient privat de les clíniques on treballaven —Alsina a la Platón, i Babot a la Corachan—, com en el dels hospitals on, per exemple, Ramis i Casassas treballaven, com l'Hospital d'Infecciosos, però també a l'Hospital Clínic, l'Hospital de Sant Pau i la Santa Creu, i a la Facultat de Medicina.⁵⁰ Tal com es reconeixeria en una reunió del consell directiu de la SCB l'any 1976, quan es preparava un homenatge a Babot, les accions i les funcions d'aquest «d'ençà la represa de la Societat el 1962 han sigut decisives per a mantenir-ne la continuïtat i situar-la en una trajectòria de progrés, tot i les difícils circumstàncies en que ha tingut de desarotllar-se [sic] durant aquests anys de vida de la Societat».⁵¹

Aquells contactes s'havien de fer amb molt de compte per tal que no sorgís cap denúncia que trenqués tot el projecte de reinici de la Societat. Fou en aquesta època inicial que les activitats de la Societat Catalana de Biologia palesaren el seu caràcter de conscient clandestinitat desenvolupant pràctiques i «mètodes» de la lluita antifranquista.⁵² Alsina parla de reunions de «grups no superiors a quinze» persones per «evitar fantasmes» cercadors de clandestinitat, i comenta, sense donar noms, reticències i aprensions d'alguns a afegir-se a activitats d'aquesta mena.⁵³ En diferents fonts es parla de reunions a cases particulars com la ja esmentada d'Agustí Marí, però també a casa de Pere Domingo, al Passeig de Gràcia, o a la d'Alsina, al carrer de València.⁵⁴ I alhora Ramis destaca que, mentre anaven a visitar pacients, repartien pamflets de contingut polític i activista.

Margarida Masclans i Aleu, il·lustradora i dona del botànic Oriol de Bolòs, que era soci de la SCB i també va ser secretari de l'Institut d'Estudis Catalans, explica que durant un temps, Bolòs mateix s'encarregava d'elaborar i distribuir els sobres de convocatòria de reunions i activitats que s'havien d'enviar als membres de l'IEC. Quan ho feien, per no aixecar sospites, no tiraven tots els sobres a la mateixa bústia, sinó que era Masclans qui, amb el cotxet del nen petit, anava de bústia en bústia i en deixava uns quants a cada una. També explica que quan hi havia reunions a casa seva, els assistents havien de vigilar de

49. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 3.

50. Camarasa i Casassas 2020, p. 184.

51. RAJCD, Acta 134, 8 de gener de 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

52. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 15.

53. Camarasa i Casassas 2020, p. 181-182.

54. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 37 i Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 4.

no entrar al pis tots alhora, sinó fer-ho escalonadament. Si coincidien a la porta, un d'ells anava a fer una volta i entrava més tard.⁵⁵

Ramis mateix reconeix que, per a un jove metge d'aquella època, participar en les activitats de la Societat Catalana de Biologia era important per l'activitat científica, pel sentiment de catalanitat i per la possibilitat de poder desenvolupar aquesta activitat científica en català, però també per un sentiment anti-franquista compartit pels diferents participants, sovint d'orientacions ideològiques diferents.⁵⁶ Després d'assistir a la conferència de Trueta de 1954, Ramis formà part del grup de joves que mantenia els vincles amb Alsina i els altres impulsors de la Societat. Molt actiu culturalment, en aquesta època estava involucrat en la fundació i primer exemplar, l'any 1961, de la coneguda revista infantil *Cavall Fort*. Malgrat la repressió i la censura del règim, i gràcies al paraigües de la Confraria de la Mare de Déu de Montserrat de Virtèlia i el suport de diversos bisbats de Catalunya, Ramis formava part del grup que va aconseguir tirar endavant la primera publicació periòdica infantil en català des de la Guerra.⁵⁷ I va parlar amb els seus contactes a la Societat Catalana de Biologia, especialment Pere Babot i Josep Alsina i Bofill, amb l'objectiu que els seus fills o nets es convertissin en subscriptors de la nova revista.⁵⁸ Malgrat que les publicacions infantils i les investigacions mèdiques i biològiques semblen dos mons a part, la història comuna de *Cavall Fort* i la SCB ens mostra que, en aquesta època, formaven part d'un mateix ambient d'activitats de recuperació cultural del català com a llengua d'ús habitual, així com de resistència catalanista, per bé que conservadora i catòlica, al règim.

En aquest mateix sentit, Joaquim Ramis també va participar, juntament amb Oriol Casassas i d'altres, en el que suposà la represa de les *Monografies Mèdiques*, una publicació periòdica en català iniciada l'any 1926 i aturada durant la Guerra.⁵⁹ Publicades amb l'objectiu de promocionar el català com a llengua científica i mèdica, les *Monografies Mèdiques* van agafar una gran significació i un bon prestigi entre els metges catalanistes. La represa es va produir, segons explica Ramis, a partir de 1969, gràcies a la coincidència de tres entitats o grups de persones que establiren el que s'anomenà el grup promotor de les *Monografies Mèdiques*, i en el qual participaren, entre d'altres, Ramis i

55. Puche i Puche 2007, p. 32.

56. Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.

57. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 4 i entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.

58. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 4.

59. Morera 2016.

Casassas.⁶⁰ Entre aquestes tres entitats trobem, en primer lloc, l'activa participació de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i Balears, fundada l'any 1878 a Barcelona, igual que la Societat Catalana de Biologia al cap de trenta-quatre anys. Amb l'arribada del franquisme i fins als anys 60, l'Acadèmia es trobava en un estat letàrgic, amb poca activitat i peus de plom a cada pas que feia.⁶¹ Sovint present en el nostre relat, estava estretament connectada amb la Societat Catalana de Biologia: feren activitats conjuntes i compartiren socis. N'és una bona prova que alguns dels socis més actius en la represa de la Societat Catalana de Biologia —Josep Laporte, Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas i Joaquim Ramis— també en van ser presidents en diferents períodes.

En segon lloc, Ramis destaca el paper decisiu de la indústria farmacèutica en el finançament de l'edició dels primers números de les monografies. Com ja hem vist amb l'acollida de diversos metges represaliats i, com veurem, amb els primers *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* de la represa, empreses com Fides-Cuatrecasas, Dr. Esteve, Uriach, Leti o PEVYA van ser fonamentals en el ressorgiment del col·lectiu mèdic catalanista en aquests anys seixanta. De fet, com indiquen Camarasa i Casassas, el Laboratori Fides-Cuatrecasas —fundat per Martí Cuatrecasas, germà del botànic Josep i del metge Joan, tots dos exiliats— tenia, en aquesta època, participació financera de Florenci Pujol, el pare de Jordi Pujol, aquest últim, com hem indicat, llicenciat en medicina i company de Ramis a la Confraria de Virtèlia.⁶²

El tercer grup responsable del relançament de les monografies, segons explica Ramis, va ser «un grup de metges joves disconformes amb l'estat dictatorial».⁶³ Amb aquestes paraules, probablement es referia al grup clandestí Agrupació Democràtica de Metges, que tindria el nom públic i legal d'Agrupació d'Estudis Mèdics i del qual Ramis hauria format part. Fou aquesta darrera entitat la que oficialment es va fer responsable de l'edició, per així comprometre l'Acadèmia tan poc com fos possible. Igualment, com explica Ramis, «per tirar endavant la publicació es creà un consell editorial». Aquest consell editorial, amb el suport de les tres entitats esmentades, va aconseguir que l'any 1969 es publicués el primer número de les noves *Monografies Mèdiques*. Fou titulat «El Metge davant la hipertensió arterial» i el signà Josep Alsina i Bofill.⁶⁴

60. Ramis 2014 i Ramis, autobiografia, capítol 12.

61. Calbet 1996.

62. Camarasa i Casassas 2020, p. 189 i Roig 2011.

63. Ramis 2014, p. 86.

64. Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020. Ramis 2014, p. 87: «les *Monografies Mèdiques*

Així doncs, malgrat que la Societat Catalana de Biologia no va intervenir directament en aquestes noves monografies, hi va estar implicada de manera indirecta a través de diversos fronts. La proximitat de la SCB amb l'Acadèmia, el paper de les indústries farmacèutiques —on treballaven molts socis actius de la SCB—, la participació directa de Ramis i Casassas, i el fet que Alsina fos l'encarregat d'escriure'n la primera, ens mostra que la Societat Catalana de Biologia i els seus socis formaven part d'un ric entramat, d'una xarxa de connexions que comprenia metges, científics, promotors culturals, empresaris... i que, en conjunt, tenia la ferma intenció de revifar l'activitat cultural catalana, de recuperar l'ús actiu del català en activitats científiques, i també de mostrar un cert enfrontament als preceptes autoritaris del règim, si més no en relació a la llengua.

1.2. La represa efectiva de les activitats

1.2.1. Les «reunions biològiques»

Així doncs, va ser gràcies a aquesta xarxa de relacions que Alsina i Babot van consolidar un grup d'una quarantena de metges (la majoria) interessats a participar en la represa de la Societat Catalana de Biologia. A més, per indicacions del Secretari General de l'IEC Ramon Aramon, es va entrar en contacte amb una trentena d'antics socis que calia recuperar i incorporar a la represa.⁶⁵ En aquest context arribem al 19 de gener de 1962, dia que es van reunir, a casa d'Alsina, al carrer de València 216, entre Llúria i Pau Claris, tres membres de l'Institut d'Estudis Catalans (Ramon Aramon, secretari general, Antoni Esteve, de la secció de ciències, i Josep Alsina i Bofill) i 14 persones més, socis *in pectore*, de la Societat Catalana de Biologia. En aquesta reunió es va iniciar el que es va anomenar la «fase preparatòria» de la represa, que bàsicament va consistir en l'organització de les primeres sessions científiques: quins ponents hi hauria, on es podien celebrar les sessions, en quins horaris, quins eren els públics potencials... Els assistents a la reunió van acordar que aproximadament al cap un mes, cap al febrer de 1962, tindria lloc la primera sessió científica de la represa

que en principi es reprengueren per l'esforç de l'Agrupació Democràtica de Metges». Sans 2002, p. 53 afirma que Agrupació Estudis Mèdics i Agrupació Metges Democràtics eren la mateixa associació.

65. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 3.

de la SCB.⁶⁶ Aquestes primeres sessions científiques de la «fase preparatòria» van ser plantejades com una mena d'assaig, fetes abans del restabliment de la SCB, per valorar l'interès i la capacitat de reunió. Més enllà de les primeres sessions, en aquesta fase també es començaren a preparar les primeres publicacions de la nova SCB.⁶⁷

Així doncs, el 14 de febrer de 1962 es va celebrar la primera de les sessions científiques d'aquest primer assaig de represa en el que van ser anomenades les «reunions biològiques». Sembla que calia ser prudent i no parlar obertament, en els anuncis d'aquest acte repartits entre socis i socis potencials, de Societat Catalana de Biologia. Aquestes primeres reunions, que no tenien el permís governatiu, es van fer a dos quarts d'onze de la nit, i sovint duraven fins tocadetes les dues, a l'Institut Antituberculós Francisco Moragas, també anomenat Dispensaris Blancs, situat a tocar de la cantonada del carrer d'Alí Bei i el passeig de Sant Joan de Barcelona. En aquell moment, els Dispensaris estaven dirigits pel doctor Conrad Xalabarder, ben aviat soci de la SCB, i un dels assistents a la reunió a casa d'Alsina i Bofill.⁶⁸ Especialitzat en tuberculosi, Xalabarder havia muntat amb Lluís Sayé i Jacint Reventós i Bordoy la Societat de Tisiologia de Catalunya l'any 1930, havia estat part de l'esforç d'assistència sanitària als nens refugiats a la rereguarda durant la Guerra, i finalment havia estat nomenat director d'aquests Dispensaris Blancs.⁶⁹

En la primera «reunió biològica», es van presentar dues ponències. La primera, amb el títol «El creixement epitelial epidèrmic. Aplicacions clíniques», va ser presentada pel metge cirurgià Pere Gabarró. Compromès amb la República, Gabarró havia marxat a l'exili després de la Guerra Civil, però havia tornat a Catalunya l'any 1947, gràcies a la mediació del també metge Joaquim Trias i Pujol. En el seu retorn, Gabarró va patir una «depuració sense sanció», i va ser apartat de tots els càrrecs anteriors al conflicte. Com ell mateix explica, a Barcelona hi va trobar moltes portes tancades, però també algunes d'obertes. Gràcies al suport de Xavier Vilanova, de l'Hospital Clínic, i a Joan Puig-Sureda, també antic soci de la SBB, i Jaume Pi Figueras, de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Gabarró va poder treballar en els Serveis de Cirurgia d'aquests dos hospitals. Igualment, com molts dels altres metges marcats pel seu suport a la República, Gabarró va treballar en l'atenció clínica privada, en concret a la Clínica

66. Document de la fase preparatòria, 1962-64, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

67. Manuscrit Sessió privada, 10 d'octubre de 1963, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7.

68. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 27 i Casassas 1990.

69. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 18.

Corachan. Finalment, la seva especialització va fer que també tingués una activitat intensa en la pròpia consulta privada. La consulta es trobava a la llavors reanomenada Avenida del Generalísimo Franco, encara que Gabarró sempre en va dir Diagonal, fins i tot en els papers de la clínica. Als anys seixanta, ja establert professionalment, era un conferenciant habitual per diferents institucions i públics, de manera que la ponència a les reunions esmentades no era sinó una més dins d'aquesta constant activitat divulgativa de la cirurgia plàstica i reconstructiva, de la qual fou un expert reconegut mundialment.⁷⁰

La segona ponència de la sessió, a càrrec de Conrad Xalabarder, es va presentar amb el títol «La sexualitat bacteriana i la genètica dels virus». Era un tema polèmic que Xalabarder havia pogut desenvolupar gràcies a la disponibilitat, als Dispensaris Blancs, del primer microscopi electrònic de Catalunya.⁷¹ Després d'aquesta primera reunió, les sessions amb dues presentacions es van repetir durant els mesos de març i abril del mateix any. Entre els primers ponents hi va haver el farmacèutic Pere Puig i Muset, propietari dels laboratoris PEVYA i professor universitari, i el metge Pere Domingo, deixeble de Ramon Turró i especialista en la lluita contra la tuberculosi. Domingo, implicat políticament abans de la Guerra Civil com a militant del partit Acció Catalana Republicana, havia estat president de la SBB als anys trenta, i ho va ser de la SCB del 1967 al 1969 i de l'IEC del 1970 al 1974; acabava de tornar d'un llarg períple d'exili a Cuba, on havia desenvolupat una vacuna contra la tuberculosi, i als Estats Units.⁷²

En la primera part d'aquesta història de la SCB, Camarasa i Casassas llisten els assistents a les primeres sessions, que coneixem gràcies a les notes que prenia Babot. No repetirem el llistat, però sí que farem quatre apunts de les característiques del grup. En primer lloc, els assistents eren, en la seva gran majoria, metges. Gairebé només Lluís Vallmitjana, històleg —això sí, fill de metge—, n'era l'excepció. Hi destacava una bona presència dels especialitzats en microbiologia i en fisiologia seguint la tradició de la Societat de Biologia, però també alguns d'altres branques, com la pediatria. El grup d'assistents es pot dividir en tres subgrups. El primer, no gaire nombrós, format per metges a d'una generació que, nascuda encara al segle XIX, havia desenvolupat bona part de la seva activitat abans de la Guerra Civil Espanyola. El segon, el més nombrós, estava integrat per la generació que anava, aproximadament, de Babot, nascut

70. Zarzoso i Masià 2009, p. 62-71.

71. Miret 2011 i Camarasa i Casassas 2020, p. 186.

72. Societat Catalana de Biologia 1980, p. 21 i Zarzoso, Pere Domingo Sanjuan.

l'any 1898, a Alsina i Bofill, que era de l'any 1904 i que havia patit el sotrac de la Guerra encara relativament jove, en els inicis de la seva carrera científica. En aquesta franja hi podem trobar Gabarró i Xalabarder (tots dos de 1899), el nebot d'August Pi i Sunyer, Jaume Sunyer i Pi (1903) i el que més tard fou president de la SCB, Ramon Surinyach Ollé (1903). A partir d'aquí, a causa del conflicte bèl·lic i l'exili posterior, observem un important salt generacional. El segon grup més nombrós era gairebé vint anys més jove: Joan Colomines (1922), Josep Laporte (1922), Oriol Casassas (1923), Ramon Martínez Callén (1923) i Joaquim Ramis i Coris (1928), probablement el més jove de la sala. Aquests metges més joves, on dominaven els pediatres (Casassas, Martínez Callén, Ramis...), es caracteritzaren també per la seva activa implicació política en les dècades següents. Entre els assistents hi havia alguns farmacèutics, com Antoni Esteve o Pere Puig i Muset, que, a més, eren propietaris o directors de grans firmes farmacèutiques.

Pels joves, aquestes reunions eren, més enllà del seu valor científic, molt i molt importants políticament, i suposaven una de les primeres manifestacions científiques més o menys públiques en català que havien presenciat en la seva carrera. Després d'haver seguit la formació com a metges a la universitat gairebé exclusivament en castellà, com afirma Ramis, el simple fet de sentir conferències en català va suposar una revelació, accentuada per la seva admiració al català dels metges més veterans, alguns gairebé trenta anys més grans. Malgrat que no eren permeses, les reunions de la represa no van patir cap intervenció de la policia, ni cap altre problema amb les autoritats del règim. Pel que fa al lideratge de la Societat, tot i que el reinici fou dirigit per Alsina, el president oficial de la SCB seguia sent Leandre Cervera. L'any 1962, Cervera estava molt malalt i havia perdut la parla, tot i que encara conservava la lucidesa mental. Davant d'aquesta circumstància, el febrer de 1962, Josep Alsina i Bofill va esdevenir president interí en substitució de Cervera.⁷³

L'assaig de les «reunions biològiques» semblava que havia funcionat, però abans de consolidar el retorn de la nova Societat calia estar segurs que la massa crítica de socis era suficient i que es podia mantenir en el temps. Alsina i Babot volien estar segurs no només que l'assistència a les reunions es mantindria, sinó també que la Societat tindria prou socis amb capacitat de contribuir-hi amb els seus treballs i amb la periodicitat necessària. Així, el juliol de 1962, la Societat Catalana de Biologia va adreçar una breu carta als «concurrents»

73. Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020, Ramis, autobiografia, capítol 1, p. 3.

indicant-los l'«obligació moral» de «contribuir amb algun treball científic a l'èxit d'aquestes reunions». També per tal «d'organitzar el proper curs», la nota demanava als assistents a les primeres reunions de la retrobada de la Societat «saber quantes i quines comunicacions vostres voldríeu presentar».⁷⁴ No sabem quina va ser la resposta dels assistents a aquesta carta, però suposem que devia ser bona: als cursos següents, les sessions van continuar i, fins i tot, van incrementar la periodicitat, la diversitat de formats i les temàtiques. Tot i així, com veurem, el problema de l'assistència fou una qüestió recurrent en aquests primers anys de represa de la SCB.

En tot cas, consolidades les noves trobades, amb les aportacions d'aquestes tres primeres reunions —febrer, març i abril de 1962—, l'any 1963 es van tornar a publicar, al cap de trenta anys d'interrupció, els *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. A més de les sis contribucions ja presentades a les reunions, dues per sessió, aquest volum incloïa també un prefaci a càrrec d'Alsina, un llistat amb els socis de la SBB de l'any 1935, i les sessions celebrades els anys 1935-38. Finalment, es tancava amb els «mots del doctor Leandre Cervera» en la sessió d'abril del 1954 de la xerrada de Trueta a casa de Puig i Cadafalch. La publicació va ser possible gràcies a l'aportació econòmica de diverses empreses farmacèutiques. De fet, durant els anys següents, les edicions dirigides per la SCB van dependre en bona part de donacions i contribucions privades, especialment d'aquestes empreses farmacèutiques. Encara l'any 1966, el consell directiu deia que les publicacions es tirarien endavant «tan aviat com ho permetin les quanties dels donatius».⁷⁵

El 23 de novembre del mateix any 1962, en una sessió de l'Institut d'Estudis Catalans es va informar de la represa de «la tasca de la SCB» i es va informar de la revisió i la modificació dels seus estatuts. A l'acta d'aquesta sessió, s'adjuntaven els vells estatuts de la Societat de Biologia de Barcelona de 1913 i un «Avant-projecte d'Estatuts de la Societat Catalana de Biologia», ja anomenada d'aquesta manera. Els nous estatuts de la SCB es basaven, doncs, en els vells de la SBB però amb alguns canvis. Aquests canvis, dels quals s'ocupa en detall el volum de Camarasa i Casassas, van ser aprovats definitivament l'any següent.⁷⁶

El desembre del 1962, es va celebrar la primera sessió monogràfica, dedicada al colesterol, amb un nom que perduraria, el de «colloqui». En comptes de

74. Reunions biològiques del curs 1962, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

75. LARCD 1966-1970, p. 8, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. Camarasa i Cornudella 1983.

76. Sessió IEC, 1962, AIEC, Camarasa i Casassas 2020, p. 190.

tenir lloc als Dispensaris Blancs, aquest acte es va fer al Palau Dalmases del carrer de Montcada de Barcelona. L'edifici havia estat llogat per Òmnium Cultural i va allotjar l'Institut d'Estudis Catalans en aquests anys de clandestinitat. A diferència del que havia passat amb les primeres reunions biològiques, al Palau Dalmases sí que s'hi havia presentat la policia en més d'una ocasió i, fins i tot, el desembre de 1963, s'havia clausurat una part de l'edifici.⁷⁷ I per això mateix, malgrat que no hi havia hagut problemes amb les primeres reunions, es mantenien «precaucions per no caure en els pecats de la clandestinitat». Les convocatòries, per exemple, eren elaborades per Pere Babot i reproduïdes en molts casos pel metge Marí Guinart, amb allò que s'anomenava ciclostil.⁷⁸ Després, les convocatòries es repartien a mà directament a la persona interessada, sovint en actes previs de la mateixa SCB, o bé, amb molta prudència, a les bústies, per tal que la policia no sospités res.⁷⁹ Com ja hem indicat, Babot va ser l'autèntic motor d'aquesta represa. Segons Alsina i Bofill, «Babot ho fou tot a la Societat: secretari, oficial de secretaria, tresorer, comptador, cobrador, repartidor de convocatòries i de les publicacions, missatger entre autors, correctors i impremta...».⁸⁰

El 10 d'octubre de 1963 es va celebrar al Palau Dalmases l'assemblea constituent de la SCB amb el nom de «reunió privada» i l'assistència de 36 socis numeraris. Una reunió que va servir per donar per acabada l'anomenada «fase preparatòria de reconstrucció de la Societat Catalana de Biologia». A més, en aquesta trobada es van discutir els estatuts proposats per l'IEC per a la SCB. Les preocupacions principals dels assistents tenien a veure sobretot amb les obligacions dels socis numeraris, que consideraven excessives. Se'ls exigia l'assistència obligatòria a les sessions científiques i la participació periòdica.⁸¹

En aquest acte es va configurar el primer consell directiu de la represa de la SCB. Josep Alsina i Bofill en va ser nomenat president, mentre que Pere Domingo, vicepresident; Babot, secretari general; Josep Laporte, secretari de publicacions; Conrad Xalabarder, conservador; Pere Puig i Muset, vocal de numeraris; i, finalment, Joaquim Ramis i Coris com a vocal d'agregats. Més enllà dels detalls

77. Ramis, autobiografia, capítol 1, p. 5 i Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 19.

78. LARCD, 1966-1970 p. 31, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. Marí va fotocopiar les convocatòries fins l'any 1969, quan, per renúncia d'aquest, va passar a fer-ho la secretaria de l'IEC.

79. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 17.

80. Junyent 2003.

81. Manuscrit Sessió privada, 10 d'octubre de 1963, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7 i LASP, 1963-1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

que Camarasa i Casassas ja proporcionen de la constitució d'aquest primer consell de la represa, pel que ens interessa en aquest segon volum en podem destacar tres característiques principals.⁸² En primer lloc, la junta mostra com la SCB era encara un territori de metges, en aquell moment els biòlegs no en formaven part. Només Puig i Muset era farmacèutic i professor de química, tot i que Laporte també treballava en aquests temes a la càtedra de farmacologia de Francisco García Valdecasas. En segon lloc, el consell directiu tenia representació de les dues generacions que havien iniciat la represa. Un primer grup (Alsina, Domingo, Babot, Xalabarder) havia sofert la Guerra en primera persona, amb exilis i depuracions, i en aquell moment ja s'apropava a la seixantena. D'altra banda, Laporte i Ramis eren del segon grup: nascuts als anys vint, havent viscut el conflicte bèl·lic com a infants i tot just arribaven a la quarantena.

La primera trobada del consell es va celebrar el 16 d'octubre de 1963 a l'Hostal del Sol, un restaurant que, pel que sembla, estava situat a Passeig de Gràcia amb Mallorca. Amb l'assistència d'Alsina, Babot, Domingo, Laporte, Puig i Muset i Ramis, en aquesta sessió es van discutir assumptes burocràtics i es van començar a programar les properes sessions, pensant ja en el tisiòleg Lluís Sayé com l'encarregat d'impartir la sessió inaugural del proper curs al novembre. També es va constituir un comitè de publicacions del qual formaven part Ramis, Xalabarder, Laporte, Puig i Muset i un jove Jordi Pujol. Pujol, que tenia en aquest moment trenta-tres anys, era ja actiu políticament i havia treballat als Laboratoris Fides-Cuatrecasas, dels quals el seu pare, Florenci Pujol, era propietari d'un nombre considerable d'accions. Així doncs, aquestes dues darreres persones assignades al comitè de publicacions tenien vinculacions estretes amb la indústria farmacèutica, la qual cosa, com ja hem indicat, va ser crucial per al finançament.⁸³

D'altra banda, Ramis, que fou escollit vocal d'agregats en representació del sector més jove de la Societat Catalana de Biologia, va explicar en la primera reunió quines eren les activitats d'aquest grup jove, i va presentar el projecte de publicació d'un butlletí bimensual que servís per divulgar-les. Segons afirmava, el primer número ja estava a punt d'entrar a impremta. Ara bé, sembla que als mesos següents el butlletí no va arribar a ser publicat per desavinences amistoses entre els membres del consell directiu sobre què havia de ser la publicació i què havia de contenir. Els estudiants, comandats per Ramis, van

82. Camarasa i Casassas 2020, p. 190-191.

83. LARCD 1963-1966, p. 1-2, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

elaborar un projecte que volia ser un «noticiari biològic» en forma d'escrits breus, crítics i internacionals, però també amb presència d'activitats de biòlegs catalans. En canvi, la resta de membres del consell directiu considerava que la publicació havia de reflectir essencialment «la vida» i les activitats de la Societat Catalana de Biologia.⁸⁴

La decisió sobre aquest assumpte es va emetre el 14 d'abril de 1964 en una reunió extraordinària a casa d'Alsina. Després d'exposar les diferents visions, finalment es va instar els estudiants a elaborar un nou projecte de butlletí que inclogués de manera preponderant les activitats de la SCB. A aquesta reunió també hi va assistir el secretari de l'IEC Ramon Aramon, que va mostrar als presents exemples de butlletins com els de la Societat Catalana d'Estudis Històrics i va expressar el suport legal i estructural de l'IEC en temes com el de la impremta. Igualment, Aramon va indicar que els butlletins s'enviaven a tots els membres de l'IEC i a tots els socis de la Societat, a més de fer-ho a dues-centes societats amb les quals l'IEC havia establert un intercanvi de publicacions i a algunes personalitats escollides que podien variar segons cada exemplar. En aquest context, Aramon afirmava que «fora d'aquests, els destinataris hauran d'ésser ben seleccionats perquè en aquest moment s'imposa d'ésser prudent». Malgrat el suport de l'IEC i la possibilitat real de publicar el butlletí, Aramon i els membres del consell havien d'anar amb compte pel que feia a la presència pública: l'IEC i la SCB eren encara institucions clandestines.⁸⁵

Així, el juliol de 1964, el consell va donar el seu «compromís tàcit» de publicar el butlletí a finals de setembre o principis d'octubre. Però la publicació es va allargar uns mesos: en una reunió del consell directiu del 4 de novembre, Ramis va presentar una nova versió de l'esborrany del primer número ja gairebé acabat sota el títol de «Notícies de Biologia».⁸⁶ Malgrat que en aquest punt semblava gairebé enllestit, en les següents reunions del consell sorgeix l'opció «d'intentar la concessió de permís» de publicació.⁸⁷ A partir d'aquest moment, la publicació —que havia de ser ràpida, gairebé d'actualitat, que copsés la vida de la SCB i servís per dinamitzar la seva activitat i la participació dels més joves— va quedar aturada, penjada a l'espera d'aquest permís. L'any 1967, en un article a Serra d'Or, Joan Colomines encara afirmava que «per les raons que

84. LASP, 1963-1977, p. 2-4, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

85. LARCD 1963-1966, p. 15-16, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

86. LARCD 1963-1966, p. 29-30, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

87. LARCD 1963-1966, p. 34, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

siguin» el «butlletí mèdic» encara no havia sortit.⁸⁸ L'octubre de 1968 el tema es va reprendre en una reunió del consell directiu per acabar concloent que calia «esperar el temps més oportú».⁸⁹

Tot i l'aparent bon funcionament de la SCB i les seves activitats, les dificultats eren presents, sobretot pel que feia, com hem vist, a les publicacions. Un bon exemple el podem trobar en un balanç de la situació que Josep Laporte va escriure quan va deixar el càrrec de secretari de publicacions per una renovació del consell directiu. El text va ser llegit en una sessió privada, o assemblea general, el 19 de gener de 1967 a l'auditori de l'Institut Antituberculós, davant de 26 assistents, entre els quals hi havia alguns dels més destacats protagonistes de la represa de la SCB, a més d'Alsina com a president i Babot com a secretari: el botànic Oriol de Bolòs, el cirurgià Moisès Broggi, el farmacèutic Manuel Subirà, l'històleg Lluís Vallmitjana, Agustí Mari, Pere Puig i Muset, Conrad Xalabarder, Pere Domingo i Joaquim Ramis.⁹⁰

Laporte començava per admetre que la seva feina al capdavant de les publicacions de la SCB hauria d'haver estat molt més eficaç, però després adduïa les «circumstàncies especialíssimes» en què es trobaven, amb una clara referència a l'estat de clandestinitat, i, sense que servís d'excusa, exposava les «dificultats que hem topat en la nostra tasca». Aquestes dificultats, d'ordre tan tècnic com econòmic, havien «contribuït a que la marxa de les publicacions no hagi estat tan ràpida i regular com tots hauríem volgut». Un d'aquests impediments era conseqüència de ser filial de l'Institut d'Estudis Catalans, fet que obligava, segons Laporte, «a una labor de depuració del llenguatge». La pulcritud amb la llengua, seguia Laporte, només es podia «portar a terme amb l'íntima col·laboració» del personal especialitzat de l'IEC, cosa que era «limitant» i ho feia tot «més lent». Això, però, es podia solucionar amb la «lenta i progressiva normalització en l'ús de la llengua», i amb la normalització també «en el funcionament de l'Institut» que escurçaria «sensiblement aquest lapse de temps».⁹¹

D'altra banda, Laporte també plantejava problemes econòmics considerables. Un volum de Treballs, del qual s'editaven 500 exemplars, costava unes 50.000 pessetes, cosa que, amb els ingressos que rebia dels socis, la SCB no podia pagar anualment. Segons Laporte, si s'havien anat publicant havia estat gràcies a «la generositat i a la comprensió d'un grup de laboratoris preparadors

88. Colomines 1967.

89. LARCD 1966-1970, p. 62, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

90. LASP, 1963-1977, p. 14, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

91. LASP, 1963-1977, p. 14, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

d'especialitats farmacèutiques que ens prestin llur col·laboració sense exigir-nos pràcticament res a canvi». Entre aquests laboratoris, Laporte parlava d'aportacions continuades de Cuatrecasas, Leti, PEVYA i Esteve, així com d'Uriach i Robert, amb d'altres més esporàdiques de Cusí i Lasa. Com veurem, també Antibióticos SA va contribuir especialment a l'edició dels volums dedicats als col·loquis celebrats fins aquell moment.⁹²

Atès el control social i cultural de la dictadura, l'espai de reunions d'aquest consell directiu també era rellevant. Després de la primera reunió en un restaurant, les del consell dels tres anys següents es van celebrar a casa d'Alsina i Bofill.⁹³ La situació es va mantenir fins a l'1 de febrer de 1967 quan es va celebrar una altra trobada, de canvi de directiva però encara presidida per Alsina, al restaurant Reno.⁹⁴ En aquesta reunió es va fer efectiva la votació efectuada el 19 de gener anterior en què Pere Domingo havia estat escollit nou president de la Societat Catalana de Biologia.⁹⁵ En la reunió del consell de l'1 de març, l'escenari va canviar. A partir d'aquell moment, el consell directiu es va reunir a casa del nou president Pere Domingo, al Passeig de Gràcia.⁹⁶ Tot i que ja no era president, Josep Alsina va seguir participant en les reunions com a delegat de l'IEC. Les sessions del consell es van succeir a casa de Domingo tot i que el Palau Dalmaes ja s'havia obert altra vegada i estava actiu.

Amb les precaucions que prenién els membres del consell directiu, i les dificultats amb què es trobaven per tirar endavant activitats i publicacions, sorprèn que, almenys tres vegades durant els anys seixanta, i en més ocasions durant els primers anys setanta, la Societat Catalana de Biologia, amb el seu nom en català, va aparèixer en diaris de distribució general com el que en aquella època s'anomenava *La Vanguardia Española*. Així, per exemple, a la pàgina 29 de *La Vanguardia Española* del dia 4 de maig de 1965 es va publicar una breu notícia sense signar sobre una sessió necrològica organitzada per la Real Academia de Medicina dedicada a Leandre Cervera i a August Pi i Sunyer, tots dos presidents de la SCB, fet que el text no mencionava. Ara bé, un dels ponents va ser Alsina, presentat en la notícia com «José Alsina Bofill, presidente de la "Societat" Catalana de Biología».⁹⁷ Dos anys després, l'abril de 1967, *La Vanguardia*

92. LASP, 1963-1977, p. 14, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

93. Ramis, autobiografia, capítol 1, p. 4 i LARCD 1963-1966, p. 1, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

94. LARCD 1966-1970, p. 33, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

95. LASP, 1963-1977, p. 19, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

96. LARCD 1966-1970, p. 37, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

97. Redacció, *La Vanguardia Española*, 4 de maig de 1965.

Española anunciava en una notícia també anònima, però prou llarga i detallada, l'atorgament dels premis de l'Institut d'Estudis Catalans, així com la convocatòria del cartell de premis de l'any següent. Entre aquests premis hi havia, és clar, els de la SCB, dels quals parlarem en detall més endavant: el premi Arnau de Vilanova, atorgat en aquesta ocasió a August Corominas i Vilardell pel seu «Estudio electroforético sobre acetato de celulosa, de las proteínas urinas», i el Premi per a estudiants atorgat a Josep Maria Camarasa pel seu treball sobre flora de la Noguera.⁹⁸ A partir d'aquest any, l'aparició de la convocatòria i de l'atorgament dels premis de l'IEC en les pàgines de *La Vanguardia Española* va ser habitual.⁹⁹

De fet, durant els primers anys de la dècada dels setanta, encara en dictadura franquista, *La Vanguardia Española* va publicar també l'anunci d'activitats en què la SCB estava involucrada o, fins i tot, de sessions científiques concretes, habitualment en seccions del tipus «Ecos de Sociedad» o «Actividad Cultural». La sessió de celebració dels cinquanta anys del descobriment de la insulina amb la participació de Rossend Carrasco i Formiguera l'abril de 1972 o la sessió inaugural a càrrec de Josep Trueta el mateix any, dedicada al problema creixent dels accidents de trànsit, són alguns bons exemples del seguiment mediàtic a activitats organitzades per la SCB.¹⁰⁰ Igualment, el dijous 18 de novembre de 1971, *La Vanguardia Española* va informar d'una «sesión de la Sociedad Catalana de Biología», dedicada a presentar els resultats de la «expedición oceano-gràfica Sáhara 1» al nord-oest africà. Aquesta sessió, celebrada a l'auditori de l'Institut Antituberculos i en la qual van participar, entre d'altres, Carles Bas i Antoni Ballester, va ser una de les poques ordinàries que van aparèixer en els mitjans de l'època.¹⁰¹

Tornem als anys seixanta. En aquest període el nombre de socis va créixer de manera constant. A finals de 1963 podem parlar d'un grup de 116 socis, dels quals 76 numeraris, 14 corresponents, 21 agregats o estudiants i 5 honoraris, formats majoritàriament per metges de les tres generacions que ja hem indicat, les més grans que Babot i Alsina, a la qual pertanyia Cervera; els de la generació d'aquests, majoritària; i els de la generació jove, la de Ramis. Al cap de sis anys, al 1969, el nombre s'havia doblat i ens consten 161 numeraris, 24 corresponents,

98. Redacció, *La Vanguardia Española*, 25 d'abril de 1967.

99. Els premis van ser notícia a *La Vanguardia Española* almenys els anys 1969, 1970 i 1972.

100. Redacció, *La Vanguardia Española*, 16 d'abril de 1972; Redacció, *La Vanguardia Española*, 18 d'abril de 1972, i Redacció, *La Vanguardia Española*, 16 de novembre de 1972.

101. Redacció, *La Vanguardia Española*, 18 de novembre de 1971.

50 agregats i 6 honoraris. Aquest augment constant del nombre de socis va portar, el juny de 1969, a revisar també el procés d'admissió dels nous associats. El principal problema que va sorgir era la no existència de normes precises d'admissió, més enllà del que deien els estatuts. Segons el que sabem sobre les discussions del consell directiu, aquesta mancança feia difícil rebutjar una candidatura sense que semblés una qüestió personal.¹⁰²

Pel que fa als criteris d'admissió, els membres del consell no consideraven suficient el fet de tenir un títol de biòleg o de metge, ni tampoc haver assistit a alguna de les sessions de la SCB. Calia alguna cosa més, un extra que mostrés no només qualitat científica sinó també compromís i voluntat de participació en les activitats de la Societat. A partir d'aquest moment, doncs, les noves candidatures de soci haurien d'arribar amb un currículum. El problema sorgia sobretot, com anirem veient, de la poca participació en les activitats científiques i, encara més, en les activitats representatives, d'alguns socis agregats i numeraris. El consell també va discutir que calia informar de manera més eficient sobre les obligacions dels associats. Sobre aquesta qüestió va establir que, un cop informats, els socis que seguissin sense col·laborar serien considerats «membres inactius» i no rebrien les convocatòries ni les publicacions. Només algunes excepcions de numeraris podien evitar aquesta consideració per qüestions d'edat, situació econòmica o geogràfica, o serveis prestats anteriorment.¹⁰³

Amb aquest impuls, a partir de finals dels anys seixanta, la SCB organitzà una gran quantitat d'activitats i iniciatives diverses. A les «reunions biològiques», transformades ja en sessions ordinàries i celebrades un cop al mes amb una assistència mitjana que superava les trenta persones, i als col·loquis temàtics, s'hi van afegir també les sessions necrològiques, dedicades a recordar socis desapareguts recentment. Una de les primeres necrològiques que es van fer fou dedicada precisament a Leandre Cervera que, després de ser president de la Societat durant gairebé trenta anys, des d'abans de la Guerra Civil fins a l'any 1962, va morir el juliol de 1964.¹⁰⁴

Poc després, a aquestes modalitats s'hi van afegir col·loquis de format més llarg, sovint anomenats taules rodones. El 18 de juny de 1966, per exemple, se'n va celebrar una amb el títol «Enzims». Aquesta taula consistia en deu ponències presentades per deu especialistes diferents, entre els quals Pere Puig i Muset

102. LARCD 1966-1970, p. 168, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

103. LARCD 1966-1970, p. 168, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

104. MS, 1965-66, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2 i Societat Catalana de Biologia, 1968.

o el jove metge Modest Garcia Moll. Tres de les presentacions de la taula es dedicaren a temes generals en relació als enzims: la bioquímica, la fisiologia i la farmacologia, i tenien una durada de mitja hora cadascuna. En canvi, les altres set ponències giraren al voltant de temes més concrets, com el paper dels enzims en els aparells circulatori, digestiu o respiratori, o els enzims en malalties específiques. El contingut de la taula rodona mostra temes vinculats a l'ésser humà i amb clares orientacions mèdiques, però, alhora, també amb un domini important de la bioquímica. Les ponències dedicades a temes més concrets tenien una duració màxima de deu minuts cada una. En total, i sense comptar-hi preguntes i debat, la sessió de taula rodona havia de tenir una duració teòrica de dues hores i quaranta minuts. De fet, començava a dos quarts de vuit, entre dos quarts de deu i dos quarts d'onze hi havia programada una interrupció per sopar, i després continuava enllà. Per sopar, els assistents tenien l'opció de demanar un sopar fred servit al mateix espai de la reunió. Per dur registre del que es deia, Babot s'encarregava de gravar la sessió en una «cinta magnetofònica», el contingut de la qual era transcrit posteriorment i el resultat servia per incloure el debat suscitat després de les presentacions en les publicacions resultants.¹⁰⁵

L'espai escollit també és significatiu. La taula rodona sobre enzims es va celebrar a la sala d'actes de la casa Igoda-Merck, al pis principal de la Diagonal 416, la coneguda Casa de les Punxes, entre els carrers de Roger de Llúria i Bruc. Va ser Josep Laporte qui va establir contacte amb Igoda, sucursal espanyola de la coneguda farmacèutica i indústria química alemanya Merck, perquè la SCB pogués fer activitats a la seva seu. Segons les actes de les reunions del consell directiu de la SCB, Merck cedia aquest espai a canvi de propaganda inclosa en les convocatòries i les publicacions de la Societat.¹⁰⁶ La relació propera i fructífera entre SCB i les farmacèutiques queda clara en la publicació, l'any següent, de les presentacions del col·loqui sobre enzims gràcies a un donatiu dels Laboratoris PEVYA, propietat de Pere Puig i Muset.¹⁰⁷

Aquestes taules rodones no només eren xerrades puntuals on es presentaven treballs científics, sinó autèntiques sessions de treball conjunt, de debat científic en grup. En aquest sentit, la SCB era, doncs, un actor més en la xarxa

105. JCORE, 1966, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i LARCD 1966-1970, p. 9, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

106. LARCD 1963-1966, p. 13, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i LARCD 1966-1970, p. 4, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

107. LARCD 1966-1970, p. 73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

d'institucions on, en aquests anys, es feia i fomentava la recerca científica en biologia a Barcelona i Catalunya. La taula rodona sobre els enzims és només un exemple dels diversos colloquis que, en un format molt similar, es van celebrar anys abans i després. Per exemple, l'any 1964, s'havia organitzat, també a Igo-da, una taula rodona sobre involució funcional, i, entre d'altres, hi van participar Puig i Muset mateix, Joan Colomines i Joaquim Ramis.¹⁰⁸

1.2.2. Les comissions de lexicografia i les relacions exteriors

A més de les sessions científiques, a poc a poc es van anar engegant altres iniciatives de la SCB, com els premis als estudiants o l'establiment de comissions dedicades a temes concrets. Una de les primeres, també de les més actives, iniciada gairebé en paral·lel a la represa, va ser la Ponència o Comissió de Lexicografia. Establerta l'any 1962, tenia l'objectiu de mantenir la «memòria dels mots establerts d'antic» i proposar «una forma catalana per als neologismes científics» que no paraven d'aparèixer. Així, els objectius de la Comissió de Lexicografia queden clars en les paraules d'Alsina Bofill que, destacant el paper que havien de tenir la ciència i la SCB en el nacionalisme català, declarava: «Soc un nacionalista apassionat. Apassionat pel meu país. I del meu país el que m'apassiona més és la llengua».¹⁰⁹

En aquest sentit, un dels objectius inicials d'aquesta comissió va ser intentar posar al dia el *Diccionari de Medicina* de Manuel Corachan, conegut en els cercles mèdics com el diccionari Corachan. Aquest diccionari havia estat encarregat l'any 1930 per l'Associació de Metges de Llengua Catalana al reconegut cirurgià Manuel Corachan. Ell va coordinar un ampli equip d'experts en medicina i en llengua, entre els quals Josep Alsina, Pere Gabarró i Josep Trueta, per acabar editant una obra magna de més de vuit-centes pàgines que es va acabar en el moment menys oportú el nou diccionari va ser finalment presentat el juliol de 1936, pocs dies abans del cop d'Estat. Amb el conflicte, la majoria dels exemplars del diccionari van ser custodiats als magatzems del Casal del Metge, a Via Laietana, i al Col·legi de Metges de Barcelona. Des d'allà, durant la dictadura, els exemplars del diccionari eren distribuïts amb discreció i molta precaució, embolicats en paper de diari, i només a persones de la «corda» catalanista. Amb aquesta distribució menor ja havien passat més de trenta anys

108. Reunions biològiques del curs 1964, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

109. Casassas 1993. Activitats curs 1964, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 5.

des de l'encàrrec original i la biologia avançava a passos gegantins, calia actualitzar els mots llistats al «Corachan».¹¹⁰

La Comissió de Lexicografia va ser presidida en primera instància pel metge Ramon Surinyach, amb la col·laboració del farmacèutic Manuel Subirà i Rocamora com a secretari arxiver. En una de les primeres reunions del consell directiu el desembre de 1963, la comissió, que sovint utilitzava l'acrònim POLE (Ponència de Lexicografia), va demanar als socis que col·laboressin en la «tasca de recollir o proposar els mots nous» de caràcter biològic «adquirits els darrers anys».¹¹¹ Poc després, Surinyach va renunciar com a líder de la ponència i va passar a encapçalar-la Josep Alsina i Bofill, sempre amb l'ajut de Subirà. A finals del 1964, Joan Colomines i Puig va substituir Subirà com a secretari arxiver. Nascut l'any 1922, Colomines va ser dels metges més presents en les activitats de la SCB en aquesta primera època de represa. Conegut pel seu activisme polític i cultural dins del catalanisme, Colomines va formar part del grup de científics que va editar les *Monografies Mèdiques* que ja hem esmentat i de l'equip de redacció del *Vocabulari Mèdic* editat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears l'any 1974, i en el qual també van participar Alsina, Laporte, Casassas i Ramis.¹¹² En l'«advertiment» que iniciava aquesta obra, els redactors afirmaven que el nou vocabulari era un suport més per a la llengua catalana. Un suport per «la il·lusionada esperança dels homes dels Congressos de Metges de Llengua Catalana i dels de la Societat de Biologia, i per l'encoratjament de Corachan i per la solidesa de Pompeu Fabra».¹¹³

Abans, l'abril de 1965, la Comissió de Lexicografia va elaborar i distribuir entre els socis un full, el primer d'una llarga sèrie, en què s'introduïen i comentaven nous mots científics no inclosos al Corachan.¹¹⁴ Com deia el primer d'aquests fulls, «són moltes les paraules que han aparegut per a designar conceptes nous», i calia «redactar i difondre'n» la publicació per «fixar la grafia dels mots».¹¹⁵ Un cop elaborats, els fulls «de mots nous» es fotocopiaven i se ciclostilaven (en el llenguatge de l'època) en una d'aquelles màquines que anomenaven «vietnamites». Un cop se n'havien fet moltes còpies, eren presentats en les

110. Ramis, Foz i Julià 2012. Colomines 1967. Casassas 1993. Activitats curs 1964, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 5.

111. LARCD 1963-1966, p. 6, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

112. Ramis, Foz i Julià 2012.

113. Autors diversos 1974.

114. Casassas 1990.

115. Fulls de la Comissió de Lexicografia, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

sessions científiques de la SCB i distribuïts entre els socis.¹¹⁶ Per dur a terme aquesta tasca, l'any 1966, en una carta enviada a tots els associats, es va demanar «la recollida de mots que, no existint en els diccionaris, necessitin que sigui fixada la grafia i el significat», enviant també unes targetes per facilitar la recollecció.¹¹⁷ Allà on sorgia algun dubte, la Comissió Lexicogràfica consultava la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Com a mostra de l'activitat d'aquesta Comissió de Lexicografia als primers anys de represa, agafem, per exemple, les activitats desenvolupades el curs 1967-68. En aquest any, la POLE estava formada per Alsina com a president, Colomines com a secretari arxiver —encara que, per qüestions de feina, Ramis el substituïa sovint— i com a vocals Subirà, Jaume Elias, Joaquim Ramis, Pere Cairó, Oriol Casassas i dos estudiants de biologia acabats d'entrar a la SCB i a la POLE: Ramon Folch i Josep Maria Camarasa. Va ser Babot que, en assabentar-se que Folch i Camarasa prenien els seus apunts en català malgrat que les classes a la universitat es feien en castellà, va voler que aquests s'incorporessin a la comissió. De fet, el 5 de febrer de 1968, Folch va ser nomenat «corrector literari dels treballs publicables de la nostra Societat Catalana de Biologia».¹¹⁸

Ja hem parlat de la majoria dels membres d'aquesta comissió, però cal destacar també la figura de Jaume Elies. Llicenciat just abans de la Guerra i especialitzat en pediatria, Elias va lluitar com a metge del bàndol republicà i es va exiliar primer a França i després a Anglaterra. Aquest periple el va fer com a metge i encarregat d'un grup d'infants bascos auxiliats per l'organització Foster Parents Plan for Children in Spain, fundada l'any 1937 i dedicada a organitzar l'evacuació i acollida de nens i nenes esdevinguts orfes o refugiats a causa de la Guerra Civil Espanyola. A Anglaterra, Elias va ser un dels fundadors i primer president del Casal Català a Londres, del qual eren membres, entre d'altres, Josep Trueta i Pere Gabarró. Elias va treballar en diferents hospitals i un temps amb Trueta, fins que l'any 1946 va decidir tornar a Espanya. Un cop a Barcelona, va obrir una consulta privada i va dedicar bona part del seu temps a la traducció científica, fet que el lligà a la comissió, i va formar part de la Societat Catalana de Pediatria, on participaven també Ramis i Casassas, entre d'altres.¹¹⁹

En aquesta època, la comissió es reunia un cop al mes, el primer dimecres al migdia, a casa d'Alsina, on discutien sobre «mots nous, noves accepcions de

116. LARCD 1963-1966, p. 36 i 45, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

117. Lletres circulars als membres, 1966. AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 47.

118. LARCD 1966-1970, p. 41, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

119. MBC-MVR, Jaume Elias i Cornet.

mots admesos» o buscaven «equivalents de barbarismes». Ja en aquesta època, es va decidir que per coordinar esforços lexicogràfics calia entrar en contacte amb les altres filials de l'IEC que tractaven de temes similars, en concret la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques i la Institució Catalana d'Història Natural. En aquest curs 1966-67, aquestes filials no tenien encara cap comissió de lexicografia, i la van formar arran del contacte iniciat per la SCB. Així va sorgir la intenció que un grup conjunt de representants lexicogràfics d'aquestes tres filials, a més del secretari de l'IEC —filòleg i representant de la Secció Filològica de l'IEC, Ramon Aramon— es reunissin un cop al trimestre per acceptar o rebutjar definitivament les noves propostes de mots.¹²⁰

En tot cas, en poc temps, la Comissió de Lexicografia es va reunir vuit vegades, va enviar un full de petició de nous mots als socis, va establir el contacte amb les altres filials de l'IEC i va confeccionar fins a quatre fulls en ciclostil.¹²¹ Com dèiem, els fulls recollien paraules noves o noves accepcions, i incloïen una secció de «mots que cal recordar». Les paraules aparegudes en aquestes publicacions diuen molt del context històric i científic. La primera nova paraula que el primer full va recollir és una bona mostra dels enormes canvis que havien viscut la medicina i la biologia en els anys transcorreguts des del Corachan. Fou «penicil·lina», amb la següent definició: «Substància obtinguda dels cultius d'alguns fongs del gènere *Penicillium*, que evita el creixement de múltiples microbis». En un altre full de l'any 1967, per exemple, va caldre establir l'equivalent català de la paraula anglesa, que venia del llatí 'delere', *delection*, utilitzada en genètica, una ciència cada cop més en boga en aquests anys, per caracteritzar la supressió d'un fragment cromosòmic. Mentre el diccionari Corachan incloïa el mot «ablació», la Comissió Lexicogràfica de la SCB proposava, per afinar el significat, utilitzar la nova paraula «deleció».¹²² En el tercer d'aquests fulls, de gener de 1967, es proposava una nova accepció per «pollució», una paraula que havia agafat i agafaria gran volada arran de l'aparició dels moviments de preservació del medi ambient i la preocupació per la contaminació industrial, que la SCB també tractaria. Després d'indicar la pàgina del Corachan on és aquesta paraula, la 602, el full proposava la nova accepció: «contaminació de l'aigua, de l'aire o dels aliments per elements orgànics o inorgànics», i després

120. Fulls de la Comissió de Lexicografia, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

121. MS, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

122. Informes i concrecions de treball de la Comissió de Lexicografia, 1967, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

també indicava la traducció a altres idiomes com l'anglès, *pollution*, o el castellà *polución*. En aquest mateix full, a la secció de «mots que cal recordar» s'inclouïa la paraula «malaltia», un mot conegut però sobre el qual la comissió s'encarregava de recordar «no empreu: Enfermetat».¹²³

El treball de recollida de noves paraules de la comissió va tenir la seva influència important en la societat en general quan, a partir de l'any 1968, alguns dels seus membres van passar a formar part del consell de redacció de la nova Gran Enciclopèdia Catalana, que va incloure algunes de les paraules acabades de recollir.¹²⁴ Colomines va ser designat encarregat de l'àrea de medicina, que inicialment incloïa també la biologia. Després de comentar-ho amb els joves estudiants de biologia de la comissió, Colomines va veure la necessitat que la nova publicació inclogués una secció pròpia de biologia, zoologia i botànica, que coordinaren Camarasa i Folch. A partir d'aquí es van incorporar a l'equip altres estudiants de biologia, Glòria Estruch i Jordi Camprubí, a més d'alguns científics que apareixeran en el nostre relat en repetides ocasions: el botànic Oriol de Bolòs, el genetista Antoni Prevosti i el biòleg especialitzat en zoologia marina —que treballava a l'Instituto de Investigaciones Pesqueras— Carles Bas. Gràcies al vincle inicial amb la Comissió de Lexicografia, aquest equip va ser l'encarregat de la redacció dels mots relacionats amb la biologia inclosos en la Gran Enciclopèdia Catalana.¹²⁵

Des de la primera sessió del consell directiu de la represa de la Societat Catalana de Biologia l'octubre de 1963 es va establir també una Comissió de Relacions Exteriors (anomenada CORE ja des del principi) que, amb l'objectiu de «donar als membres de la nostra Societat una obertura de tipus internacional», va ser especialment activa durant els anys seixanta.¹²⁶ Amb Pere Domingo com a president, la CORE va intentar donar a conèixer fora de Catalunya els *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* elaborant i traduint resums d'unes vint línies de cada article al castellà, francès i anglès, amb una correcció d'estil de socis corresponents que es trobaven a l'exterior, com, per exemple, el metge fill d'August Pi i Sunyer, Jaume Pi-Sunyer, que residia a Nova York.¹²⁷ Es va crear així un «cos de redacció de resums», com també una llista de possibles revistes a

123. Fulls de la Comissió de Lexicografia, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

124. MS, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

125. Memòries Josep Maria Camarasa, sense publicar, 2020.

126. LARCD 1963-1966, p. 2, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

127. JCORE, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i LARCD 1963-1966, p. 18, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

les quals enviar aquests textos, que sembla que es van arribar a publicar en algunes publicacions internacionals. Durant aquests primers anys, es va preparar igualment un petit opuscle que «en diversos idiomes» hauria de servir d'introducció internacional de la SCB i les seves activitats. L'any 1967, quan va esdevenir president de la SCB, Pere Domingo va deixar el seu càrrec de president de la CORE al metge Ramon Surinyach primer i, posteriorment, al microbiòleg Ramon Parés.¹²⁸

Quan va ser nomenat president, el març del 1968, Parés va informar al consell que el prestigiós bioquímic català resident als Estats Units Joan Oró, també soci honorari de la Societat, seria a Barcelona «amb tota probabilitat abans de l'estiu vinent per fer una estada relativament llarga de dos a tres mesos». Parés va explicar que Oró impartiria un curs a la Universitat de Barcelona en una activitat conjunta dels departaments més actius i amb membres més rellevants d'aquesta universitat: microbiologia, ecologia i genètica. Parés va suggerir que Oró fos també «invitat a donar una conferència o un seminari a la SCB».¹²⁹ Joan Oró Florensa havia estudiat ciències químiques a Barcelona, però ja de jove va viatjar als Estats Units on féu el doctorat. A més de fer carrera acadèmica a la Universitat de Houston, Oró va assolir renom internacional amb la síntesi de l'adenina i després amb la seva participació en diversos projectes de la NASA els anys seixanta, sobretot en l'anàlisi molecular dels materials provinents de la Lluna i Mart, i també en relació a l'estudi de l'origen de la vida i la presència orgànica en altres planetes.¹³⁰ A finals dels anys seixanta i principis dels setanta, Oró viatjava sovint a Catalunya, i s'hi va establir una temporada com a investigador de la nova Universitat Autònoma de Barcelona. Com hem vist en les paraules de Parés, les visites d'Oró s'aprofitaven per afavorir-ne el contacte amb científics socis de la SCB.

Fou en una d'aquestes visites que, sorprès per la quantitat i la qualitat científica d'algun dels articles publicats a *Treballs*, Oró va suggerir que la SCB publicués una revista en anglès destinada al públic internacional, i que s'hi publicuessin tant els millors articles de *Treballs* com textos d'altres investigacions de biòlegs catalans o, fins i tot, d'altres científics no catalans. Aquesta proposta, que es va tornar a posar sobre la taula unes quantes vegades els anys següents, tenia tres objectius principals. En primer lloc, pretenia difondre en

128. MS, 1967-69 i 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

129. LARCD 1966-70, p. 43, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

130. Pairoli 1993.

l'àmbit internacional els millors articles de *Treballs* que, segons les fonts de l'època, sovint eren molt bons però tenien poca difusió fora dels socis de la SCB. En segon lloc, una publicació d'aquesta mena podia ajudar a difondre la Societat i la seva tasca en l'àmbit internacional. I, finalment, també es volia donar a conèixer els biòlegs que treballaven a Catalunya. En un primer moment, el consell directiu va decidir considerar i estudiar la proposta d'Oró els propers mesos. Ara bé, després de diverses consultes i reunions del president d'aleshores, Ramon Surinyach, amb els antics presidents Josep Alsina i Pere Domingo, i també amb el secretari general de l'IEC Ramon Aramon, a principis de l'any 1970 el projecte va ser considerat inviable i finalment abandonat. La raó principal d'aquesta negativa fou que, després d'aquestes gestions, el consell directiu havia arribat a la conclusió que els articles que poguessin fer els biòlegs catalans no aportarien el «vigor necessari» perquè una revista en anglès pogués sobreviure amb prou qualitat i continuïtat en el temps per «prestigiar la SCB».¹³¹

En aquests anys finals de la dècada dels seixanta, la CORE va començar dos grans projectes: el directori de socis i el recull bibliogràfic de treballs de biologia d'autors catalans, que també era escurçat amb l'acrònim BICA. Dues obres considerables que calia coordinar al detall. L'1 d'abril de 1968, Parés, com a president de la CORE, va presentar al consell el projecte, que de fet era de Surinyach, de fer un «Directori» «que servís de presentació de la SCB en les relacions exteriors». Aquest directori havia d'incloure una història breu de la Societat, les seves finalitats, un extret del reglament i una llista dels socis honoraris, corresponents i numeraris amb «adreces, especialitats i currículum professional esquemàtic» i «potser una llista nominal de membres agregats».¹³² Després d'un primer esborrany del text introductori a càrrec de Surinyach, els membres del CORE van establir que calia destacar més clarament l'importantíssim paper en aquesta història de l'Institut de Fisiologia, així com de la figura d'August Pi i Sunyer.¹³³ Un cop acabat el recull d'adreces, els membres del CORE es van adonar d'un fet que intentaren resoldre en el futur: entre els socis de la Societat Catalana de Biologia hi havia ben pocs representants del País Valencià, de les Illes Balears, del sud del Principat i de la Catalunya del Nord. Igualment, també destacaven que entre aquests socis mancaven alguns dels ben coneguts científics residents a l'estranger.¹³⁴

131. LARCD 1966-1970, p. 87, 89, cita textual, p. 93, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

132. LARCD 1966-1970, p. 47, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

133. LARCD 1966-1970, p. 67, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

134. JCORE, reunió del 27 de juny de 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

Finalment, l'any 1969 es va publicar el directori. A més de la llista de socis, va incloure també els estatuts de la SCB, la llista de presidents històrics i un text de presentació editat en català, castellà, francès i anglès, dividit en dues parts. D'una banda, explicava els orígens, els personatges principals i la història de la Societat de Biologia de Barcelona com a filial de l'IEC, així com també el seu final, sense cap esment de la guerra: «l'any 1938 veié les darreres activitats de la vella Societat de Biologia de Barcelona». De l'altra, el text presentava al lector la represa sota el nom de Societat Catalana de Biologia i en quina situació es trobava en el moment de la publicació, i n'esmentava activitats, publicacions, premis i comissions. Finalment, el text presentava les característiques i els objectius de la nova SCB: «fidel a la llengua del propi país, [la SCB] aspira a estimular, orientar i ajudar la producció científica dels Països Catalans, a difondre'n els resultats i a guanyar l'amistat i a assegurar la interrelació amb els biòlegs de tot arreu».¹³⁵ Encara que s'havia contemplat la possibilitat d'incloure una llista dels socis agregats, en la publicació final no s'hi va afegir. Davant la queixa d'alguns d'aquests socis, a finals de l'any 1969 el consell directiu va decidir publicar també una addenda amb el llistat de socis agregats. A partir d'aquest moment, els directoris de socis de la SCB es van anar publicant periòdicament, amb alguns canvis i incorporacions, però en un format similar a l'inicial, amb els agregats i, més tard, també amb els estudiants.

L'altre gran projecte de la CORE intentava recopilar una bibliografia de biòlegs catalans dels darrers anys, en concret de 1965 a 1969. La idea era publicar periòdicament la llista i presentar, al final de cada any, una «estadística anual dels articles publicats» per fer difusió del treball dels biòlegs catalans en revistes i premsa diària.¹³⁶ En aquest moment, als inicis de 1968 formaven part de la CORE, a més de Parés com a president, el zoòleg Enric Gadea, Ramon Margalef, Antoni Prevosti, Ramon Surinyach, el metge especialista en tuberculosi Josep Viñas i Cabot i Oriol Casassas.¹³⁷ En una reunió d'aquest grup es va establir que dos ponents que formaven part de la CORE fossin els dos caps responsables, un per cada branca d'estudi de la SCB, del projecte BICA. D'una banda, Oriol Casassas seria l'encarregat de recollir totes les publicacions dels darrers anys d'autors catalans vinculades a la medicina biològica, o a les aplicacions mèdiques dels coneixements biològics, farmacològics i fisiològics. Per altra

135. Societat Catalana de Biologia 1969.

136. LARCD 1966-1970, p. 53, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

137. XdBF, Josep Viñas i Cabot.

banda, Ramon Parés seria l'encarregat de recollir les publicacions que tractessin de temes de biologia fonamental, de microbiologia a biologia molecular passant per genètica, i també de zoologia i botànica.¹³⁸

Malgrat que aquests dos ponents dirigien el projecte, per dur a terme la tasca amb tota la seva potencialitat calia la col·laboració dels socis de la Societat Catalana de Biologia. En una circular enviada el 10 de maig de 1968, la CORE explicava el pla de treball del BICA, i demanaven enviar a cadascun dels ponents els noms de científics catalans que treballaven en els camps respectius.¹³⁹ En poc temps, ja s'havien recollit més de tres-cents cites. L'any següent, Parés va signar la publicació de la bibliografia dedicada a la biologia fonamental publicada en forma de llibret amb el títol *Bibliografia d'autors catalans sobre Biologia Fonamental (1965-1969)*.¹⁴⁰ En el text introductori a aquesta publicació, Parés afirmava que l'objectiu del projecte era copsar «el conjunt de la recerca científica catalana en el camp de la biologia fonamental i sistemàtica». A més de les cites de totes les publicacions, el llibret també feia llista dels centres de recerca on s'havien efectuat les investigacions recollides, i que sobretot corresponien als diferents departaments de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, però també hi figuraven el Departament de Microbiologia de la Facultat de Medicina, el de Bioquímica de la Facultat de Farmàcia, alguns centres del CSIC entre els quals el Centro Pirenaico de Biologia Experimental, l'Institut de Investigaciones Pesqueras i el Centre de Genètica Animal i Humana de Barcelona, així com el Museu de Zoologia i l'Institut Botànic, a més d'alguns centres de recerca i universitats estrangers.¹⁴¹

Feta aquesta fotografia de la recerca catalana en biologia fonamental, la visió general de Parés sobre la salut de la investigació era bona, o, fins i tot, molt bona: «Malgrat les inevitables i involuntàries omissions», la bibliografia recollida mostrava «una diversitat, una profunditat i un nombre encoratjadors».¹⁴² A més, segons Parés, el recull treia a la llum algunes característiques que demostraven la conveniència d'aquest optimisme: el predomini dels treballs en equip, la publicació en revistes internacionals en anglès, l'estada de

138. JCORE, reunió del 27 de juny de 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

139. LARCD 1966-1970, p. 53 i 56, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i MS, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

140. JCORE 1968-69, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34, LARCD 1966-1970, p. 70, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i Parés 1969.

141. Parés 1969, p. 4.

142. Parés 1969, p. 3.

científics a l'estranger, i en especial als Estats Units, i la participació de fins a tres generacions diferents de científics. En aquest sentit, Parés deia que el període estudiat era el de «màxima activitat» de la generació «de postguerra civil, que és la del mig» de les tres que contribuïen a la llista. Segons Parés, l'objectiu era que el recull bibliogràfic servís per a la recerca dels diferents grups, però també per l'apropament entre ells.¹⁴³

La bibliografia d'autors catalans va ser un èxit, però també va rebre crítiques. En una reunió de desembre de 1969, el consell directiu va fer constar una queixa sobre la no inclusió de treballs elaborats per metges sobre biologia fonamental. El consell va decidir elaborar una llista dels treballs no inclosos per tal d'incorporar-los en futures edicions, però també va indicar en l'acta que s'estava treballant en la bibliografia de temes mèdics que, de ben segur, inclourien aquests treballs. Sembla que el recull bibliogràfic relatiu als temes mèdics, que coordinava Casassas, no es va arribar mai a publicar.¹⁴⁴ Temps després, l'any 1973, amb Parés com a president de la SCB, i gràcies a una borsa d'estudis concedida per la Secció de Ciències, es va intentar fer una publicació similar actualitzada que inclogués el període de 1965 a 1974 amb el títol provisional de «Bibliografia mundial d'autors catalans sobre Biologia Fonamental i Aplicada dels darrers deu anys». Altre cop, es va formar un equip amb un metge, un biòleg i una bibliotecària per fer la tasca durant l'any següent.¹⁴⁵

Després de dur a bon terme aquestes dues i altres iniciatives prou rellevants, a mitjans de l'any 1970 el consell directiu va acordar dissoldre la Comissió de Relacions Exteriors i crear, en el seu lloc, «un comitè de tres persones destinat especialment a fomentar la relació de la Societat Catalana de Biologia amb els afers exteriors o públics».¹⁴⁶ A causa d'aquesta supressió, a partir de 1973, el consell directiu presidit per Parés va incloure un vocal de relacions exteriors. El catedràtic de zoologia dels invertebrats de la Universitat de Barcelona Enric Gadea, especialista en nematodes, i que ja havia estat membre de la CORE, va ser l'encarregat d'ocupar per primer cop aquesta vocalia.

A més d'un vocal de Relacions Exteriors, es van incloure en aquest moment vocals de lexicografia, recerca, sessions, publicacions i economia. L'any 1974, la comissió de «relacions a l'exterior» es va tornar a constituir amb Gadea com a president, i la inclusió de fins a vuit membres més, entre els quals el botànic

143. Parés 1969, p. 4.

144. LARCD 1966-1970, p. 91, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

145. RAJCD, Acta 106, 2 d'abril de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i Memòries de la SCB, curs 1972-73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

146. LARCD 1966-1970, p. 100, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

especialista en líquens Xavier Llimona, el metge Josep Cornudella i Rossend Carrasco i Formiguera, i poc després els joves biòlegs Maria Rosa Miracle i Jaume Baguñà, que serien en el futur membres actius de la SCB. Entre els objectius d'aquesta nova comissió, que es reunia un cop al trimestre, hi havia el d'«establir intercanvis de publicacions amb societats científiques nacionals i estrangeres», fortificar les «relacions amb membres residents als Països Catalans i fora d'ells», buscar «personalitats de nivell científic» perquè vinguessin a impartir conferències i organitzar la sessió conjunta amb la ICHN, de què parlarem més endavant.¹⁴⁷

Més enllà de les activitats internacionals vinculades pròpiament a l'activitat científica i a la promoció dels seus socis, la Societat Catalana de Biologia desenvolupava tasques de representació internacional i en especial de vinculació amb la comunitat de científics exiliats, amb més o menys encert. Un bon exemple d'una iniciativa d'èxit en què aquesta relació internacional queda palesa va ser la coordinació, i final publicació, del llibret en homenatge a August Pi i Sunyer, del qual parlarem en detall més endavant. Per intentar reunir el màxim de contribucions per aquest volum, el consell directiu va enviar una circular a tots els socis instant-los a participar-hi amb un text.¹⁴⁸ De vegades, però, iniciatives similars, en el sentit de retre homenatge als socis més significatius, no van reeixir de la mateixa manera. L'1 de juny de 1966, per exemple, Agustí Amell, pneumòleg reconegut, va fer arribar la idea al consell directiu que, institucionalment, la Societat Catalana de Biologia podia proposar el doctor Conrad Xalabarder al premi Nobel de Medicina. Segons Amell, la investigació realitzada i els esforços contra la lluita tuberculosa de Xalabarder bé mereixien, si més no, la consideració de la seva candidatura pel Nobel.¹⁴⁹ El consell, en principi favorable a aquesta proposta, no tenia clar el procés de presentació de candidatures. Després de recollir informació, va arribar a la conclusió que el comitè que atorga el premi, l'Institut Karolinska en el cas del Nobel de Medicina, «té disposades les persones o les societats que poden presentar els candidats». Així, segons el consell, «la designació de les persones amb facultat per presentar candidats és secreta», de manera que en aquell moment era impossible presentar-ne cap.¹⁵⁰

Per bé que les sessions científiques i les publicacions suposaven l'activitat i els resultats principals de la SCB, les comissions de lexicografia i relacions

147. JCORE 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

148. LARCD 1966-1970, diverses actes, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

149. LARCD 1966-1970, p. 5, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

150. LARCD 1966-1970, p. 8 i 9, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

exterior van ser part important de les iniciatives i les fites d'aquesta època. Tal com mostra aquesta secció, la preocupació per l'ús correcte del català i l'establiment de normativa per al català científic, així com la promoció de la projecció exterior van ser unes constants en l'activitat de la SCB dels primers anys de la represa. Uns interessos que van donar els seus fruits els anys posteriors amb iniciatives que van continuar amb èxit el que s'havia iniciat.

1.2.3. La incorporació dels biòlegs

Lluís Vallmitjana, Ramon Margalef, Antoni Prevosti, Enric Gadea, Carles Bas, Ramon Parés, Ramon Folch, Josep Maria Camarasa... ja hem vist en els apartats anteriors que científics que treballaven, o estudiaven, en centres de recerca i facultats de biològiques, lluny de la pràctica mèdica, ja s'havien anat incorporant en les activitats de la Societat Catalana de Biologia. En aquest apartat veurem com es va produir aquest procés, des de la represa l'any 1962, quan la gran majoria de participants en les activitats de la Societat Catalana de Biologia eren metges o de professions properes a la medicina com la farmàcia, fins a finals dels anys seixanta, quan molts biòlegs ja representen bona part dels socis de la SCB.

Entre la llista de participants de la represa, només hi consten tres investigadors que treballaven formant estudiants que no serien metges, sinó que s'orientaven a branques més properes a les ciències naturals i a la biologia fonamental. Aquests investigadors eren l'antropòleg Santiago Alcobé, catedràtic d'antropologia de la Universitat de Barcelona, promotor de l'Escola d'Antropologia de Barcelona, i director de tesi d'Antoni Prevosti; l'històleg Lluís Vallmitjana, que des de 1950 ocupava la càtedra d'histologia vegetal i animal de la mateixa Universitat de Barcelona; i Oriol de Bolòs, botànic que provenia d'una família de llarga tradició farmacèutica, i que des de 1953 era catedràtic a la Universitat de Barcelona.¹⁵¹

En la primera sessió del consell directiu l'octubre de 1963 i en referència als colloquis, el president, el metge Josep Alsina i Bofill, va «recomanar la recerca de treballs de biologia (no tanta medicina)», i la resta de membres van suggerir uns quants noms.¹⁵² Semblava, doncs, que la SCB havia de captar els biòlegs, i que per fer-ho havia d'entrar a la universitat i els centres de recerca biològica

151. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 15.

152. LARCD 1963-1966, p. 2, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

que hi havia a la ciutat de Barcelona, com els Dispensaris Blancs, que tenien l'únic microscopi electrònic de la ciutat, sovint utilitzat també pels professors de ciències biològiques, o l'Instituto de Investigaciones Pesqueras del Consejo Superior de Investigaciones Científicas. De fet, Francisco García del Cid, director d'aquest institut fins l'any 1965 i també professor a la Universitat de Barcelona, havia estat soci de la SBB abans de la Guerra Civil. Per dur a terme aquesta tasca, Vallmitjana i de Bolòs, tots dos més joves que Alcobé, van ser clau per a la vinculació de la Societat Catalana de Biologia primer a la Facultat de Ciències i, després, a partir de 1973, a la que seria la nova Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.¹⁵³

La llicenciatura de biologia era molt jove. S'havia creat l'any 1953 en dividir el que fins aquell moment havia estat la llicenciatura en ciències naturals en les de biologia i geologia.¹⁵⁴ De fet, va ser un membre de l'antiga generació de metges de la Societat de Biologia de Barcelona, Pere Domingo, qui va «adonar-se» de la necessitat d'incorporar en aquesta nova Societat Catalana de Biologia tant els professors com les noves generacions d'alumnes que sorgissin de la nova carrera de biologia.¹⁵⁵ Seguint aquesta idea, Pere Babot es va dedicar, amb l'ajut de Vallmitjana i de Bolòs, a entrevistar-se, sempre amb precaucions i amb el perill de topar algun acadèmic afí al règim, amb professors que després esdevindrien cabdals per entendre tant la Societat Catalana de Biologia com la investigació en biologia a Catalunya. Entre aquests professors que es van anar incorporant a la SCB, a més de Vallmitjana i de Bolòs, hi havia Ramon Margalef, Ramon Parés, Antoni Prevosti i Enric Gadea.¹⁵⁶

En el mateix sentit, en una reunió del consell directiu el febrer de 1966, Babot, com a secretari, va proposar l'estudi i l'elaboració d'una llista dels «centres de treball biològic a casa nostra» que s'havia d'iniciar amb els «llocs de treball dels nostres membres». En aquesta mateixa proposta, Babot també va indicar la possibilitat que la SCB considerés «escoles» els «equips que promouen la presentació reiterada i periòdica de les tasques per ells desenvolupades». Poc després, el consell directiu va expressar la conveniència que la Societat Catalana de Biologia esdevingués «un medi de relació àmplia intra i extra nacionalment» entre els diferents centres d'investigació biològica.¹⁵⁷ La SCB

153. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 18.

154. Durfort 2012, p. 291.

155. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 26.

156. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 18 i Durfort 2012, p. 291.

157. LARCD 1966-1970, p. 38, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

volia, doncs, no només fer arribar les seves activitats als investigadors d'aquests centres sinó convertir-se en una mena de nexa d'unió, de punt de trobada, d'àgora comuna dels científics que hi treballaven, sembla que de manera aïllada.

Però de quins centres parlem? La llista de les institucions on, en aquesta mateixa època, s'enviaven les publicacions de la SCB ens permet esbrinar a quins àmbits de la recerca científica que es feia a Catalunya arribaven les notícies de la SCB amb més força. A més d'entre els socis de la SCB, els *Treballs* es distribuïen entre diverses entitats i institucions acadèmiques i científiques de caràcter més mèdic i farmacològic de Barcelona i, per exemple, s'enviaven a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, la Reial Acadèmia de Medicina, la Reial Acadèmia de Farmàcia, el Seminari de Farmacologia i el Seminari de Química de la UB, i també a la Biblioteca Universitària de Barcelona, la Biblioteca de la Facultat de Medicina i les càtedres de farmacologia, fisiologia, microbiologia, patologia general i patologia mèdica de la mateixa facultat de la UB, així com als col·legis de metges de Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona.

Pel que fa als centres més biològics, els *Treballs*, i la resta de publicacions de la SCB, s'enviaven a la càtedra d'histologia, ostentada per Vallmitjana; a la càtedra de genètica, a mans de Prevosti; a la de microbiologia, on hi hauria Ramon Parés; al Laboratori de Botànica, on hi havia Oriol de Bolòs; a la càtedra de zoologia, a mans d'Enric Gadea; a la de paleontologia, on hi havia Miquel Crusafont; a la d'antropologia, ostentada per Santiago Alcobé; a la de fisiologia vegetal, amb Artur Caballero, que seria rector de la UB de 1971 a 1973, i a la de fisiologia animal, on hi havia el biòleg Josep Planas Mestres. A més, també rebien els *Treballs* l'Institut Botànic, encapçalat per Oriol de Bolòs, el Museu de Zoologia, dirigit per Francesc Español i l'Instituto de Investigaciones Pesqueras del CSIC, on hi havia Ramon Margalef.

Malgrat que no estava en aquesta llista de distribució dels *Treballs*, la Societat Catalana de Biologia també va entrar en contacte amb l'Institut Biològic de Sarrià, que vivia els últims anys de vida sota la direcció de Joan Puiggròs. El contacte es va iniciar amb una conversa entre Babot i «el sr. Llopis, secretari de l'Institut Biològic de Sarrià». Aquest darrer va suggerir que la Societat Catalana de Biologia podia recomanar possibles investigadors per treballar a Sarrià. Per la seva banda, el consell directiu també va acordar «invitar als membres» de l'Institut Biològic de Sarrià que «aportin els seus treballs a la SCB».¹⁵⁸ Amb algunes d'aquestes institucions, les publicacions de la SCB no s'enviaven

158. LARCD 1963-1966, p. 37, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

simplement, sinó que s'intercanviaven per les publicacions pròpies de cadascuna. Així, la SCB rebia *Miscelania Zoológica*, editada pel Museu de Zoologia, *Collectanea Botanica*, editada per l'Institut Botànic, *Acta Geobotanica*, editada pel Departament de Botànica de la Facultat de Ciències de la UB, i *Investigación Pesquera*, editada al seu torn per l'Instituto de Investigaciones Pesqueras.¹⁵⁹

Fora de Barcelona, les publicacions de la SCB també s'enviaven al Centre de Lectura de Reus, a la Biblioteca de l'Ateneu de Maó, i a entitats de territoris a l'estranger on es preservava la parla catalana, com a la Biblioteca Municipal de Perpinyà, a la Biblioteca de l'Alguer i al Consell de les Valls d'Andorra. També s'enviaven a moltes institucions de caràcter mèdic com la Reial Acadèmia de Medicina de Mallorca, la càtedra de fisiologia de la Universitat de Saragossa, la càtedra de pediatria de la Universitat de Montpeller, als col·legis de metges de Mallorca, Castelló, Alacant i València i a la Facultat de Medicina de la Universitat de València. Pel que fa a centres més biològics, les publicacions de la SCB s'enviaven igualment a la càtedra de biologia de la Universitat de València, ostentada per Ignacio Docavo, al Centro Pirenaico de Biología Experimental de Jaca (Aragó), que també pertanyia al CSIC i estava dirigit pel biòleg català Enric Balcells Rocamora, i al Laboratori Aragó de Banyuls de la Marenda. En alguns d'aquests centres de fora de Barcelona, com ara Reus, Andorra o Montpeller, va sorgir la possibilitat de celebrar sessions científiques de la SCB que, en alguns casos, es van materialitzar.¹⁶⁰

De fet, aquest contacte amb Montpeller mostra un primer pas cap a una intensa relació que la Societat establí amb la Catalunya del Nord i amb alguns centres d'Occitània a partir dels anys setanta. L'abril de 1964, diversos científics de Tolosa de Llenguadoc ja havien intercanviat cartes amb el consell directiu i s'havien fet socis de la SCB.¹⁶¹ En la mateixa línia, poc després, es va suggerir, mitjançant la intervenció d'un grup de metges entre els quals el doctor Josep Vilanova i Trias, la possibilitat d'organitzar una sessió científica a Andorra, que finalment es va celebrar els dies 10 i 11 de juny de 1967.¹⁶² Alhora, es proposà que el Consell de les Valls d'Andorra, que havia organitzat la trobada, fos acceptat com a soci honorari de la Societat. Finalment, el Consell de les Valls

159. LARCD 1966-1970, p. 21, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

160. Llistat de llocs on s'envien publicacions a LARCD 1966-1970, p. 1, 2 i 98, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. Sobre la possibilitat de fer una sessió a Reus: LARCD 1966-1970, p. 18-19, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

161. LARCD 1963-1966, p. 14-15, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

162. LARCD 1966-1970, p. 21, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

d'Andorra no va rebre el nomenament, però sí que es va acordar designar-lo Protector de Mèrit de la SCB.¹⁶³ El tema del col·loqui mostra que la Societat seguia de prop un tema d'actualitat en aquell moment, el dels antibiòtics. A més, la publicació d'aquest col·loqui mostra altre cop la proximitat de la SCB amb les indústries farmacèutiques privades. En aquest cas Antibióticos SA, que va finançar els set mil exemplars del llibret resultant de la trobada.¹⁶⁴ Antibióticos SA va ser una indústria especialitzada en antibiòtics que, fundada l'any 1949 a partir de la unió de diverses empreses entre les quals els laboratoris LETI-UQUIFA SA, amb el pas dels anys va esdevenir una de les farmacèutiques més importants de l'Estat.

Com hem anat veient, la participació econòmica dels laboratoris en les publicacions de la SCB era destacada i força constant. Per exemple, en el pressupost de l'any 1969, el 40 % de les «aportacions ordinàries» —és a dir del saldo positiu de la SCB—, 80.000 pessetes provenien dels laboratoris, mentre que el restant 60 %, 120.000, provenien de les quotes dels socis.¹⁶⁵ No és estrany, doncs, que per tal certificar i donar a conèixer l'aportació d'Antibióticos SA, així com la constant necessitat de finançament, en els enviaments de la publicació resultant de la trobada andorrana a socis, entitats i institucions de Catalunya, de la resta de l'Estat i de l'estranger, el consell directiu decidís incloure una breu nota que destaqués «els esforços econòmics dels nostres protectors».¹⁶⁶

Un cas a part va ser la relació amb la Société de Biologie de París, que es remuntava als anys anteriors a la Guerra Civil, quan, fins i tot, alguns treballs de socis de la Societat de Biologia de Barcelona van ser publicats en la revista de la societat de biologia francesa. Cap a l'octubre de l'any 1967 el consell de la nova SCB va considerar la possibilitat de seguir aquesta línia que s'havia tallat i tornar a publicar alguns dels articles publicats a *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* als *Comptes Rendus* de la societat parisenca.¹⁶⁷

Així doncs, veiem que la SCB estava en contacte amb una àmplia varietat d'institucions tant mèdiques com biològiques malgrat que encara parlem d'un context de clandestinitat i certa precaució en la promoció de les seves activitats. Aquests contactes ens indiquen una notable influència de la SCB dins del

163. LARCD 1966-1970, p. 31, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i LASP, 1963-1977, p. 17-18, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

164. LARCD 1966-1970, p. 51, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

165. JCORE, 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

166. LARCD 1966-1970, p. 60, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

167. LARCD 1966-1970, p. 33 i 38, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

que podríem anomenar la «comunitat científica» catalana, en certa manera encara la mèdica, però també en la comunitat d'investigadors en els diferents àmbits de la biologia. Al mateix temps, i malgrat que alguns intents encara eren tímids, veiem en aquesta tramesa de publicacions i també en l'organització d'activitats que la Societat Catalana tenia la voluntat ferma de sortir de l'àmbit estricte de la ciutat de Barcelona, que concentrava la majoria dels centres de recerca biològics, i volia arribar als científics, metges i biòlegs de les diferents zones geogràfiques de parla catalana.

La incorporació dels diferents professors de la nova Facultat de Biologia va anar, a més, acompanyada de la seva participació en les sessions científiques de la SCB i de la vinculació d'aquesta amb els centres de recerca esmentats. N'és una bona prova que ja l'any 1964 Margalef va pronunciar una conferència sobre la seva innovadora aplicació de la teoria de la informació a l'ecologia amb el títol «Aplicació de la cibernètica a l'estudi dels sistemes biològics al nivell de l'ecosistema», i l'any 1965, en una de les sessions, després d'una altra presentació de Margalef, es va visitar el laboratori i l'aquari de l'Institut de Investigaciones Pesqueras.¹⁶⁸ El maig del mateix any 1965 va ser el torn d'Oriol de Bolòs, que va parlar sobre biologia del bosc. Segons les normes establertes pel consell directiu l'abril de 1965, aquestes comunicacions tenien una durada de vint minuts amb un temps per a preguntes i debat. Tant el text de la comunicació com també les intervencions eren registrades pel secretari, Babot.¹⁶⁹

Al cap d'un parell d'anys, va ser Prevosti qui, seguint l'estela de Margalef, va proposar organitzar una sessió extraordinària «en col·laboració amb els seus estudiants», que havia d'incloure una visita «al laboratori d'investigació genètica» que ell mateix dirigia a la Universitat de Barcelona. Malgrat que ja s'havia fet en el cas de Pesqueres, el Consell no va veure amb bons ulls celebrar una sessió científica a la Universitat i va acordar separar les dues activitats: «Invitar al dr. Prevosti» que la «sessió per ell organitzada sigui de caràcter ordinari a l'estatge habitual de les nostres sessions científiques», és a dir l'auditori de l'Institut Antituberculós, i a «realitzar ulteriorment la visita als laboratoris universitaris».¹⁷⁰

Malgrat aquesta reticència a desplaçar físicament les activitats de la Societat Catalana a la Universitat de Barcelona, Babot tenia la voluntat clara d'arribar

168. Recull de les sessions científiques, 1965, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 4.

169. LARCD 1963-1966, p. 36, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

170. LARCD 1966-1970, p. 28, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

no només als professors sinó també als estudiants.¹⁷¹ Així, progressivament, joves estudiants d'aquesta nova carrera de biologia es van anar incorporant a les posicions de responsabilitat de la SCB, i destacaren, entre d'altres, Ramon Folch, Josep Maria Camarasa i Marta Estrada. Aquesta progressiva incorporació de biòlegs ja formats com a tals feu que, també progressivament, el caràcter de les activitats de la Societat Catalana de Biologia passés de ser una biologia clínica a una biologia primer bàsica i després més especialitzada, i ja no necessàriament humana.¹⁷²

Una de les principals vies d'entrada d'aquest sector d'estudiants joves a la SCB va ser l'anomenat Premi per a estudiants destinat a «un treball d'investigació, bibliogràfic o d'assaig sobre ciències biològiques», al qual podien optar estudiants universitaris i titulats des de cinc anys abans de la convocatòria en curs.¹⁷³ La primera edició es va organitzar en el curs 1963-64, quan es van presentar dos candidats: un estudiant de medicina, Marc Antoni Broggi, fill del cirurgià Moisès Broggi, amb un treball titulat «Canvis en la personalitat consecutius a traumatismes cranials», i dos estudiants de biologia, Rafael Ballester i Jaume Baguñà, amb un treball que es va anomenar «Alguns aspectes inicials de Biologia Matemàtica».¹⁷⁴ Baguñà, que arribà a ser professor del Departament de Genètica, es convertí en un soci actiu de la SCB. El jurat, configurat per dues persones proposades per l'IEC, Antoni Esteve i Subirana i Oriol de Bolòs; dues proposades per la SCB, Josep Laporte i Joaquim Fuster —psiquiatra i neurocientífic que treballava als Estats Units—, a més d'Alsina que era president en aquell moment, va atorgar el premi, que tenia un valor econòmic de 3.000 pessetes, a Broggi.¹⁷⁵ Mentre aquest rebia diversos elogis, el treball de Ballester i Baguñà era, segons els membres del tribunal, una «elucubració de base matemàtica difícil de comprendre».¹⁷⁶

Després que el premi del curs 1964-65 quedés desert, el Premi per a estudiants de l'any 1966 el van guanyar Robert Bargalló i Maria Gràcia Bozzo, dos estudiants de biologia de Lluís Vallmitjana amb un treball que, amb el títol «Noves aplicacions del blau del Nil com a colorant de microscòpia», tractava sobre

171. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 10 i Camarasa 2001.

172. Ramis, autobiografia, capítol 12, p. 4 i 5.

173. Camarasa 2001.

174. LARCD 1963-1966, p. 12, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

175. LARCD 1966-1970, p. 3, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. En els anys següents, el Premi per a estudiants va anar augmentant la seva dotació, primer a 4.000 pessetes i després a imports més elevats.

176. LARCD 1963-1966, p. 17, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

els beneficis d'aquest nou colorant en la microscòpia.¹⁷⁷ En la convocatòria següent, la del curs 1966-67, tres dels quatre treballs presentats al Premi per a estudiants eren d'estudiants de ciències biològiques, i el guanyador va ser Josep Maria Camarasa amb un treball que duia el títol d'«Aportació de materials per una flora de la Noguera».¹⁷⁸ Davant l'aparent relativa poca participació dels estudiants en els premis, els anys següents el consell directiu va decidir fer un esforç comunicatiu de divulgació dels guardons. La impressió de tríptics del cartell del premi o la traducció d'aquest text al francès, per tal d'enviar-lo a la Universitat de Montpeller, on es va penjar al tauler d'anuncis, són alguns dels exemples que mostren que la SCB considerava necessari donar a conèixer el premi més enllà dels estudiants de biològiques de la Universitat de Barcelona.¹⁷⁹

Malgrat l'arribada dels estudis biològics, la medicina va seguir present en les activitats de la SCB. Un bon exemple n'és la sessió inaugural de l'any 1967 a càrrec de Tomàs Seix i Miralta, col·laborador de Lluís Sayé en la lluita contra la tuberculosi. La seva conferència inaugural tractava d'un tema que, des de la utilització generalitzada dels antibiòtics després de la Segona Guerra Mundial, preocupava cada cop més els metges tisiòlegs: «La resistència del *Mycobacterium tuberculosis* als antibiòtics». En aquesta conferència, Seix explicava que, «després d'un començament molt eufòric» de l'ús dels antibiòtics, va aparèixer «un descens» per l'aparició de resistència a aquestes substàncies, que va obligar a modificar el procediment establert inicialment. Seix va parlar també de la constant mutació dels bacteris com la causa de l'aparició d'aquesta resistència, i de la metodologia que calia seguir a partir de la constatació d'una resistència: aïllar el malalt portador d'una soca resistent i, a partir d'aquest moment, seleccionar amb més cura els antibiòtics que s'empraven.¹⁸⁰

Just abans de guanyar el premi d'estudiants, l'entrada de Josep Maria Camarasa a la SCB havia estat, en primera instància, laboral. Amb tanta activitat des de la represa, cap a mitjans de l'any 1966, Pere Babot estava desbordat en les seves tasques de secretari i necessitava un assistent; l'escollit fou Josep Maria Camarasa. La trobada de Camarasa amb Babot va suposar un «dels moments crucials» de la vida del primer, a més de «determinant» per a la seva trajectòria vital. Aquesta trobada, segons el testimoni de Camarasa, va tenir lloc en un moment àlgid de la història de la resistència estudiantil al franquisme. El març de

177. Veredictes «Premis per a estudiants», 1966, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

178. Veredictes «Premis per a estudiants», 1967, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

179. LARCD 1966-1970, p. 61 i 68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

180. MS, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2 i Miret i Cuadras 2015.

1966, després del famós acte de resistència al règim conegut com a Caputxinada (que s'originà amb l'assemblea constitutiva del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, organització estudiantil clandestina antifranquista), la vaga posterior, les sancions als estudiants que hi participaren i el tancament de la universitat, els estudiants i alguns professors van organitzar classes i seminaris clandestins en diferents indrets improvisats. Oriol de Bolòs, catedràtic de botànica, per exemple, va impartir una sessió en un prat de Collserola amb els estudiants asseguts a terra. En aquest context, els estudiants de tercer curs de ciències biològiques es reuniren a casa del que era sotsdelegat de curs, el jesuïta Francesc Padrosa, al Fòrum Vergés, on també imprimien amb una «vietnamita» la «revisteta» de curs anomenada «Cucudrulu».¹⁸¹

Un dia de la primavera de 1966, Robert Bargalló, estudiant de biologia un curs per sobre de Josep Maria Camarasa i també activament implicat en la SCB, va comunicar als estudiants que el secretari general de la SCB, Babot, «buscava un estudiant de ciències biològiques per ajudar-lo en les tasques administratives de la Societat un parell d'hores cada vespre». Bargalló no podia fer-ho per manca de temps, però Camarasa va veure una bona oportunitat de tenir una feina que ocupava només dues hores de la tarda amb un bon sou. El mateix dia, Camarasa va anar a casa de Babot al carrer de Balmes. Després que Babot li presentés les condicions del contracte, que era del tot informal, i que Camarasa li mostrés les seves habilitats amb la màquina d'escriure, l'acord es va tancar. Així, el 29 de setembre de 1966, va començar un mes de prova com a assistent de secretaria de la SCB. Per ajudar Babot, Camarasa havia de treballar sis hores a la setmana i cobraria dues mil pessetes al mes.¹⁸²

La feina bàsica de Camarasa consistia en la preparació i la divulgació de les convocatòries de properes sessions organitzades al si de la SCB. La primera tasca va ser preparar les invitacions per a la sessió inaugural del curs 1966-67 a càrrec de Tomàs Seix. Un cop fetes les invitacions, Babot va «confiar una part dels sobres» a Camarasa i li «va demanar que camí cap a casa les posés en algunes bústies» de correus. Com hem vist amb l'exemple de Margarida Masclans, per evitar sospites del règim, Babot demanava a Camarasa que no posés més de deu sobres a cada bústia i que aquestes estiguessin tan allunyades entre elles com fos possible. Malgrat l'aparent permissivitat del règim, les activitats de la

181. Memòries Josep Maria Camarasa, sense publicar, 2020.

182. MS, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2. Memòries Josep Maria Camarasa, sense publicar.

SCB seguien sense tenir l'autorització corresponent, que de fet ni es demanava, i Babot continuava mantenint les precaucions al màxim. Camarasa, com a ajudant de secretaria, també va començar a penjar les convocatòries al que s'anomenava «seminari de biològiques», un lloc de reunió dels estudiants de ciències biològiques on sovint hi havia membres del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona en la seva secció de la Facultat de Ciències.¹⁸³

Tot i que sense «grans entusiasmes», l'anunci va interessar els estudiants de ciències; especialment els va cridar l'atenció el fet que les xerrades fossin en català, ja que les classes de la facultat es feien en castellà. Malgrat que molts no coneixien ni el nom de l'Institut d'Estudis Catalans, l'anunci va generar atracció i va passar de boca a orella. A partir d'aquest moment, la presència d'estudiants de biologia en les activitats de la SCB ja va ser continua i nombrosa, i també activa. En aquesta època, els estudiants de biologia fan propostes, promouen activitats i donen idees per fer xerrades i cursets monogràfics. Per a molts dels estudiants de ciències que es van iniciar en la vida científica mitjançant la Societat Catalana de Biologia, la llengua va ser un aspecte fonamental per rel·lançar amb «legitimitat moral la vida científica i acadèmica que havia estroncat el franquisme i de la qual ens volíem hereus».¹⁸⁴

El curs següent, 1966-67, ja van ser quatre les conferències pronunciades per professors de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona, entre d'altres Ramon Parés, catedràtic de microbiologia, que més tard fou president de la SCB; Miquel Crusafont, que va parlar sobre l'espínós tema de l'evolució; i Enric Gadea, força detestat pels estudiants, que formava part de l'equip del rector Francisco García Valdecasas com a secretari de la UB.¹⁸⁵ Camarasa qualifica Gadea de «complidor escrupolós de tot reglament, norma o circular que la superioritat dictés», a més de «rutinari» en la docència i en la investigació.¹⁸⁶ Les admissions de nous membres també mostren aquesta tendència. Mentre que abans havien dominat els metges, l'any 1968 es van admetre sis nous socis numeraris, i tres ja eren biòlegs, dos bioquímics i només un metge: el que també seria president de la SCB Josep Trueta, ja tornat definitivament del seu exili. Alhora, es van admetre vint-i-cinc agregats, la gran majoria estudiants de biologia.¹⁸⁷

183. LARCD 1966-1970, p. 11, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

184. Camarasa 2001.

185. Florensa 2017.

186. Memòries Josep Maria Camarasa, sense publicar, 2020.

187. Camarasa 2001.

Com a conseqüència d'aquests canvis, també s'anava modificant el contingut de les xerrades. Va ser una transformació que va suposar, a l'inici, «algunes resistències» del sector mèdic relacionada amb la incorporació dels biòlegs.¹⁸⁸ Com indica Camarasa, la presència d'aquests estudiants de ciències biològiques «va alarmar alguns dels membres més antics de la Societat, que temien veure-la desnaturalitzada». Això va provocar que, amb el temps, molts metges que, com Ramis, havien començat a col·laborar amb la SCB amb la represa, deixessin de fer-ho per centrar-se en la seva participació en altres associacions pròpiament mèdiques com l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears i les seves filials. En tot cas, per resoldre aquestes diferències, en els documents interns de la SCB es va decidir diferenciar sovint entre «biologia fonamental (química biològica, genètica, bacteriologia, ecologia, etc.)» i «biologia aplicada (medicina, farmacologia, veterinària, etc.)».¹⁸⁹

L'altre problema que comportà l'arribada dels biòlegs a la SCB va ser la intersecció temàtica amb la Institució Catalana d'Història Natural, també filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que entre 1966 i 1968 va viure una efímera revifada que no es consolidà fins a la represa de 1972.¹⁹⁰ A finals de 1968, es va voler paliar aquest solapament amb la creació d'un comitè per «coordinar les activitats d'ambdues filials». El comitè va estar constituït per dos socis de la ICHN, dos de la SCB i un representant de l'IEC. Les dues persones escollides per la SCB van ser els metges Josep Cornudella i Capdevila i Manuel Miserachs i Rigalt, especialista en hematologia. Les propostes que el comitè tenia sobre la taula eren diverses. En primer lloc, va sorgir la idea d'examinar els temes proposats per les presentacions del curs següent de totes dues societats per tal d'evitar solapaments i decidir la «tribuna més adequada» per a cada una de les presentacions. La segona proposta era organitzar la celebració de sessions conjuntes, així com planificar publicacions també conjuntes. Com veurem, aquesta idea fou la més reeixida, i les sessions conjuntes s'organitzaren amb èxit al cap d'uns anys. Igualment, es va considerar la possibilitat i la conveniència de tenir socis comuns, ja que, de fet, alguns científics com Lluís Vallmitjana, Oriol de Bolòs o Francesc Espanyol ja eren socis de totes dues filials.

Finalment, el comitè va proposar davant de l'IEC la idea d'unificar, del tot o parcialment, les oficines de secretaria de les dues filials. D'aquesta manera,

188. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 26.

189. MS, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

190. Camarasa 2000, p. 95-96.

les dues filials estalviarien en secretaria, i, a la vegada, augmentarien en eficiència. Per dur tot això a terme més enllà del comitè, es va decidir establir una reunió anual de les juntes directives de l'ICHN i la SCB, que tanmateix no es va materialitzar.¹⁹¹ D'altra banda, la Institució Catalana d'Història Natural va romandre inactiva de 1968 a 1972, i posteriorment, seguí amb la seva tendència cap a continguts més naturalistes, centrats en la branca de les ciències biològiques que es va anomenar «d'organismes i sistemes» o, popularment, biologia «de bota», mentre que la Societat Catalana de Biologia se centrava, cada cop més, en la biologia fonamental, la de laboratori, la biologia «de bata» que, de fet, era la que més s'apropava a la recerca que havien dut a terme els socis de l'antiga Societat de Biologia de Barcelona abans de la Guerra Civil Espanyola. Com explica Parés en el llibret d'homenatge a Pere Babot, des de la represa fins a la seva presidència l'any 1973, en les sessions científiques de la SCB hi havia una barreja força igualitària de temàtiques biològiques i mèdiques. A partir d'aquest moment, va començar a dominar de manera més clara el món biològic.¹⁹²

1.2.4. La Universitat Autònoma de Barcelona i el final de la clandestinitat

La Societat Catalana de Biologia també va estar, des de bon començament, involucrada en la constitució i els primers anys de desenvolupament de la nova Universitat Autònoma de Barcelona. Tal com narren els historiadors Carme Molinero i Borja de Riquer, la creació de la Universitat Autònoma va tenir lloc en un moment difícil per al franquisme. Des de mitjans dels anys seixanta s'havien produït diverses mobilitzacions estudiantils que havien desembocat en la primera vaga general d'universitats el febrer de 1967. Arran d'aquestes protestes, Manuel Lora Tamayo, ministre d'Educació i Ciència, va plegar. El seu substitut, el valencià opusdeïsta José Luis Villar Palasí, va anunciar una gran reforma del sistema educatiu, sota una política de «distensión sin claudicación».¹⁹³ Aquesta reforma va portar, per decret publicat al BOE el 6 de juny de 1968, la creació de tres universitats noves que s'ubicarien a les afores de Madrid, Bilbao i Barcelona per evitar que les protestes estudiantils es convertissin en focus de

191. LARCD 1966-1970, p. 60, 68 i 71, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i JCORE, 27 de juny de 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

192. Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 26.

193. Paraules de José Luis Villar Palasí citades en: Aguilar Cestero 2007, p. 19.

revoltes a les ciutats i per facilitar l'accés al recinte en cas d'alteració de l'«orden público».¹⁹⁴ Per gestionar la creació de la Universitat Autònoma de Barcelona es va constituir una comissió promotora que va ser presidida pel germà del ministre, bioquímic reconegut i també opusdeista Vicent Villar Palasí. A més de Villar Palasí, formaven part també de la comissió alguns «coneguts catedràtics» de la Universitat de Barcelona.¹⁹⁵

Segons aquesta comissió, la nova universitat, estrenada amb només quatre facultats, una d'elles la de Medicina, havia de tenir les característiques següents: ser lliure en la contractació de personal docent, ser lliure en l'admissió d'alumnes, ser lliure en la redacció de plans d'estudi i ser lliure en l'administració del pressupost. Més enllà d'aquestes característiques, els anys que van seguir, els estudiants, d'acord amb bona part del professorat, van encendre el debat amb assemblees i reunions sobre com havia de ser realment aquesta nova universitat.¹⁹⁶ Davant d'aquesta situació, la Societat Catalana de Biologia va expressar des de bon començament la seva posició. Cal tenir en compte que alguns dels professors més joves de la nova universitat també eren socis de la SCB. Així, el 10 d'octubre del mateix any 1968, la Societat Catalana de Biologia va enviar a tots els socis un text amb el títol «Projecte de Bases Generals per als Estaments de la Universitat Autònoma de Barcelona», signat pel president en aquell moment, Pere Domingo.¹⁹⁷ Abans, la proposta s'havia discutit en diferents reunions on, entre altres qüestions, Josep Alsina havia posat sobre la taula que la nova universitat havia de «ser més catalana». Alsina proposava que s'havia «de constituir com a Universitat de Catalunya» i també, necessàriament, ajustar-se «a les realitats lingüística, històrica i cultural del país».¹⁹⁸

Pel que fa al text de Domingo, en primer lloc, el president deixava clares les intencions del règim amb la nova universitat. Explicava que les raons que tenia la dictadura per establir aquesta nova institució no responien «estrictament a la necessitat de donar als ensenyaments superiors la cura que necessiten, sinó que són per a intentar neutralitzar les causes de les inquietuds universitàries». A partir d'aquí, Domingo va establir vuit punts que, segons ell, la nova institució havia de complir entre els quals, donar més flexibilitat als currículums, més

194. Balsera i Naya Garmendia 2019, p. 1045-1046.

195. Riquer i Molinero 2018, p. 27-30.

196. Riquer i Molinero 2018, p. 31.

197. Escrit «Projecte de Bases Generals per als Estaments de la Universitat Autònoma de Barcelona» AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

198. LASP 1963-1977, p. 23-25, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

estudis professionals, incentivació de les relacions internacionals, més formació pràctica i menys classes magistrals i més relació directa entre alumnes i professors. L'escrit acabava fent constar també que la nova universitat no havia de fer oblidar les evidents mancances de l'ensenyament superior en general, qualificat de «pobríssim». Per Domingo, la nova universitat no havia d'evitar les reformes que la vella universitat necessitava.¹⁹⁹

Dos membres actius de la SCB van participar en equips de govern dels inicis de la nova universitat. Primer, el metge catedràtic de dermatologia Josep Cabré i Piera, vicepresident de la SCB de 1973 a 1975, va ser nomenat rector de la UAB, encara a dit, el 13 de desembre de 1975, pel ministre d'Educació i Ciència, càrrec en el qual va romandre un breu període de menys d'un any. En una entrevista a *La Vanguardia Española*, acabat de nomenar, Cabré afirmava, entre altres qüestions, que «la democratización de la Universidad debemos ir alcanzándola paralelamente al cuadro general que nos rodea; es decir, de la mano del país». Després, interrogat sobre la consideració del català i la cultura catalana a la universitat, Cabré, dins les seves possibilitats, va seguir les línies que marcaven Alsina i la SCB: «el fenómeno cultural catalán debe tener un lugar muy importante en toda actividad científica y lógicamente en la universidad». La frase següent reafirmava aquesta posició de cara al futur: «con ilusión y empeño me gustaría poder crear en el seno de la UAB un Instituto donde al máximo nivel se cultive nuestra historia, nuestra filología, nuestras costumbres y nuestra lengua».²⁰⁰ Després de Cabré, el també metge Josep Laporte, molt present en les activitats i els consells directius de la SCB, va esdevenir el 1976 el primer rector de la UAB escollit democràticament després d'un insòlit procés d'eleccions en context de dictadura, i va ser-ho durant gairebé quatre anys.

En aquest primer període després de la represa, a partir de 1965, i malgrat que les sessions científiques semblaven en marxa i funcionaven sense gaires problemes, tant l'assistència de públic com les propostes de comunicacions per part dels socis numeraris van baixar considerablement. En una reunió del consell directiu celebrada el febrer de 1966 el problema de l'assistència a les sessions va ser causa de debat. El secretari escrivia que «vist que l'assistència a les nostres sessions és molt migrada» i considerant també que era «d'obligació reglamentària pels membres numeraris» assistir a les sessions, el consell directiu

199. Escrit «Projecte de Bases Generals per als Estaments de la Universitat Autònoma de Barcelona», AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i LASP, 1963-1977, p. 23-25, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

200. Domingo, *La Vanguardia Española*, 13 de setembre de 1975.

va acordar «transmetre una lletra circular a tots els membres» instant-los a assistir-hi.²⁰¹ La carta, que es va enviar el maig d'aquell any, explicava als socis aquesta davallada d'assistents a les reunions, recordava als numeraris el deure d'assistir-hi i de contribuir amb comunicacions, i adjuntava un formulari de «presentació de treballs» per facilitar, i pressionar, amb la petició de comunicacions.²⁰² Sembla que la pressió va funcionar, ja que la presentació de propostes de comunicacions va continuar, i els cursos següents es va seguir organitzant un gran nombre de sessions amb una assistència considerable. El curs 1967-68, per exemple, el nombre total d'assistents a les 14 sessions va ser de 635 persones, 95 en la sessió de màxima concurrència, 12 en la mínima i una mitjana de 45 persones per sessió.²⁰³

En definitiva, amb les noves incorporacions i el consegüent viratge conceptual i de continguts, la SCB no només afegia al seu caràcter mèdic una visió biològica més enllà dels aspectes clínics, sinó que, a més, entrava de ple en les universitats catalanes, que eren un dels espais d'activisme antifranquista. Aquest espai de resistència estava força debilitat en la Facultat de Medicina, en especial pel que feia a les relacions amb el professorat, on les depuracions de després de la Guerra Civil i la incorporació de metges que seguien les línies ideològiques del règim van eliminar qualsevol mena d'oposició. Això era menys acusat en les facultats de biològiques, més recents, i per tant, amb una possibilitat més alta de la presència, en llocs de responsabilitat, de professors més joves i més afins a la resistència a la dictadura, també exemplificada per la participació de la SCB a la configuració de la UAB.

Veiem, doncs, en aquests primers anys de la represa de la Societat Catalana de Biologia, en plena dictadura franquista, una associació que organitzava activitats que estaven a mig camí entre la clandestinitat i la permissivitat de la dictadura. D'una banda, els actors històrics parlen d'una «certa tolerància» de les autoritats franquistes respecte a les activitats científiques de l'IEC. De fet, les sessions de la SCB als Dispensaris Blancs no van tenir-hi mai cap problema, i tot i que el Palau Dalmaes va estar clausurat per les autoritats franquistes del desembre de 1963 a l'octubre de 1967 com a seu d'Òmnium Cultural, les sessions de la SCB que s'hi van celebrar posteriorment tampoc no van ser interrompudes per la policia. Tampoc les accions de Babot i d'altres membres de

201. LARCD 1963-1966, p. 49, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

202. Lletres circulars als membres, 1966. AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 47.

203. MS, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

la SCB buscant nous socis, van opar-se mai amb cap problema, no sabem si gràcies a la prudència i les precaucions amb què es van dur a terme. Ara bé, d'altra banda, la SCB treballava per una reivindicació activa de l'herència dels científics anteriors a la guerra, sobretot dels metges que van anar a l'exili, i promovia l'ús del català en sessions públiques d'una manera que resultava gairebé morbosa als estudiants de l'època.

2. La consolidació

2.1. La Societat Catalana de Biologia es modernitza

2.1.1. Una nova època

A partir de finals dels anys seixanta i inicis dels setanta, la Societat Catalana de Biologia, que cada cop tenia més socis, especialment entre els biòlegs, pateix un punt d'inflexió, un canvi cap a una nova SCB. Tres circumstàncies o factors podrien ser els determinants que marquen una mena de final de la primera fase de la represa i l'inici d'una de nova. En primer lloc, el 12 de gener de 1965, August Pi i Sunyer, fundador i ànima de la Societat de Biologia de Barcelona de la qual la SCB se sentia hereva, va morir exiliat a Mèxic. El 10 de juny del mateix any, la Societat Catalana de Biologia va organitzar una sessió necrològica per homenatjar Pi i Sunyer. L'any següent, el 1966, es va publicar un llibre que, amb el títol «August Pi i Sunyer, l'home i l'obra», reunia, a més d'un prefaci escrit per Alsina, un seguit d'articles de les figures més destacades de l'escola de fisiologia de Barcelona, deixebles de Pi i Sunyer, alguns membres de la seva família, així com d'altres metges significatius científicament o políticament lligats a Pi i Sunyer i, per tant, també a la SCB.²⁰⁴ En l'índex d'aquest llibret hi consten noms com els d'Antoni Oriol i Anguera, Pere Domingo, Rossend Carrasco i Formiguera o Josep Trueta, a més del germà d'August, Santiago Pi i Sunyer, i els seus fills Jaume i César Pi-Sunyer Bayo. La majoria d'aquests metges es trobaven en aquell moment exiliats a diferents països de Llatinoamèrica i Europa, fet que es destaca en la memòria anual de la SCB.²⁰⁵

204. Societat Catalana de Biologia 1966a i Societat Catalana de Biologia 1966b.

205. MS 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

Més enllà de retre homenatge a Pi i Sunyer, en el seu prefaci, Alsina indicava l'objectiu principal que es volia complir amb el llibre: «Fer possible a les noves generacions de biòlegs la coneixença dels aspectes fonamentals de l'obra de Pi com a investigador en Fisiologia».²⁰⁶ La defunció de Pi i Sunyer suposava un trasbals per a la Societat, no només per la mort del seu fundador, sinó un trasbals en el que havia estat o volia ser. D'una banda, el gran home, el motor de la Societat de Biologia de Barcelona d'abans de la guerra, desapareixia alleugerint d'alguna manera part del pes del llegat d'aquesta Societat, que, en certa manera ara era més «lliure» d'orientar-se cap a on ho desitgés sense por de ferir sensibilitats. Semblava, doncs, que sense Pi i Sunyer, i també amb la progressiva mort dels socis d'abans de la guerra, la SCB podia reduir la rellevància dels aspectes mèdics, especialment els clínics, i tenia més obert el camí per esdevenir més biològica.

D'altra banda, aquest mateix llegat de la Societat de Biologia de Barcelona feia que les «noves generacions de biòlegs» a què es referia Alsina tinguessin un referent, una història sobre la qual fonamentar l'activitat científica en català i, per tant, catalanista, en unes circumstàncies, les de la dictadura, no gaire propícies en aquest sentit. A mesura que passaven els anys i alguns d'aquests antics socis de la Societat de Biologia de Barcelona que estaven a l'exili anaven morint, també canviava i es transformava la relació de la SCB amb aquest exili i la seva història. A inicis de l'any 1967, Joan Colomines va publicar a la revista *Serra d'Or*, de la qual era redactor, un detallat article amb el títol «La Societat Catalana de Biologia com a instrument de Cultura» que ajudaria a consolidar aquest llegat com a base de la nova SCB. *Serra d'Or* s'ha caracteritzat com la plataforma per excel·lència dels intel·lectuals catalans durant el franquisme, dins del poc marge de maniobra que el règim deixava. En aquest article, Colomines detallava la història i el moment present de la SCB en tres pàgines, amb algunes imatges que suposaven la creació d'una història passada, una història venerada i que havia de servir per construir una nova SCB que començava a prendre forma després dels primers anys, més titubejants, de la represa.²⁰⁷

La segona circumstància que va suposar un punt d'inflexió en les activitats de la SCB van ser els canvis en el seu consell directiu. Primer, l'any 1966, Lluís Vallmitjana va esdevenir membre d'aquest consell com a vicepresident, el primer de la represa amb una formació i una activitat que no eren estrictament

206. Societat Catalana de Biologia 1966b, p. 10.

207. Colomines 1967.

mèdiques o fisiològiques sinó que estaven més relacionades amb la histologia animal i vegetal. En aquest mateix canvi, Ramis va deixar de ser vocal d'agregats i va esdevenir vocal de numeraris. El metge Modest Garcia Moll, que havia ajudat Ramis en diverses iniciatives de dinamització del sector jove de la SCB, va esdevenir el nou vocal d'agregats. L'any següent, 1967, tot i que el consell li va demanar de continuar, el mandat d'Alsina i Bofill —un dels motors de la represa inicial de la SCB— va arribar a la seva fi, i Pere Domingo fou nomenat nou president i Vallmitjana continuà com a vicepresident.²⁰⁸

Domingo, que en aquell moment tenia setanta-un anys, no va suposar cap gran renovació respecte a Alsina, ja que pertanyia a la mateixa generació, i ja havia estat president de la Societat de Biologia de Barcelona entre 1931 i 1933. Amb la sortida d'Alsina, Joaquim Ramis, cabdal en l'inici de la represa, va deixar de ser membre del consell. Garcia Moll va «ser ascendit» a vocal de numeraris i Oriol Casassas va esdevenir vocal d'agregats.²⁰⁹ També en aquesta època, Albert Guiset, estudiant de segon de ciències biològiques, va substituir Camarasa, que va haver de marxar a fer el servei militar, com a assistent del secretari.²¹⁰ L'any 1968, Ramon Parés, que havia nascut l'any 1927 i que, per tant, era un biòleg (en realitat llicenciat i doctor en ciències naturals) de la generació de Ramis, va substituir Vallmitjana com a vicepresident. Parés de seguida va intentar proposar la millora d'alguns aspectes del funcionament i dels resultats de la Societat, per exemple de la publicació dels *Treballs*. Va proposar que els articles de la publicació de la SCB haguessin de seguir «la forma habitual» dels articles científics, amb una introducció, materials i mètode, resultats, discussió i bibliografia, així com un resum en anglès i un text que havia d'intentar ser «concís i el més breu possible».²¹¹

L'any 1970, el genetista Antoni Prevosti va esdevenir vicepresident d'un Consell comandat pel metge Ramon Surinyach, que va substituir Domingo com a president.²¹² Surinyach era un metge llicenciat abans de la Guerra Civil, l'any 1926. Especialista en malalties al·lèrgiques, Surinyach va treballar com a director del Servicio de Alergia dels Laboratoris LETI i havia estat un dels fundadors, l'any 1949, de la Sociedad Española de la Alergia. Els anys següents, altres biòlegs joves com Carles Bas, Ramon Folch o Josep Maria Camarasa van

208. Manuscrit Sessió privada, 1967, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7.

209. MS, 1967-68, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

210. LARCD 1966-1970, p. 59, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

211. LARCD 1966-1970, p. 43-44, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

212. MS, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

esdevenir membres del consell directiu de la SCB. Tot plegat, com veurem, va culminar l'any 1973 quan Ramon Parés es va convertir en el primer president de la Societat Catalana de Biologia de la nova generació: abans de la Guerra (el 1936 tenia nou anys) no n'era soci i, a més, havia cursat ciències naturals en lloc de medicina.²¹³

Probablement, els canvis en el consell directiu reflectien els que també hi havia en la composició dels socis de la SCB. Si ens centrem, per exemple, en l'any 1968, la majoria de socis numeraris, 121 en aquell moment, seguien sent metges. Trobem només alguns farmacèutics i químics, i només 12 socis numeraris provinents de facultats de ciències. Entre aquests, trobem probablement els noms més rellevants en les diferents branques de la biologia catalana: Ramon Margalef, Oriol de Bolòs, Francesc Español, Miquel Crusafont, Antoni Prevosti o Jacint Nadal i Puigdefàbregas, tots ells doctors en ciències naturals. En canvi, si ens fixem en els 48 socis agregats, hi trobem 14 metges, 2 estudiants de medicina, 2 farmacèutics, 2 estudiants de farmàcia, 5 biòlegs i, el grup majoritari, fins a 24 estudiants de biologia. Entre aquests estudiants i acabats de llicenciar en biologia trobem alguns noms, a més de Camarasa i Folch, que foren rellevants en l'activitat de la SCB i en la biologia catalana dels anys que van seguir: Mercè Durfort, Marta Estrada, Xavier Llimona, Maria Rosa Miracle i Joandomènec Ros.²¹⁴

Finalment, un canvi significatiu en el factor de gènere es fa evident quan es repassen les llistes de socis d'aquesta època. Així, mentre que entre els socis numeraris de 1968 hi ha només una dona, la farmacèutica Montserrat Farran i Comas, entre els 48 agregats hi ha fins a 15 dones, la majoria de les quals estudiants de biològiques. Com veurem, l'any 1971, amb només vint-i-cinc anys, la biòloga Marta Estrada i Miyares es va convertir en la primera dona que formaria part d'un consell directiu de la història de la Societat de Biologia de Barcelona i de la SCB. Malgrat que els consells van seguir dominats per homes durant anys, la presència activa d'Estrada i altres dones en les activitats de la Societat Catalana de Biologia mostren un cert canvi de tendència en les facultats universitàries, i també en associacions científiques com la SCB. És precisament per aquesta triple condició d'Estrada de dona, jove i biòloga que hem decidit convertir-la en la figura que ens farà de guia, com ho ha fet Ramis en la represa, durant els anys de consolidació de la SCB al final de la dictadura i durant la Transició.

213. Societat Catalana de Biologia, 1985b, p. 25.

214. Manuscrit Sessió privada, 1967, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7.

La Societat Catalana de Biologia constitueix una entitat cabdal per entendre el desenvolupament de la ciència i la biologia catalanes dels anys setanta i la Transició. En aquest capítol veurem com la SCB va passar d'aquella clandestinitat tolerada del final dels seixanta a relacionar-se amb els nous estaments polítics que van anar sorgint després de la mort de Franco. Com hem vist, la SCB estava interessada en la creació i l'estructuració de noves institucions educatives i científiques com la UAB durant la dictadura, malgrat que la seva participació no podia ser oberta i directa. Amb el nou règim democràtic, la SCB va incrementar el seu interès a ser part de la configuració de les estructures de recerca a Catalunya. Aquest capítol servirà per entendre també el paper de la SCB en aquesta construcció mitjançant les seves activitats, la participació en activitats d'altres entitats i la influència en les entitats polítiques.²¹⁵

2.1.2. Marta Estrada i Miyares, la consolidació a través dels ulls d'una jove biòloga

Nascuda l'any 1946 a Granollers, l'ambient familiar en què va créixer Marta Estrada i Miyares era peculiar. Els seu pare, Josep Estrada i Garriga, i la seva mare, Feli Miyares Morante, eren pèrits de professió i arqueòlegs de vocació. Des de mitjans dels anys quaranta fins als setanta, Estrada i Miyares van fer un seguit de descobriments entre els quals destaquen dòlmens, pintures rupestres, mosaics romans i milers d'altres jaciments i restes, moltes de les quals es van exposar al Museu de Granollers, al qual estaven vinculats. Aquesta activitat amateur va cridar l'atenció dels arqueòlegs professionals, i això va fer que l'any 1950, quan Marta Estrada tenia quatre anys, se celebrés a Granollers la IV Reunió Anual de la Comissaria Provincial d'Excavacions Arqueològiques de Barcelona, i que Josep Estrada fos nomenat comissari local d'excavacions. Miyares i Estrada van dur a terme, doncs, un treball intens, majoritàriament els caps de setmana, que va resultar en més de 500 jaciments documentats en un període clau, abans de la urbanització i la industrialització del territori, que ha permès conèixer millor el passat del Vallès Oriental i que, alhora, ha esdevingut un exponent de com els amateurs van ser un element essencial en el descobriment, la preservació i la divulgació del patrimoni arqueològic català en el període franquista.²¹⁶

215. Manuscrit Sessió privada, 5 de desembre de 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7.

216. Carandell 2022.

I com a testimoni d'excepció de tot plegat, una nena que va créixer en una casa on va viure dues circumstàncies que li van marcar la vida. En primer lloc, va poder veure de primera mà què era la investigació científica. Marta Estrada va saber de ben petita què era la ciència, la feina que suposava, els sacrificis que requeria, els petits passos amb què avançava, i també les recompenses que donava. A diferència de la majoria de científics, Estrada sabia què significava la recerca científica abans de convertir-la en la seva professió. En segon lloc, i potser més important, va créixer veient treballar el seu pare, i també la seva mare. Feli Miyares no va ser una col·laboradora passiva de Josep Estrada sinó una activa investigadora que treballava braç a braç amb el seu marit recorrent jaciments, desenterrant restes arqueològiques i analitzant descobriments. Aquest ambient familiar va inculcar a Marta la passió per la investigació científica i al mateix temps la ferma creença que les dones també podien ser científiques, una noció no tan fàcil de sostenir en una època en què els homes eren franca majoria en l'àmbit científic.²¹⁷

Així, l'any 1962, mentre la SCB iniciava els primers passos cap a la represa d'activitats, Marta Estrada i Miyares estudiava a l'Institut Verdaguer de Barcelona el que llavors s'anomenava Curso Preuniversitario, també anomenat PREU, l'equivalent al posterior COU o l'actual segon de batxillerat. L'any següent, 1963, Estrada va començar Ciències Biològiques. Allà va coincidir, en el mateix curs, amb personatges clau en la nostra història: Camarasa, Folch i Joandomènec Ros. L'any 1968, Estrada va acabar la carrera de biològiques amb Premi Extraordinari de Llicenciatura i Premi Nacional Fi de Carrera. Però la cosa no va acabar aquí. Estrada va seguir estudiant medicina i cirurgia fins l'any 1970, quan també va acabar aquesta llicenciatura. A partir de 1968, va rebre una beca del Pla de Formació del Personal Investigador per fer la tesi doctoral sota la direcció de Ramon Margalef a l'Instituto de Investigaciones Pesqueras, que tenia la seu a la Barceloneta, i inicià una llarga carrera investigadora.

El primer contacte d'Estrada amb la Societat Catalana de Biologia es remunta als seus primers anys com a estudiant de biologia, al voltant de 1963 o 1964. Va ser en aquests anys que l'incansable secretari i reclutador de la SCB, Pere Babot, va contactar amb ella. Més enllà de Babot, l'activa participació de Margalef en la SCB en aquest període o la presència de membres involucrats en la SCB entre els companys de promoció d'Estrada són factors que també expliquen la seva arribada a les activitats de la SCB.

217. Entrevista a Marta Estrada, 12 de febrer de 2021.

La primera notícia documental que tenim de contacte d'Estrada amb la SCB data de l'any 1968, quan es va presentar al Premi per a estudiants de la SCB amb un treball amb el títol «Notes sobre la fauna vertebrada d'un bosc mediterrani». En aquesta edició, que havia estat anunciada ja en universitats enllà de Barcelona, per exemple València, el jurat estava format per alguns dels grans biòlegs catalans del moment, Ramon Margalef, Antoni Prevosti, Enric Gadea i Oriol de Bolòs, a més de Pere Domingo.²¹⁸ S'hi van presentar sis treballs: un d'un estudiant de medicina, un altre d'un estudiant de farmàcia, i quatre d'estudiants del mateix curs de cinquè de biològiques, entre els quals, Estrada, Ros i Folch. La guanyadora va ser, però, la quarta candidatura provinent de biològiques i, corresponent a una dona, Maria Rosa Miracle Solé que, pel seu treball, «modèlic com a exemple de descripció objectiva», sobre els ocells del Jardí Botànic de Barcelona. Miracle Solé, que els anys següents publicà diversos articles a *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* i va fer el doctorat, com Estrada, sota la tutela de Ramon Margalef, esdevingué una prestigiosa limnòloga, i fou la primera dona a Espanya que ocupà una càtedra d'ecologia, la de la Universitat de València, que va assolir el 1979.²¹⁹

Estrada, però, no es va quedar amb les mans buides. El jurat, per l'aportació i sistematització de nombroses dades «dins un esquema ecològic ampli», a més de per la seva «presentació i llenguatge molt correctes» va decidir atorgar-li un accèssit.²²⁰ Uns premis que, més enllà de la participació d'Estrada, mostren la importància que les activitats de la SCB tenien per als estudiants de biologia, així com l'activa i exitosa participació de dones entre aquests estudiants: cinc homes al jurat, sis candidats, dues dones i quatre homes, els dos premis per a les dues dones. Arran d'aquest accèssit, en l'acta del 6 de maig de 1968, Estrada va ser proposada, juntament amb Rosa Maria Miracle Solé, Mercè Durfort i d'altres, com a sòcia agregada de la SCB.²²¹ El curs següent, el 8 de maig de 1969, Estrada i Solé van presentar a l'Institut Antituberculós el contingut dels seus treballs en una sessió extraordinària davant de la resta de socis de la SCB.²²²

En aquesta època, els agregats eren cada cop més actius en l'organització de sessions i activitats específiques per als més joves i en l'articulació de propostes i idees a desenvolupar. Per exemple, si ens situem al mes de març de

218. Veredictes «Premis per a estudiants», 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

219. Vicente i Camacho 2017.

220. Veredictes «Premis per a estudiants», 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

221. LARCD 1966-1970, p. 50 i 54, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

222. LARCD 1966-1970, p. 73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

1968 veiem que Robert Bargalló, que havia substituït Oriol Casassas com a vocal d'agregats, va organitzar una reunió entre els agregats que va servir per presentar un seguit de propostes al consell directiu de la Societat mitjançant Babot. La primera d'aquestes propostes fou la necessitat d'una biblioteca especialitzada «apta i equipada». En resposta a aquesta proposta, Babot va recordar als agregats que la biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans estava ordenada per especialitats i podia ser consultada pels socis de la SCB. A més, a finals d'aquell mateix any, Babot va negociar un acord amb Felip Mateu i Llopis, director, aleshores, de la rebatejada durant el franquisme Biblioteca Central de Barcelona, encara que en els documents de la SCB consta com a Biblioteca de Catalunya, el nom previ a la dictadura. L'acord comportava, previ compliment d'unes obligacions —com ara la necessitat de fer-se una targeta de lector—, l'adquisició d'alguns avantatges per a tots els socis de la SCB dins la biblioteca, principalment la utilització de l'auditori i d'una saleta apartada, i «l'atenció especial» en la demanda d'adquisició de nous llibres. La SCB va entregar a Llopis una llista de tots els socis, a més de la col·lecció completa de les publicacions de la segona etapa.²²³

Una altra proposta dels agregats va ser la d'organitzar reunions, seminaris i conferències al Palau Dalmaes que servissin de «formació» dels agregats i per mantenir el contacte d'aquests amb la SCB. Els agregats van proposar incentivar la cerca de «treball científic i de formació de l'agregat en centres i laboratoris relacionats amb la Societat».²²⁴ En aquest sentit, els socis més joves van començar a organitzar diferents tipologies d'activitats expressament adreçades a estudiants, sobretot de biologia, per tractar de temes que molt sovint eren pràctics, com ara el funcionament del microscopi electrònic, l'ús de l'estadística en biologia, o la metodologia científica.²²⁵

Per exemple, de setembre a desembre de 1968 es va oferir un curs d' iniciació a la microscòpia electrònica amb el títol «Nocions de Microscòpia Electrònica per a biòlegs». L'encarregat de dirigir-lo va ser Robert Bargalló, estudiant de Vallmitjana que havia guanyat un premi per a estudiants i havia presentat una sessió científica de la SCB. Amb un màxim de 15 places, que es van omplir, estava dividit en dues parts: unes «sessions teòriques» al Palau Dalmaes i uns «treballs pràctics» al Servei de Microscopi Electrònic de la

223. LARCD 1966-1970, p. 66 i 80, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

224. LARCD 1966-1970, p. 45, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

225. AJMC, RCD, Acta 79, 5 d'octubre de 1970, Acta 81, desembre de 1970 i RAJCD, Acta 146, 1 de març i Acta 147, 5 d'abril de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

Universitat de Barcelona, on treballava Bargalló.²²⁶ Com que va tenir èxit, se'n va fer una segona part en set sessions també dirigides per Bargalló el primer trimestre de l'any 1971.²²⁷

Igualment, sobre metodologia científica, a més de celebrar-se una conferència a càrrec del que més tard seria president de la SCB Ramon Parés, l'any 1971 es va crear un Grup de Treball sobre Metodologia de la Recerca, dirigit pel mateix Parés i pel també president de la SCB (de 1969 a 1971) Ramon Surinyach, que feia de moderador. El grup es proposava actuar en tres «aspectes» diferents: «especulatiu», que fomentaria la discussió teòrica; «informatiu», que incentivaria la publicació de treballs d'introducció metodològica; i «de discussió», que proposaria debatre sobre «metodologies i tecnologies usades en alguns laboratoris».²²⁸ A més, aquest grup va organitzar una mena de club de lectura, com un seminari, dirigit als membres agregats que, una o dues vegades al mes, de gener a juny de 1971, va discutir diversos temes i obres presentades per un ponent diferent a cada sessió que n'exposava les seves «experiències i punts de vista personals». En aquest període, en el qual el nombre d'assistents va oscil·lar entre sis i deu per sessió, el grup va treballar llibres com *Elementos de Investigación* de F. L. Whitney o «el llibre de Bunge, *La Investigació Científica*, del qual seran facilitats al grup diversos exemplars». En la reunió sobre el text de Mario Bunge, per exemple, a més de discutir-lo, el grup va fer els exercicis corresponents que s'inclouen en el llibre mateix. S'hi van tractar temes «de gran interès» com «el procés reflexiu», «la metodologia de la ciència», «el significat de la recerca», «l'activitat investigadora» o «l'educació per la investigació». Aquest va ser un dels diversos grups d'estudi que es van proposar. Una proposta de temàtica d'estudi grupal que es va posar sobre la taula unes quantes vegades va ser la del que en aquell temps anomenaven «ordenadors electrònics», és a dir, l'ús d'ordinadors en la recerca. Imprescindibles en el nostre temps, a finals dels anys seixanta eren desconeguts per la majoria d'investigadors, tot i que es consideraven «de gran actualitat».²²⁹

Tornant a la reunió dels agregats, una última iniciativa plantejada va ser l'agilització de l'entrada de nous agregats a la SCB. En aquest sentit, el 1969,

226. LARCD 1966-1970, p. 61 i 63, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

227. Memòries de la SCB, curs 1970, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2.

228. LASEP, 1963-1977, p. 32, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

229. LARCD 1966-1970, p. 95 i 96, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. Cita textual sobre els ordinadors LARCD 1966-1970, p. 93, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. Vegeu també Memòries de la SCB, curs 1970, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2 i AJMC, RCD, Acta 79, 5 d'octubre de 1970, AJMC, Carta del president Surinyach, 15 de desembre de 1969 i LASEP, 1963-1977, p. 31, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

amb l'entrada de Surinyach com a president, es va reformar l'entrada de nous socis en general. A conseqüència de la reforma, i per complir el desig d'ingrés més ràpid a la SCB, a finals de 1972 es va decidir crear la categoria de «membre estudiant», que calia que fos proposat per dos numeraris, i que havia de ser de més fàcil acceptació per part del consell directiu. En tot cas, els estudiants, cada cop més biòlegs, volien ser protagonistes principals de les activitats de la SCB, que d'altra banda també s'assegurava el futur amb la incorporació activa del que anomenaven «l'element jove».²³⁰

Pel que fa als Premis per a estudiants de l'any 1969, dos metges, Josep Alsina i Bofill i Josep Oriol i Anguera, es van incorporar al jurat, en el qual, dels biòlegs, només hi quedava Oriol de Bolòs. Dos estudiants de medicina i un de biologia, tots tres homes, van ser els candidats. Com veiem, no tot va canviar tan de pressa en la incorporació dels biòlegs ni de les dones. El veredict de d'aquest premi mostra el dilema, la cruïlla de camins, en què la SCB es trobava en aquell moment. Malgrat que el premiat fou un dels estudiants de medicina, el jurat va decidir donar dos accèssits als altres dos participants. La raó: les «característiques disperses» dels treballs presentats fan molt difícil la comparació entre ells.²³¹ L'any 1970 només es va presentar un treball d'una dona estudiant de cinquè curs de medicina, Núria Matamoros i Florí.²³² L'equilibri entre les dues branques de la SCB seguia sent difícil. L'estudi dels components biològics de l'ésser humà i les causes de les malalties, com també la formació mèdica per dur-lo a terme, semblava reduir el seu pes en les activitats de la SCB però no desapareixia del tot. D'altra banda, la presència en aquestes activitats de l'estudi biològic més general, especialment centrat en la biologia molecular i en la microbiologia, però no només, continuava creixent.

Els anys que van seguir, Marta Estrada va intensificar el contacte amb la SCB. En una sessió privada celebrada el 27 de gener de 1970 a la sala Sant Jordi del Palau Dalmau, ja com a llicenciada en biologia i també en medicina, va esdevenir sòcia numerària de la Societat Catalana de Biologia gràcies al suport de Ramon Surinyach i Carles Bas, juntament amb Robert Bargalló.²³³ Per a Estrada, aquests primers anys de la seva participació en les activitats de la SCB

230. RAJCD, Acta 99, 2 d'octubre de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i LARCD 1966-1970, p. 168, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

231. Veredictes «Premis per a estudiants», 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

232. Veredictes «Premis per a estudiants», 1970, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

233. LARCD 1966-1970, p. 84, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35. LASP, 1963-1977, p. 30, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

presentaven tres característiques, algunes de les quals, de fet, ja hem anat veient en la crònica de la represa en temps del franquisme. D'una banda, per a Estrada, les activitats de la SCB eren «fer ciència, però sobretot, fer ciència en català, gairebé fer més català que fer ciència». En segon lloc, afirmava que les activitats de la SCB no semblaven gaire secretes o amagades, no hi havia por, tot i que encara es desenvolupaven en la illegalitat, i havien de vigilar que no hi hagués policies de paísà. En darrer lloc, Estrada també recorda aquells primers anys de la SCB i les seves activitats com un autèntic complement a la seva formació universitària a la Facultat de Biologia. Les xerrades a què podien assistir eren una ampliació dels continguts de la universitat, un suplement a la carrera. La SCB complia, doncs, una funció d'ampliació i d'actualització dels coneixements que els estudiants havien adquirit o anaven adquirint en la seva formació reglada.²³⁴

El 4 de gener de 1971, en una reunió del consell directiu de la SCB presidida per Ramon Surinyach al Palau Dalmaes, es va posar sobre la taula l'única candidatura per a les eleccions. El doctor Josep Trueta va ser escollit nou president de la SCB en substitució de Surinyach, mentre que Prevosti, Babot, Josep Antoni Subirana i Torrent, un químic que treballava en biologia molecular, i Carles Bas seguiren en els seus càrrecs respectius de vicepresident, secretari, conservador i secretari de publicacions. La gran novetat d'aquest consell fou nomenar Marta Estrada i Miyares vocal de numeraris: per tant, va ser la primera dona membre d'un consell directiu de la Societat Catalana de Biologia.²³⁵

L'entrada al consell directiu mostra que, amb el temps, la Societat Catalana de Biologia s'havia convertit per Estrada en quelcom més que un complement a la seva formació. D'entrada, l'any 1970, els socis numeraris encara estaven obligats a presentar almenys una comunicació cada dos anys. Estrada ho va fer, per exemple, el maig de 1972, en una sessió sota el títol general de «Diverses Contribucions sobre Limnologia» en què, a més d'Estrada, hi va participar Ramon Margalef, entre d'altres.²³⁶ L'any següent, aquesta comunicació va ser publicada a *Treballs*.²³⁷ La presentació d'Estrada, i la seva publicació, són un exemple de com la Societat Catalana de Biologia va esdevenir tant per a ella com per a altres estudiants de la seva generació, un espai de presentació dels resultats

234. Entrevista a Marta Estrada, 12 de febrer de 2021.

235. AJMC, Reunió Consell Directiu, Acta 82, 4 de gener de 1971.

236. RAJCD, Acta 95, 10 d'abril de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

237. Estrada 1973a i Estrada 1973b.

de recerca davant d'una comunitat de científics de la ciutat i del país. Una comunitat que, a més d'investigadors en formació, estava estructurada a partir de científics reconeguts en els camps respectius, com ho era Margalef en el d'Estrada. Als inicis dels anys setanta, Estrada va participar en les seves primeres expedicions oceanogràfiques, i a mitjans de 1972 va poder gaudir d'una beca d'estudi als Estats Units durant sis mesos, durant els quals va estar absent de les reunions del consell.²³⁸

Seguint la seva estela, el desembre de 1972, prop d'una vintena de joves biòlegs socis agregats —vuit d'ells dones—, entre els quals Joandomènec Ros, Josep Maria Camarasa, Teresa Claramunt, Ramon Folch i Mercè Durfort, van demanar esdevenir socis numeraris de la SCB, fet que va ser acceptat pel consell directiu i va resultar efectiu el mes següent.²³⁹ Veiem que aquesta primera generació de biòlegs des de la represa es va anar incorporant progressivament a la Societat Catalana de Biologia. D'alguna manera, l'arribada dels biòlegs a la SCB va culminar el 19 de gener de 1973 en una sessió celebrada a la casa particular de Josep Trueta, al primer pis del número 74 de la Rambla de Catalunya xamfrà amb València, amb l'elecció de Ramon Parés com a president de la Societat Catalana de Biologia. Al nou consell, a més d'Estrada, s'hi va incorporar Josep Maria Camarasa com a vicesecretari.²⁴⁰

Com explica Camarasa, aquella va ser una «vetllada inoblidable», en què «l'acte protocol·lari va ser simple però sentit» i, sobretot, «tots els presents érem conscients de la transcendència d'aquell relleu presidencial, que era, al mateix temps, un relleu generacional». Sortia el darrer president de la SCB que havia estat soci de la SBB abans de la Guerra Civil, Trueta, i entrava el primer biòleg de nova generació. I, amb ell, també entraven els estudiants actius en la lluita antifrancista del Sindicat Universitari d'Estudiants, com Camarasa mateix, el vocal de recerca i especialista en medicina de l'esport Joan Ramon Barbany i Marta Estrada. Significatiu va ser també que, a partir d'aquest moment, les reunions del consell directiu de la SCB presidit per Ramon Parés es van traslladar del Palau Dalmases al Departament de Microbiologia de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona, que aviat esdevingué, de fet, la Facultat de Biologia.²⁴¹

238. RAJCD, Acta 97, 5 de juny de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

239. RAJCD, Acta 101, 4 de desembre de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

240. RAJCD, Acta 106 i 103, 8 de gener i 19 de gener de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

241. RAJCD, Acta 104, 5 de febrer de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Memòries Josep Maria Camarasa, sense publicar, 2020.

En definitiva, la SCB patia una transició temàtica, des de la medicina més clínica cap a temes biològics. Un bon exemple en són tant Joaquim Ramis com Marta Estrada. Ramis va ser protagonista de la represa i, encara l'any 1970, va presentar una comunicació sobre planificació hospitalària, però afirma que en aquesta època assistia «cada cop menys» a les sessions i seguia poc les activitats de la Societat Catalana de Biologia perquè eren molt biològiques i poc mèdiques.²⁴² En realitat, el cas d'Estrada és ideal per veure la rellevància de la SCB en el dia a dia d'una jove investigadora en biologia, ja fos compartint la seva recerca amb altres experts, o com a espai d'estudi o de divulgació científica, així com de participació institucional. En aquell moment, la SCB es va convertir en un interessant espai de reunió d'estudiants de cinquè de carrera, de joves doctors en procés de consolidació i de destacats científics consolidats, Margalef o Prevosti per exemple, que compartien la seva recerca sobre temes biològics, com sovint ho va fer Estrada. Un espai d'interacció entre científics de diferents nivells que era més difícil d'aconseguir en els ambients acadèmics i reglats de les universitats.

2.1.3. «Cap a on va la [Societat Catalana de] Biologia Moderna?»

17 de gener de 1970. Més de 150 persones omplen la biblioteca de l'Instituto de Investigaciones Pesqueras del CSIC a la Barceloneta. Es tracta del tercer i darrer matí de discussions de la sisena sessió temàtica, o col·loqui, organitzada per la Societat Catalana de Biologia sota el títol «Cap a on va la Biologia Moderna», coordinada per Ramon Margalef. L'objectiu de la reunió, que inicialment s'havia de titular «El front de recerques en Biologia», era «l'examen de la situació actual de la Biologia», per tal d'avaluar «els progressos recents» i «identificar els sectors» en què no hi havia hagut progressos els últims temps. També es volia analitzar què es podia fer per evitar aquesta manca d'avenços, així com «esbrinar en quina mesura hi contribueixen la mandra o la manca d'interès intel·lectual, les posicions rígides, la insuficiència de tècniques i els factors socials». La trobada estava estructurada en forma de «presentació de temes curts», ja que, com deia Margalef, «havia de ser quasi un *brainstorming* creador, amb participació espontània dels assistents».

Aquesta activitat va despertar un interès creixent, un «esclatant èxit d'assistència» amb 89 persones el primer dia, 117 el segon, 157 el darrer, «un

242. Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020 i Ramis, autobiografia, capítol 2, p. 6.

gran ressò», «un fort impacte en els sectors als quals anava destinat i també en els mateixos organitzadors» i «abundants intervencions». Segons el genetista Jaume Baguñà, aleshores un jove doctorand que va participar en la sessió, aquesta va ser «molt interessant però més interessants foren encara les discussions, molt vives i obertes».²⁴³ En la seva sessió de finals de gener, el consell directiu va felicitar Margalef per l'organització i l'èxit del col·loqui.²⁴⁴ En aquest context, la vinculació que hem vist de Marta Estrada a l'Instituto de Investigaciones Pesqueras, on ja va obtenir una plaça l'any 1972, també és significativa pel cada vegada més gran paper d'aquesta institució, dirigida per Margalef els anys 1966 i 1967, dins les activitats de la Societat Catalana de Biologia.

Els col·loquis i les taules rodones de la SCB que s'havien celebrat els anys anteriors s'havien dedicat a temàtiques essencialment sanitàries. Títols com «Colesterol», «Accions medicamentoses indesitjables» —un col·loqui que va «aplegar moltíssima participació»—, «Involució funcional», «Enzims» o «Anti-biòtics», que hem comentat, mostren aquesta orientació. De la mateixa manera, el maig del mateix any 1970 es va celebrar a l'auditori de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau una sessió en què es van presentar els treballs en curs dels membres de la Unitat d'Immunologia del Servei d'Hematologia de Sant Pau. Després d'aquestes presentacions es va fer una taula rodona amb la participació de científics catalans, de Madrid i de França.²⁴⁵

A principis dels setanta, doncs, la medicina seguia present en les activitats de la SCB i el col·loqui de Pesqueras representava un gir de 180 graus. En lloc d'un dia, el col·loqui passava a durar-ne tres; en lloc d'estar dedicat a un aspecte concret o subdisciplina, pretenia ser una reflexió sobre el coneixement de la biologia del moment i cap a on anava; i, en lloc de tractar temes mèdics o clínics, va ser un col·loqui del tot dedicat a diferents aspectes biològics, amb presentacions de biòlegs tan importants com Antoni Prevosti, Ramon Parés o Ramon Margalef mateix.²⁴⁶ En certa manera, el col·loqui va suposar, d'una banda, un canvi de la SCB cap a temes biològics, i, de l'altra, posar sobre la taula les característiques i el futur de la biologia a Catalunya. En el seu discurs introductori, que fou publicat posteriorment, Margalef afirmava que «els biòlegs d'avui vivim en una època sortosa i apassionant», en què cada cop veien «més

243. Baguñà 2000, p. 24.

244. AJMC, Carta del president Surinyach, 15 de desembre de 1969, Memòries de la SCB, curs 1969-70, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2 i LASP, 1963-1977, p. 92; AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

245. Societat Catalana de Biologia 1985b.

246. Bertranpetit 2000, p. 7-8.

clara l'estructura i el funcionament de la matèria viva», de manera que la biologia «sembla oferir més camp per córrer que altres ciències». Malgrat això, també plantejava alguns problemes que els calia afrontar: la falta de finançament, una certa desconfiança social per la ciència o el creixent abisme entre les diferents subdisciplines de la biologia que formaven part del programa del col·loqui, de la microbiologia a l'ecologia passant per la genètica. Respecte a aquest darrer problema, Margalef deia que «som encara lluny d'haver trobat un pont ferm entre els problemes típics de la biologia molecular d'avui i el que pot ésser l'ecologia de demà», però esmentava que era bo interessar-se pel que fan les altres subdisciplines, i que «per això, reunions com la present, d'objectiu molt ampli», podien tenir una més gran eficàcia que insistir en els problemes com el de la manca de recursos.²⁴⁷

En el col·loqui següent, la tendència es va mantenir amb un acte de tres dies, celebrat el 19, 20 i 21 de gener de 1972 al Palau Dalmau, i l'elecció de la temàtica de l'Evolució, una qüestió candent i polèmica en aquell moment.²⁴⁸ Organitzat en aquesta ocasió per Antoni Prevosti, el col·loqui es va dividir en tres parts, una al dia: evolució fisicoquímica (també anomenada prebiològica), evolució biològica i evolució humana. Les sessions, que es van fer de les quatre de la tarda a les set trenta, estaven formades per quatre comunicacions que no s'allargaven més de vint-i-cinc minuts. Hi van participar figures del nivell de Prevosti mateix, Joan Oró, Enric Gadea, Joandomènec Ros, Miquel Crusafont i Josep Trueta, en aquell moment president de la SCB i que va parlar sobre l'evolució de la posició bípeda. Com hem vist en altres ocasions, el tríptic d'anunci de la xerrada fou publicat gràcies a la gentilesa de la farmacèutica Leti-Uquifa.²⁴⁹ Igualment, les comunicacions d'aquest col·loqui van ser publicades dos anys després en un llibre en què seguia quedant clara l'ajuda de les farmacèutiques: «Aquest volum ha estat imprès amb la cooperació econòmica de Laboratori Fides, Laboratori del Dr. Esteve, SA, Comercial Leti-Uquifa, SA, Laboratori P. E. V. y A., Laboratori Robert, SA. i Farmacèutiques Biohorm (J. Uriach i Cia, SA)».²⁵⁰

247. Margalef 2000.

248. Florensa 2017.

249. RAJCD, Acta 87, maig de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34; RAJCD, Acta 90, 8 de novembre de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i Tríptic del Col·loqui sobre Evolució, gener de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

250. Hi ha també evidències que els laboratoris Cusi van finançar publicacions de la SCB. LARCD 1966-1970, p. 41, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

A més dels colloquis que formaven part del programa anual, sovint la SCB participava en l'organització d'altres trobades científiques. En aquest sentit, cal destacar els dos congressos que, amb una presència internacional notable, es van celebrar l'any 1973, de manera consecutiva, anunciats conjuntament i amb una considerable atenció per part de la premsa diària: el II Duran Reynals International Symposium sobre replicació viral i càncer, i la IV Conferència Internacional sobre l'Origen de la Vida, impulsada per la ISSOL (International Society for the Study of the Origin of Life), que havia estat creada l'any 1970 pel bioquímic català Joan Oró.²⁵¹

La primera d'aquestes trobades es va dur a terme del 21 al 23 de juny en memòria del doctor Francesc Duran i Reynals, i va estar dirigida pel premi Nobel espanyol Severo Ochoa, soci honorari de la SCB, juntament amb el doctor Joseph L. Melnik del Baylor College of Medicine de Houston, expert en virologia. Dividit en cinc grans sessions, en el congrés es van tractar temes com la biologia molecular dels virus, la relació entre virus i càncer o «la problemàtica hospitalària deguda a les malalties canceroses». A banda d'Ochoa i Melnik, van participar en aquesta trobada científics com el premi Nobel Melvin Calvin o la doctora Maria-Lluïsa Duran-Reynals, filla de Francesc Duran i Reynals.²⁵²

Dos dies després, del 25 al 28 de juny de 1973 es va celebrar l'altre congrés esmentat sobre l'origen de la vida. La trobada va ser organitzada conjuntament per l'Institut de Biologia Fonamental de la Universitat Autònoma de Barcelona i pel Departament de Ciències Biofísiques de la Universitat de Houston, els dos centres on treballava Joan Oró en aquell moment. La Sociedad Española de Bioquímica i també la Societat Catalana de Biologia van actuar com a coorganitzadores de l'acte. A més d'Oró, presentat pels mitjans com el «catalitzador de la reunió», en aquest congrés científic van coincidir alguns dels més notables investigadors sobre l'origen de la vida. Estem parlant, entre d'altres, de Harold Urey i Stantley Miller, autors del famós experiment sobre la síntesi d'aminoàcids a partir de molècules inorgàniques; Carl Sagan, que encara no havia estrenat la sèrie *Cosmos* però ja era un científic reconegut; i el pioner dels estudis de l'origen de la vida, el rus Aleksandr Oparin. Josep Trueta va ser el representant de la SCB en el comitè organitzador del congrés. La presència de

251. Alguns exemples d'articles de diaris sobre aquests congressos: Redacció, *La Vanguardia Española*, 20 de gener de 1973; Redacció, *La Vanguardia Española*, 1 de juny de 1973; Daufí, *La Vanguardia Española*, 24 de juny de 1973 i Gibert, *La Vanguardia Española*, 24 de juny de 1973.

252. Societat Catalana de Biologia 1975, p. 119.

tots aquests grans noms (en total cinc premis Nobel!), mostra alhora el prestigi d'aquest congrés celebrat a Barcelona i la capacitat de convocatòria d'Oró.²⁵³

Com els colloquis, les sessions ordinàries de la SCB també seguien amb gran èxit. Per exemple, l'any 1969, «la capacitat de la Sala de Sant Jordi» del Palau Dalmasas «fou desbordada», i l'any 1970 també «es va desbordar, i de molt, la capacitat de la Sala Gran del Palau Dalmasas». Malgrat que l'any 1971 Vallmitjana i Robert Bargalló van presentar una sessió científica en què activament es va procurar que «interessés tant als membres procedents de la Facultat de Medicina com els de la de Biologia», la veritat és que les temàtiques tractades en les reunions anaven virant any rere any cap a continguts més biològics.²⁵⁴ Alhora, les ponències se seguien publicant a la revista *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. Amb aquest nou enfocament, més biològic, *Treballs* va anar guanyant en «pluralitat d'aportacions de procedències molt diferents» que li donaren una «varietat de contingut i en testimoniatge de l'activitat científica catalana» d'aquests anys.²⁵⁵ Agafant com a exemple el número 24, publicat l'any 1968, hi trobem encara algunes ponències eminentment mèdiques, com les pronunciades per Conrad Xalabarder sobre bacteris i càncer, o per Antoni Oriol i Anguera sobre l'envelliment, però també una gran varietat de temes biològics no humans que van de les fanerògames marines d'Enric Gadea o les regurgitacions dels rapinyaires de Jacint Nadal i Puigdefàbregas, a la genètica de poblacions d'Antoni Prevosti. En aquest mateix número, Griselda Ribó i Monclús, neboda de la investigadora científica i parella de Prevosti, Maria Monclús, i part del seu equip investigador, va ser una de les primeres dones a publicar a *Treballs* des de la represa amb un article sobre la selecció sexual d'un caràcter de *Drosophila melanogaster*.²⁵⁶

Fins al curs 1967-68, *Treballs* havia publicat íntegrament les comunicacions fetes en les reunions científiques de la SCB. A partir del 1968, el consell directiu va considerar oportuna una nova orientació de la revista de la SCB per tal de millorar-ne la qualitat. Així, s'esmentava la «necessitat d'un canvi evolutiu en la presentació de la nostra publicació amb la finalitat d'obtenir una selecció

253. RAJCD, Acta 108, 4 de juny de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Tríptic conjunt del Segon Duran Reynals International Symposium i la quarta Conferència Internacional sobre l'Origen de la Vida, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3; Societat Catalana de Biologia, 1975, p. 119-120.

254. Lletre del president, Ramon Surinyach, 15 de desembre de 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

255. Camarasa i Cornudella 1983.

256. Oriol i Anguera 1968; Prevosti 1968; Nadal 1968; Gadea 1968 i Ribó 1968. Per saber més sobre Maria Montclús, Velasco Martín 2019.

més acurada dels treballs, tant en el fons com en la forma». Aquest canvi va consistir sobretot a admetre que no tots els treballs que eren presentats a les sessions científiques de la SCB eren sempre publicables i que, per tant, calia seleccionar. La selecció es faria primer en el si de la Comissió de Publicacions que, després, amb aquells articles més dubtosos, recorreria a la de Relacions Exteriors, la CORE.²⁵⁷

Seguint aquesta estela, en una reunió del 7 de maig de 1969, en la qual estaven presents el president de la SCB, Ramon Surinyach i Oller, que acabava de ser escollit, el secretari de publicacions Carles Bas, i el conservador, el metge Josep Viñas i Riera, es va tractar la qüestió, qualificada de problema, de les publicacions de la SCB. Problema, no només per quina orientació s'havia de donar a *Treballs*, sinó perquè les publicacions eren «de molt la principal despesa de la Societat». Així, calia millorar la qualitat dels articles publicats, però també disminuir els costos de publicació. Les solucions que es van plantejar en aquella reunió van ser la reducció d'espai, sobretot mitjançant l'eliminació dels articles poc originals i dels de tipus filosòfic o literari que, encara que reconeixien que podien ser bons, no encaixaven amb la resta dels textos de la revista. Igualment, calia també reduir els articles massa llargs, calia treure els «discursos trivials» i reduir les discussions que serien publicades només «si tenen interès com a tals, no com a registre històric de la sessió». Si se seguien aquests passos, de control i classificació dels articles que arribaven a *Treballs*, no només es podria certificar que les contribucions serien «homologables amb el mercat internacional», sinó que també es reduiria «el nombre de planes» i, per tant, s'abaratirien les despeses de publicacions de la SCB.²⁵⁸

Canviar el tipus d'articles que es publicava a *Treballs* obligava també a canviar el reglament de la SCB. Prèvia consulta amb el secretari de l'IEC Ramon Aramon, a finals de 1970 el president Surinyach va decidir escriure i enviar una carta circular a tots els socis per tal de fer un resum de la situació de la Societat i les seves activitats en els dos anys que va durar el seu mandat, des de l'abril de 1969 fins a la seva finalització el gener de 1971.²⁵⁹ En aquesta carta, el president Surinyach explicava, entre algunes de les activitats que hem anat comentant o que comentarem més endavant, que s'havia decidit modificar els estatuts de la SCB per tal de suspendre l'article VII que obligava a tots

257. JCORE, 1968, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

258. LARCD 1966-1970, p. 82-83, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

259. LARCD 1966-1970, p. 92, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35 i AJMC, RCD, Acta 81, desembre de 1970.

els socis numeraris a presentar una comunicació cada dos anys, i l'article IX, que afirmava que els socis honoraris, numeraris i corresponents, podien presentar totes les comunicacions que volguessin. La raó principal que donava el president per aquestes suspensions era l'increment de socis des de la represa d'activitats de la SCB, que feia inviable el compliment d'aquests articles.²⁶⁰ A canvi, la proposta del consell directiu va ser incloure en els estatuts la demanda als socis numeraris d'«assiduitat a les tasques científiques» i també a les «orgàniques» de la SCB. Va ser en aquest moment que els estatuts es van passar a anomenar «reglament», ja que, segons el consell directiu, la paraula «estatut» donava la impressió d'una entitat jurídica que no corresponia a una filial de l'IEC.²⁶¹

A partir d'aquesta modificació, a més, la SCB passava a estar organitzada «a base de comissions permanents i temporals», també anomenades ponències, que tindrien el seu representant al consell directiu. Publicacions, economia, relacions exteriors, sessions i lexicografia serien algunes d'aquestes comissions amb vocal fix al Consell. A més, també es desdoblava la figura del vicepresident, que d'una sola persona passava a dos representants: «vicepresident primer (biòleg)» i «vicepresident segon (metge)». El primer mandat de Ramon Parés, iniciat el gener de 1973, seria el primer que incorporà aquests canvis, incrementant així el nombre de persones membres del consell directiu. Carles Bas va ser el primer vicepresident biòleg, mentre que Josep Cabré i Piera, que seria designat rector de la UAB, en fou el primer vicepresident metge.²⁶²

Tornant a les publicacions, d'alguna manera, tal com afirmava el mateix Surinyach, Treballs va deixar de ser un testimoni de tot el que es feia a la SCB i va passar a publicar només «allò amb interès».²⁶³ A partir d'aquí, calia reflexionar sobre el que havia de ser Treballs. Calia convertir-la en una publicació «competitiva dins el mercat internacional»? Aquest pas topava amb el problema de publicar-la en anglès, cosa que l'any 1970 el president Surinyach no considerava viable, tot i que anys després aquesta possibilitat es va continuar discutint.²⁶⁴ Com hem anat veient, cada cop que sorgia la possibilitat de publicar articles en anglès des de la SCB, aquesta navegava sovint entre la voluntat catalanista de

260. Lletre del president, Ramon Surinyach, 15 de desembre de 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

261. Esborrany dels estatuts de la SCB, sense datar, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

262. Modificacions i avantprojectes d'estatuts, 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

263. Lletre del president, Ramon Surinyach, 15 de desembre de 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

264. Lletre del president, Ramon Surinyach, 15 de desembre de 1969, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17, RAJCD, Acta 92 i 104, 12 de gener de 1972 i 5 de febrer de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

promoció de la recerca en català i a Catalunya, i una voluntat més internacionalista, d'excel·lència i d'obertura d'aquesta recerca al món. De fet, al cap d'uns anys, just començar la presidència de Josep Trueta, en una sessió «privada» del 21 de gener de 1972, el nou president va posar sobre la taula altre cop «l'estudi» d'una possible «edició anglesa dels *Treballs*», que hauria d'estar «destinada a arribar a l'ampli sector d'investigadors catalans d'arreu». En diferents ocasions, doncs, la possibilitat de publicar algun tipus de revista en anglès fou rebuda amb fredor en el si del consell directiu i, malgrat que algunes veus ho reclamaven sovint, va ser una opció descartada més d'una vegada.²⁶⁵

També es deia que la SCB podia pensar en la creació «d'una d'aquestes revistes, actualment en boga, dites de publicació ràpida, en la qual hi tingui cabuda tot», i que, a més, pogués «esquivar» la feixuga maquinària de correcció de l'IEC, indefugible perquè els *Treballs* formaven part alhora dels Arxius de la Secció de Ciències de l'IEC. Altre cop, sorgia la idea de la publicació d'un butlletí que reflectís el dia a dia de la vida científica de la Societat Catalana de Biologia. En una reunió del consell directiu presidit per Ramon Parés al Departament de Microbiologia de la Universitat de Barcelona el 7 d'octubre de 1974 es va proposar i acceptar «la nova edició d'un butlletí de la Societat amb el nou format que hom havia previst per a la publicació dels *Treballs*, perquè la col·lecció *Treballs* pertany a la Secció de Ciències, continua amb la mateixa estructura de sempre». Així, a partir de l'any 1975 es va iniciar una nova col·lecció del tot independent de *Treballs* sota el nom de *Butlletí de la Societat Catalana de Biologia*.²⁶⁶ El *Butlletí* servia, en primer lloc, per publicar les comunicacions que no s'inclouïen a *Treballs* i, en segon lloc, per detallar, al final, en lletra més petita, cròniques de les sessions científiques, resums sobre els congressos o altres activitats en què la SCB estava més o menys involucrada, així com notes sobre lexicografia.

El primer número del *Butlletí de la Societat Catalana de Biologia* va incloure cròniques de les sessions científiques celebrades l'any 1974, entre les quals n'hi havia, per exemple, una de conjunta amb la ICHN sobre Biologia Marina, la inaugural a càrrec de Parés o una altra sobre «Biologia de les Aigües Dolces» en la qual va participar Marta Estrada. També hi havia les cròniques de la Taula Rodona Duran i Reynals i del Congrés Internacional sobre l'Origen de la Vida,

265. LASP, 1963-1977, p. 34, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Vegeu també AJMC, RCD, 8 de maig de 1979 i Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 27.

266. Camarasa i Cornudella 1983 i RAJCD, Acta 120, 7 d'octubre de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

de què ja hem parlat, una crònica sobre l'homenatge a Trueta celebrat a la ciutat de Denver als Estats Units, i una crònica sobre el colloqui organitzat a Prada amb el títol «El català, llengua d'expressió científica». La secció lexicogràfica començava amb un breu resum de la feina feta per la Comissió corresponent fins aleshores, sobretot l'edició dels *Fulls Lexicogràfics*, la participació dels seus membres en la redacció de la Gran Enciclopèdia Catalana, la publicació del Vocabulari Mèdic i la coordinació amb les comissions lexicogràfiques de les altres filials de l'IEC. Tot seguit afirmava que «en aquest volum ens hem limitat a aplegar el contingut dels set fulls apareguts entre 1963 i 1968, en part desconeguts d'un ampli sector dels socis més joves de la Societat». A diferència dels *Treballs*, el *Butlletí* inclouria també anuncis, que serien venuts «per un valor de l'ordre de les cent mil pessetes», uns diners que ajudarien a finançar totes dues publicacions i, per tant, mitigarien les elevades despeses que suposaven dins el pressupost general de la SCB.²⁶⁷

El 20 de setembre de 1971, el consell directiu va discutir en la seva reunió una carta del metge Rossend Carrasco i Formiguera, aleshores exiliat a Veneçuela.²⁶⁸ Malgrat la distància, ja feia anys que Carrasco havia mostrat la seva voluntat d'activa participació en la represa i havia elogiat la «magnífica tasca científica i de catalanitat» de la SCB.²⁶⁹ Germà del polític democratacristià Manuel Carrasco i Formiguera, afusellat durant la Guerra Civil, Rossend s'havia format sota la tutela d'August Pi i Sunyer, i l'any 1921, gràcies a una beca de la Mancomunitat de Catalunya, va fer una estada a Boston amb el reconegut fisiòleg Walter Cannon. Durant aquest viatge va assistir a la trobada de la Federació de Societats Biològiques americanes a New Haven. Allà va sentir com els metges Frederick Banting i Charles Best van explicar el descobriment, fet un any abans al laboratori de John Macleod a Toronto, d'una nova hormona, la insulina. Banting i Best, a més, presentaven els primers indicis de com l'administració d'aquesta hormona podia beneficiar els malalts diabètics. Un cop tornat a Barcelona, l'any 1922, i amb l'ajuda de Pere González Juan del Laboratori Municipal de Barcelona, Carrasco i Formiguera va aïllar insulina per primera vegada a Catalunya, i a tota l'Europa continental. Seguint la tècnica desenvolupada per Macleod, Banting i els seus col·laboradors, Carrasco i Formiguera va preparar i administrar la primera injecció d'insulina de Catalunya.²⁷⁰

267. Societat Catalana de Biologia 1975, p. 192, AJMC, RCD, Acta 142, 2 de novembre de 1976.

268. RAJCD, Acta 89, 20 de setembre de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

269. LARCD 1966-1970, p. 53, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

270. MFS, Rossend Carrasco i Formiguera.

Tornant a l'any 1971, ja feia cinquanta anys d'aquest important descobriment i calia commemorar-lo. Carrasco, en la seva carta al consell directiu, es va oferir a participar i, fins i tot, a organitzar una sessió científica dedicada a la insulina i el seu descobriment. Amb temàtiques «convingudes» per Carrasco, i amb la seva participació amb un «anecdolari del descobriment de la insulina», la commemoració finalment va tenir lloc en dues sessions els dies 17 i 18 d'abril de 1972, un dia al Palau Dalmases i l'altre a la Sala Gimbernat, el conegut Teatre Anatòmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, dins el recinte de l'antic Hospital de la Santa Creu, al Raval.²⁷¹ La commemoració va aparèixer en dues notícies a *La Vanguardia Española*, que citaven les paraules de Josep Trueta, presentat com a president de la SCB, i reproduïen l'inici de la comunicació en què el 23 d'octubre de 1922 Carrasco i González van presentar públicament per primer cop els seus resultats en una sessió de la Societat de Biologia de Barcelona. Els breus articles, a més, detallaven el programa d'actes i destacaven que la «Sociedad Catalana de Biología» i la «Real Academia de Medicina de Barcelona» eren les entitats «patrocinadoras» d'aquesta commemoració.²⁷²

Una altra activitat destacable en aquesta època va ser la sessió inaugural del curs 1972-73. En aquesta ocasió, l'encarregat en va ser el metge i president de la SCB Josep Trueta, també professor emèrit de la Universitat d'Oxford. L'acte, que va tenir lloc el 16 de novembre al Palau Dalmases, va ser anunciat dues vegades a *La Vanguardia Española* i va tenir un «gran èxit» amb un «nombrós públic».²⁷³ La xerrada de Trueta, posteriorment publicada amb el títol «Reflexions entorn de la pesta moderna: l'accident a la carretera», versava sobre un tema que, tal com ell mateix reconeixia, semblava «aparentment» «allunyat de la investigació biològica». La justificació de Trueta, però, era clara: «Biologia ve de bios, vida, i no creiem que hi hagi avui cap cosa que posi tant en perill la vida humana, a gairebé tots els països industrialitzats, com l'accident a la carretera». A més, segons Trueta, encara no s'hi havia trobat remei, i per fer-ho, calia «incrementar la investigació de les causes que la motiven», i d'aquí la necessitat del primer pas que suposava la xerrada.²⁷⁴ *La Vanguardia Española* destacava

271. RAJCD, Acta 91, 6 de desembre de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

272. Redacció, *La Vanguardia Española*, 16 d'abril de 1972 i Redacció, *La Vanguardia Española*, 18 d'abril de 1972.

273. Redacció, *La Vanguardia Española*, 14 de novembre de 1972 i Redacció, *La Vanguardia Española*, 16 de novembre de 1972. Cites textuais: Societat Catalana de Biologia 1985b, p. 32.

274. La publicació amb aquest títol es va fer a *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 33, 1976, p. 2-20.

també que «solo un estudio cuidadoso de los factores que condicionan el accidente» podria limitar aquest mal, que segons Trueta l'any 1967 havia causat 52.000 morts.²⁷⁵ A les pàgines de *Destino*, el famós Sempronio també va dedicar un paràgraf a comentar la xerrada de Trueta, que tractava «un tema inesperadamente científico» com els «accidentes de automóvil». Destacava el conegut periodista que els accidents de trànsit, segons Trueta, eren «más mortíferos que la guerra de Vietnam», tant d'actualitat en aquell moment, cosa que assenyalava «con ayuda de varias estadísticas». Segons Sempronio, Trueta era una autoritat com a traumatòleg i «su larga experiencia en la asistencia de accidentados» va ser el que el va portar a «reflexionar largamente sobre los peligros de la carretera».²⁷⁶

Finalment, en una reunió del consell directiu de març de 1971 trobem també un fet insòlit: una altra prova de com, en el seu creixement, la SCB va tendir a temes més biològics i menys mèdics. En aquesta ocasió, el consell directiu va decidir no acceptar una proposta de comunicació del Dr. Alemany amb el títol «Les proves vaso-motors en la urticària crònica. Orientació diagnòstica». Les raons esgrimides: «per tractar un tema de valor clínic no adient amb les sessions de la nostra Societat». Aquesta és una de les poques ocasions en què un rebuig tan clar s'expressa al si del consell directiu. Normalment, les discrepàncies o les exclusions s'hi expressaven de manera molt més matisada, a banda que rarament s'excloïen propostes de comunicacions no per qüestions de forma sinó de contingut.²⁷⁷

En definitiva, la Societat Catalana de Biologia anava creixent, cada cop amb més colloquis i conferències, i amb el plantejament de temàtiques d'actualitat, d'impacte social i de reflexió sobre el futur de la disciplina, tant mèdica com, sobretot, biològica. També seguia amb publicacions de qualitat, i amb la participació de grans noms —Trueta, Margalef o Oró—, i una projecció internacional creixent, gairebé impensable en els anys inicials de la represa, amb unes «reunions biològiques» celebrades en la clandestinitat. Va ser en aquest context que va sorgir la idea de celebrar reunions científiques de més abast, que permetessin la trobada, un cop l'any, dels socis de la SCB interessats en diferents temàtiques biològiques.

275. Redacció, *La Vanguardia Española*, 16 de novembre de 1972.

276. Sempronio, *Destino*, 25 de novembre de 1972.

277. Reunions del consell directiu, 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 37.

2.1.4. Les RECAP

De la mateixa manera que es va repensar com havien de ser les publicacions de la SCB, també en aquest període la Societat es va començar a plantejar com havien de canviar les sessions científiques. En aquest sentit, potser el més significatiu va ser la creació de l'anomenada Reunió Científica Anual Plenària, que seria coneguda en els cercles de la SCB com la RECAP. Aquestes reunions pretenien, sota un gran tema que canviava cada any, tractar de qüestions transversals i interdisciplinàries que poguessin interessar els socis de la SCB de diferents disciplines i escoles, a l'estil del que hem comentat que es va fer a Pesqueres l'any 1970. La primera referència a la RECAP la trobem el 12 de gener de 1972 en una reunió del consell directiu al Palau Dalmau, amb Josep Trueta com a president i Marta Estrada com a vocal de numeraris, quan el químic Joan Antoni Subirana va proposar la creació d'una reunió general anual «d'àmplia concurrència social», «amb temes lliures, i amb la possible inclusió d'un o dos tòpics concrets de biologia o medicina».²⁷⁸

La idea va fructificar. El 2 de maig següent Pere Babot, com a secretari de la Societat Catalana de Biologia, va enviar una breu nota a tots els socis informant-los que el consell directiu havia «acordat de preparar, cada any, dins el primer trimestre, una sessió científica plenària». Aquesta sessió havia de tenir, segons la nota emesa per Babot, «dues modalitats: a) col·loqui, organitzada en forma de taula rodona única, com fins ara hem anat celebrant» i «b) reunió científica plenària, amb aportacions lliures, o, eventualment, centrades sobre algun dels temes generals proposats». Així, sembla que el propòsit del consell era definir l'estructura d'un acte anual, que podia adoptar la forma de les ja clàssiques, les taules rodones temàtiques o bé del nou model més a l'estil de congrés general que havia de servir, més que per presentar treballs científics originals, que també, com a espai de trobada gairebé social de tots els socis de la SCB. En principi, la idea era que les dues modalitats s'anessin combinant: un any reunió amb una «taula rodona única»; el següent, un congrés obert amb «aportacions lliures».²⁷⁹

La nota també feia arribar als socis la idea que la primera d'aquestes reunions tindria lloc el primer trimestre de 1973. En la primera Reunió Científica Anual Plenària se seguiria la segona modalitat, la modalitat de congrés general

278. RAJCD, Acta 92, 12 de gener de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

279. Documentació RECAP 73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

de temàtica lliure. Per tal de començar a organitzar aquesta primera trobada, la nota de Babot adjuntava també un «full d'enquesta» i demanava a tots els socis que l'omplissin abans del final del mes de maig. Sense ànim de ser exhaustius en l'anàlisi de les respostes dels socis a l'enquesta, que s'han conservat a l'arxiu de la Societat Catalana de Biologia, sí que paga la pena comentar-ne alguna de les més significatives, ja que, a més de mostrar la posició de determinades persones, ens diuen molt sobre les tendències i les voluntats dels socis en general. Per començar, el full demanava el nom del soci, el «centre d'investigació biològica» en què treballava, ja fos un laboratori o un departament, i plantejava a cada associat tres qüestions principals sobre les quals donar la seva opinió, a més d'uns aclariments generals.

La primera d'aquestes qüestions plantejava si les comunicacions de la futura reunió plenària havien de ser totes lliures, o bé, si més no parcialment, havien de seguir temàtiques concretes. Si es responia que calia seguir temàtiques concretes, l'enquesta demanava als socis els temes «que preferiu». En la seva majoria, els socis de la SCB que van contestar a aquesta primera pregunta indicaven que preferien un o dos temes generals que vertebrassin totes les aportacions, això sí, deixant lloc també a comunicacions lliures. Una de les poques excepcions va ser Josep Maria Camarasa —en aquell moment adscrit al Departament de Botànica de la Universitat de Barcelona—, que va expressar el seu desig que totes les comunicacions fossin lliures. Sobre les temàtiques concretes proposades, cada soci proposava temes seguint els seus interessos, temes molt oberts i generals que permetessin una àmplia participació. A través de les respostes a aquesta primera pregunta alguns metges expressaren al consell directiu el seu malestar amb la tendència més biològica de la Societat Catalana de Biologia. Per exemple, Pere Gabarró, metge de la generació d'abans de la Guerra Civil, deia en la seva resposta a l'enquesta que havia «trobat a faltar en les últimes sessions temes de biologia mèdica que antigament —pels anys vint— o en renovar la Societat, formaven el nucli gros de les comunicacions». Així, aquestes queixes amistoses s'enfrontaven a altres opcions com les de Ramon Margalef, que proposava tractar de temes de genètica i evolució, de conservació de la natura, de biogeografia o botànica. Per tant, ens trobem encara amb un cert enfrontament, amistós en tots els casos, pel control dels temes que la SCB havia de tractar.

La segona qüestió, també dividida en dues preguntes, plantejava als socis el lloc de realització de la sessió científica. Primer es demanava si «seria millor celebrar la reunió a Barcelona o fora de Barcelona», i després tot seguit: «si és fora de Barcelona, on?». Aquí les respostes eren variades. Un bon nombre, com

les de Gabarró o Ramon Folch, optaven per Barcelona o, en tot cas, un lloc a prop, de fàcil accés des de la ciutat. D'altres, en general més enèrgics, proposaven llocs fora de Barcelona. Ramon Surinyach, per exemple, deia de fer-la a Prada de Conflent, on ja s'organitzava la Universitat Catalana d'Estiu. De fet, Surinyach posava sobre la taula la possibilitat de celebrar la trobada «a continuació de les jornades culturals» que es feien a Prada, o, fins i tot, de fer-les coincidir. Margalef també s'estimava més triar fora de Barcelona, i proposava «alguna ciutat petita, a muntanya» i «fora de temporada turística». El més radical en aquest sentit, però, era Josep Maria Camarasa. El jove biòleg ho tenia clar: la reunió plenària de la Societat Catalana de Biologia s'havia de fer fora de Barcelona, «com més lluny millor».

Finalment, en l'enquesta enviada als socis també es demanava si pensaven presentar una comunicació en la futura reunió i, en cas afirmatiu, quina havia de ser la temàtica d'aquesta futura presentació. En general, la gran majoria de les respostes a aquest interrogant van ser positives, els socis tenien ganes de presentar i una gran varietat de temàtiques per fer-ho. A més de les qüestions plantejades, l'enquesta incloïa unes «observacions» del consell directiu. Primer, es curava en salut i afirmava que l'enquesta era «preliminar», el seu resultat «no és definitiu» i «no implica, doncs, un compromís ferm». I, en segon lloc, també informava que persones no sòcies hi podien presentar comunicacions sempre que fossin «presentades per un membre». Ara bé, cada soci només podia presentar una sola persona no sòcia.²⁸⁰

Havent digerit les respostes rebudes, l'octubre del mateix any 1972 Babot va enviar una altra carta als socis. Després de «les orientacions donades pel plebiscit», el consell ja havia decidit algunes qüestions importants respecte a la futura reunió. En primer lloc, la Reunió Científica Anual Plenària, anomenada aquí ja RECAP, tindria lloc «a base de comunicacions lliures», però també seguint tres «temes fonamentals»: «Ecologia, Citogenètica i Mètodes Espectrogràfics d'aplicació a la Medicina i a la Biologia». La carta també demanava als socis que volguessin participar en la reunió l'enviament d'un resum del seu treball, «no més llarg de dues o tres pàgines». Per ser publicats amb el programa definitiu, els textos havien de ser lliurats abans del 15 de desembre de 1972.²⁸¹

En aquest moment ja se sabia també l'espai que acolliria la RECAP. Inclinant-se per aquells que preferien mantenir-se a prop de Barcelona, i proba-

280. Documentació RECAP 73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

281. *Ibidem*

blement també per qüestions econòmiques, el consell directiu va decidir que el lloc escollit fos l'Auditori del Laboratori PEVYA, a Molins de Rei. Acrònim de Productos Extractivos Vegetales y Animales, PEVYA havia estat fundat l'any 1944 pel farmacèutic Pere Puig i Muset, actiu soci de la Societat Catalana de Biologia i dels primers consells directius de la represa. Puig i Muset duia a terme, a més de la seva activitat comercial, una considerable activitat d'investigació, vinculada primer a la càtedra de Francisco García Valdecasas a la Universitat de Barcelona, i després com a professor a la nova Universitat Autònoma de Barcelona. A la seva empresa, Puig i Muset havia tingut idees innovadores i un èxit irregular amb productes com l'Everol, el primer preparat d'oli de germen de blat ric en vitamina E, o l'àcid undecenoic, un antifúngic extret de cabells humans recollits en una perruqueria de Molins de Rei. En els anys seixanta, PEVYA havia comercialitzat el Pamifen, el primer paracetamol del mercat espanyol, que tot sigui dit, no va tenir un gran èxit comercial, així com també un dels medicaments que contenien la controvertida i tòxica talidomida. Poc després de la celebració de la RECAP, l'any 1974, PEVYA va ser venuda a la companyia belga Union Chimique Belgue.²⁸²

Així doncs, finalment, l'anomenada RECAP-73 es va celebrar les tardes dels dies 28, 29 i 30 de març de 1973 a Molins de Rei. Es van fer tres sessions d'un total de quatre hores partides en dues parts, de 16 h a 18 h, mitja hora de descans, i de 18:30 h a 20:30 h, amb un total de 22 comunicacions. Tot i que es presentaven com a lliures, els temes tractats al final es van classificar en tres temàtiques, una per cada dia. Els ponents tenien un temps de vint minuts per fer les seves presentacions i després es deixava un temps per a preguntes i debat. El primer dia va estar dedicat a la «Biologia Molecular», el segon a la «Fisiologia i la Genètica de Procariotes» i el tercer a la «Fisiologia Experimental i del Desenvolupament». L'elecció d'aquests temes ens poden ajudar a pensar sobre algunes qüestions importants. En primer lloc, els temes originàriament proposats pel Consell (ecologia, citogenètica i espectrometria) no van ser directament seguits, encara que, això sí, diverses de les presentacions van tractar qüestions que seguien aquestes línies, potser a excepció de l'ecologia que pràcticament no hi va estar representada. Seguint aquesta mateixa línia, cal mencionar que la majoria dels «grans noms» de la biologia catalana que eren socis de la SCB i habitualment hi presentaven els seus treballs no van participar en aquesta primera RECAP. Ni Margalef, ni Prevosti, ni Bolòs, ni Crusafont, ni

282. Documentació RECAP 73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

Parés van presentar-hi els seus treballs, malgrat que algun d'ells havia expressat a l'enquesta la seva voluntat de fer-ho. Potser l'única excepció a aquest grup va ser la d'Enric Gadea, catedràtic de zoologia de la Universitat de Barcelona, que va presentar-hi una comunicació. Però és que tampoc ho van fer bona part dels joves biòlegs que, com hem anat veient, s'havien incorporat a la SCB. Ni Estrada, ni Camarasa, ni Folch, ni Durfort van parlar de la seva recerca a Molins de Rei.

Qui va presentar-hi comunicació, doncs? La primera sessió, «Biologia Molecular», estava formada sobretot per químics, bioquímics, biofísics, biòlegs moleculars, enginyers i farmacèutics entre els quals Jaume Palau, que seria president de la SCB als anys vuitanta, Pere Puigdomènech o Josep Parelló i Toutain, que provenia de l'Université des Sciences et techniques du Languedoc de Montpellier. En la segona sessió, «Fisiologia i la Genètica de Procariotes», sí que hi havia biòlegs, sobretot microbiòlegs de l'escola de la Universitat de Barcelona, com Josep Vives i Rego, que s'havia llicenciat en biologia l'any 1968, Joan Jofre, o una de les poques dones participants, Maria Teresa Perdigó Arisó, que havia aconseguit una beca «destinada a la formació de investigadores» a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona l'any 1968. En la darrera sessió, «Fisiologia Experimental i del Desenvolupament», es barrejaven investigadors com Jaume Reventós, metge expert en biologia molecular, Enric Gadea o Carles Carceller Blay, un dels pocs metges de la generació anterior a la Guerra Civil que va presentar a la RECAP el seu treball sobre creixement del fetus.²⁸³ Així doncs, la biologia fonamental, bàsicament la molecular i la microbiologia, van copar la gran majoria de les presentacions, amb algunes excepcions mèdiques.

En tot cas, sembla que la idea de les reunions plenàries va fructificar, i cap a finals de 1973 ja es començava a organitzar la reunió següent. Aquesta segona plenària, RECAP-74, es va fer en dos vespres, a partir de dos quarts de set del 14 i 15 de febrer, a la seu del Consejo Superior de Investigaciones Científicas a Barcelona, al carrer de les Egipcíaques. Aquest cop, en lloc de temes lliures, la RECAP consistiria en una «taula rodona única» dedicada a la genètica i organitzada per Antoni Prevosti, que havia estat vicepresident de la SCB de 1970 al 1972. Tot i que estava coordinada per Prevosti i, per tant, pel Departament de Genètica de la Universitat de Barcelona, «qualsevol membre de la Societat podrà presentar una comunicació sobre genètica». La RECAP-74 va començar el primer dia amb una xerrada magistral de Prevosti sota el títol «La Genètica,

283. Societat Catalana de Biologia 1984 i Documentació RECAP-73, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

avui». Després van seguir quatre comunicacions, tres de les quals signades pels membres del departament de Prevosti i sobre diferents aspectes genètics de *Drosophila*, i una altra signada per Ramon Parés i Joan Jofre sobre genètica microbiana.

El segon dia, els metges van copar la majoria de les comunicacions. Les dues primeres presentacions tractaven sobre genètica de primats i sobre les anomalies meiotiques com a possible causa d'infertilitat en l'espècie humana. Totes dues sortien del grup dirigit pel metge, expert en citogenètica, i ja en aquell moment catedràtic de biologia celular de la Universitat Autònoma de Barcelona, Josep Egozcue i Cuixart. Nascut després de la Guerra Civil, Egozcue s'havia llicenciat en medicina l'any 1964 i havia fet una estada als Estats Units, on s'havia interessat per la citogenètica. Un cop tornat, es va doctorar l'any 1969 i, un any després, es va convertir en catedràtic de biologia celular de la Universitat Autònoma de Barcelona. També va participar en aquesta sessió, amb una presentació titulada «La citogenètica en relació amb la clínica», el metge pediatra Jordi Prats i Viñas. Nascut l'any 1928, després d'una considerable trajectòria en pediatria, el 1971 Prats s'havia incorporat com a professor titular de pediatria a la nova Universitat Autònoma de Barcelona on, entre altres projectes, havia començat a estudiar temes vinculats als trastorns genètics que provoquen malalties infantils. De fet, Prats va ser pioner en l'estudi de tècniques de citogenètica aplicades al diagnòstic clínic.²⁸⁴ Finalment, van intervenir els també pediatres Enric Sarret Grau, de la generació d'Egozcue però vinculat al grup de recerca de Prats i Viñas, i Jaume Antich i Femenias igualment especialista en genètica clínica.

D'aquesta segona RECAP en podem treure algunes conclusions. En primer lloc, malgrat que la trobada va ser coordinada per Prevosti des del Departament de Genètica de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, gairebé la meitat del congrés va girar al voltant de temes mèdics i de diferents aplicacions clíniques de la genètica. Encara que els metges havien anat deixant la SCB, com hem vist en el cas de Ramis, la genètica i també la biologia molecular van suposar un nou camí d'entrada de la medicina i dels treballs mèdics en les activitats de la SCB. En segon lloc, igual que la presència de Puig i Muset en el primer RECAP, els exemples d'Egozcue i Prats ens indiquen que els professors reclutats per la nova Universitat Autònoma de Barcelona es van anar incorporant progressivament a les activitats de la Societat Catalana de Biologia, fins

284. Natal i Sánchez de Toledo 1998.

aquell moment dominades per socis que treballaven a la UB. D'altra banda, en la reunió del consell directiu del 4 de març, Egozcue va ser admès com a nou soci de la SCB. En aquesta mateixa reunió, el secretari va comentar que «els estudiants» havien seguit amb «molt interès les presentacions de la RECAP».²⁸⁵ Així, els exemples dels estudiants i d'Egozcue mostren no només com s'incorporen aquests professors de l'Autònoma sinó també que les reunions anuals plenàries de la SCB servien igualment com una eficaç via de captació de nous socis i com a element formatiu i de configuració de comunitat per als estudiants.

A partir d'aquí, els anys que van seguir, les RECAP es van celebrar centrades en temes de gran actualitat. Més endavant parlarem de la RECAP de 1975, que pretenia contrastar una visió global de la biologia en la societat catalana del moment. L'any 1976, la RECAP es va celebrar al Palau Dalmases amb la participació, entre d'altres, de Carles Bas, del bioquímic del CSIC Lluís Cornudella, i de Margalef, sempre present. El tema proposat va ser lliure, amb ponències de quinze minuts amb cinc minuts de col·loqui, sobre genètica, biologia molecular, biologia cel·lular, ecologia i només una ponència de caràcter més mèdic. En aquesta RECAP, es va retre homenatge a Pere Babot per la seva incansable tasca com a secretari de la SCB amb una placa commemorativa.²⁸⁶

L'any 1977 el tema escollit va ser la trobada entre biologia i matemàtiques. En aquesta ocasió, l'acte es va celebrar al laboratori d'ecologia de la Universitat de Barcelona, encara situat a l'edifici històric de la plaça de la Universitat. Van participar en aquest acte noms prestigiosos i habituals en les activitats de la SCB, com, novament, Margalef, Rosa Miracle Solé i Marta Estrada, molt interessada en l'ús de les matemàtiques en biologia. A més, també hi van participar altres científics no habituals, com el físic, més tard també museògraf i divulgador, Jorge Wagensberg, que s'acabava de doctorar a la UB. De fet, al cap d'uns anys, el desembre de 1980, Estrada va ser l'organitzadora, juntament amb Carles M. Cuadras, d'una sessió sobre biomatemàtica en la qual, altre cop, hi van participar Margalef, Wagensberg i també l'especialista en entomologia i biologia evolutiva Xavier Bellés. I, igualment, el maig de 1982, Wagensberg i Estrada van ser els coordinadors d'una sessió conjunta amb la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (SCCFQM) sota el títol «Models Matemàtics aplicats a les ciències de la vida». En aquesta sessió, celebrada a

285. RAJCD, Acta 115, 4 de març de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

286. Documentació RECAP-76, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

l'Aula Magna de l'edifici històric de la Universitat de Barcelona, hi van participar investigadors locals com els mateixos Wagensberg, Estrada, Egozcue o Margalef, i també dos convidats amb les despeses compartides entre la SCB, la SCCFQM i la Universitat de Barcelona: el físic i matemàtic alemany Hans Meinhardt, del Max Planck Institute de Tübingen, i l'expert en biomecànica anglès Robert McNeill Alexander, de la University of Leeds. Com anirem veient, a mesura que avancen els anys, cada cop era més habitual la presència de convidats estrangers programats en les activitats i les sessions de la SCB que, amb l'arribada i consolidació de la democràcia, i amb la consolidació dels grups de recerca en les diferents facultats i departaments de les universitats catalanes, es va anar obrint progressivament en termes de recerca a l'estranger.²⁸⁷

2.2. Exili, llengua i medi ambient

2.2.1. Les comissions especialitzades

A principis dels anys setanta, amb els processos d'oposició a la dictadura més visibles, la Societat Catalana de Biologia no parava de créixer en nombre de socis, conferències i publicacions. Com hem vist amb la RECAP, en aquesta època es proposaven i s'organitzaven constantment nous formats d'activitats dirigits a diferents públics. Les temàtiques proposades també es diversificaven, i, a la vegada, es feien activitats cada cop més especialitzades i activitats de reflexió general sobre la disciplina. La SCB organitzava activitats en col·laboració amb diferents entitats com l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, les universitats o altres filials de l'IEC. Igualment, es plantejaven nous formats de publicació i s'endegava, un cop més, la publicació d'un noticiari biològic. A més, es diversificaven els espais on es feien les sessions científiques, ja que, a banda del Palau Dalmau, es van començar a fer a la Casa de Convalescència, seu de l'Institut d'Estudis Catalans, al carrer del Carme, i en diferents departaments i sales de la UB i la UAB, així com en seus d'altres entitats com la de l'Acadèmia.

Tota aquesta inesgotable activitat, però, sovint es veia frenada per la maquinària burocràtica i el desbordament de feina de l'Institut d'Estudis Catalans. Davant d'aquesta situació, l'abril de 1974, els consells directius de la SCB, de la

287. Programes anuals i d'activitats, 1980-81, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 1. Sobre McNeill, Wikipedia Contributors 2023c, i sobre Meinhardt, Maini i altres 2017.

Institució Catalana d'Història Natural i de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, van enviar una carta a Pere Domingo, metge que havia estat president de la SCB, i que era el president de l'IEC en aquell moment. La signaven Ramon Parés i Pere Babot, com a president i secretari de la SCB; Rafael Candel i Vila i Ramon Folch, soci de la SCB, com a president i secretari de la ICHN; Enric Casassas, químic i germà d'Oriol, i l'enginyer Lluís Marquet, com a president i secretari de la SCCFQM i Antoni Esteve i Oriol de Bolòs, tots dos també socis de la SCB, com a president i secretari de la Secció de Ciències. Després de descriure el «creixent dinamisme» de les tres filials, la carta afirmava que «l'entitat mare no sempre pot respondre amb prou agilitat a llur obligada requesta de serveis». Entre aquests «serveis», les filials feien un èmfasi especial en les «feines rutinàries d'administració i secretaria» i les «revisions lexicogràfiques» de les publicacions, que calia agilitzar.

Per solucionar aquests problemes, les filials van proposar la creació d'una oficina de secretaria, amb l'oficial corresponent, que fos compartida entre les tres entitats, la qual cosa no només permetria una burocràcia més ràpida, sinó que també trauria feina a la secretaria de l'IEC. Pel que fa a les revisions, les filials proposaven la creació d'uns «serveis de lexicografia» propis, «dinàmics i emprenedors», que no només duguessin a terme la feina de correcció, sinó que alhora fossin els encarregats de solucionar problemes lèxics.²⁸⁸ Malgrat la carta, sembla que la problemàtica no es va solucionar. D'una banda, la lentitud en la correcció lingüística de les publicacions per part de l'IEC va ser una queixa habitual en reunions i discussions sobre les publicacions de la SCB. Al cap d'un temps, Ramon Parés, com a president, va enviar una altra carta als membres del ple de l'Institut d'Estudis Catalans en què expressava la seva «preocupació per la lentitud amb què ens veiem obligats a fer sortir les nostres publicacions». Parés afirmava que els membres del Consell de la SCB comprenen que les publicacions de l'IEC «han de ser normatives», però també saben que una publicació científica «envelleix molt ràpidament» i que, per tant, «exigeix un sistema d'edició més àgil». Segons Parés, calia «fer compatibles totes dues exigències» i, per això, s'adreçava als membres del ple en «requesta d'una solució».²⁸⁹

La primavera de 1975, la presidència i la secretaria de l'IEC es van reunir amb representants de les tres societats filials per tractar alguns dels temes

288. Correspondència adreçada al president de l'IEC, Carta de la SCB a Pere Domingo, 14 d'abril de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

289. Correspondència adreçada al president de l'IEC, Carta de Ramon Parés al president de l'IEC, 15 d'abril de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

plantejats. Pel que fa a la creació d'una secretaria conjunta, la conclusió va ser que era més convenient mantenir «una organització burocràtica simple i comuna de les filials», malgrat conservar «la independència complerta». En el tema de les revisions lingüístiques, l'Institut sí que va acceptar que, a partir d'aquell moment, «les filials que ho desitgin disposin del seu corrector» independent com a «l'únic corrector indispensable per tal de donar viabilitat a les publicacions editades per les societats filials».²⁹⁰

Pel que fa al tema de secretaria, l'any següent, 1976, Babot i Camarasa, secretari i vicesecretari respectivament de la SCB, van proposar al consell directiu la contractació d'una persona de suport, Rosa M. Blanch, primer amb 15 hores setmanals i, més tard, amb 20 hores setmanals per 15.000 pessetes, perquè ells «no arribaven a tot».²⁹¹ Malgrat l'augment constant en les activitats i l'increment de socis i participants en les sessions, sobretot entre els més joves, el consell directiu es preocupava sovint per la poca participació en l'organització d'activitats, la poca predisposició a ocupar llocs de responsabilitat dins la SCB i la poca assistència dels socis a les assemblees generals i a les votacions de nous membres del consell. Per exemple, a l'assemblea general de principis de 1977 hi assistiren només 27 dels gairebé 500 socis que la SCB tenia aleshores, mentre que les sessions científiques de l'època registraven una molt bona participació i sovint arribaven a superar el centenar d'assistents. Incentivar la participació activa dels socis en el funcionament de la SCB va ser un dels principals objectius dels diferents presidents i consells directius.²⁹²

En aquesta mateixa assemblea general, el president Carles Bas va exposar les principals línies de treball de la SCB que calia promoure en aquell moment, més enllà de les sessions científiques. En primer lloc, posar al dia les publicacions. Això volia dir que no passés «més d'un any en publicar tots els treballs presentats a les sessions de l'any anterior». En segon lloc, pel que fa a la internacionalització, calia fer un «inventari d'altres societats de biologia d'arreu del món», per així «obtenir-ne l'intercanvi de publicacions». L'aspecte econòmic era un dels que més preocupava i, en conseqüència, entre aquests objectius es va plantejar un possible augment de les quotes dels socis de la SCB. Finalment, es va apuntar la necessitat d'organitzar un homenatge al doctor

290. AJMC, RCD, Acta 128, 10 de juny de 1975.

291. AJMC, RCD, Acta 136, 2 de març de 1976 i RAJCD, Acta 155, 7 de febrer de 1978, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

292. Comunicació als membres 7 d'abril de 1976, i Comunicació als membres núm. 6, febrer de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 45.

Josep Trueta, així com intentar incentivar una «relació de convivència» amb la resta de filials de l'IEC, especialment la ICHN i la SCCFQM, i amb l'Institut mateix.²⁹³

Per la seva banda, després de ser vocal de numeraris en els dos mandats de Josep Trueta com a president, 1971-72 i 1972-73, Marta Estrada va seguir vinculada a la Societat Catalana de Biologia durant els anys setanta. En aquesta època, Estrada es va començar a especialitzar en ecologia marina, especialment en l'estudi del fitoplàncton, i l'any 1971 ja va entrar a l'Instituto de Investigaciones Pesqueras, que l'any 1979 es va passar a anomenar Institut de Ciències del Mar, com a col·laboradora científica. L'any 1976, amb Carles Bas, que també treballava a Pesqueras, com a president, i Enric Gadea com a vicepresident, Estrada va tornar a entrar en el consell directiu en una sessió «privada» al Palau Dalmaes, el 30 de gener de 1976. Després de la votació, Estrada va ser escollida vocal de sessions i publicacions amb 35 vots a favor de 37, uns resultats que eren habituals en les votacions pel consell directiu de la SCB. De fet, en la mateixa sessió van ser triats amb uns resultats similars Casassas com a vocal de lexicografia; Baguñà, vocal de recerca; i Gadea, vocal de relacions exteriors. La científica granollerina va repetir com a vocal durant dos mandats, 1976-77 i 1977-78.²⁹⁴ Estrada combinava l'activitat associativa de la SCB amb la seva investigació capdavantera, ja que aquell mateix any 1976 va presentar el seu doctorat amb el títol «Estudis sobre les poblacions d'organismes aquàtics en medi no uniforme». Sota la direcció de Margalef, Estrada va obtenir el títol de doctora amb Premi Extraordinari de Doctorat de la UB.

Tornant a les activitats de la SCB, una de les iniciatives que més impacte va tenir en el dia a dia va ser la creació, a partir d'inicis de 1977, de «comissions especialitzades». Les comissions havien de ser grups de socis de la SCB especialitzats en una temàtica concreta que es dediquessin a organitzar i promoure activitats i publicacions dedicades sobretot a la seva disciplina, orientades a diferents públics però incloses dins el programa general d'activitats i publicacions de la SCB. La primera comissió especialitzada que es va constituir, l'11 de gener de 1977, va ser la de microbiologia, promoguda per Ferran Vallespinós, on van ser molt actius els membres del grup de recerca de microbiologia de la UAB encapçalat per Ricard Guerrero.²⁹⁵

293. LAAJG 1977-1991, p. 1, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

294. Manuscrit Sessió privada, 30 de gener de 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7.

295. Comunicació als membres, juny de 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 45 i RAJCD, Acta 144, 11 de gener de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

El febrer de 1977, la segona comissió que es va establir va ser la de biologia del «desenrotllament» —en aquell moment s'anomenava així—, que ara coneixem com a biologia del desenvolupament. Aquesta comissió va ser proposada i coordinada a l'inici per Josep Vilanova i Trias, que era membre del Departament d'Anatomia de la Facultat de Medicina de la UB.²⁹⁶ Just després de la seva creació, les comissions començaren a organitzar activitats. Així, per exemple, en cinc vespres de dilluns i dimecres de març de 1977, la Comissió de Biologia del Desenvolupament va organitzar un cicle de conferències sota el títol «Curset de Desenrotllament Animal», en el qual van assistir entre 25 i 30 persones. Amb la participació de Vilanova, el biòleg molecular Pere Puigdomènech i Jaume Baguñà, entre d'altres, el cicle pretenia oferir una «visió global» del tema, i alhora respondre preguntes i dubtes dels estudiants, que eren el públic objectiu, tot i que l'assistència era lliure. La iniciativa va reeixir i aquest es va convertir en el primer dels cicles que a partir d'aquell moment va organitzar la comissió. De fet, el mes de maig ja en van celebrar un altre sobre «Diagnòstic precoç i consell genètic». Per la seva banda, el 31 de març de 1977, la comissió de microbiologia va organitzar una sessió sobre genètica bacteriana amb una presentació a càrrec de Ricard Guerrero. Destinada als especialistes en aquests temes, així com als estudiants de darrer any, la sessió va constar de tres ponències de vint minuts cada una a més d'una activa discussió. Més enllà del contingut científic, l'activitat, que va tenir un «èxit remarcable», va servir com a espai de debat sobre «la manera més adient d'organitzar activitats» de la comissió de microbiologia.²⁹⁷

Atesa la creixent rellevància de les comissions en les activitats de la SCB, l'any 1977 es va plantejar una discussió en el consell directiu sobre si el coordinador o la coordinadora de cada comissió especialitzada havia de prendre part en les reunions. Inicialment, Babot estava en contra d'aquesta inclusió, mentre que Camarasa i altres membres del consell hi estaven a favor.²⁹⁸ Tot i que, durant aquest any, Vilanova va participar en diverses de les reunions del consell com a representant de la Comissió de Biologia del Desenvolupament, no tots els representants de les diferents comissions van assistir a les reunions.²⁹⁹ Amb el temps, fou el vocal de sessions l'encarregat de coordinar les activitats de les diferents comissions amb les activitats generals de la SCB. A

296. Comunicació als membres núm. 6, febrer de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 45.

297. RAJCD, Actes 145 i 147, 1 de febrer i 5 d'abril de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

298. RAJCD, Acta 144, 11 de gener de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

299. RAJCD, Acta 146, 1 de març de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

partir del curs següent, 1977-78, la SCB va fomentar les activitats d'aquestes comissions especialitzades i d'altres de noves, com les d'ecologia o immunologia. A més, les ja existents van augmentar el nombre d'activitats que duïen a terme. Per exemple, durant tot el curs 1977-78, la Comissió de Biologia del Desenvolupament organitzava sessions cada divendres a les 12 h a l'aula d'Anatomia de la Facultat de Medicina de la UB, on treballava Vilanova. Aquestes sessions podien ser reunions per tractar de temes generals i debats oberts, comunicacions lliures de temes més concrets presentades per una o poques persones o sessions més pràctiques de laboratori orientades als estudiants.³⁰⁰ En definitiva, l'existència de les comissions especialitzades va multiplicar exponencialment el nombre d'activitats de la SCB, així com la tipologia i el públic a què s'adreçaven. Al llarg dels cursos següents, les activitats de les comissions, també anomenades «seccions», significaren una part important de les activitats de la SCB.

D'altra banda, com hem vist pel que fa a l'activitat desenvolupada per la Comissió de Relacions Exteriors i els constants intents de dur a terme algun tipus de publicació en anglès, la SCB havia anat tenint una activa voluntat d'establir xarxes més enllà de les fronteres estatals. La idea principal era de donar a conèixer la seva activitat i la recerca a Catalunya en general, però també portar investigadors d'arreu del món a impartir xerrades o col·laborar amb els científics catalans. Així, per exemple, la SCB intercanviava en aquesta època les seves publicacions amb almenys unes divuit institucions de l'Estat espanyol o internacionals. Les publicacions eren, doncs, la via de comunicació de la Societat amb l'exterior. L'any 1976, el president de la SCB Carles Bas va proposar «preparar col·leccions de publicacions escollides, degudament disposades en envoltoris adequats, que puguin servir com a presentació de la Societat per a possibles interlocutors exteriors».³⁰¹

Més enllà de les publicacions, un altre dels esforços més forts des d'inicis dels anys seixanta es va fer per captar metges i biòlegs que treballaven a Catalunya del Nord, així com també a l'Alguer. Des de l'inici de la represa, diversos científics de Tolosa de Llenguadoc i de diferents indrets de la Catalunya del Nord van esdevenir socis de la SCB.³⁰² Com ja hem indicat, l'any 1968 la CORE va constatar la poca presència d'investigadors de Catalunya del Nord. Després

300. Activitats curs 1977-78, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

301. Memòries de la SCB, curs 1973-74, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 2 i AJMC, RCD, Acta 137, 6 d'abril de 1976 i Acta 3 de juny de 1981.

302. LARCD 1963-1966, p. 14-15, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 35.

d'uns quants intents, l'any 1973, Enric Gadea —com a president de la CORE— va tractar de resoldre la situació posant-se en contacte per correu amb reconeguts científics d'aquella àrea, com eren Roger Fons, expert en petits mamífers del Laboratori Aragó, a Banyuls, o el metge Francesc Català, que havia estat un dels fundadors del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) i havia col·laborat en els congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. En les seves cartes, Gadea demanava a Fons i Català «une liste» amb el «nom et adresse et specialité» de biòlegs catalans «du Rousillon, du Conflent, du Vallespir, du Caspir [sic] et des Fenouillèdes, c'est à dire, du Pays Catalan français». La idea era enviar un «saluda» a tots els científics que formessin part d'aquesta llista acompanyada d'un breu resum d'informació sobre la Societat Catalana de Biologia i sobre les seves activitats. Tenim constància que, almenys Català, va contestar la petició de Gadea i va enviar una llista amb noms de metges i biòlegs de la Catalunya del Nord.³⁰³

A partir de finals dels anys setanta, amb l'arribada de la democràcia i també amb la creixent internacionalització dels investigadors de les universitats catalanes, cada cop amb més freqüència la Societat Catalana de Biologia va començar a convidar investigadors internacionals a impartir xerrades dins el seu programa d'activitats. Una de les visites més notables va ser la que el premi Nobel de Fisiologia i Medicina francès, François Jacob, va fer l'any 1979. Amb el viatge des de París i l'estada de Jacob i la seva dona a Barcelona del 24 al 27 de març finançada per la SCB, l'aportació del científic francès va consistir en una sessió científica organitzada per la Comissió de Biologia del «Desenrotllament», en col·laboració amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la qual Ramis encara n'era el secretari. Celebrada a la sala d'actes del Col·legi de Metges, al passeig de la Bonanova, la conferència de Jacob es va titular «Tératocarcinome de la Souris», és a dir, tractava sobre una tipologia de cèl·lules tumorals en rates. Malgrat que en aquell moment treballava amb mamífers, Jacob, presentat a *La Vanguardia Española* com a «Jefe del Servicio de Genética Celular del Instituto Pasteur en París», havia esdevingut mundialment famós gràcies a les seves investigacions, juntament amb Jacques Monod, sobre els operons, les unitats genètiques fonamentals en la regulació de l'expressió de la informació genètica, investigació que el va portar a la consecució del Nobel. Després de treballar en la genètica dels bacteris i bacteriòfags, Jacob es va centrar en l'estudi dels

303. AJMC, RCD, Acta 105, 5 de maig de 1973, Carta d'Enric Gadea a Roger Fons, 12 de juliol de 1973 i Carta de Francesc Català a Enric Gadea, 2 de maig de 1973.

efectes bioquímics de les mutacions, així com en els càncers, el tema de la seva xerrada a Barcelona.³⁰⁴

La de Jacob va ser potser la més destacada de moltes visites de científics estrangers, o que treballaven a l'estranger, dels anys finals de la dècada dels setanta i els primers vuitanta, habitualment en col·laboració amb altres institucions, amb l'objectiu de compartir despeses i donar la màxima difusió a les visites. Per exemple, la primavera de 1978 es va celebrar una sessió científica extraordinària a l'Institut Químic de Sarrià en col·laboració amb la Secció de Química de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques. En aquesta ocasió, el convidat va ser el bioquímic, poeta i escriptor Alfred Giner-Sorolla, valencià d'origen però que treballava a l'Institut de Recerca Oncològica Sloan-Kettering a Nova York, centre que des de 2014 ha estat dirigit pel també català Joan Massagué. La xerrada de Giner-Sorolla, que era a més soci de la SCB i va participar en diversos Congressos de Metges i Biòlegs, va versar també sobre el càncer, en concret sobre la «carcinogènesi química».³⁰⁵

Així doncs, les comissions especialitzades van suposar un canvi radical en l'estructuració i en la quantitat d'activitats organitzades per la SCB. El fet de repartir la feina organitzativa en les diferents subdisciplines feia que els organitzadors encarregats hi poguessin dedicar més temps. Així, la decisió d'afegir a les sessions ordinàries les activitats organitzades per les comissions especialitzades va multiplicar el nombre i la diversitat dels actes, que a més estaven organitzats per gent especialista en cada una de les subdisciplines i que, per tant, tenien un coneixement, i un interès, molt més específic per portar sessions a bon terme. Com veurem, a mesura que van passar els anys, el nombre de comissions especialitzades va augmentar i van conformar l'esquelet fonamental del funcionament de la SCB.

2.2.2. La «Borsa del metge català a Mèxic»

Com hem anat veient, la Societat Catalana de Biologia mantenia un contacte estret amb diferents científics, metges en particular, que havien marxat a l'exili, sobretot a diversos països americans, després de la Guerra Civil i l'esta-

304. AJMC, RCD, Acta 163, 5 de desembre de 1978 i 26 de març de 1979 i Redacció, *La Vanguardia*, 25 de març de 1979.

305. AJMC, RCD, Acta 23 de maig de 1978.

bliment de la dictadura franquista. A mesura que es va consolidar la represa de la Societat, els científics a l'exterior se'n van assabentar, i les relacions amb els exiliats es van intensificar i concretar en algunes iniciatives específiques. Durant els darrers anys seixanta i els primers setanta no van parar d'incorporar-se com a socis corresponents de la SCB científics exiliats a diferents països.³⁰⁶ A més, ja ho hem vist amb diversos exemples com el de Trueta, a mesura que avançaven els anys, s'apropava la mort de Franco i la dictadura canviava, aquests científics exiliats van intensificar també el seu contacte amb els residents a Catalunya i, en moltes ocasions, van tornar de manera puntual o definitiva a Catalunya.³⁰⁷ En aquest augment del contacte es van plantejar iniciatives remarcables, com el llibret d'homenatge a Pi i Sunyer, però també es van presentar problemes i tensions entre el que pretenien i podien fer uns i altres.

Un bon exemple d'aquesta relació entre la Societat Catalana de Biologia i el grup de metges exiliats arran de la Guerra Civil va ser l'establiment d'un premi atorgat per la SCB i finançat per l'anomenada Borsa del metge català a Mèxic. El 12 de juliol de 1971, el consell directiu de la SCB va rebre una carta signada pels quatre membres directius d'aquesta Borsa: Albert Folch i Pi, Wenceslau Dutrem, Eduard de Neira i Pelai Vilar. Per tal de mostrar les vicissituds per les quals van passar aquests metges i els seus diferents perfils anteriors a la Guerra Civil, farem una breu ressenya biogràfica, incompleta i potser anecdòtica, però il·lustrativa, d'aquests quatre científics. Albert Folch i Pi havia estat un metge col·laborador d'August Pi i Sunyer a l'Institut de Fisiologia de Barcelona, i durant la Guerra va ser comandant metge de l'exèrcit de la República. A causa d'això, va marxar a l'exili primer a França i l'any 1942, a Mèxic, a bord del vaixell *Nyassa*. Fill de farmacèutics barcelonins, al seu torn, Wenceslau Dutrem es va llicenciar en farmàcia l'any 1929, però de seguida va començar a col·laborar amb Agustí Pedro i Pons a l'Hospital Clínic. En esclatar el conflicte armat, Dutrem va anar al front d'Aragó, on va col·laborar amb Frederic Duran i Jordà en la creació del Servei de Transfusions de Sang al Front. Com Folch i Pi, s'exilià primer a França i després a Mèxic, on va passar a la història per ser el metge que va atendre Lev Trotski en el seu llit de mort. Eduard de Neira fou un oftalmòleg sobre el qual hem trobat ben poca informació, més enllà que,

306. Per exemple, AJMC, RCD, Acta 79, 5 d'octubre de 1970 en què «el senyor Trueta recomana al dr. I.V. Ponseti, ortopedista (Iowa) per la possibilitat de presentar treballs d'investigació».

307. Barona 2010.

després de lluitar amb l'exèrcit republicà, es va exiliar a Mèxic. Finalment, Pelai Vilar va ser un otorrinolaringòleg que, abans de la Guerra, havia treballat a l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona, amb el germà de Josep Trueta, Rafael Trueta. Un cop esclatat el conflicte va formar part del Consell de Sanitat de Guerra, en representació del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), del qual era membre, i va anar al front de Madrid, on va ser un dels metges que va participar en l'autòpsia realitzada a Buenaventura Durruti. En exiliar-se, Vilar va estar en dos camps de concentració francesos, a Agde i Argelers, on va participar en els esforços sanitaris d'atenció als refugiats. Finalment va marxar a Mèxic acompanyant Folch i Pi en el vaixell Nyassa.³⁰⁸

Tornant a la carta del 12 de juliol, aquesta començava explicant què era i com s'havia constituït la Borsa del metge català a Mèxic: «Els metges catalans que, per causes de tots conegudes, ens vegérem obligats a sortir de la nostra terra, i arribàrem a Mèxic», «per ajudar-se, van fer un fons d'aportacions mensuals per quan ho necessitessin», «per situacions d'urgència». Durant els anys passats des de l'exili, aquesta borsa va poder «ajudar a diversos companys que quedaren invalidats per a treballar» o van finançar enterraments i van ajudar vídues i famílies de metges, primer a la Ciutat de Mèxic, després també metges residents en altres ciutats del país. En una carta posterior, els responsables de la Borsa van enviar a la SCB, «per quan es faci la història de tot plegat», una llista amb tots els científics que n'havien format part. Entre ells, a més dels quatre dirigents que hem esmentat, hi havia metges reconeguts socialment o científicament com el que va ser alcalde de Barcelona Jaume Aiguader; César Pi-Sunyer Bayo, fill d'August Pi i Sunyer; el que havia estat secretari de la Societat de Biologia de Barcelona abans de la guerra Josep Puche i Álvarez; l'especialista en malalties venèries Antoni Peyrí; i el germà de Josep Trueta i Raspall, Rafael. També formaven part de la llista dues dones, sobre les quals hem trobat escasses referències: Serafina Palma i Joaquina Pagès. A més, hi constaven alguns laboratoris, un d'ells propietat de Dutrem i anomenat Laboratorios Farbar.³⁰⁹

Un cop explicada la seva història, els metges exiliats van concloure que «després de trenta anys, la situació ha variat». Ara els metges tenien les seves vides refetes i les noves generacions ja no requerien un ajut d'aquesta mena. De fet, l'any següent, les aportacions que s'hi feien es van aturar definitivament i la

308. CBMCM, Carta de BMCM a Josep Trueta, 9 d'abril de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

309. Puche 1993 i CBMCM, BMCM a Josep Trueta, 9 d'abril de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

Borsa va deixar de funcionar.³¹⁰ Ara bé, la Borsa tenia un «fons estalviat» que volien invertir en alguna empresa significativa i significada, ja que hi havia «una càrrega afectiva» que segons aquests metges calia respectar i conservar amb una aplicació digna. Així, el grup que la dirigia va pensar a establir un «premi que portés el nostre nom» per mostrar que «ben lluny de Catalunya, no l'oblidem». Així, el nom del premi podria ser, suggerien, «Premi dels Metges Catalans Exiliats a Mèxic, o una cosa per l'estil». Aquest seria un premi atorgat per la Societat Catalana de Biologia, dins el cartell de premis de l'Institut d'Estudis Catalans, a un treball dedicat a la medicina o a la biologia.³¹¹

Després d'un llarg període estival, sempre difícil en la comunicació, i més encara en el temps en què s'enviaven cartes que creuaven, físicament, l'oceà Atlàntic, el 12 d'octubre de 1971 Babot va enviar una carta de resposta a Folch i Pi on explicava les decisions resultants d'una reunió on s'havia discutit la qüestió. La reunió s'havia celebrat uns dies abans, i hi van estar presents el president de la SCB, Josep Trueta, Babot com a secretari de la SCB, i el president i secretari de l'Institut d'Estudis Catalans, Pere Domingo i Ramon Aramon, respectivament. La primera decisió va ser «acceptar i agrair profundament» l'oferiment dels diners de la Borsa per establir un premi. A partir d'aquí, proposaven que el premi dugués el nom d'una «personalitat catalana o mexicana», com per exemple el de Ramon Turró. També proposaven al grup mexicà l'establiment d'una fundació a Mèxic que s'encarregués de gestionar el fons i coordinar el premi. La missiva incloïa un primer esborrany de la futura convocatòria del premi establert a «el millor treball d'investigació sobre aspectes de genètica en medicina», amb un aclariment, escrit a mà, segons el qual «aquest any» el premi seria sobre genètica, i el següent sobre «un altre aspecte de biologia fonamental en relació a la medicina». El grup de l'IEC i la SCB també explicava als metges mexicans que, a més d'acceptar per al premi treballs en català, «algú ha suggerit que es poguessin presentar treballs també en castellà o en anglès, però atesa la finalitat d'estimular la ciència en la nostra llengua [...] creiem que haurien d'ésser, per ara, exclusivament en català», i acabaven preguntant «què en penseu vosaltres?».³¹²

En la seva resposta, els metges exiliats a Mèxic van coincidir en gairebé tots els temes plantejats. Van estar d'acord en la constitució d'una fundació o bé un

310. Puche 1993.

311. CBMCM, Carta de la BMCM a Josep Trueta, 9 d'abril de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15 i RAJCD, Acta 89, 20 de setembre de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

312. CBMCM, Carta de Pere Babot a la BMCM, 12 d'octubre de 1971, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

fideïcomís, van estar d'acord tant en el redactat de l'esborrany d'anunci del premi com a considerar que els treballs presentats havien d'estar redactats en català. Ara bé, el nom del premi va constituir un punt de discrepància. Malgrat que expressaven la seva admiració per Turró, i recordaven que la Borsa finançava també la publicació de les seves obres, els metges catalans a Mèxic argumentaven que la Borsa havia estat establerta i mantinguda precisament pel col·lectiu de metges catalans exiliats a Mèxic i, per això, volien mantenir el nom proposat.³¹³ Després d'un debat en el consell directiu, Trueta, com a president, va enviar una carta a Folch i Pi amb un suggeriment difícil: la paraula «exiliats» havia de ser substituïda per «residenciats a Mèxic». Les raons de Trueta i de la SCB per demanar aquest canvi eren clares, la situació de l'IEC i de la SCB en el règim no era estable, la clandestinitat era més fràgil del que aparentava, i incloure la paraula «exiliats» semblava que podia ser arriscat. Tot això malgrat el fet que Trueta i Domingo havien estat també metges exiliats durant anys. La carta aclaria que la SCB tenia la intenció de «satisfer el vostre desig», però que calia fer-ho «sense fer perillar la continuïtat del que tant ha costat d'assolir». L'Institut d'Estudis Catalans estava, segons Trueta, «sota la vigilància de molts ulls», de manera que calia «evitar majors mals». L'eliminació de la paraula exiliats del nom del premi, i la seva substitució per residenciats feia «evident a tots els catalans [...] la procedència i la naturalesa dels donadors», a la vegada que també expressava la voluntat de ser «catalans que no han deixat de posar-se al servei de la seva terra».³¹⁴

Al cap de dos mesos, i poc abans de la primera convocatòria del premi, els metges exiliats a Mèxic van respondre a la carta de Trueta acceptant l'eliminació de la paraula exiliats, ja que comprenien «perfectament els vostres arguments, i ens voldria molt crear-vos —involuntàriament— la menor dificultat». Els metges van proposar treure també la paraula residenciats i deixar «Premi dels Metges Catalans a Mèxic». També van confirmar el premi valorat en 8.000 pesos mexicans, que equivalien a unes 37.000 pessetes espanyoles d'aquell moment, i que s'enviarien des de Mèxic fins a la SCB o bé directament al premiat.³¹⁵ Per altra banda, els metges exiliats van manifestar el seu desacord a dirigir el premi a una temàtica concreta i proposaren dedicar-lo a un tema

313. CBMCM, Carta de la BMCM al Consell Directiu de la SCB, 26 de gener de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

314. CBMCM, Carta de Josep Trueta a Albert Folch i Pi, 10 de febrer de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15 i RAJCD, Acta 93, 7 de febrer de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

315. BMCM, Carta de Wenceslau Dutrem a Babot, 15 de març de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

lliure d'investigació en relació a la medicina. Medicina entesa d'una manera oberta, que inclogués també temes «fisiològics, farmacològics, bioquímics, etc...».³¹⁶ Finalment, la convocatòria es va anunciar per primera vegada en el cartell de premis de l'IEC de Sant Jordi de 1972.³¹⁷

La comunicació entre Mèxic i Barcelona es va interrompre un temps, fins que Babot va comunicar a Folch i Pi que el premi, en la seva primera edició, havia rebut dos treballs candidats. D'una banda, «Estudi Immunològic a nivell del gangli limfàtic» de Josep O. Vall Combelles, pediatra de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Hospital del Mar, i M. Àngela Boqué i Genovart, de qui no hem trobat informació. De l'altra, un treball d'història de la medicina: «Aspectes Fonamentals de la Medicina Catalana del segle XIX» de Joan Circuns Espelt, metge especialista en Medicina Natural i autor de diversos llibres. El jurat que va atorgar el premi va estar format per Josep Alsina i Bofill com a membre assignat per l'IEC; Ramon Parés, que ja havia substituït Trueta com a president de la SCB; Josep Vinyes i Riera, que en aquest moment era vocal d'economia del consell directiu de la SCB; i Jesús García Sevilla, especialista en farmacologia que treballava a la UAB, tots ells escollits per la SCB. També es va proposar per formar part del jurat el metge Cristian Cortés Lladó. Després d'ocupar càrrecs de responsabilitat a l'Ajuntament de Barcelona abans de la Guerra Civil, Cortés s'havia exiliat a Veneçuela primer i Mèxic després, on havia format part de la Borsa i havia fundat els Laboratoris Servet. Tornat a Barcelona l'any 1970 va ser convocat com a part del jurat, però per falta de temps no va poder fer aquesta tasca. Va ser la mateixa SCB que va veure en Cortés, que finalment va estar absent de la deliberació del jurat, la persona idònia en aquest paper.³¹⁸

El veredict del jurat va ser contundent. D'acord amb el seu criteri, el treball de Vall i Boqué estava «ben plantejat» però «el material recollit» era «molt migrat» i, sobretot, «mal interpretat». Circuns encara va quedar més mal parat. Segons el jurat, aquest no era ni tan sols un treball d'investigació, també estava «mal interpretat», «ple d'errades» amb «aspectes molt parcials» i «bibliografia pèssima» que feien que el treball tingués «conclusions no vàlides». Vistes aquestes consideracions, el jurat va decidir, per unanimitat, «no adjudicar el premi»: «calia donar-li prestigi». La carta de Babot als metges de Mèxic acabava

316. CBMCM, Carta de la BMCM a Trueta i Babot, 9 d'abril de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

317. CBMCM, Carta de Babot a la BMCM, 30 d'abril de 1972, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

318. CBMCM, Carta de la Babot a Folch i Pi, març de 1973 i Carta de la Babot a Folch i Pi, 21 de maig de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

per suggerir, per via del president, la possibilitat de destinar «l'import d'aquest premi no adjudicat [...] a fi d'ajudar-nos a cobrir les quantioses despeses de publicació» de la SCB. En la seva resposta del 17 de setembre, els metges exiliats a Mèxic aproven la decisió de deixar-lo desert, però decideixen no invertir els diners en publicacions. Malgrat aquesta circumstància, el premi es tornà a convocar en el cartell de premis de l'IEC dels anys següents.³¹⁹

Al 1974, els metges exiliats van decidir nomenar Josep Oriol Anguera com a representant en el jurat del premi següent. Altra vegada, però, el premi de la Borsa del metge català a Mèxic va quedar desert per l'absència de candidats, i les 37.000 pessetes del guardó s'afegiren a la dotació destinada a l'any següent, quan va ser convocat amb el mateix nom. En una carta del 28 d'agost de 1974, els metges catalans exiliats a Mèxic van comunicar a la SCB que «ens és impossible repetir aquesta aportació», ja que, altre cop, hi havia companys metges a Mèxic que necessitaven l'ajut de la Borsa.³²⁰ Malgrat que no tindria continuïtat més enllà, calia atorgar el premi de 1974. El 21 d'abril de 1975, el jurat va deliberar i el va concedir. Aquest jurat estava format per Josep Alsina i Bofill, nomenat per l'IEC; Carles Bas i Peired, que en aquell moment era president de la SCB; Joaquim Fuster i Pomar, psiquiatra de la UAB i actiu membre de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques; i Vicenç Cabré i Filol, nomenats per la SCB; i Josep Oriol Anguera, com a representant de la Borsa.³²¹ En aquesta darrera convocatòria del premi es van presentar, novament, dos treballs: «Fisiopatologia de la Secreció Gàstrica, valor clínic del seu estudi», de Josep M. Gatell i Artigas, Esteve Garcia i Olivares, i Antonio García Fernández, i «Patologia de la Paraula. Fonaments de Foniatria Catalana» de Julià Farré i Sostres. Segons el jurat, malgrat que la base experimental del primer d'aquests treballs no era prou nombrosa «per tal d'obtenir conclusions definitives», la discussió, la valoració i els resultats concordaven amb els «coneixements més avançats de la qüestió», als quals arribaven gràcies a una bibliografia molt extensa, «gairebé exhaustiva». En canvi, el segon dels treballs, el de Farré i Sostres, era, sempre segons el jurat, una «simple transcripció d'un tema ja publicat pel sr. Barnils». Així, finalment, per primera i última vegada, el premi de la Borsa del metge català a

319. CBMCM, Carta de la Babot a Folch i Pi, 21 de maig de 1973 i carta de BMCM a Babot, 17 de setembre de 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

320. CBMCM, Carta de Dutrem a Babot, 23 de gener de 1974; Carta de Dutrem a Babot, 15 de març de 1974; Carta de Babot a BMCM, 1 de juny de 1974 i Carta de BMCM a Babot, 28 d'agost de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15 i RAJCD, Acta 119, 17 de setembre de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

321. MBC, Joaquim Fuster i Pomar.

Mèxic va ser atorgat a Josep M. Gatell i Artigas, Esteve Garcia i Oliveras, i Antonio García Fernández.³²²

En definitiva, tot i que alguns dels dirigents de la SCB havien patit la Guerra i també l'exili —com Babot, Domingo o Trueta—, sembla que l'entesa entre els metges catalans a Mèxic i els socis de la SCB no va ser especialment fluïda, o, si més no, no gaire fructífera. En tres convocatòries només es va adjudicar un sol premi, l'últim. Tensions i desacords entre les dues parts respecte de la temàtica del premi, la destinació del premi desert a publicacions o l'assignació dels tribunals mostren que la voluntat de col·laboració dels metges exiliats va topar en ocasions amb voluntats diferents a Catalunya. La negociació i el canvi del nom del premi va mostrar, com va expressar Pelai Vilar, un dels metges exiliats, un possible «desconeixement de les dificultats polítiques que encara es patien a Catalunya».³²³ La situació no era del tot estable i encara calia anar amb peus de plom a cada pas, un premi amb la paraula «exiliats» no semblava el més assenyat. El canvi de nom mostra també, com hem vist prèviament en el text introductori del *Directori dels membres de la Societat Catalana de Biologia* de 1969, on s'ometia qualsevol menció a les conseqüències de la Guerra Civil en la història prèvia de la SCB, una pràctica d'autocensura comú durant el franquisme. Aquesta autocensura, que consistia a amagar, a no fer explícits, el patiment ni el trasbals de la Guerra i de l'exili ni, per descomptat, les conseqüències de la dictadura de Franco, contribuïa, al seu torn, a fer-los invisibles. La Societat va concentrar els seus esforços a en recordar la història científica de la SCB, i així ho mostren els homenatges a Pi i Sunyer i altres antics socis de la Societat de Biologia de Barcelona, però va decidir fer-ho des d'una perspectiva que mirés cap al futur, per intentar arribar a una situació científica igual de bona que la prèvia al conflicte, poques vegades en el sentit d'exposar els patiments i les injustícies de la Guerra, l'exili i la dictadura.

2.2.3. «El català, llengua d'expressió científica»

Després d'un període de menys activitat, a partir del curs 1973-74 i amb la creació de les ponències amb vocal representant al consell directiu, la Ponència de Lexicografia es va reconfigurar. Malgrat que burocràticament va ser una nova

322. Diverses informacions (convocatòries, correspondència, jurats, etc.) sobre la Borsa del metge català a Mèxic entre els anys 1971 i 1975, Veredictes Premi, 21 d'abril de 1975, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 15.

323. Puche 1993.

constituïció, a la pràctica la POLE seguia unes línies similars. Per començar, Josep Alsina Bofill va seguir com a president i vocal representant al consell, Colomines com a secretari, i la resta de membres foren el pediatre Jaume Elias, el farmacèutic Manuel Subirà, Francesc Broggi, Folch, Camarasa i Casassas. El programa de treball d'aquesta «nova» comissió de lexicografia també seguia els principals objectius de les anteriors.

En primer lloc, «atendre les qüestions relacionades amb la publicació dels treballs», revisar els textos, «discutir-los amb l'equip corrector», «i resoldre», d'acord amb l'IEC, «els problemes que poguessin sorgir». Un exemple del tipus de problemes que podien arribar a la POLE el trobem en una breu nota que Alsina va enviar a Babot, en la qual el primer plantejava que dos articles publicats en el mateix volum de *Treballs* utilitzaven dues paraules diferents per al mateix concepte. Mentre que un emprava «extret», l'altre feia servir «extracte». Segons Alsina, calia unificar-ho a favor d'«extret», que era el recomanat per Fabra.³²⁴ Per dur a terme aquesta tasca, a partir d'abril del 1974, l'encarregat de les correccions dels *Treballs* per part de l'IEC enviava a Colomines, com a representant de la Comissió de Lexicografia, «una llarga llista de mots que no troben a cap diccionari», la majoria dels quals de branques no mèdiques, cosa que també exemplifica la tendència de la SCB cap a temes més biològics.³²⁵

El segon punt en el programa de treball de la Comissió de Lexicografia era elaborar un «fitxer de mots nous i de mots que cal reactualitzar» per tal d'elaborar en un futur proper un nou diccionari de Medicina que, seguint l'estela del Corachan, s'adaptés als nous temps. En aquest període sorgeix també la proposta, no consolidada, de publicar periòdicament els neologismes als volums de *Treballs*. El tercer punt era adreçar-se als socis de la SCB mitjançant unes paperetes que es podien omplir, per demanar-los «que facin propostes» i «demanin aclariments». Finalment, la nova POLE també pretenia preparar una taula rodona sobre lexicografia mèdica i volia editar periòdicament uns *Fulls Lexicogràfics* a l'estil dels anteriorment publicats.³²⁶

En aquesta època, la Comissió de Lexicografia va intentar unir esforços amb altres científics de la Societat de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques

324. Correspondència de la Comissió de Lexicografia, Carta d'Alsina Bofill a Babot, sense datar, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

325. Correspondència de la Comissió de Lexicografia, Carta de Joan Colomines al Consell Directiu, 1 d'abril de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

326. Correspondència de la Comissió de Lexicografia, Carta de Joan Colomines al Consell Directiu, 1 d'abril de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

i de la Institució Catalana d'Història Natural interessats en el tema. En una carta de Colomines als secretaris d'aquestes entitats, la comissió va promoure «parlar de qüestions lexicogràfiques comunes a les tres filials» i trobar solucions compartides a problemes com, per exemple, «ió (enlloc d'ion) i tot el referent a estadística i a pesos i mesures». La idea era fer una primera trobada restringida amb representants de les tres entitats per preparar una futura sessió de treball més oberta a tots els interessats.³²⁷ Sembla que la proposta va fructificar, i en una carta de gener de 1975, dirigida a Alsina i Bofill com a president de l'IEC, els presidents de les tres filials afirmaven, referint-se a la feina lexicogràfica, que «han pres l'acord d'unificar esforços i celebrar reunions conjuntes de treball encaminades a enfocar llur treball d'una forma més resolutiva». En aquesta carta, les tres filials demanen a l'IEC que «aporti un professional de la lingüística que assisteixi a les esmentades reunions». Així, segons aquesta carta, entre els socis interessats en lexicografia i el lingüista de l'IEC, s'aniria formant un «embrió d'oficina lexicogràfica entesa en terminologia científica». Finalment, els tres presidents van demanar a Alsina que l'IEC publicés una mena de guia que servís de referència al treball lexicogràfic. La guia havia de recollir, entre altres aspectes, «les formes usuals de derivació, les normes de formació de mots, els criteris de creació de neologismes...».³²⁸ L'any 1976, Casassas va substituir Alsina com a president de la Comissió, mentre que Joaquim Ramis, malgrat que estava molt desconnectat de les activitats de la SCB en aquesta època, en va esdevenir secretari.³²⁹

Amb tot, com hem anat veient, estem en els anys de la Transició a la democràcia i, en aquest context, cal considerar que els canvis polítics a Catalunya i Espanya van ser importants. Es dibuixava un nou panorama polític i cultural, i la SCB no en podia ser aliena, sobretot pel que feia a l'activisme catalanista. N'és un bon exemple la Universitat Catalana d'Estiu. A partir de l'estiu de 1969, i organitzada pel Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC), la Universitat Catalana d'Estiu va endegar unes trobades d'estudi amb l'objectiu de promoure l'ús del català en diferents manifestacions culturals. Així, celebrades a Prada de Conflent, i per tant a la Catalunya del Nord, les trobades de la Universitat Catalana d'Estiu es van convertir ben aviat en un espai de llibertat dedicat al

327. Correspondència de la Comissió de Lexicografia, Carta de Joan Colomines al Consell Directiu, 27 de febrer de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

328. Correspondència adreçada al president de l'IEC, Carta dels presidents de les tres filials a Josep Alsina i Bofill com a president de l'IEC, 14 de gener de 1975, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

329. Documentació Comissió Lexicografia, 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

conreu de diferents àmbits d'estudi. A més, tot i que no hi tenien un paper preponderant, en aquestes trobades també hi van participar científics i s'hi van debatre temàtiques vinculades a la ciència.

El contacte de la SCB amb aquesta iniciativa probablement venia d'abans, però va ser l'any 1973 que es va significar.³³⁰ En la quarta edició de les trobades de la Universitat Catalana d'Estiu, tres actius socis de la Societat Catalana de Biologia —Oriol Casassas, Josep Laporte i Ramon Folch—, amb la col·laboració d'Enric Casassas i de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, van organitzar el 25 d'agost un col·loqui amb el títol «El català, llengua d'expressió científica».³³¹ El col·loqui va consistir en una taula rodona en què van participar, a més dels germans Casassas, Folch i Laporte, que ho feia com a president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya, el químic, físic i polític exiliat Heribert Barrera; l'enginyer Reinald Dedies, membre del «Groupe Français de Croissance Cristalline»; l'enginyer electrònic Lluís Marquet, soci de la SCCFQM; Joaquim Ramis, com a membre del secretariat de les *Monografies Mèdiques*, al qual també pertanyien Oriol Casassas, Josep Maria Camarasa i el físic nuclear Antoni Lloret, investigador del Centre de Recerques Nuclears d'Estrasburg. La taula rodona, presidida pel rector de la UCE, Gerard Vassails, i presenciada per uns 200 assistents, va estar seguida d'un «debat interessant i amb nombroses aportacions».³³² El col·loqui va acabar amb un manifest, redactat per Folch i Oriol Casassas —tots dos socis de la SCB—, que afirmava que «l'exclusiu conreu literari» d'una llengua resultava insuficient, calia també que aquesta «s'enrobusteixi amb el desenvolupament del lèxic científic i tecnològic». Així, el manifest, signat per un gran nombre de científics de tots els Països Catalans, defensava que «l'ús del català en el treball científic quotidià és irrenunciable per als homes de ciència de la nostra comunitat cultural».³³³

Un altre projecte en termes de lexicografia d'aquests anys setanta va ser l'elaboració d'un diccionari de sufixos i prefixos de caràcter científic que es va proposar l'any 1976. La idea inicial d'Oriol Casassas era que la SCB donés suport econòmicament a un estudiant que dediqués el seu temps a fer buidatges de prefixos i sufixos «usats en terminologia biològica». Malgrat que aquest diccionari no es va arribar a fer, el projecte exemplifica en qualsevol cas l'interès en la lexicografia científica del consell directiu, i la predisposició dels membres

330. AJMC, Reunions del consell directiu, Acta 78, 14 de setembre de 1970.

331. Pasqual, *El Punt Avui*, 15 de juliol de 2013 i Casassas 1985.

332. Societat Catalana de Biologia 1976, p. 242-244.

333. Casassas 1985.

de la Comissió de Lexicografia a publicar materials de suport lexicogràfic per l'elaboració de treballs científics en català.³³⁴

A conseqüència de la reunió de Prada i del manifest, i també sota l'impuls d'Oriol Casassas, va sorgir la idea de constituir, l'any 1977, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències. Després dels anys més durs de la dictadura, la idea d'aquesta coordinadora era posar en contacte els diferents grups de treball lexicogràfic interessats en «la normalització del llenguatge científic català» els quals, fins aquell moment, sobretot a causa de la clandestinitat, gairebé no es comunicaven. A partir d'aquesta unificació, l'objectiu principal de la nova comissió era sumar esforços per tal d'evitar «duplicacions», «aplicacions, solucions contradictòries, a problemes comuns i pèrdua d'eficàcia deguda a la dispersió».³³⁵

La comissió volia afrontar els problemes lexicogràfics de manera conjunta aportant les mateixes solucions a les mateixes problemàtiques, i evitar la diversificació de solucions segons la disciplina o grup de treball, com havia passat en alguna ocasió. La nova comissió estava integrada per les seccions lexicogràfiques de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, el Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, la Fundació Torrens i Ibern, els grups de dinamització del català a les universitats i tres filials de l'Institut d'Estudis Catalans: la Institució Catalana d'Història Natural, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques i la Societat Catalana de Biologia. Més tard s'hi van afegir el Col·legi de Metges, l'Institut de Tecnologia de la Construcció i la Institució Catalana d'Estudis Agraris. Des de novembre de 1976, la SCB formava part del patronat de la Fundació Torrens i Ibern que s'havia creat amb l'objectiu de promoure l'estudi de la terminologia tècnica i científica catalana. La SCB va aportar 10.000 pessetes a la fundació i va nomenar Oriol de Bolòs, que també representava l'ICHN, representant seu en el patronat.³³⁶

En una carta dirigida a Josep Alsina i Bofill com a president de l'Institut d'Estudis Catalans —signada per Oriol Casassas per part de la Societat Catalana de Biologia i per Joan Picañol per part de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques— els diferents membres de la Coordinadora representants de cada institució eren definits com un grup de «científics interessats pels problemes de la llengua». Segons els autors d'aquesta carta, la Coordinadora intentaria

334. AJMC, Reunió Consell Directiu, Acta 136, 2 de març de 1976 i Acta 142, 2 de novembre de 1976.

335. RAJCD, Acta 147, 5 d'abril de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i AJMC, Circular socis núm. 8, abril de 1977.

336. RAJCD, Actes 142, 2 de novembre de 1976 i i 147, 5 d'abril de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

«impulsar treballs de les diferents branques científiques encaminats a la resolució dels problemes específics» en l'àmbit de la llengua, promouria la publicació d'un butlletí que permetés «la difusió entre tots els científics dels resultats dels treballs de cada especialitat» i constituïria «uns grups d'estudi pluridisciplinaris» que examinarien els problemes lexicogràfics comuns i proposarien solucions unitàries. La missiva acabava per avançar que els treballs de la Coordinadora necessitarien múltiples assessoraments d'experts en filologia, «ja que d'aquesta manera les seves conclusions adquiriran un valor normatiu», i demanava a Alsina que «quan arribi el moment» l'Institut d'Estudis Catalans procuri «aquestes indispensables ajudes».³³⁷

Amb el suport de l'IEC, un dels primers passos que va fer aquesta nova comissió va ser la publicació, ja l'octubre de 1977, de tres vocabularis bàsics dedicats a les matemàtiques, la física i la química; l'anatomia, la bioquímica i la física mèdica i a la biologia i la geologia.³³⁸ En un breu «advertiment» a l'inici d'aquests llibrets senzills, petits i curts, d'una quinzena de pàgines, s'explicava la raó per la qual s'havien publicat: «D'entre les moltes tasques a realitzar, potser la més urgent era la confecció d'uns VOCABULARIS BÀSICS que significuessin, per a les persones interessades en la normalització del llenguatge científic, una font d'informació fàcilment manejable i a l'abast». Els vocabularis, confeccionats per matèries, tenien el doble objectiu de cobrir les necessitats d'ús d'un llenguatge científic en català i de ser fonts d'informació de fàcil consulta, on, per exemple, no s'incloïen tots aquells «mots que no ofereixen dificultats ortogràfiques». La comissió també manifestava el seu «propòsit de publicar els VOCABULARIS corresponents a la totalitat de les matèries que comprenen les llicenciatures científiques i les carreres tècniques». Finalment, en aquestes breus publicacions, la comissió coordinadora s'oferia a la comunitat científica catalana com a font de consulta en cas de dubtes lexicogràfics: «Si algú està interessat per alguna qüestió no compresa en els VOCABULARIS rebrà també tots els suggeriments que hom vulgui fer-li».³³⁹

Seguint la proposta de la POLE que ja hem comentat, la segona iniciativa de la Coordinadora va ser tornar a editar els anomenats *Fulls Lexicogràfics*. Publicats trimestralment entre 1978 i 1980, i dos números més fins al 1982, foren el

337. Carta d'Oriol Casassas i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques a Josep Alsina i Bofill com a president de l'IEC. 30 d'abril de 1977, Correspondència de la Comissió de Lexicografia, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

338. Autors diversos 2014 i RAJCD, Acta 151, 4 d'octubre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

339. Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències 1977.

«mitjà per difondre temes d'interès general en el camp de la lexicografia científica, exposar problemes i proposar-hi solucions». Tal com expressava la presentació del número u, la idea era que estiguessin destinats a un «públic molt dilatat i molt divers». Així, amb un tiratge d'entre 30.000 i 50.000 exemplars, tenien unes quatre pàgines fàcils de llegir, amb articles extensos i notes breus, en seccions amb títols com «Nota prèvia», «Han dit...», «L'actualitat lexicogràfica», «Miscel·lània» i «Correu del Full». En aquesta darrera secció es responien les observacions, els dubtes i les preguntes que enviaven els lectors. En definitiva, els fulls difonien criteris lingüístics de la comissió i s'hi exposaven novetats lexicogràfiques i resolucions de la Secció Filològica de l'IEC en relació a la terminologia científica.³⁴⁰

Alhora, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica també acomplia un paper d'assessorament en diferents iniciatives de catalanització de publicacions i cartells científics, tant des de les mateixes institucions que en formaven part com d'algunes que en quedaven fora. I això passava just en un període, el de la Transició i primera democràcia, en què la societat catalana substituïa el castellà en les expressions públiques institucionals per una opció en català i castellà, o únicament en català. Un bon exemple n'és l'elaboració de la nova retolació del Parc Zoològic de Barcelona, que fins l'any 1981 s'havia fet només en castellà. Gràcies a una iniciativa del Zoo amb la col·laboració d'Òmnium Cultural i la Comissió Coordinadora, els cartells amb els noms dels animals van passar a ser bilingües, en català i en castellà.³⁴¹

Al cap de cinc anys d'intens treball, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències va desaparèixer progressivament. Com expliquen el biòleg Jordi Leonart i la geòloga Montserrat Inglès en els seus «Records i impressions» sobre la qüestió, els membres de la coordinadora sabien «que la vida de la Comissió tenia un final: el moment en què alguna institució prengués el nostre relleu i que la feina que fèiem com a aficionats, fora del nostre horari laboral, fos assumida de manera professional». Aquesta institució va ser, primer, la Direcció General de Política Lingüística, creada el 1983, i després el TERMCAT, establert l'any 1985. Creat com a centre de terminologia a partir d'un conveni entre el Departament de Cultura de la Generalitat i l'Institut d'Estudis Catalans, el TERMCAT, en paraules de Sílvia Atrian, que era coordinadora de Lexicografia

340. Documentació Comissió Lexicografia, 1973, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32, AJMC, RCD, Acta 162, 7 de novembre de 1978, Autors diversos, 2014 i Fontova 2011 i Inglès i Leonart, 2011.

341. Costa 1981.

de la SCB en aquell moment, treballava per la «coordinació i planificació de la recerca i difusió de la terminologia» a Catalunya, i també en «l'establiment d'una metodologia adequada per a l'elaboració de diccionaris i vocabularis, i en la formació de terminòlegs».³⁴² Així doncs, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències va suposar un precedent fonamental per a la institucionalització de la terminologia científica a Catalunya.³⁴³

Pel que fa a les iniciatives catalanistes en què la Societat Catalana de Biologia va estar involucrada en aquesta època trobem, per exemple, les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos o els Congressos Excursionistes Catalans. Moltes d'aquestes trobades es van articular a partir de l'anomenat Congrés en Defensa de la Cultura Catalana o Congrés de Cultura Catalana. Celebrat entre 1975 i 1977, va suposar una mobilització popular sense precedents de diferents sectors de la població catalana, i comptà amb la participació de més de 15.000 persones i 1.500 entitats. Una d'aquestes entitats fou la Societat Catalana de Biologia que, en una reunió del consell directiu del 3 de febrer de 1976, per proposta de Josep Maria Camarasa, amb Marta Estrada present, i després de consultar-ho al delegat de l'IEC, va decidir adherir-se formalment al Congrés. Més tard, el setembre de 1977, Camarasa i Carles Bas van proposar que la SCB prengués part en l'organització d'unes trobades que es durien a terme en els «actes finals de l'àmbit de recerca del Congrés de Cultura Catalana» i, en especial, en un debat sobre el present i el futur del paper de l'IEC en la recerca científica a Catalunya.³⁴⁴

En aquesta època de la Transició, la SCB va ser part important de la represa dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Qualificats per Oriol Casassas com «un fet de llibertat», aquests congressos es van celebrar des de 1913, amb interrupcions, fins l'any 1936, quan se'n va celebrar el novè a Perpinyà. En aquest congrés es va establir que València seria la ciutat que n'acolliria el desè, l'any 1938, però la Guerra Civil Espanyola va truncar aquesta iniciativa, com moltes d'altres. Els congressos s'estructuraven a partir de grans temes mèdics anomenats ponències. Per exemple, en aquest darrer congrés celebrat a Perpinyà abans de la Guerra les ponències van ser: reumatisme, hidatidosi i diagnòstic precoç dels tumors cerebrals.³⁴⁵

342. Activitats de Lexicografia, 1986, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

343. Fontova 2011 i Inglès i Lleonart 2011.

344. RAJCD, Actes 127, 135 i 150, 6 de maig de 1975, 3 de febrer de 1976 i 13 de setembre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

345. Ramis 1996, p. 2.

La idea de reprendre els congressos havia quedat en suspens, però en el context de la dictadura era difícil imaginar una trobada d'aquesta mena en territori espanyol, així que València no era una opció. L'any 1974, en una reunió de la Societat Catalana de Pediatria a Perpinyà, Josep Alsina Bofill, Joaquim Ramis i alguns metges de la Catalunya del Nord, tingueren una conversa amb el doctor Andreu Roquere, membre del GREC i en aquell moment regidor de l'Ajuntament de Perpinyà. En aquesta xerrada informal, Roquere «oferí la possibilitat» que el congrés se celebrés a Perpinyà.³⁴⁶ La cosa va quedar així fins que, l'estiu de 1975, el president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i anterior president de la SCB, Josep Alsina i Bofill, va convocar el president de la SCB d'aquell moment, Carles Bas, a una reunió amb l'objectiu d'organitzar la represa dels Congressos de Metges i Biòlegs. En aquesta reunió, a més de Bas, hi van assistir el pediatra i professor de la UB i la UAB, Frederic Coromines i Beret, com a vicepresident primer de l'Acadèmia, tres expresidents també de l'Acadèmia, el metge Joan Gibert-Queraltó, el cirurgià Jaume Pi i Figueras i Josep Laporte, actiu soci de la SCB. Igualment hi van assistir l'aleshores president de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, Pere Domingo, també expresident de la SCB, i els degans de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, el psiquiatre Joan Obiols, i de la Universitat Autònoma de Barcelona, el dermatòleg Josep Cabré i Piera, que acabava de deixar el càrrec de vicepresident de la SCB. Tot i que hi van participar diferents institucions, existia entre els assistents un fort lligam amb la SCB, que anava més enllà de la representació que en feia Bas.³⁴⁷

La idea sorgida d'aquesta reunió va ser celebrar el primer congrés el setembre de 1976 a Perpinyà, que, a banda de comptar amb el suport institucional de l'Ajuntament, havia aconseguit, més de quaranta anys abans, el darrer congrés abans de la Guerra Civil. Per dur a terme aquesta idea es va constituir un secretariat, encapçalat per Joan Colomines, amb representants de totes les entitats convocades a la reunió i amb Josep Maria Camarasa com a representant de la SCB. Igualment, es va constituir un comitè local en què participaven alguns dels metges i científics de la Catalunya del Nord que hem anat esmentant. L'organització del congrés es va fer mentre Franco moria. De fet, hi havia una reunió programada entre secretariat i comitè local pel mateix dia 20 de novembre de 1975 que es va ajornar, especialment per la por que es tanquessin les fronteres

346. Ramis 1996, p. 205.

347. Ramis 1996, NCD, Frederic Coromines i Beret, MBC, Joan Gibert i Queraltó, MBC, Jaume Pi i Figueras, JMFM-JOLL, Joan Obiols i Vié.

entre França i Espanya i els representants de les diferents institucions no poguessin tornar a casa.³⁴⁸

Finalment, el desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana es va celebrar del 23 al 26 de setembre de 1976 al Palau de Congressos de Perpinyà. La celebració començava més de quaranta anys després de la clausura del novè celebrat també a Perpinyà com una mostra de la resiliència i la capacitat d'organització dels metges i biòlegs catalans. Fou presidit per Josep Alsina i Bofill, que havia estat present en el del 1936, amb Frederic Corominas i Beret com a secretari, i sis vicepresidents: Carles Bas, perquè era president de la SCB; Jordi Baillat com a representant del Rosselló; Emili Balaguer representant el País Valencià; Miquel Munar representant les Balears; Antoni Oliva, l'Alguer; i Antoni Vilanova, el Principat d'Andorra.³⁴⁹

La trobada va reunir gairebé un miler de congressistes entre metges, biòlegs i estudiants i acompanyants, provinents del Principat, València, Balears, Andorra, la mateixa Catalunya del Nord i fins i tot l'Alguer. Les sessions científiques van començar amb un discurs de benvinguda del president Alsina, que reflexionava al voltant de la «repercussió del règim franquista sobre la medicina en el doble vessant de la investigació i de l'ensenyament», i destacava com el «procés de renaixença iniciat en els darrers anys» podia portar a satisfer la «necessitat de l'ús de l'idioma propi en les reunions i publicacions científiques». Alsina també plantejava els temes d'estudi triats, que s'estructuraven en dues ponències: dinàmica de la infecció i funció social de la medicina.³⁵⁰

La primera conferència científica l'havia de fer Josep Trueta, però no va poder assistir-hi per malaltia, de fet va morir al cap de poc més de tres mesos, i el seu text «Els grans processos involutius de l'home d'avui» va ser llegit davant dels congressistes. La ponència sobre la dinàmica de la infecció es va dividir en quatre taules coordinades per Ricard Guerrero, Josep Viñas i Riera, Josep Maria Puigdollers i Josep Laporte, mentre que la de funció social de la medicina va ser coordinada per Oriol Casassas i va reunir historiadors, advocats, polítics, sociòlegs, urbanistes, pedagogs, farmacèutics, economistes... per parlar sobre aquest paper de la medicina en la societat del moment. També hi va haver lloc per a sessions d'estudiants que plantejaren els problemes de l'ensenyament de la medicina, sobretot a les Illes Balears, i els «problemes sociolingüístics» a la

348. AJMC, RCD, Acta 129, 1 de juliol de 1975 i Autors diversos 2014.

349. Programa del desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3 i Ramis 1996.

350. Ramis 1996.

Facultat de València. Els actes acadèmics del congrés van acabar amb un homenatge a Ramon Turró, ja que es commemoraven els cinquanta anys de la seva mort. Entre d'altres, va parlar en l'acte Pere Domingo, que era l'últim deixeble viu de Turró.³⁵¹

El programa d'actes també va incloure una recepció a la Casa de la Vila de Perpinyà i un «romiatge al cementiri de Prada», per fer un acte a la tomba de Pompeu Fabra, on els dirigents del congrés i l'alcalde de Prada hi dipositaren una garba de flors amb la bandera catalana, acabant amb uns cants espontanis de «L'emigrant» i el «Cant dels segadors». A banda que molts dels seus socis hi van participar, la SCB va muntar un estand al desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana per tal de promocionar les seves activitats i les seves publicacions. A més, l'estand també oferia diversos elements informatius i publicitaris aportats per laboratoris farmacèutics i publicacions d'entitats i centres científics amb què la SCB tenia relació, com ara l'Institut d'Investigacions Pesqueres.³⁵²

A partir de 1979, la SCB i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques van començar a promocionar la celebració d'un onzè congrés, al qual també es va adherir el Grup d'Acció Cultural del País Valencià. Aquest cop, es va celebrar a Reus del 25 al 28 de setembre de 1980 i va estar dedicat a la biologia del càncer i a ecologia i salut. Unes setmanes abans del Congrés, Oriol Casassas, que en aquell moment era, a la vegada, president de la Societat Catalana de Biologia i de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, va patir un infart. Josep Maria Camarasa va ser president interí per un període breu, ja que Casassas es va recuperar ràpidament.³⁵³

Pel dotzè Congrés hi havia sobre la taula diverses propostes de llocs de celebració, entre els quals Vic i Manresa, però, finalment, en una reunió conjunta el desembre de 1980 de la junta de govern de l'Acadèmia i el consell directiu de la Societat Catalana de Biologia, es va decidir apostar per l'opció de realitzar el dotzè Congrés en alguna ciutat del País Valencià. Aquesta darrera opció havia estat proposada pel Grup d'Acció Cultural del País Valencià, que reunia més de 320 sanitaris i biòlegs.

Després de diverses reunions entre el secretariat —amb Casassas i Ramis entre d'altres— i representants del Grup d'Acció Cultural del País Valencià, es

351. *Ibidem*.

352. AJMC, RCD, Acta 140, 14 de setembre de 1976 i Ramis 1996.

353. AJMC, RCD, 16 de setembre de 1980 i 7 d'octubre de 1980 i Ramis 1996.

va arribar a un seguit de resolucions prèvies a l'organització del Congrés. En primer lloc, es va establir que malgrat que els congressos eren interdisciplinaris, i, a més de metges i biòlegs, hi participaven farmacèutics, veterinaris i altres especialistes, se'n mantindria el nom atès el seu «caràcter històric». De totes maneres, per al dotzè Congrés es convocaven «tots els professionals i estudiosos de les ciències de la vida i de la salut». També es va decidir que el lloc de celebració havia de ser el País Valencià, ja que no s'hi havia celebrat mai cap congrés i, a més, era el lloc que havia d'acollir el desè de l'any 1938, desconvocat per la Guerra Civil. La resolució també establí que, com s'havia fet en les dues primeres edicions de la represa dels congressos, s'ocuparia de l'organització un comitè format, obligatòriament, pels vicepresidents de la SCB i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, representants de les diferents àrees de parla catalana, representants de les diverses disciplines i representants dels estudiants. Finalment, la resolució establí que el Congrés havia de considerar «les indefectibles connexions existents entre la ciència i la societat».³⁵⁴ En aquest moment, el secretariat va rebre un document de propostes de les Joventuts Mèdiques de Catalunya i Balears per al proper congrés. Aquesta organització s'havia articulada a partir de la ponència d'estudiants del Congrés de Reus, i pretenia que es formessin i consolidessin «estructures organitzatives» d'estudiants a tots els territoris. Els joves també proposaven mantenir el mateix nom del Congrés i intentar celebrar-lo cada dos anys, i plantejaven un representant de les joventuts en el comitè executiu del proper congrés i una ciutat de Balears o Andorra com a possibles seus futures.

El dotzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana es va celebrar finalment l'any 1984 a Castelló i Benicàssim amb el metge valencià Emili Balaguer i Perigüell com a president, i amb un tema central: el procés d'emmalaltir. Per tal de promoure la participació dels estudiants catalans i dels altres territoris en el congrés a Castelló, la Societat Catalana de Biologia va promoure unes beques de desplaçament, estada i inscripció per a estudiants que mostraven la voluntat de participar-hi.³⁵⁵

En definitiva, la represa de la SCB i la seva activitat en augment constituïren factors clau per al ressorgiment dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. El paper fonamental de diversos dels actors històrics de la represa de la SCB, per exemple Alsina Bofill o Ramis, en aquests congressos

354. AJMC, RCD, 8 de gener de 1981 i Ramis 1996.

355. AJMC, RCD, 5 de desembre de 1984.

mostren tant els lligams entre institucions com el fet que l'èxit anterior de la represa de la SCB animés a seguir recuperant altres iniciatives estroncades per la Guerra Civil. La rellevància política i cultural d'aquests congressos, a més de científica, s'explica també per una sòlida vinculació a la SCB i als seus socis més actius.

2.2.4. Les sessions conjuntes i la conservació del medi

Els anys setanta suposen a Catalunya, i també a l'Estat espanyol en general, un intens increment dels moviments socials, i més tard també institucionals, preocupats per la conservació de la natura i, en general, per les problemàtiques ambientals. El context internacional, així com el progressiu final de la dictadura i de la repressió franquista, permeten l'aparició d'una preocupació pel medi ambient a diferents nivells i estaments socials, també pel que fa als científics i de recerca.

Els primers indicis en aquest sentit al si de la Societat Catalana de Biologia els trobem l'inici de la dècada dels anys setanta. En l'assemblea general del 27 de gener de 1970 diversos socis ja van proposar que, en els propers cursos, la SCB dediqués sessions d'estudi a la problemàtica de la pollució.³⁵⁶ Sembla que la petició va tenir bona acollida i, en el curs següent, de 1970-71, ja es van organitzar sessions sobre aquest tema. El 17 de desembre de 1970 a l'amfiteatre anatòmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, l'ecòleg Ramon Margalef va organitzar i moderar una sessió científica amb algunes presentacions i una taula rodona sota el títol «Límits de la tolerància dels impactes humans sobre la natura».³⁵⁷

Més enllà d'activitats puntuals, el paper de la SCB en els moviments de conservació de la natura es veu clarament reflectit en la seva col·laboració amb la Institució Catalana d'Història Natural, també filial de l'IEC però dedicada amb més intensitat que la SCB a temes d'estudi i preservació de la biodiversitat a Catalunya. Com ja hem indicat, la SCB i la ICHN es van organitzar per continuar treballant plegades sense interferències ni feina repetida, sinó amb col·laboració i unió d'esforços. Per dur a terme aquest objectiu, una de les iniciatives amb més èxit van ser les sessions conjuntes, propiciades pel fet que Ramon Folch, secretari de la ICHN, i Josep Maria Camarasa, vicesecretari de la SCB —i

356. LASP, 1963-1977, p. 83, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

357. AJMC, RCD, Acta 80, novembre de 1970.

ahora antics companys d'estudis i de treball a la GEC—, compartien despatx al Departament de Botànica de la Facultat de Ciències de la UB. El 21 i 22 de març de l'any 1974 es va celebrar la primera sessió conjunta entre totes dues filials dedicada a la biologia marina i celebrada a l'auditori de l'Institut d'Investigacions Pesqueres, a Barcelona. Coordinada i moderada per Carles Bas, en la sessió conjunta van participar, amb presentacions d'entre 15 i 20 minuts, a més de Bas mateix, altres experts en temes marins com el químic oceanògraf i pioner de la recerca a l'Antàrtida Antoni Ballester, Ramon Margalef o el naturalista i treballador del Parc Zoològic de Barcelona Salvador Filella, que havia format una comissió d'estudi dels cetacis al si de l'ICHN.³⁵⁸

L'any següent, el maig de 1975, la sessió conjunta entre la SCB i la ICHN es va celebrar al Laboratori Aragó, a Banyuls de la Marenda, amb el títol «Gestió de la natura i ordenació del territori». La idea era que el col·loqui es convertís en l'espai on presentar les idees i les conclusions principals d'un projecte que feia temps que la ICHN duia entre mans i que coordinava Ramon Folch, també soci de la SCB: el *Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*, que en aquell moment es trobava en curs d'elaboració. La trobada es va celebrar del 25 al 27 d'abril de 1975 i va incloure, a més de les comunicacions i taules rodones, una visita al Laboratori Aragó i al seu Aquàrium, i una excursió a Illa del Riberal.

A la sessió científica, que Camarasa qualifica de «memorable», hi van estar presents una cinquantena de socis de la SCB i de la ICHN que hi anaren des de Barcelona en autobús. Entre els qui hi van presentar ponència hi havia molts dels grans noms del naturalisme català del moment. Per exemple, Joaquim Maluquer i Sostres, membre de la nissaga naturalista dels Maluquer, polític implicat en la Generalitat de Catalunya provisional de Tarradellas i, després, també en la de Pujol, i un dels principals impulsors del llibre blanc. També hi participaren Joandomènec Ros, actiu ecòleg que esdevindria president de l'IEC; Margalef i Bas, ecòlegs més veterans però també preocupats per la conservació del medi; Josep Maria Camarasa, un dels socis més actius d'ambdues institucions; o Ramon Folch, igualment soci de la SCB i de la ICHN, de la qual era secretari des de la represa d'activitats, el 1972. Entre els assistents preinscrits hi havia Jaume Josa, Rafael Alvarado, Montserrat Ponsà i Marta Estrada. Així doncs, la sessió conjunta entre la SCB i la ICHN va servir per acabar de configurar aquest *Llibre blanc*, que sovint és presentat com una fita essencial per

358. Documentació sessió conjunta ICHN 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

entendre la postura dels estaments científics i acadèmics davant la problemàtica ambiental en els anys de la Transició.³⁵⁹

Després de Barcelona i Banyuls, la tercera de les sessions conjuntes entre la SCB i la ICHN es va celebrar l'any 1976 a Palma de Mallorca, aquest cop en col·laboració amb la Societat d'Història Natural de Balears i amb el tema de la insularitat. Gairebé 150 inscrits hi van anar des de Barcelona, 110 dels quals en un vol xàrter organitzat per la SCB i la ICHN, i la resta en vols comercials o en vaixell. Entre els inscrits a la sessió conjunta hi havia alguns dels socis més actius de la SCB —Babot, Margalef, Vallmitjana, Surinyach, Guerrero, Camarasa, Folch— i una considerable representació femenina entre la qual destacaven Maria Rosa Miracle, Mercè Durfort i Marta Estrada. En el llistat d'inscrits també hi consten altres noms menys vinculats a la SCB però igual d'importants: el professor de biologia de la Universitat de Barcelona Adrià Casinos, o el catedràtic de la Universidad Complutense de Madrid Rafael Alvarado. Les sessions es van celebrar a la Fundación Europea Dragan que disposava de sales grans i ben equipades, a diferència del lloc on es volia fer originalment, l'Institut Oceanogràfic, que tenia una sala d'actes amb una capacitat de només seixanta persones. Entre els ponents que van presentar comunicacions hi havia Margalef, Gadea, Miracle o Surinyach, que va parlar sobre epidemiologia i clínica del favisme a les illes de la Mediterrània. A més de presentacions científiques, el primer dia es va visitar l'Institut Oceanogràfic; el segon dia es va dedicar íntegrament a una excursió a l'arxipèlag de Cabrera; i el tercer dia es van tornar a fer presentacions i es van visitar la ciutat de Palma i uns jaciments quaternaris propers.³⁶⁰

Al final de la sessió conjunta, els estudiants de biologia de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona van llegir una carta de suport a les activitats de la SCB i la ICHN. L'escrit mostra la voluntat dels estudiants que les entitats històriques i científiques s'impliquessin en les transformacions polítiques i de territori del moment. Estem parlant del mes de març de 1976, quan encara no feia mig any de la mort del dictador Francisco Franco. Així, van demanar a aquestes entitats que fessin un esforç per «encarar una ciència al servei i els interessos de la comunitat», i que, al mateix temps, s'impliquessin en la «presa de posició davant del context cívic que travessa el país».³⁶¹

359. Folch 1976.

360. Documentació sessió conjunta ICHN 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31 i AJMC, RCD, Acta 136, 2 de març de 1976.

361. AJMC, RCD, Acta 136, 2 de març de 1976.

Sembla que la carta va tenir un efecte immediat, ja que de la sessió conjunta també en va resultar un manifest, signat el 21 de març de 1976 per les tres entitats —SCB, SHNB i ICHN—, dedicat a la conservació ambiental de Cabrera. El text, dirigit a l'opinió pública, començava dient que, durant la visita que s'hi havia dut a terme amb motiu de la sessió conjunta, els socis d'aquestes entitats havien pogut analitzar «la problemàtica des del punt de vista de la preservació dels interessants ecosistemes que aquest conjunt insular atresora». A partir d'aquí, el manifest exposava tres punts per donar suport a la conservació. En primer lloc, Cabrera reunia un «remarcable interès geològic, botànic i zoològic». En segon lloc, les possibilitats «de mantenir aquests sistemes naturals i de fer-los pervenir a les properes generacions són elevades», sobretot considerant la «favorable actitud» de les autoritats militars de qui depenia l'illa. El manifest també esmentava «manifestacions de l'Administració esperançadores», però aclaria que fins al moment no havien «crystallitzat encara en cap mesura concreta» de protecció ambiental. Finalment, en un tercer punt, l'escrit posava sobre la taula l'interès investigador i «el dret popular» de veure «garantida la preservació», ja que aquesta havia de «prevaler damunt d'altres interessos». Per a les tres entitats, Cabrera era paradigmàtica de les característiques de les Illes Balears, i un últim reducte en el «ja prou torturat marc baleàric». Per aquestes raons, acabava el text, la Societat d'Història Natural de Balears, la Institució Catalana d'Història Natural i la Societat Catalana de Biologia feien pública «la seva esperança» de veure no solament preservats els illots de Cabrera, sinó també ben gestionats com a espai d'ús científic, pedagògic i de valor estètic.³⁶²

La implicació activa de la SCB en les problemàtiques ambientals i polítiques demanada pels estudiants a Palma de Mallorca va continuar també el novembre d'aquell mateix any 1976. En una sessió del consell directiu celebrada al Palau Dalmaes, Josep Maria Camarasa, que era el vicesecretari sota Pere Babot i que havia començat a treballar com a ecòleg a l'Institut Provincial d'Urbanisme (IPUR) de la Diputació de Barcelona, va proposar que el president del moment, Carles Bas i Peired, signés, en nom de la SCB com a entitat científica, una impugnació del Pla Comarcal de Sabadell que havia estat preparada per «un grup de biòlegs de la Nova Universitat Autònoma de Barcelona». La impugnació, que seria enviada precisament a l'Institut Provincial d'Urbanisme, volia preservar la integritat de l'anomenat bosc de Santiga, a mig camí entre Barberà del Vallès

362. Documentació sessió conjunta ICHN 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

i Santa Perpètua de Mogoda. El bosc de Santiga era important per als biòlegs de la UAB, comandats per Jaume Terradas (que en seria catedràtic d'ecologia a partir de 1981), per dues raons. D'una banda, era un dels pocs espais verds, potser juntament amb el de Gallecs, que quedaven en un Vallès Occidental cada cop més urbanitzat, industrialitzat i tallat per carreteres i vies de tren. De l'altra, el bosc de Santiga havia acollit el primer itinerari d'educació ambiental dissenyat a Catalunya i a l'Estat espanyol. L'itinerari havia estat elaborat seguint models anglesos per Jaume Terradas, juntament amb altres científics de la UAB com els botànics Lluís Polo, Joan Roure, Josep Maria Serrano, el geògraf Miquel Monge i la pedagoga Marina Mir. En aquell moment, un nou projecte de carretera afectava bona part del bosc, a més de tallar pel mig l'itinerari que, durant els dos anys en què va funcionar, va servir perquè uns dos mil alumnes d'escoles i instituts de la zona fossin guiats i conscienciats sobre el valor dels boscos i la preservació de la biodiversitat.³⁶³

En els anys que van seguir, les sessions conjuntes van continuar amb un èxit considerable, dedicades a temes vinculats a les ciències naturals i en una especial diversitat de seus arreu de la geografia dels Països Catalans. Després de les Balears, la següent sessió conjunta es va celebrar a Alacant, dedicada a la biogeografia de la Mediterrània occidental, i també va incloure algunes excursions, per exemple a Elx i a la Serra d'Aitana. L'any 1978, la sessió va estar dedicada a la biologia i la geologia de les zones àrides, i es va celebrar a Lleida. Hi participaven, entre d'altres, Oriol de Bolòs, el geòleg Lluís Solé i Sabarís i Jaume Terradas mateix, que havia dedicat la seva tesi doctoral a l'ecologia de la vegetació dels Monegros, i va incloure una excursió a la Serreta Negra de Fraga. Per acabar de cobrir tots els territoris de parla catalana, l'any 1979 Andorra va acollir l'acte i, l'any 1980, ho feu Perpinyà.

Més enllà de les conjuntes, dins els programes de sessions científiques de la SCB, sovint es tractaven temes vinculats a l'ecologia i la conservació. Un dels socis més actius en aquest sentit va ser Ramon Margalef que, per exemple, solia organitzar sessions al seu departament de la Facultat de Biologia de la UB, i també participava en sessions organitzades per altres grups, com una sessió sobre ecologia bacteriana a l'estany de Banyoles coordinada per Ricard Guerrero. Margalef fou també l'encarregat de la sessió inaugural de l'any 1976, amb el títol «La teoria de la informació en ecologia, vuit anys després». Una còpia

363. Mir, Monge i Cassoles 1989. RAJCD, Acta 142, 2 de novembre de 1976, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Gil Farrero i Carandell Baruzzi 2024.

ciclostilada del text de la xerrada va ser distribuïda entre els assistents.³⁶⁴ L'any 1978, seguint el tema tractat a la conjunta d'Alacant, Margalef va organitzar una sessió dedicada a la biogeografia de la Mediterrània occidental. En la sessió, celebrada els dies 1 i 2 d'abril a l'Institut de Paleontologia de Sabadell, hi van participar molts dels més reconeguts biòlegs del moment, a banda de Margalef: Francesc Español, director del Museu de Zoologia de Barcelona, Oriol de Bolòs, Antoni Prevosti, Jaume Baguñà, Enric Gadea, i Miquel Crusafont, que havia d'actuar com a amfitrió. Crusafont, però, finalment no hi va poder participar pel fet que, a finals dels anys setanta, va començar a desenvolupar una malaltia que, primer, l'apartà de l'activitat científica i, finalment, posà fi a la seva vida l'any 1983. Per substituir Crusafont, hi van participar dos dels seus estudiants de doctorat, Josep Gibert i Jordi Agustí, amb una presentació sobre migracions i endemismes en el Miocè de la Península Ibèrica. Gibert i Agustí esdevindrien paleontòlegs coneguts per tothom en els anys vuitanta com a descobridors del famós, i també discutit, Home d'Orce.³⁶⁵

Un altre bon exemple de com d'involucrada estava la SCB —i els seus socis— en els temes ambientals i d'ordenació del territori va ser l'anomenada Campanya de Salvaguarda del Patrimoni Natural. L'octubre de 1976, en el marc del Congrés de Cultura Catalana —ja n'hem parlat— es va iniciar aquesta campanya que pretenia, durant un any, sensibilitzar i conscienciar la població sobre els problemes ambientals, i les afectacions i possibles proteccions del medi natural. A més, la Campanya de Salvaguarda del Patrimoni Natural pretenia agrupar els col·lectius que ja treballaven en aquests temes i alhora proporcionar-los suport acadèmic. Finalment, la campanya volia sobretot pressionar els nous governs que sorgissin de la Transició a actuar de manera decidida en la conservació i la protecció dels espais naturals, així com en la gestió general del territori. També com a resultat del Congrés de Cultura Catalana, l'any 1976 es va publicar el conegut llibre blanc de la natura que s'havia discutit en la sessió conjunta a Banyuls, l'any 1975. Finalment, el volum va portar el títol de *Natura, ús o abús. Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*, i va ser coordinat per Ramon Folch i editat per la Institució Catalana d'Història Natural i l'Editorial Barcino. Malgrat que la temàtica del llibre estava més a prop de les activitats de la ICHN, alguns dels socis més actius de la SCB hi van intervenir

364. AJMC, RCD, Acta 138, 4 de maig de 1976, Acta 140, 14 de setembre de 1976 i Acta 141, 5 d'octubre de 1976 i AJMC, Documentació Sessió Inaugural 1976 i Programa d'activitats 1976-77.

365. RAJCD, Acta 155, 7 de febrer de 1978, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Carandell 2021.

com a autors, per exemple Josep Maria Camarasa, Ramon Margalef, Jaume Terradas, Oriol de Bolòs, Joandomènec Ros, Enric Gadea i Maria Rosa Miracle. *Natura*, ús o abús denunciava la difícil situació d'alguns espais naturals catalans i, a la vegada, posava sobre la taula possibles línies d'actuació en la gestió del territori natural català per als anys següents.³⁶⁶

En definitiva, en totes aquestes iniciatives podem veure que la SCB, tot i que no era la seva activitat principal i que xocava amb les competències i les preocupacions de la ICHN en aquest front, formava part activa de l'esforç conjunt de conscienciació per la conservació dels espais naturals en la Catalunya dels darrers anys de la dictadura franquista. Més enllà del moviment popular, la SCB va participar i va promoure iniciatives de caràcter acadèmic que ajudaven o donaven suport a les reclamacions i propostes de caràcter més social.

366. Folch 1976.

3. L'expansió

3.1. Transicions polítiques, transicions científiques

3.1.1. La SCB i la política científica de la Transició

L'octubre de 1979, la Societat Catalana de Biologia va organitzar una sessió dedicada a l'anàlisi i la reflexió sobre l'estat de la investigació científica a Catalunya. En el document resultant s'indicava que la tasca de la recerca científica, segons els participants en aquesta jornada, era generar coneixement per dotar la «societat d'avenços tant teòrics com pràctics en diferents àrees»: l'agricultura, la salut o la conservació del medi, per exemple. El diagnòstic dels socis de la SCB era que la situació de la recerca a Catalunya presentava «greus problemes» que feien impossible complir aquest objectiu. Per exemple, el text esmentava la «manca d'adequació a les necessitats actuals», una manca de planificació, una «migradesa» de les fonts de finançament públic i privat, un allunyament entre els centres de recerca públics i el sector privat, una «degradació» de la formació de metge i de biòleg... Per superar aquesta problemàtica calia una «anàlisi profunda» de l'estat actual de la recerca biològica a Catalunya que portés a la formulació de propostes concretes d'actuació que permetessin superar aquests problemes. Per tant, calia fer un estudi de la situació actual, un inventari dels equips existents, de les infraestructures i de les fonts de finançament, que servissin de caracterització dels problemes reals de la recerca per tal d'establir unes «bases per formular una futura política de recerca biològica a Catalunya». Aquella anàlisi profunda es va acabar realitzant uns anys després en les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins dels àmbits de la biologia i la medicina, de què tractarem en profunditat més endavant.

La sessió de 1979 esmentada és només un exemple de la preocupació que la Societat Catalana de Biologia va tenir en l'època de la Transició per conduir

activament la situació de la recerca científica a Catalunya. Fou un moment de canvis importants i de necessitat d'articulació de nous discursos al voltant de la recerca i la seva gestió política, i la SCB hi volia ser present. Des de 1975 i sobretot a partir de 1979 amb el restabliment de la Generalitat de Catalunya i la legalització de l'Institut d'Estudis Catalans, la SCB intentaria participar, amb un èxit desigual, en l'estructuració de la recerca científica, i en especial de la recerca biològica, a Catalunya. A més, alguns dels seus socis es van implicar també políticament, com per exemple Joan Colomines, diputat de Convergència i Unió en el Parlament de Catalunya durant diverses legislatures dels anys vuitanta; Joan Oró, que també va ser diputat de Convergència i Unió els anys 1980 i 1981, a més d'assessor de la Generalitat en temes científics, o Josep Laporte, rector de la nova Universitat Autònoma de Barcelona i a partir de 1980 diputat al Parlament de Catalunya com a independent a les llistes de Convergència i Unió, escollit conseller de Sanitat i Seguretat Social, també conseller d'Educació entre 1988 i 1992.³⁶⁷ En general, un cop iniciada l'activitat política i de representació, aquests socis de la SCB van reduir la seva presència en les activitats. Tot i això, al mateix temps, la Societat proposava activitats orientades a treure profit del contacte amb persones de rellevància pública. En el curs 1977-78, Laporte, ja amb el càrrec de rector magnífic de la Universitat Autònoma de Barcelona, va ser proposat per impartir la conferència inaugural del curs de la SCB. Amb el títol «Aspectes biològics de l'abús de les drogues», la xerrada de Laporte va ser significativa perquè era la primera vegada des de 1938 que la conferència inaugural es feia a la recuperada seu de l'IEC a la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu al barri del Raval de Barcelona.³⁶⁸

A l'inici d'aquesta nova fase, l'any 1975, la SCB incrementava de manera constant el nombre de socis. Ja en comptava 570, 427 dels quals numeraris, 96 estudiants, 43 corresponents i 4 honoraris. També creixia en nombre i diversitat d'activitats que tenien, en general, un considerable èxit d'assistència.³⁶⁹ Com ho afirmaria el president Carles Bas en l'assemblea general extraordinària de desembre de 1978, que encara es va celebrar al Palau Dalmaes, la Societat Catalana de Biologia havia aconseguit un «paper important de resistència cultural», i ara calia obrir «nous horitzons». Entre aquests horitzons hi havia la

367. Riquer i Molinero 2018, p. 38-39. RAJCD, 3 de novembre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

368. RAJCD, 3 de novembre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

369. RAJCD, 8 de novembre de 1979, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

intenció de la SCB de participar en la presa de decisions, o si més no en el debat, sobre la recerca científica en el nou govern català.³⁷⁰ És a dir, la SCB pretenia formar part de la construcció d'un nou context adient al tipus de recerca científica que consideraven millor en aquell moment.

Per a la preparació de la RECAP de 1975, diversos socis de la SCB van presentar la idea de fer-la en una sola sessió organitzada per l'ecòleg Ramon Margalef sota el títol «Impacte de la biologia en la cultura contemporània». La idea, plantejada al consell directiu, ja posava sobre la taula diverses opcions de presentacions, entre les quals la del genetista Antoni Prevosti sobre evolucionisme, i una segona de Margalef sobre ecologisme.³⁷¹ El novembre del mateix any el dictador Francisco Franco moria després d'haver estat gairebé quaranta anys en el poder. L'Estat espanyol semblava doncs, per fi, preparat per al canvi polític just en el mateix moment que la Societat Catalana de Biologia es preguntava i pretenia debatre sobre l'impacte i el paper de la biologia, i de la ciència en general, en la societat contemporània.

Finalment, però, el tema escollit es va modificar en part i la RECAP-75 va ser celebrat el 17 i 18 de maig de 1975 al monestir de Poblet, amb el títol «Lògica i conflicte en àrees de superposició de metodologies diverses». Un autocar portaria els assistents a la sessió, des de la plaça de la Universitat a Poblet, el dissabte a la tarda. El vespre serviria per fer un intercanvi informal d'idees entre els participants, que es quedarien a dormir a l'Hotel La Capella, a les Masies de Poblet, només a un quilòmetre del monestir, i el diumenge es farien les presentacions.³⁷² L'organització presentava la sessió com una manera d'anar més enllà d'una temàtica concreta, i que servís de «síntesi» de diferents aspectes de la pràctica científica tractats «a un nivell superior», cosa que havia de representar «un enriquiment del pensament científic». Segons els documents de presentació de la RECAP, «la diversitat de metodologies», entre altres factors, havien portat al fet que els mateixos «problemes biològics» fossin tractats d'una manera diferent segons l'enfocament. Per això calia aquesta síntesi. La sessió de diumenge va consistir en una introducció per part del microbiòleg i antic president de la SCB Ramon Parés, i en una breu presentació d'un tema a càrrec d'un científic reconegut que fou seguida de breus comunicacions i una discussió en forma de taula rodona amb la participació de tots els presents.

370. Sessió privada, 11 de desembre de 1978, LAAJG, 1977-1991, p. 39-40, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34, LAAJG, 1977-1991, p. 9, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

371. RAJCD, Actes 117 i 118, 22 de maig i 10 de juny de 1974, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

372. Documentació RECAP-75, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

Alguns dels temes tractats van ser l'anàlisi de comunitats en botànica a càrrec d'Oriol de Bolòs, diferents tipologies de taxonomia a càrrec del catedràtic de la Universidad Complutense de Madrid Rafael Alvarado, la investigació genètica a càrrec d'Antoni Prevosti, i els models matemàtics i físics en ecologia a càrrec de Ramon Margalef. Entre els que hi van participar amb breus comunicacions hi havia també socis actius de la SCB com Camarasa, Jordi Flos Bassols, Guerrero, Bas o Miracle. Un grup de setze estudiants de biologia comandats per Ramon Folch no van utilitzar ni l'autocar ni l'allotjament proposat per la SCB, però sí que van assistir a les sessions. A més dels que hi presentaren, també hi van assistir altres socis de la SCB habituals en l'organització d'activitats: Jaume Baguñà, Joandomènec Ros, Lluís Vallmitjana, Josep Alsina i Bofill o Pere Babot.³⁷³

Més enllà de la voluntat de tractar la metodologia i la pràctica científiques que manifestaven socis destacats de la SCB com ara Margalef i Prevosti, també és significatiu l'escenari escollit per a aquesta RECAP-75. Símbol dels discursos de la «reconquesta» dels sectors més conservadors de la dictadura franquista, i, a la vegada, també reclamat pel catalanisme catòlic, Poblet ja havia acollit de 1959 a 1967 les anomenades Conversaciones Intelectuales de Poblet. Les Conversaciones van ser organitzades per l'Asociación Menéndez Pelayo, que tenia l'objectiu, d'acord amb l'ideari del règim, d'afavorir la construcció d'una ciència catòlica, i que reunia intel·lectuals catòlics, conservadors i tradicionalistes que seguien l'estela del Grupo Arbor o Generación del 48, una de les faccions del règim comandada per l'historiador Rafael Calvo Serer. Les tres primeres edicions d'aquestes conversaciones van estar dedicades a temes controvertits en el context de la dictadura: l'origen de la vida, l'evolució de les espècies i l'evolució humana. Les sessions tenien, a més, la intenció explícita de consensuar punts de trobada entre les diferents disciplines de l'arbre de la ciència i d'elaborar el que anomenaren també una síntesi entre el catolicisme imperant en la dictadura i la recerca científica del moment en totes les branques. En tot cas, el que més ens interessa per a la nostra història és que en aquestes edicions hi havien participat uns joves Antoni Prevosti i Ramon Parés, a més d'altres científics socis i participants de les activitats de la SCB com el paleontòleg Miquel Crusafont.³⁷⁴ Encara que el context històric i científic de 1959 era molt diferent del de 1975, és significativa l'elecció del mateix

373. Documentació RECAP 75, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17.

374. Florensa 2024.

escenari per celebrar-hi una reunió científica, amb el mateix format i objectiu també sintètic, al cap de més de quinze anys, i amb la participació, altre cop, d'alguns dels seus protagonistes.

Un cop mort el dictador, però abans de la restitució de la Generalitat, la SCB, ja fora de la clandestinitat en què havia actuat fins aquell moment, va entrar en contacte amb les institucions de la dictadura que pervivien. Així, ja el novembre de 1976, Carles Bas com a president, acompanyat de l'especialista en nutrició i dietètica Josep Boatella i Riera, que era vocal d'economia en aquell moment, i del metge Jacint Reventós i Conti, que era vicepresident segon, es van entrevistar amb Juan Antonio Samaranch, el president de la Diputació de Barcelona. Segons les declaracions de Bas, Boatella i Reventós a la reunió del Consell, en aquesta entrevista Samaranch va mostrar la seva disposició a «acordar una ajuda» a la SCB, però que la Societat li havia de presentar «proposes concretes que incloguin la quantia de l'ajut, la finalitat i la seguretat, si es tracta d'una borsa d'estudis, que els estudis en qüestió seran dirigits per alguna persona de reconeguda solvència». Seguint amb el tema, l'abril d'aquell mateix any Carles Bas, com a representant de la SCB, es va reunir amb Isidre Caballeria, el darrer alcalde de Badalona del franquisme i, en aquell moment, diputat encarregat del Servei de Parcs de la Diputació. Malgrat que, com veurem més endavant, la col·laboració entre la SCB i el Servei de Parcs de la Diputació va fructificar, imaginem que la reunió no devia ser gaire productiva, ja que pocs dies després, el 25 d'abril de 1977, Caballeria va deixar de ser alcalde de Badalona, i, per tant, també va deixar el seu càrrec a la Diputació.³⁷⁵

Després d'aquest primer contacte amb el poder polític de la Transició, els anys següents, en el si del consell directiu i en general entre els socis de la SCB, es va començar a discutir sobre com havia de ser la recerca científica a la nova Catalunya postfranquista. Eren temps de repressió política, encara, combinada amb el fràgil procés de consolidació de l'Estat democràtic, que incloïa reivindicacions socials i polítiques constants. En aquest context de canvi, a finals de 1977, Bas i altres col·laboradors van elaborar un document amb el títol «Una alternativa per a la recerca científica i tecnològica a Catalunya» que havia de servir com a missatge del consell als socis amb l'objectiu de debatre aquests temes en comú.³⁷⁶ Després d'un primer esborrany, amb només una esmena

375. RAJCD, Acta 143, 7 de desembre de 1976 i 147, 5 d'abril de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

376. RAJCD, Actes 151, 152 i 153, 4 d'octubre, 8 de novembre i 6 de desembre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

per part de Vilanova i Baguñà que assenyalava el poc paper atribuït als grups universitaris, el text va ser enviat als gairebé 600 socis de la SCB. El missatge apuntava que la SCB estava creixent i organitzant cada cop més activitats amb una adequada mescla d'experiència i joventut, però que calia que «tothom hi participi en certa mesura». Dit això, el consell indicava que la SCB havia de «tractar problemes cabdals» del «nostre país» vinculats a la biologia: la degradació del medi ambient, les drogues o altres problemes sanitaris. Per marcar aquesta via, proposava l'elaboració d'un projecte «d'estructuració de la recerca en tots els àmbits», i que configuraria una proposta de la SCB per «al nostre poble».³⁷⁷

Seguint en aquesta línia de voluntat de tenir un paper en la configuració de la recerca en la nova Generalitat de Catalunya, el maig de 1978 la plana major de la SCB —amb Carles Bas com a president, Cornudella i Casassas com a vicepresidents, i Camarasa com a secretari— es va entrevistar amb Pere Pi-Sunyer Bayo, conseller d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat Provisional presidida per Josep Tarradellas. Tot i que economista, a més de polític, i no investigador en biologia, Pi-Sunyer era fill d'August Pi i Sunyer, de manera que el vincle amb la Societat Catalana de Biologia era directe. Tornat de l'exili als anys seixanta, Pi-Sunyer havia estat present en la reunió de constitució de l'Assemblea de Catalunya l'any 1971 i, amb el retorn de Tarradellas, va ser nomenat conseller. Malgrat la relació amb la SCB, l'entrevista dels membres del consell amb el conseller d'Ensenyament i Cultura no va ser gaire fructífera. Pi-Sunyer va expressar a Bas, Cornudella, Casassas i Camarasa el seu interès pel foment de la recerca científica, però també va manifestar que en les primeres etapes de la seva conselleria havia decidit donar prioritat a l'ensenyament. De fet, va ser ostentant aquest càrrec, l'any 1978, que Pi-Sunyer va ser l'encarregat de signar el decret que va donar lloc a l'ensenyament oficial en català. Amb tot, els membres del Consell de la SCB es van sentir decebuts. Un altre fet entès com una prova més de la desatenció dels polítics a la investigació científica fou la constitució, per part del Departament d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat, d'un consell assessor de cultura en què hi hauria només quatre o cinc representants del camp de la recerca d'un total de vint-i-cinc.³⁷⁸ Catalunya estava en un moment de canvi, d'elaboració de noves estructures i noves configuracions en tots els àmbits. En aquest període, sembla que l'atenció dels

377. AJMC, Carta als socis, 14 de gener de 1978.

378. AJMC, RCD, Acta 158, 9 de maig de 1978 i Acta 159, 6 de juny de 1978.

polítics a la recerca científica fou mínima. De fet, Marta Estrada mateix, que tot i que ja no era membre del consell directiu va seguir les reunions de la SCB amb la nova Generalitat, declara que en la negociació de polítiques científiques els polítics catalans «no ens van fer cas».³⁷⁹

Davant d'aquesta situació, és a dir, conscients dels processos de canvi que vivien tant Catalunya i Espanya com la mateixa SCB, i de la desatenció de l'estament polític a la recerca, el consell directiu va voler evidenciar a la societat l'important paper que la Societat Catalana de Biologia podia desenvolupar en aquell moment per, alhora, pressionar els polítics. Després de diverses discussions, els membres del consell van acordar que la «marxa de la SCB no és satisfactòria», i que calia «incidir més efectivament en l'orientació política de la recerca dels futurs governs autònoms dels diferents Països Catalans». Calia, doncs, «recollir les inquietuds i els problemes dels professionals de les ciències de la vida, no solament en l'ordre purament científic sinó també en allò que es refereix al suport material i social de llurs tasques».³⁸⁰ Així, es va encarregar a Casassas i Camarasa la redacció d'un esborrany de declaració pública que recollís aquestes idees, com també el que s'havia expressat en el missatge als socis l'any abans. Després d'algunes esmenes del consell directiu, la declaració va ser aprovada en l'assemblea general extraordinària de l'11 de desembre de 1978 al Palau Dalmaes.³⁸¹

En la declaració, el consell directiu començava dient que era «conscient del moment crític» que, «com altres institucions catalanes», travessava la SCB, i que, per aquest motiu, calia «adreçar una declaració a tots els membres». Després, explicava que des de la represa d'activitats l'any 1962, «tot i les restriccions que la dictadura franquista imposava als drets de lliure reunió i associació i als entrebancs que trobaven totes les expressions de la cultura catalana, la nostra societat ha complert, en la mesura del possible, dos objectius bàsics». El primer, «promoure l'estudi de les ciències de la vida en l'àmbit dels Països Catalans», i, el segon, «difondre en llengua catalana els avenços d'aquestes branques del saber». Continuava la declaració dient que «sempre dins de les limitacions esmentades, agreujades per la precarietat dels recursos materials», la SCB havia pogut complir aquests objectius oferint, mitjançant les sessions científiques, «una plataforma d'expressió i de discussió als especialistes catalans

379. Entrevista a Marta Estrada, 12 de febrer de 2021.

380. AJMC, RCD, Acta 161, 3 d'octubre de 1978.

381. AJMC, RCD, Acta 162, 7 de novembre de 1978 i LAAJG, 1977-1991, p. 9-12, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

del tema». Igualment, la SCB havia «possibilitat el coneixement dels avenços de la biologia bàsica als especialistes catalans de diversos camps», i, en especial, havia servit per fer arribar els avenços de la biologia aplicada al collectiu dels metges, encara important dins la SCB. Les sessions i les publicacions havien servit també per promoure l'ús de la «llengua catalana com a llengua científica», a la vegada que, mitjançant la Comissió de Lexicografia, havia assolit «la fixació normativa d'una colla de neologismes biològics». Finalment, algunes de les tasques realitzades durant la clandestinitat franquista havien estat orientades a complir «les inquietuds de molts estudiants» de biologia i de medicina, en un període en què «les estructures oficials docents i de recerca» no disposaven d'aquest tipus d'activitats científiques.

Després de valorar la seva tasca durant els anys de clandestinitat en la dictadura franquista, i «superades gairebé del tot aquelles circumstàncies polítiques adverses», el consell directiu va dedicar els paràgrafs següents a reflexionar sobre quin havia de ser el paper de la SCB a partir d'aquell moment. Amb l'arribada d'estructures democràtiques, la Societat no podia «plantejar-se com a única fita de cara al futur l'anar prosseguint de manera rutinària el seu ritme d'activitat d'aquests darrers anys». Ben al contrari, encara que no ha d'abandonar les seves sessions i publicacions, segons la declaració, calia «iniciar una discussió àmplia», una «renovació» que permeti que pugui participar en debats públics i socials, i així expressar la seva visió davant els poders públics autonòmics. A partir d'aquell moment no n'hi havia «prou amb promoure i difondre biologia en català», sinó que calia «fer possible que el nivell de la biologia als Països Catalans sigui comparable en quantitat i qualitat, en els seus aspectes docents, de recerca, institucionals i professionals, als dels altres països demogràficament, culturalment i econòmicament equiparables al nostre». Per complir aquest objectiu, la declaració proposava «quatre grups d'accions». En primer lloc, «estimular l'adhesió i la vinculació» a la SCB «de tots els professionals catalans de les ciències de la vida». En segon, «ampliar el nombre i varietat de les sessions» mitjançant «l'afavoriment de l'activitat autònoma de les diferents comissions i grups de treball» i «la promoció de temes monogràfics, científics o sociocientífics». El tercer «grup d'accions» que proposava la declaració era dedicar una atenció especial «a la problemàtica social de la recerca en el camp de les ciències de la vida», sobretot a partir de l'establiment de «contactes amb el màxim de persones i entitats interessades per la recerca en general». Finalment, segons la declaració del consell directiu redactada per Casassas i Camarasa calia «emprendre amb tot el rigor i en col·laboració amb altres entitats i organismes», un estudi de «la situació i de les perspectives professionals i laborals dels

diferents especialistes de les ciències de la vida», i, «conseqüentment», plantejar «propostes de solució».³⁸²

El text no era només una declaració institucional, era clarament una declaració d'intencions: davant de les dificultats trobades en el contacte directe amb els polítics per intervenir en la creació i la promoció d'estructures científiques i en l'establiment de polítiques científiques, la SCB feia un pas endavant en el debat de com havia de ser la recerca científica a Catalunya. Ja havia fet els primers passos abans, però a partir d'aquest moment va intensificar la determinació de complir les accions proposades per la declaració, amb la idea d'intervenir en la discussió política sobre ciència i en l'impuls d'activitats amb un abast social ampli. La societat també canviava i, per tant, calia que la SCB s'impliqués en els problemes que aquesta afrontava.

3.1.2. *Passar pàgina sense perdre la memòria*

Amb els anys vuitanta van arribar, malgrat l'intent de cop d'estat del 23 F, uns anys d'estabilització de les noves institucions democràtiques. Per a la Societat Catalana de Biologia, els darrers anys setanta havien suposat ja una transformació, un canvi progressiu cap a una nova entitat, encara més activa, amb més i noves iniciatives dirigides a nous públics, un progressiu procés d'obertura internacional... En certa manera, aquests anys significaren també un passar full i, alhora, la commemoració de les formes, les idees i les persones de la represa. Un dels fets més significatius en aquest sentit va tenir lloc a l'assemblea general —el nom que van prendre les sessions privades a partir de 1977—, del primer de febrer de 1979 amb Oriol Casassas com a president. Després de disset anys en el càrrec, en aquesta reunió, Pere Babot, que ja tenia vuitanta anys, va deixar el seu lloc de secretari del consell directiu. En un acte amb una quinzena d'assistents, entre els quals Marta Estrada i també Mercè Durfort, Babot va esdevenir secretari honorari vitalici, mentre que Josep Maria Camarasa, que havia ocupat el càrrec de vicesecretari els darrers anys, va esdevenir el secretari primer de la SCB.³⁸³ Quan al cap de tres anys Babot va morir, a principis de 1982, el consell directiu va reconèixer la seva imprescindible tasca en la represa amb aquestes paraules: «mantingué la flama en els temps de la foscor,

382. Autors diversos 2014, AJMC, RCD, Acta 162, 7 de novembre de 1978 i LAAJG, 1977-1991, p. 9-12, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

383. Sessió privada, 1 de febrer de 1979, LAAJG, 1977-1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

reprengué les activitats encara en la clandestinitat, i serà recordat sempre com l'home que malgrat les dificultats, la indiferència i àdhuc les incomprensions, va aconseguir portar endavant la Societat i mercès a l'esforç del qual avui tenim una Societat científica plena de realitzacions».³⁸⁴

El 10 de febrer de 1983 es va celebrar una sessió d'homenatge a Babot, que va servir també com a commemoració dels setanta anys de la SCB i els vint de la represa. En la sessió, celebrada ja a la Casa de Convalescència, van intervenir alguns dels grans noms dels primers anys de represa, en concret tots els presidents encara vius en aquella data (Domingo i Trueta havien mort): Josep Alsina i Bofill, Ramon Surinyach, Ramon Parés, Carles Bas i Oriol Casassas. Com a resultat d'aquesta trobada, al cap d'uns anys es va publicar un volum d'homenatge a Pere Babot.³⁸⁵

Amb Babot, entre finals dels anys setanta i inicis dels vuitanta van morir diversos dels personatges clau de l'època. Un bon exemple n'és Conrad Xalabarder, mort al desembre de 1979, essencial en la decisió de proporcionar l'auditori de l'Institut Antituberculòs o Dispensaris Blancs per les primeres sessions de la represa, a més de ser ell mateix l'encarregat d'impartir la segona ponència de la primera de les «reunions biològiques». També el metge Pere Domingo, mort l'agost del 1979, l'únic que fou president de la Societat de Biologia de Barcelona abans de la Guerra Civil i president de la Societat Catalana de Biologia en la represa. A més, Domingo va ser president de l'Institut d'Estudis Catalans i delegat de l'IEC al consell directiu de la SCB durant més de deu anys, des de 1969 fins a la seva mort. La rellevància de la feina científica i cívica de Domingo queda palesa per la considerable atenció mediàtica a la seva mort i l'acte d'homenatge organitzat per la SCB el curs següent.³⁸⁶

La mort de Domingo va coincidir en el temps amb els actes de commemoració del centenari del naixement d'August Pi i Sunyer, la gran figura que explica el naixement de la Societat de Biologia de Barcelona. Organitzada en col·laboració amb les universitats catalanes, la Reial Acadèmia de Medicina, l'Ateneu Barcelonès, l'Orfeó Català i els ajuntaments de Figueres i Roses, la commemoració del centenari de Pi i Sunyer es va desenvolupar durant quatre dimarts d'octubre i novembre de 1979 i un divendres, 16 de novembre, a Figueres. El primer dia, Oriol Casassas va desgranar la història de la Societat de

384. AJMC, RCD, 10 de febrer de 1982.

385. AJMC, Activitats curs 1982-83 i RCD, 6 de març de 1985. Societat Catalana de Biologia 1985b.

386. Redacció, *La Vanguardia*, 2 d'agost de 1979; Redacció, *La Vanguardia*, 3 d'agost de 1979 i AJMC, Activitats curs 1979-80.

Biologia de Barcelona i de l'activitat científica de Pi i Sunyer a Catalunya. Després, el fill de Pi i Sunyer, Jaume, i el metge i investigador Humberto García-Arocha van parlar de la tasca científica i institucional de Pi i Sunyer a l'exili de Veneçuela. Igualment, l'acte de celebració de la vida d'aquest gran especialista va rebre una certa atenció política i mediàtica. L'aleshores encara president Josep Tarradellas va assistir a l'acte i la Generalitat de Catalunya va finançar la posterior publicació del llibret que reunia les ponències.³⁸⁷

Veiem aquí dues tendències interessants que cal remarcar. D'una banda, les morts de Babot, Domingo, Xalabarder i Pi i Sunyer simbolitzen el final d'una època, la de la generació anterior a la Guerra Civil Espanyola. Un període que ja formava part del passat i que calia ser recordat i commemorat, però que podia també ser superat, adaptat als nous temps. D'altra banda, el finançament de la Generalitat és un exemple que mostra un canvi significatiu en el funcionament de la SCB. En democràcia, el constant suport econòmic de les empreses privades, especialment farmacèutiques i laboratoris, ja no semblava tan necessari, i la Generalitat va agafar bona part de la responsabilitat del finançament d'activitats científiques com les de la SCB. Malgrat tot, els contactes entre l'empresa privada farmacèutica i la SCB van continuar també en període democràtic.

Va ser en aquests primers anys de la dècada dels vuitanta que la SCB es va traslladar a la que seria la nova seu de l'IEC, la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu, al barri del Raval de Barcelona. A poc a poc, la Casa de Convalescència esdevindria l'espai que havia d'allotjar l'arxiu de la SCB, el despatx de secretaria i també el lloc de celebració d'activitats. Ja a principis de gener de 1980, l'arxiu de la SCB va ser traslladat des de la casa particular de Pere Babot, on havia estat des de la represa, a un dels pocs despatxos, encara sense mobiliari, del nou Institut d'Estudis Catalans. Amb aquest tímid moviment, el consell destacava que ja tenien «posat un peu» al nou local, i que la SCB havia estat la primera de totes les filials a fer-ho.³⁸⁸ Pel que fa a les activitats, durant els primers anys de la Transició es desenvoluparen en diferents espais. La majoria de les sessions científiques, sobretot les organitzades per les seccions, es feien habitualment a les aules i els auditoris de les universitats i centres

387. Manuscrit Sessió privada, 10 d'octubre de 1963, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 7 i LASP, 1963-1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34. Sessió privada, 8 de gener de 1981, LAAJG, 1977-1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

388. Sessió privada, 31 de gener de 1980, LAAJG, 1977-1991, p. 19, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i AJMC, RCD, 5 de febrer de 1980.

de recerca. En canvi, les sessions ordinàries, les reunions dels consells directius i les assemblees se celebraven encara al Palau Dalmases. En algunes ocasions s'utilitzaven també altres espais, ja fos per la seva solemnitat o per la seva més gran capacitat, com, per exemple, l'auditori de la Biblioteca de Catalunya o el de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. No va ser fins a l'assemblea general extraordinària del 23 de març de 1981 que la Casa de Convalescència no va acollir una reunió de la SCB. En aquesta ocasió es va utilitzar per primera vegada l'actual sala Enric Prat de la Riba, la primera que es va adequar per a la celebració d'aquests actes. Dos anys després, el gener de 1983, la secretaria de la SCB es va instal·lar definitivament a la nova seu, consolidant així un espai físic per a les tasques administratives, reunions científiques i de govern, i allotjament de l'arxiu de la SCB. Aquest trasllat es va poder portar a terme gràcies a una inversió de 200.000 pessetes en equipament d'oficina, principalment en una màquina d'escriure. A finals de l'any 1984, es va establir, a proposta i coordinació de Josep Maria Camarasa, una borsa de treball a un estudiant «per tal d'ordenar els arxius de la Societat».³⁸⁹

Més enllà del relleu generacional en els socis existents i del progressiu canvi d'ubicació, la transformació de la SCB es veia també en l'entrada de nous associats, en el funcionament en diferents seccions especialitzades, i en la quantitat i la tipologia d'activitats que, com hem vist, es desenvolupava, en bona part, gràcies a la tasca d'aquestes seccions. Així, com ho indicava el secretari Josep Maria Camarasa en una assemblea general de gener de 1981, «amb la creació de les seccions s'ha estimulat l'adhesió i la vinculació a les tasques científiques i organitzatives de la Societat a un nombre creixent dels seus membres». Segons Camarasa, en els dos anys que havien passat des de la declaració de gener de 1979, la SCB havia experimentat un «creixement espectacular», i és que havia arribat als 686 socis. En dos anys, l'increment havia estat de 113 socis, un 28,5 %, amb 164 socis nous, i 51 baixes, en bona part degudes a una campanya de regulació dels associats que feia temps que no abonaven la quota. En la mateixa assemblea general, Camarasa també destacava els «lligams establerts» tant amb la Diputació de Barcelona com amb les diferents conselleries de la Generalitat i es meravellava davant del nombre d'activitats que organitzava la SCB: arribaren a més de setanta en el curs 1980-81.³⁹⁰

389. AJMC, RCD, 7 d'octubre de 1984. Sessió privada, 6 de desembre de 1982, LAAJG, 1977-1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i Autors diversos 2014.

390. Sessió privada, 28 de gener de 1981, LAAJG, 1977-1991, p. 29, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

En aquesta mateixa assemblea de gener de 1981, Jaume Palau i Albet va ser escollit president de la Societat Catalana de Biologia en substitució d'Oriol Casassas, que ho va ser els anys 1979 i 1980. Format en ciències químiques, Palau va desenvolupar una llarga carrera com a bioquímic i sobretot com a biòleg molecular, amb estudis sobre l'estructura de la cromatina, l'aïllament de gens de les plantes i la transferència horitzontal de gens. En la mateixa assemblea, l'especialista en biologia cel·lular Mercè Durfort va ser escollida vicepresidenta, de manera que esdevingué la segona dona membre d'un consell directiu de la Societat Catalana de Biologia, i la primera a ser-ho com a vicepresidenta. Al cap d'un parell de mesos, en la primera assemblea extraordinària celebrada a la Casa de Convalescència, Montserrat Sorribas i Tello va ser escollida vocal d'estudiants, i així el consell directiu del curs 1981-82 va ser el primer amb dues representants dones. El nou consell va patir un canvi significatiu amb l'elecció del microbiòleg Ricard Guerrero com a secretari en substitució de Josep Maria Camarasa. Camarasa, que havia ocupat el càrrec de vicesecretari des de 1973 i el de secretari des de 1979, va romandre al consell directiu com a tresorer.³⁹¹

En la seva presa de possessió, Palau va presentar davant l'assemblea els punts programàtics del seu mandat. Eren principalment tres, que, en bona mesura, continuaven les línies d'anteriors consells directius o treballaven en el sentit de resoldre problemes sorgits anteriorment. En primer lloc, intentar promoure la política científica, és a dir, mirar d'influir o prendre part en les decisions polítiques respecte a incentivar i finançar la recerca científica. Com hem vist, aquest va ser un objectiu i una preocupació de la SCB durant els primers anys de la Transició, i ho seguí sent durant els vuitanta. En segon lloc, agilitzar les publicacions de la SCB, i, en especial, les publicacions periòdiques, que seguien veient-se endarrerides per la lentitud en les correccions lingüístiques de l'IEC. Dins el tema de les publicacions, Palau també destacava la voluntat del seu consell directiu de promocionar l'edició de llibres o altres publicacions per a un públic diferent al científic sobre biologia i en català. Finalment, el darrer punt programàtic posat sobre la taula per Palau va ser enfortir els progressos assolits en les relacions exteriors de la SCB que hem vist en les anteriors seccions, així com, en la mesura del possible, ampliar-ne el ventall.³⁹²

391. Sessió privada, 28 de gener de 1981, LAAJG, 1977-1991, p. 31, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

392. *Ibidem*, p. 32, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

En la seva majoria, aquestes iniciatives no eren cap novetat, el nou consell directiu presentava uns objectius que pretenien consolidar o acabar de concretar algunes propostes que eren anteriors. Ja dos anys abans, el febrer de 1979, amb Oriol Casassas com a president, en el si del consell directiu va sorgir la proposta de publicar «petits opuscles monogràfics» sobre diferents temes biològics adreçats a estudiants. La idea era que aquests llibrets fossin una mena de manuals que servissin com a guia d'iniciació a cada temàtica. Segons els membres del consell, no existia en aquell moment cap publicació similar en català, de manera que la SCB en podia ser pionera. Al cap d'uns mesos, ja hi havia sobre la taula la proposta de Jaume Baguñà d'escriure el llibret dedicat a genètica i la de Jordi Flos Bassols d'escriure un opuscle sobre oceanografia.³⁹³ Igualment, l'any 1979, es va tornar a proposar la publicació d'un butlletí amb informació de les activitats de la SCB i sobre biologia en general. En el nou intent, la idea era que fos un butlletí, circular o noticiari que sortís publicat cada dos o tres mesos amb el nom de *Full informatiu*. Aquesta vegada, el metge Josep Vilanova i Trias va ser l'encarregat d'elaborar una maqueta del nou butlletí, que va presentar davant del consell directiu. Després d'una llarga discussió, però, la proposta de publicació es va ajornar fins al curs següent. Dues qüestions eren les debatudes, i eren, de fet, els impediments principals que endarrerien la proposta. En primer lloc, encara calia trobar un redactor en cap que en fos responsable, una feina considerable, en principi, sense remuneració. En segon lloc, calia resoldre la qüestió econòmica, no estava clar d'on sortirien els diners que s'hi haurien de destinar. Davant d'aquests problemes, el butlletí informatiu de la SCB quedava, novament, sense publicar-se.³⁹⁴

3.1.3. Els cursos d'actualització i els cursos especialitzats

El curs 1978-79 va iniciar-se amb la publicació, per primera vegada, d'un programa d'activitats complet de tot el curs, fins a l'estiu del 1979. Aquest programa anual donava la informació de les activitats del curs que ja es coneixien i les que, per la periodicitat establerta, es podien anunciar. Tenia un davantal que era escrit cada vegada per un membre del consell directiu que no se signava; reflectia allò que amara les accions i les determinacions del consell mateix. Es va mantenir fins al curs 2006-07.

393. AJMC, Reunions del consell directiu, Acta 164, 9 de febrer de 1979 i 8 de maig de 1979.

394. AJMC, Reunions del consell directiu, 8 de maig de 1979 i 5 de juny de 1979.

A més, mensualment es publicava i s'enviava a tots els socis un programa d'activitats del mes corresponent que incloïa, a banda de la sessió ordinària, les activitats de les seccions especialitzades, en aquell moment quatre: micro-biologia, biologia del desenvolupament, biologia molecular i ecologia. L'any següent s'hi van afegir també les de biologia de la reproducció, endocrinologia experimental i immunologia experimental. Aquest full mensual es va publicar fins l'any 2006 en què el consell directiu va decidir que la versatilitat i l'economia que oferien les noves tecnologies justificaven liquidar la publicació. El full es publicava tots els mesos, llevat dels d'estiu en què la Societat estava pràcticament inactiva, i per això les escasses i no menys importants activitats que tenien lloc en aquesta estació, com ara la participació a la Universitat Catalana d'Estiu, es recollien abans del tancament estiuenc.

El programa del curs 1978-79 va resultar molt complet, i hi van fructificar moltes iniciatives pensades i començades a organitzar els darrers anys. Una ullada al programa mostra una rica i abundant varietat d'activitats que cobria diferents disciplines, estava dirigida a diferents públics i resultava en gairebé sis sessions per mes. La diversitat es mostrava en iniciatives com els cursos d'actualització, els d'especialitzats o les activitats de les seccions, a més de les temàtiques escollides per les sessions ordinàries i extraordinàries, i la celebració ja clàssica de la sessió inaugural, sessions d'homenatge o la RECAP. Una de les novetats més destacades del curs 1979-80 va ser la dels esmentats cursos «d'actualització», que segons Camarasa «van donar una nova projecció a la SCB». Celebrats per primer cop el febrer de 1980, es classificaven en dues tipologies segons el públic a què anaven dirigits. D'una banda, es va celebrar un curs d'actualització destinat a professionals de la medicina i de la biologia. I, de l'altra, es va organitzar un curs d'actualització destinat a «ensenyants», és a dir, a professors de secundària que volguessin aprofundir o actualitzar-se. Aquest segon es va fer en quatre dimecres del mes de febrer i tres del mes de març de 1980 a l'institut de secundària Sant Josep de Calassanç al barri del Guinardó de Barcelona. Les sessions del curs es feien de dos quarts de quatre a dos quarts de sis, i es repetien per aquells que no podien acudir-hi tan aviat, de set a nou de la tarda. Coordinat per Jordi Balasch, professor del Departament de Fisiologia Animal de la Universitat Autònoma de Barcelona, el curs va tractar temes com l'evolució, la genètica de poblacions, l'ecologia i la neurofisiologia.³⁹⁵

395. AJMC, Programa d'activitats curs 1979-80 i Sessió privada, 28 de gener de 1981, LAAJG, 1977-1991, p. 28-32, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

Pel que fa als cursos d'actualització per a professionals, el primer va ser coordinat per Ricard Guerrero en col·laboració amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i duia el títol de «Bases biològiques de la pràctica mèdica». Impartit el febrer de 1980, estava orientat sobretot a professionals de la medicina, tot i que també als que es dedicaven a la biologia. El punt de partida era que els professionals «necessiten una formació permanent» que els havia de permetre «seguir els darrers descobriments científics». Així, gràcies al que s'aprenia al curs, els nous coneixements haurien de tenir una «influència sobre la pràctica diària», especialment sobre la pràctica mèdica. D'aquesta manera, segons el tríptic d'anunci de l'activitat, la SCB atenia també la seva responsabilitat social. El curs estava dividit en quatre sessions que se celebraven a les vuit del vespre a la seu de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, llavors al passeig de la Bonanova. Consistien en una introducció, una taula rodona amb breus intervencions de diferents experts i un col·loqui de debat obert a tothom. Cada una de les sessions va tractar d'un gran tema d'actualitat en biologia —la immunologia, el metabolisme i la nutrició o la genètica dels microorganismes— i va consistir en una taula rodona amb la participació, entre d'altres, de Guerrero mateix i de Ramon Parés. També es va fer una taula rodona sobre genètica humana, coordinada per Josep Egozcue i amb la participació d'Antoni Prevosti. En la darrera de les sessions, el metge i rector de la Universitat Autònoma de Barcelona, Josep Laporte, va ser l'encarregat de l'acte de clausura.³⁹⁶

Un any després, el febrer de 1981 es va celebrar el segon d'aquests cursos d'actualització. Altre cop coordinat per Guerrero, el curs es presentava com una necessitat social que la SCB intentava cobrir, ja que «si la biologia té present, en el seu desenvolupament, que no pot oblidar les implicacions i les aplicacions humanes, haurà atès una responsabilitat que cap ciència pot defugir, la social». Celebrat en cinc sessions, que altre cop s'estructuraven en una introducció, una taula rodona i un col·loqui i que tractaven «qüestions bàsiques i d'interès pràctic», el segon curs d'actualització va comptar amb la important participació de convidats estrangers. Probablement, la més destacada va ser la visita del biòleg anglès especialista en reumatologia i artritis John T. Dingle. En aquell moment, Dingle dirigia l'Strangeways Research Laboratory, un centre de recerca abans dedicat al reuma i l'artritis que des de 1997 s'havia centrat en l'estudi de les malalties genètiques des d'un punt de vista epidemiològic. La xerrada de Dingle, celebrada el 18 de febrer de 1981 a la seu de l'Acadèmia de

396. AJMC, Tríptic del Curs d'Actualització Biològica, 1980.

Ciències Mèdiques, es va titular «Mechanisms of cartilage destruction in arthritis: the role of catabilin».³⁹⁷

En la mateixa època que sorgien aquests cursos d'actualització, i en el marc de la consolidació de la Generalitat de Catalunya com a nova administració democràtica, l'any 1980 es va crear la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica, sovint coneguda per les seves sigles CIRIT. Com a primer òrgan dedicat a la recerca establert per la nova Generalitat, l'objectiu principal d'aquesta agència era coordinar les iniciatives vinculades a la recerca científica i tecnològica dels diferents departaments del nou govern autònic, a més d'oferir ajuts per a projectes d'investigació. El president oficial n'era el president de la Generalitat, càrrec que des del 8 de maig de 1980 corresponia a Jordi Pujol i Soley, metge de professió i, com hem vist, amb certa vinculació a la SCB, de la qual era un dels socis més antics. Però el dirigent a la pràctica va ser-ne des de l'inici el que n'era vicepresident, Gabriel Ferraté, catedràtic i director de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona i rector de la Universitat Politècnica de Catalunya, a més d'ostentar diversos càrrecs polítics vinculats a la recerca. Just després dels «cursets d'actualització biològica», el juny de 1981, Ferraté va enviar una carta, en nom del president de la Generalitat, per oferir la possibilitat d'obtenir una subvenció per a la realització de dos cursets especialitzats més el curs següent, un de centrat en aspectes mèdics o vinculats a la medicina, i l'altre de temàtiques més biològiques.³⁹⁸

Així, en el programa del curs 1981-82 es van incloure dos cursos especialitzats que, de la mateixa manera que els d'actualització, obrien «noves perspectives» per a la SCB. A partir de la subvenció de la CIRIT, es van organitzar dos cursos més, un sobre enginyeria genètica i l'altre sobre microtúbuls. Celebrat del 30 de novembre al 13 de desembre de 1981, segons el tríptic que l'anunciava, el d'enginyeria genètica estava «dirigit a llicenciats i doctors que tinguin intenció d'aplicar tècniques de DNA recombinant». Així, el curs tindria, a la vegada, un «caràcter pràctic i teòric».³⁹⁹ La teoria s'impartiria en un seguit de classes magistrals a càrrec de diferents professors com Ricard Guerrero, el bioquímic Lluís Cornudella o Josep Maria Sala Trepà i Miguel Beato, els dos darrers

397. AJMC, RCD, 8 de gener de 1981, Programa d'activitats curs 1980-81 i Tríptic del Segon Curs d'Actualització Biològica, 1981. Sobre Dingle, Wikipedia Contributors 2023b.

398. AJMC, RCD, 3 de juny de 1981. Sobre Ferraté, Autors diversos 2023.

399. AJMC, RCD, 10 de juliol de 1981 i Documentació sobre el curs d'enginyeria genètica de 1981, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 9.

encarregats també de la part pràctica. Josep Maria Sala Trepas era un especialista en la regulació genòmica que s'havia format a diferents llocs d'Europa i als Estats Units i que llavors treballava a França, al Laboratoire d'Enzymologie de Gif-sur-Ivette, que pertanyia a l'equivalent francès del CSIC, el Centre National de la Recherche Scientifique, també conegut com a CNRS. Per la seva banda, Beato era un biòleg molecular especialista en regulació genòmica que, després de formar-se en diferents llocs d'Europa i dels Estats Units, en aquell moment treballava a la Universitat de Marburg, a Alemanya. La presència d'aquests investigadors, locals però amb una llarga trajectòria internacional, oferí, en aquesta part pràctica, sessions altament innovadores en el seu moment. Segons el biòleg molecular Pere Puigdomènech, les classes pràctiques de Sala Trepas i Beato van suposar una de les primeres vegades en què les noves tecnologies d'enginyeria genètica es van aplicar a Catalunya.⁴⁰⁰

De fet, aquesta part pràctica es va poder dur a terme gràcies a un pressupost addicional a l'ajut original, atorgat per la Generalitat, per poder cobrir les despeses de laboratori i de viatge dels visitants internacionals. Tot i aquest esforç econòmic, només hi havia deu places per a alumnes en les pràctiques de Sala Trepas i Beato, que consistien, entre altres tècniques, en la síntesi de DNA complementari i la transformació de bacteris *Escherichia coli* amb plasmidis que contenien aquest DNA complementari inserit. Després, es tractava de detectar i caracteritzar amb enzims els bacteris que havien incorporat el DNA transformat. La selecció dels alumnes participants es va fer a partir de la recollida de currículums i la descripció del treball actual i els interessos futurs dels candidats. Un cop finalitzada la part pràctica i la teòrica, el curs d'enginyeria genètica es va tancar amb una taula rodona a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona amb la participació de la majoria dels professors del curs i l'assistència d'un públic considerable. Segons l'acta de la reunió del consell directiu del 2 de desembre de 1981, en aquesta taula rodona es va acordar que un grup de professors, juntament amb el president de la SCB, Jaume Palau, farien una visita a Ferraté per parlar sobre el futur de l'enginyeria genètica i lliurar al president de la Generalitat les conclusions finals del curs.⁴⁰¹

L'altre curs finançat pel CIRIT es va fer la primavera de 1982 sota la coordinació de la biòloga Mercè Durfort, i va tractar del tema dels microtúbuls, unes

400. Sobre Trepas, Puigdomènech 2016 i sobre Beato, Wikipedia Contributors 2023d.

401. Documentació sobre el curs d'enginyeria genètica de 1981, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 9 i AJMC, RCD, 2 de desembre de 1981 i 13 de gener de 1982.

estructures que formen part del citoesquelet del citoplasma de les cèl·lules eucariotes, a més d'estar presents als flagels i als àxons i dendrites de les cèl·lules nervioses. De fet, són fonamentals per a diversos processos cel·lulars com el transport d'òrgànuls dins la cèl·lula o, sobretot, la divisió cel·lular. A principis dels vuitanta, aquest era un tema innovador, qualificat «d'actualitat» en les fonts de l'època i que altre cop va comptar amb la participació de convidats estrangers. Aquesta vegada va ser el professor belga Pierre Dustin, metge de formació però especialitzat en els estudis del citoesquelet, l'encarregat de dirigir el curs entre el 22 i el 26 de març de 1982 a la sala gòtica de la Biblioteca de Catalunya. Hem de dir que va tenir un «èxit de participació extraordinari» amb uns 100 assistents, la meitat dels quals encara no eren socs de la SCB. Així, a més de servir com a plataformes per a la divulgació de temes i pràctiques innovadores en biologia, els cursos d'especialització —com segurament també els d'actualització— servien per donar a conèixer les activitats de la SCB a nous públics, cosa que podia aportar nous socs. Amb aquests bons resultats, la CIRIT va confirmar que continuaria finançant els cursos els propers anys. Per decidir quins s'oferirien, el consell directiu va optar per fer una crida a les diferents seccions especialitzades, i als socs en general, per presentar propostes de cara a l'any 1982-83. Malgrat tot, els pagaments per part de la CIRIT, que van arribar a més de dos milions de pessetes per a l'any 1983, es feien a terminis i no arribaven tan ràpids com s'hauria volgut. Sovint, la SCB havia d'avançar els diners, presentar reclamacions a la Generalitat i esperar uns quants mesos abans de cobrar.⁴⁰²

El tercer dels cursos d'actualització, també finançat per la CIRIT, es va fer el maig de l'any 1982 en col·laboració amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i el British Council, que promocionava i facilitava el viatge de científics britànics. El curs va tractar sobre «temes capdavaners a la investigació biològica actual i amb una clara incidència en la pràctica de cada dia». Va consistir en tres reunions on «professionals de la medicina exposaran i discutiran la problemàtica dels temes tractats, tant en la seva vessant de recerca bàsica com d'ampliació a la pràctica mèdica». En aquest marc, el bioquímic Rodney Porter de la University of Oxford, premi Nobel de Medicina i Fisiologia, va visitar Barcelona. Porter, guanyador del Nobel l'any 1972 per la determinació de

402. AJMC, RCD, 13 de gener de 1982, 5 d'abril de 1982, 10 de juliol de 1982 i 3 de novembre de 1982, Documentació sobre el curs de microtúbuls, 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 9 i Sessió privada, 28 d'abril de 1983, LAAJG, 1977-1991, p. 39-40, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

l'estructura química d'un anticòs, va impartir una conferència a la seu de l'Acadèmia al passeig de la Bonanova sobre immunologia, amb el títol «The Activation and Assembly of the components of complement». La profusió de científics convidats en aquesta època fou notòria: en el mateix curs d'actualització també hi va participar el professor de la universitat americana de Stanford Philip Hanawalt, que va parlar sobre la reparació de el DNA, l'envelliment i el càncer.⁴⁰³

En definitiva, els cursos d'actualització i d'especialització són una mostra de com, en aquesta època, la SCB intentava trobar nous públics que anessin més enllà de l'especialista en cada branca, a més de promoure la seva funció com a formadora de les noves generacions. S'endegaren noves vies de difusió —diferents de les sessions científiques ordinàries, diferents de les RECAP i les taules rodones, i també diferents de les activitats de les seccions— que pretenien arribar a nous col·lectius com el dels professors de secundària o els estudiants. Igualment, a més de voler tenir un paper actiu en la construcció de polítiques i estructures científiques, la SCB també anava atraient cap a Catalunya cada cop més especialistes de gran prestigi procedents de la resta d'Espanya, d'Europa i del món. Convidats que, al seu torn, ajudaven a promocionar tant les activitats de la SCB com la pràctica de la recerca biològica en general.

3.1.4. *Les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya*

Com hem vist, un dels principals punts programàtics de la presidència de Palau, que va estar al càrrec de 1981 a 1985, era promoure el paper de la SCB en la presa de decisions sobre política científica dels nous governs democràtics. El primer pas per complir aquest objectiu, que com ja hem vist venia de lluny, era apropar-se a l'estament polític. Així, per exemple, durant l'organització del programa d'activitats del curs 1979-80 va sorgir la idea que la sessió inaugural fos impartida per una «personalitat política i científica a la vegada». Per complir aquest objectiu, es va proposar el jurista, advocat i polític Jordi Maragall. Pare de Pascual i Ernest, Jordi Maragall havia estat escollit director general de Cultura de la conselleria d'Ensenyament i Cultura dirigida per Pi-Sunyer l'any 1978, càrrec que ocupà fins a 1980. La seva xerrada, que finalment va ser impartida l'octubre de 1980, va portar per títol «Les actituds científiques al llarg

403. AJMC, Programa d'activitats Maig 82, Tríptic Curs d'Actualització, 1982 i RCD, 2 de desembre de 1981 i Documentació sobre el tercer curs d'actualització, 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 9. Sobre Porter, per exemple, Johnstone i altres 1985, i sobre Hanawalt, Wikipedia Contributors 2023e.

de la història». El curs següent es va intentar repetir, sense èxit, una sessió inaugural a càrrec d'algun personatge a mig camí entre la pràctica científica i la pràctica política.⁴⁰⁴

Un altre exemple del contacte, fructífer o no, entre els nous estaments polítics catalans i la Societat Catalana de Biologia va ser el cicle «Ciència i Tècnica al Servei de Catalunya» organitzat pel Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya en col·laboració amb l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya (AEIC), el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Politècnica. El cicle consistia en tres jornades sobre recerca, tecnologia i societat, sobre política industrial i energètica, i sobre estudis i propostes de la política tecnològica i energètica del govern de la Generalitat de Catalunya. La idea era «obtenir propostes concretes i operatives presentades per experts» que havien de servir «per endegar, en col·laboració amb el món tècnic, industrial i financer català», accions i polítiques energètiques i tecnològiques del govern de la Generalitat. En diverses ocasions, la SCB va rebre tríptics i propostes de participació en jornades d'aquest cicle. Els organitzadors pretenien que la SCB i els seus socis aportessin investigació i coneixement sobre els diferents temes plantejats. En les cartes rebudes per la SCB s'afirmava que la conselleria d'Indústria i Energia volia rebre informació dels «estudis realitzats i en curs que puguin tenir incidència en la política tecnològica i energètica de la Generalitat».⁴⁰⁵

Ara bé, la iniciativa més reeixida que en aquesta època es va portar a la pràctica amb la intenció de la SCB de desenvolupar una posició social i d'incidir en la construcció de la política científica a Catalunya va ser l'organització del que es van acabar anomenant Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins els àmbits de la Biologia i la Medicina celebrades el març de 1982. Aquest acte, però, va començar a organitzar-se més de dos anys abans, ja que, en un principi, havia de correspondre a la RECAP de l'any 1980. Encarregada a l'especialista en biologia del desenvolupament Jaume Baguñà i Monjo, la RECAP de l'any 1980 havia de tractar «una qüestió professional i socialment transcendent» que finalment es va caracteritzar com a «organització social de la recerca biològica i de l'ensenyament de les ciències de la vida a Catalunya». Durant l'organització d'aquesta trobada, Baguñà s'entrevistà amb els rectors de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona i amb els consellers

404. AJMC, RCD, 8 de maig de 1979 i 4 de març de 1980.

405. AJMC, documentació sobre el cicle «Ciència i Tècnica al Servei de Catalunya», 1981.

d'Ensenyament i Cultura, Agricultura, Sanitat i Política territorial i Obres públiques. L'esdeveniment, que s'hauria de fer a la Casa de Cultura de Girona, semblava perfilar-se com a important, i a principis de l'any 1980 es parlava de mig milió de pessetes de pressupost.

La complexitat del tema escollit i algunes dificultats en la preparació van provocar que la RECAP no es fes finalment el curs 1979-80, i quedés posposada per a principis de 1981. La intenció era anar més enllà de l'aportació o el debat dins la comunitat científica, i es pretenia que els resultats de la jornada poguessin ser «oferts als organismes rectors del món de la recerca biològica i de l'ensenyament de les ciències de la vida a Catalunya».⁴⁰⁶ Ara bé, en una reunió del consell directiu de març de 1981, Baguñà tornava a aplaçar la celebració de les jornades fins al curs vinent, 1981-82, amb la intenció que es fessin al desembre d'aquell mateix any 1981. En aquesta reunió, Baguñà afirmava que ja tenia almenys vuit ponències estructurades i que esperava comptar amb la col·laboració especial dels estudiants tant en l'organització de l'esdeveniment com en la participació.⁴⁰⁷ Abans d'acabar el curs, però, les jornades van tornar a ser aplaçades a la seva data definitiva del març de 1982.⁴⁰⁸ Al setembre de 1981, la Generalitat de Catalunya va fer arribar al consell directiu l'oferta que «les conclusions de la jornada constitueixin la base de redacció de l'apartat sobre biologia del llibre blanc sobre la recerca a Catalunya que està preparant».⁴⁰⁹ La intenció d'incidir en la política científica dels nous governs democràtics, doncs, semblava anar-se complint.

En tot cas, finalment, les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins els àmbits de la biologia i la medicina es van celebrar els dies 11, 12 i 13 de març de 1982 a l'Auditori de Banca Catalana, a la Diagonal 662 i al Col·legi Major Sant Ramon de Penyafort a Pedralbes, coordinades per Jaume Baguñà i Jordi Marsal, i amb una considerable atenció mediàtica. Segons la premsa, la trobada tenia «la finalidad de recoger el estado actual de la investigación científica y de los investigadores en Cataluña, en un intento de buscar soluciones a fin de que los organismos oficiales dispongan de medios para poder enderezar y fomentar la investigación científica». Per complir aquest objectiu, les jornades es proposaven elaborar un cens dels investigadors, dels equips investigadors i de les infraestructures disponibles. Les jornades estaven organitzades en vuit

406. Documentació RECAP 1980, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 17 i AJMC, RCD, 5 de febrer de 1980.

407. AJMC, RCD, 11 de març de 1981.

408. AJMC, RCD, 10 de juliol de 1981.

409. AJMC, RCD, 9 de setembre de 1981.

ponències dedicades a l'anàlisi de la problemàtica professional, a la relació entre investigació i ensenyament, entre biologia i sector primari i entre biologia i indústria, i a les perspectives i les prioritats de la investigació biològica.

En un article publicat a *El País* deu dies després, el periodista Francesc Arroyo parlava d'un «estudio sociológico sobre investigadores, equipos y departamentos» d'investigació biològica que havia estat elaborat en paral·lel a les jornades pels socis de la Societat Catalana de Biologia, «Carles Solsona, Jordi Marsal, Jaume Baguñà y Jaume Palau» i per «Raimon Bonal i J[oa]n Costa de la Fundación Jaume Bofill». Segons l'article, l'estudi consistia en una «serie de encuestas remitidas a departamentos y equipos» d'investigació, per tal d'aconseguir «una aproximación a la situación del mundo de la investigación biológica en Cataluña». L'informe resultant de l'estudi estava estructurat en dos blocs, un primer de descripció de les dades recollides i un segon amb el cens d'investigadors catalans en biologia classificats per especialitats. Segons Arroyo, les conclusions de la primera part eren clares: «la investigación biológica y biomédica en Cataluña está en proceso de extinción». Segons els autors de l'estudi, per evitar aquesta desaparició només hi havia una solució: establir una clara i contundent política científica activa que incentivés i financés adequadament la recerca científica a Catalunya.⁴¹⁰

En l'organització d'aquest acte, altra vegada la SCB va estar estretament lligada amb les autoritats polítiques, les elits econòmiques i les empreses farmacèutiques. En aquest sentit, el congrés va establir tres graus de col·laboració econòmica: entitat col·laboradora, que aportava 30.000 pessetes; entitat patrocinadora amb 60.000 pessetes i entitat protectora amb 100.000 pessetes. Així, la Generalitat de Catalunya, la Caixa d'Estalvis i la Caixa Catalunya van ser algunes de les entitats protectores, amb una aportació de 100.000 pessetes; d'altres, com l'Institut Britànic i el Col·legi de Metges, van ser entitats patrocinadores. I encara d'altres, majoritàriament laboratoris i farmacèutiques com Esteve o Bayer, van ser entitats col·laboradores.⁴¹¹

Els quasi 400 assistents, gairebé un quart dels quals dones, representaven un ampli espectre dels diferents sectors de la investigació, la divulgació i l'educació científica a Catalunya, provinents tant d'institucions públiques com de corporacions privades. Per començar, hi van assistir alguns dels socis més

410. Redacció, *La Vanguardia*, 6 de març de 1982; Redacció, *La Vanguardia*, 20 d'abril de 1982 i Arroyo, *El País*, 21 de març de 1982.

411. AJMC, Documentació sobre les jornades recerca, 1982.

actius de la SCB els darrers anys, per exemple Jaume Baguñà, Carles Bas, Josep Maria Camarasa, Mercè Durfort, Ramon Folch, Josep Laporte, Ricard Guerrero, Ramon Margalef, Ramon Parés o el president Jaume Palau. Encara que, com veurem, alguns d'ells hi acudien en representació de diferents institucions governamentals, aquesta assistència mostra el compromís dels socis de la SCB amb les jornades. A més, hi havia un considerable nombre d'estudiants provinents de les diferents facultats i departaments de biologia, medicina i farmàcia de les universitats i escoles universitàries catalanes, així com representants d'hospitals universitaris, científics del CSIC, del Museu de Zoologia de Barcelona, professors de secundària i representants del Col·legi de Biòlegs i dels sindicats de CCOO i UGT, que, com veurem, van debatre sobre qüestions professionals i laborals. Van assistir-hi, a més, alguns científics provinents de l'estranger, com ara Stuart Blume, doctor en química que treballava a la London School of Economics and Political Sciences, Joseph Bonmariage de la Université de Louvain a Bèlgica, i Alfred Shaw de la Glasshouse Corps Research Institute del Regne Unit. També hi van participar representants d'alguns dels laboratoris farmacèutics que havien donat suport a la SCB durant la represa, com ara Fides o Esteve, i algun de nou, per exemple els laboratoris Biokit, Abelló o Perkin Elmer.⁴¹²

Com que es va organitzar una taula rodona dedicada a la premsa científica, també hi van assistir ponents interessats o vinculats amb la divulgació en aquest àmbit com el periodista Lluís Bonada com a representant del diari *Avui*, el biòleg i periodista Joan Senent-Josa, que era soci de la SCB però que acudia a les jornades com a representant de la revista *Ciència*, José María Valderas editor de la revista *Investigación y Ciencia* i el també biòleg i historiador de la ciència Jaume Josa, que des del març de 1981 havia impulsat la publicació de *Mundo Científico*, una versió en castellà de la revista de divulgació francesa *La Recherche*. Finalment, mostrant altre cop la connexió entre l'estament polític i la SCB, també hi van ser presents representants d'institucions governamentals tant de l'àmbit estatal com català. Així, hi va assistir, per exemple, el químic Antoni Roig, en aquell moment director general de Política Científica del Ministerio de Educación y Ciencia, i també diversos representants de la Diputació de Barcelona, alguns dels quals coneguts socis de la SCB, com el biòleg Ramon Folch. Igualment, hi van assistir representants d'alguns departaments de la Generalitat; per exemple, del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca; del Departament de Sanitat representat per Josep Laporte; del Departament de

412. AJMC, Llista d'assistents a les jornades recerca, 1982.

Política Territorial i Obres Públiques representat per Josep Maria Camarasa; i del Departament d'Ensenyament representat pel físic Ramon Pascual. Fou significativa, per la relació que la SCB va tenir amb aquesta institució, l'assistència de Gabriel Ferraté Pascual, que, com hem dit, era vicepresident de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació, CIRIT.⁴¹³

Dies després de la clausura de les jornades, Mercè Durfort, en una reunió del consell directiu, posava de manifest «la seva satisfacció per l'èxit» de la trobada. Al cap de dos mesos, el 15 de maig i un cop aprovades, les resolucions i les conclusions definitives es van presentar a l'auditori del nou Museu de la Ciència de l'Obra Social i Cultural de la Caixa de Pensions, inaugurat feia menys d'un any. L'acte va consistir en un resum de les conclusions de cada ponència i les resolucions establertes a les jornades i, després, en un debat obert al públic. Tal com s'havia anunciat, a finals d'any es va confirmar que el treball previ i aquestes conclusions sortides de les jornades formarien part de l'apartat dedicat a la biologia del futur llibre blanc sobre la recerca a Catalunya. Altre cop, Baguñà, Marsal i Palau van formar una comissió encarregada de seguir aquest tema. Només al cap d'un any, el novembre de 1983 la comissió reconeixia unes «perspectives» no gaire optimistes sobre «l'estat del programa per la confecció del llibre blanc de la recerca de Catalunya» en què participaven, a més de la SCB, altres filials de l'IEC i la Secció de Ciències.⁴¹⁴

Les resolucions i les conclusions finals van ser publicades al cap de dos anys en el volum 38 de *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. En el temps transcorregut, la comissió havia dut a terme un «treball feixuc per homogeneïtzar els textos sortints de les diferents ponències, amb l'objectiu de fer una lectura més àgil i entenedora». En aquest text reconeixien que les jornades «pretenien fer arribar a l'Administració una anàlisi de la situació actual en aquest camp i un recull de problemes, aspiracions i suggeriments dels seus professionals». Així, el document que es va publicar calia interpretar-lo com un «material de reflexió per als responsables de la recerca al nostre país», així com «un instrument de comunicació entre professionals». El text estava estructurat en les conclusions de cada ponència i dos textos de conclusions generals, un d'adreçat a l'Administració i l'altre als centres de recerca. L'anàlisi detallada del document que oferim a continuació ens servirà per presentar una fotografia tant de

413. AJMC, Llista d'assistents a les jornades recerca, 1982 i RCD, 13 de gener de 1982.

414. AJMC, Documentació sobre les jornades recerca, 1982, RCD, 3 de novembre de 1982 i RCD, 9 de novembre de 1983.

l'estat de la recerca a Catalunya en aquell moment com de les principals preocupacions i voluntats de millora i de futur dels participants de les Jornades, i, per extensió, dels biòlegs catalans i dels socis de la SCB.⁴¹⁵

Les conclusions de la ponència que analitzava el cens d'investigadors, equips i centres de recerca reconegueren que aquest estudi presentava uns quants problemes, i que, d'una banda, era imperfecte en la seva execució, i, de l'altra, incomplet pel que feia als investigadors i als equips. Malgrat aquestes deficiències, segons les conclusions, el cens va servir per posar «de manifest les greus dificultats que en termes generals troben els investigadors i equips per dur a terme la recerca». Aquestes dificultats eren sobretot econòmiques: «la gran majoria [dels investigadors] no fan recerca exclusiva», sinó que a més fan tasques de docència o burocràtiques, cosa que «va en detriment de la recerca». A Catalunya, «llevat del CSIC, no existeixen llocs de treball tipificats exclusivament com d'investigació». A més, «bona part dels investigadors» vivien una situació laboral «difícil i inestable», «especialment [els] més joves, que en un bon nombre treballen sense cap mena de compensació econòmica». Els mateixos departaments i equips disposaven sovint de dotacions econòmiques baixes, així com d'infraestructures deficientes.

Al mateix temps, les conclusions també reconeixien que les mancances econòmiques s'havien «palliat parcialment els dos darrers anys gràcies a l'increment d'ajudes, beques, i finançaments per a programes i infraestructura per part de la Generalitat i del Govern Central». Així, els autors del cens i participants a les jornades consideraven que «el nivell assolit per la investigació catalana es pot qualificar de discret però al mateix temps d'esperançador», ja que «darre-rament es constata un increment en el nombre de treballs científics publicats per autors catalans i una major participació d'aquests en revistes internacionals». El text acabava amb «un suggeriment recollit en la discussió d'aquesta ponència»: «contemplar la creació d'un organisme públic de recerca depenent de la Generalitat de Catalunya que tindria una plantilla pròpia d'investigadors treballant en laboratoris ja existents».⁴¹⁶ Una aspiració que no es va veure satisfeta fins a la creació, el 2001, de la Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA).

Les conclusions de les altres ponències de les jornades aprofundien i amplia-ven algunes de les queixes i els suggeriments de la primera ponència, a més

415. Societat Catalana de Biologia 1985a.

416. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 88-89.

d'aportar també suggeriments originals. Així, per exemple, la ponència dedicada a infraestructura i documentació ampliava les deficiències ja apuntades a l'àmbit de la documentació, assenyalant la manca de «professionals especialitzats en documentació biològica» així com la necessitat d'un projecte conjunt de documentació científica i la creació de centres d'aquesta especialitat. Va ser dins les activitats d'aquesta ponència que es va organitzar la taula rodona «Premsa científica: present i futur». En aquest acte «es va posar de manifest el pobre tractament que dels temes científics fa la premsa diària, en contraposició amb l'èxit (relatiu) de les revistes especialitzades», cosa que segons els ponents de les jornades confirmava «la viabilitat d'una divulgació científica a través de la premsa». La taula rodona també va discutir la «necessitat d'una publicació científica en català», amb «articles traduïts d'autors estrangers, juntament amb els articles originals dels científics del país». Així, a la taula rodona es va proposar la conveniència de «la participació de científics (o periodistes veritablement especialitzats) en les seccions científiques de diaris, ràdio, TV, etc.». Els problemes en aquest camp també eren econòmics, ja que la taula rodona dedicada a la divulgació científica conclouia que, per superar aquesta situació, calien igualment «ajuts institucionals a publicacions i iniciatives de difusió científica».⁴¹⁷

La tercera ponència estava dedicada a la «problemàtica professional». Inicialment, va servir per tractar temes més filosòfics i socials sobre el paper de la recerca i dels investigadors en la societat. Així, per exemple, es va posar sobre la taula l'etern debat de si «l'investigador té o no té responsabilitat social en l'aplicació del seu treball», amb respostes que anaven des de «traspasar tota la responsabilitat als qui prenen la decisió d'aplicar el treball de recerca», adduint una pretesa neutralitat i universalitat de la ciència, fins als que s'atorgaven tota la responsabilitat en «l'assumpció de la presa de decisions». També es va discutir si «l'investigador ha de tenir una consciència de classe com a quadre mitjà (en el sentit de separar les seves reivindicacions de les de la resta de treballadors), o si ha de tenir una consciència de classe com a assalariat». Segons el text sortit de les jornades, «la problemàtica laboral» d'aquell moment feia que augmentés «el nombre d'investigadors que s'autoqualifiquen com a assalariats».

A partir d'aquí, les conclusions de la ponència tractaven algunes de les característiques d'aquesta problemàtica laboral, com la falta d'estabilitat o el reconeixement de la recerca com a categoria laboral. Finalment, també es va

417. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 89-91.

discutir el paper de les associacions professionals; d'una banda, els sindicats, que segons els ponents «havien d'aglutinar els investigadors mitjançant un programa amb un contingut ideològic determinat», i, de l'altra, els col·legis professionals, que, també segons els ponents, havien de fer-ho sense contingut ideològic, ja que només podien «actuar com a grups de pressió en front del govern espanyol i del Consell Executiu de la Generalitat pel que fa als problemes laborals o de formació professional». ⁴¹⁸

En relació a la ponència dedicada a recerca i ensenyament, la principal preocupació exposada era la millora de la formació dels estudiants, tant durant la carrera com en l'època de postgraduat, i també en la formació contínua i l'actualització dels investigadors ja doctorats. Així, la ponència constata que «l'estat actual dels estudis de biologia i medicina és poc adequat per a formar investigadors»: calia consolidar determinades àrees d'estudi més actuals i «especialment aquelles de caire aplicat». Les conclusions també afirmaven que, entre els ponents, es va expressar una «coincidència absoluta en afirmar que la tesi i el doctorat no tenen sovint el nivell que n'hauríem d'esperar», de manera que «caldria molt més rigor en la formació dels tribunals de tesi», així com incentivar que valoressin «els continguts tot evitant en el possible el verbalisme versallesc que sovint s'observa en els comentaris dels membres dels tribunals». A més, «s'haurien de potenciar els estudis de post-doctorat i els cursos de reciclatge», «preferentment a laboratoris de l'estranger que duguessin a una formació continuada». La ponència també indicava que era «important flexibilitzar les relacions entre els departaments i les facultats universitàries i el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), de manera que els professors universitaris es poguessin incorporar a projectes de recerca del Consell i que els membres d'aquest participessin activament en tasques docents», especialment a nivell de doctorat i postdoctorat. Finalment, per solucionar aquestes mancances, la ponència insistia en «la necessitat d'una política de beques àmplia, coherent i continuada per a la formació de personal investigador». ⁴¹⁹

Malgrat que també indicava que els recursos «començaven a ser importants» i que la Generalitat s'havia mostrat «força activa», la ponència de «biologia i activitats del sector primari» constata clarament «el gran desnivell existent entre la importància socioeconòmica i cultural de les activitats del

418. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 91-92.

419. *Ibidem*, p. 92-94.

sector primari» i «l'esforç actualment invertit en la recerca en aquests camps», que qualificaven d'insuficient. Es mostraven, doncs, deficiències, per bé que també s'albirava un «futur prometedor», ja que la Generalitat havia començat a crear els primers centres dedicats a la recerca en agricultura i ramaderia. Pel que fa al sector pesquer, Catalunya comptava amb «un centre gran i ben dotat dedicat a la recerca», l'Institut d'Investigacions Pesqueres del CSIC, que desenvolupava «programes relatius a l'estudi dels recursos marins i de la problemàtica pesquera a Catalunya d'una banda, i programes de recerca bàsica en biologia marina i oceanografia de l'altra», investigacions que tenien un «nivell molt important de connexions internacionals». Ara bé, la ponència també indicava que l'Institut d'Investigacions Pesqueres necessitava «un increment de la plantilla d'investigadors fixos, una millora de les connexions amb les necessitats de l'Administració catalana, i una solució acurada dels problemes d'ordre financer que poden derivar-se de la propera i necessària transferència a la Generalitat».

Per tant, feia acte de presència aquí la possibilitat de transferir un centre del CSIC a les noves administracions polítiques catalanes, una qüestió cabdal que es va posar sobre la taula en diverses ocasions al llarg de la Transició i als anys vuitanta. Calia organitzar un òrgan similar al CSIC a Catalunya amb investigadors a temps complet i, per fer-ho, el més fàcil era que els centres i científics que treballaven al CSIC passessin a ser administrats per aquest nou òrgan de la Generalitat de Catalunya. En matèria forestal, segons la ponència, «la situació és particularment dolenta basant-nos en els escassos coneixements que tenim avui, sobretot del funcionament dels ecosistemes terrestres mediterranis, boscos i brolles». Davant d'això, es constata la necessitat d'un «centre dedicat a recerca forestal que integri especialitats de les diverses disciplines bàsiques (ecologia, hidrologia, edafologia, botànica, etc.)». Amb aquesta proposta s'avançaven iniciatives que més endavant es consolidaren en centres de recerca com el Centre de Recerca Ecològica i d'Aplicacions Forestals (CREAF), creat el 1987, o el Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya, creat el 1996. Per acabar, la ponència d'activitats del sector primari exposava una llarga llista d'objectius a complir, entre els quals, per exemple, la implementació de «treballs relacionats amb el màxim aprofitament dels recursos naturals», l'establiment de «bancs de dades sobre sòls i climes» i l'elaboració de cartografies de sòls i vegetació, a banda de la investigació sobre els ecosistemes, la lluita contra les plagues agrícoles o la conservació del patrimoni natural, que, com hem anat veient, havia estat una de les preocupacions de la SCB. En aquest darrer punt, apuntaven treballar en la prevenció d'incendis forestals, la repercussió de la

introducció d'espècies exòtiques, la gestió de zones protegides i la protecció d'espècies i medis en risc d'extinció.⁴²⁰

Les conclusions de la ponència de biologia i indústria començaven amb una dura anàlisi de la situació, ja que, malgrat que consideraven que Catalunya estava prou industrialitzada, no s'havien desenvolupat fins aquell moment «l·ligams» de les indústries «amb les institucions públiques de recerca». La grandària petita i mitjana de la majoria d'empreses catalanes, la poca iniciativa de les institucions públiques, i «l'estructura anquilosada i sovint acadèmica d'aquestes institucions», eren algunes de les raons exposades pels ponents per entendre aquesta manca de contacte entre recerca i indústria. Així, afirmaven que, fins aquell moment, per culpa d'aquesta trobada inexistent entre indústria i recerca a Catalunya, aquesta darrera havia «estat de poca utilitat per a resoldre els problemes que se li plantejaven al sector industrial». A més, pel que feia a les poques empreses que havien fet «recerca en biologia i biomedicina (generalment dels sectors alimentari i farmacològic)», aquesta recerca no havia «estat generalment d'un tipus innovador, sinó més aviat treball d'ampliació molecular per tal de produir variants de productes ja coneguts que després eren venuts massivament a través d'intenses campanyes de marketing i publicitat». L'altre diagnòstic bàsic per explicar aquesta problemàtica argumentava que els estudis de biologia i medicina eren, en aquell moment, carreres «bàsicament teòriques i progressivament acadèmiques, i s'han allunyat cada cop més de la realitat del procés productiu i de l'entorn econòmic i social». Així, els estudiants acabaven preparats pel que feia a la teoria, «però amb una formació completament inadequada en els aspectes pràctics i tècnics de biologia i medicina aplicada». Com a possibles solucions, els ponents plantejaven la realització d'estudis sobre la situació de la recerca en les indústries, i sobre la possibilitat d'introduir noves tècniques i tecnologies com l'enginyeria genètica o la biotecnologia en les possibilitats de col·laboració, sobretot considerant-ne les dificultats econòmiques. Finalment, per incentivar la unió entre sector públic i privat, la ponència proposava crear una «figura d'«enllaç Universitat-Indústria»», que hauria de ser una «persona qualificada i d'amplis coneixements científics, que estaria encarregada d'establir i estimular contactes entre empreses i aquells departaments universitaris que poguessin resoldre els problemes concrets o que poguessin iniciar projectes conjunts».⁴²¹

420. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 94-95.

421. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 95-97.

La penúltima de les ponències va estar dedicada a la relació entre biologia i sanitat. El primer que va fer aquesta ponència va ser classificar en tres tipologies la recerca biològica sanitària: recerca ambiental, dedicada a l'estudi de la relació entre ambient i sanitat; la recerca bàsica, «que intenta comprendre els mecanismes íntims del funcionament de l'organisme humà a nivell morfològic, fisiològic, cellular i molecular»; i recerca clínica, que està «motivada pels problemes concrets de l'assistència» i té com a objectiu «avançar en el diagnòstic, comprensió i guariment de la malaltia». Després de deixar clar que els tres àmbits no eren tancats sinó que tenien punts de trobada, les conclusions se centraven en la recerca clínica. Aquesta recerca, tenia, segons els ponents, «quatre aspectes fonamentals: epidemiològic, fisiopatològic, diagnòstic i terapèutic», i es feia i s'havia de fer fonamentalment als hospitals. Així, «l'hospital comarcal, més en contacte amb el conjunt de la població» era idoni per dur a terme recerca epidemiològica, mentre que «l'hospital amb especialitats» era el responsable dels altres tres aspectes de la recerca clínica.

A partir d'aquí, calia organitzar amb més concreció la recerca, cosa que encara no s'havia fet i sobre la qual es proposaven tres opcions diferents. En primer lloc, la «creació de departaments de recerca independents de les unitats assistencials, amb recursos financers propis i personal propi, específicament investigador». En segon lloc, que la recerca fos «desenvolupada pel mateix equip hospitalari, amb mitjans financers centralitzats per la gestió hospitalària» i en les mateixes instal·lacions de l'hospital. I, en tercer lloc, un «model mixt, amb independència de personal i pressupostos, però amb la mateixa ubicació física que les unitats assistencials». Quina calia escollir no era evident, ja que en altres països les tres possibilitats coexistien i s'havia demostrat que s'enriquien mútuament, especialment pel que feia a la formació dels investigadors i a l'ús de tècniques experimentals. Per acabar, la ponència de sanitat establia ponts amb les altres disciplines biològiques en concloure que la recerca en sanitat s'enriqueix contínuament «per l'aportació de nous conceptes i mètodes provinents de diverses ciències (Ecologia, Sociologia, Psicologia, Bioestadística, Biotecnologia, Bioenginyeria, etc.)». ⁴²²

La darrera de les ponències duia el títol de «Perspectives i prioritats de la recerca biològica». Després de repetir algunes mancances ja tractades en altres ponències i d'indicar com a «absolutament necessari» l'increment de despesa en recerca, continuava per enumerar el que les conclusions definien com els

422. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 97-98.

«grans problemes» de la biologia fonamental i de la recerca més d'abast social. Així, en «base de les comunicacions presentades a les Jornades» alguns dels reptes de la biologia fonamental que definien eren l'estudi de la regulació de l'expressió gènica, de l'estructura de la membrana i dels receptors cel·lulars, del desenvolupament embrionari, de la neurobiologia, l'oncogènesi o la teoria general ecològica. Igualment, basant-se en l'exposat a les jornades definien «com a temes prioritaris de recerca d'abast social» la salut, l'energia (biomassa, reciclatge, i estudi d'energies alternatives), l'alimentació, l'ecologia i l'inventari de la flora i fauna de Catalunya.

Les conclusions d'aquesta ponència incloïen, alhora, una llarga avaluació de projectes finançats per l'ens públic i els resultats que havien obtingut. A parer de la ponència, crear una comissió d'experts era la manera més eficaç de fer aquestes avaluacions, malgrat que en els casos recents de constitució de comissions d'aquesta mena a Catalunya s'havien detectat «certes arbitriarietats» que responien a la inexperiència, però també a l'amiguisme, a la manca d'informació o a la manca de criteris unitaris. Constatat això, la ponència detallava algunes consideracions: els mètodes «semi-quantitatius» semblaven els que donaven «resultats més acceptables» en l'atorgament de nous projectes. Era essencial mesurar l'impacte de la recerca anterior d'un grup, essencialment les publicacions, «introduint factors de correcció segons la importància de la revista, el nombre d'autors que signen, etc...». Calia considerar també la «taxa mitjana de citacions d'un grup o autor per altres autors científics a la bibliografia coberta pel SCI (Science Citation Index)», i, per acabar, l'avaluació per altres grups de recerca en el mateix camp o similar, una pràctica habitual en grups de recerca internacional.

Després d'unes consideracions generals que novament demanaven una més efectiva inversió en ciència a Catalunya, el text seguia detallant els principals punts introduïts per Stuart Blume, de la London School of Economics, convidat a les jornades per presentar una conferència temàtica sobre gestió i organització dels equips de recerca, i sobre els factors que incideixen en el rendiment d'aquests equips. En primer lloc, Blume indicava que per a la definició d'objectius i gestió de la recerca d'un grup era «molt recomanable evitar una organització jerarquitzada», ja que estava demostrat que això reduïa el rendiment investigador, mentre que un estil participatiu l'incrementava. També indicava que el fet que els investigadors coneguin «els grans problemes plantejats en el seu camp d'estudi» afavoria aquest rendiment, i els encoratjava a «dissenyar experiments, a donar seminaris i a escriure treballs». En aquest sentit, segons Blume, no era bo «ni un dirigisme absolut ni una llibertat extrema en l'elecció

i seguiment» del tema de recerca, a la vegada que calia una certa pressió sense excessos per una millor obtenció de resultats. Blume opinava que si es vol assolir un rendiment adequat també cal estimular la comunicació entre els membres de l'equip, així com el contacte amb altres equips. La grandària d'aquests grups, «si bé depèn del camp concret», «pot establir-se en un òptim de 4-6 persones», ja que «si són mes grans, es tornen menys productius i el cap de l'equip esdevé molt sovint un buròcrata». Finalment, indicava que era important millorar l'estatus social del científic a Catalunya, per tal que «sigui respectat com a tal i se'l vegi, i es vegi ell mateix, útil a la societat». En això, «els mitjans de comunicació tenen una tasca de sensibilització i informació molt important a fer», conclouia.⁴²³

El text publicat a *Treballs* acabava amb unes conclusions generals que estaven organitzades, com hem comentat, en dues parts: una primera de conclusions «Adreçades a l'Administració» i una segona «Adreçades als Centres Públics de Recerca», i que resumien en bona part els diagnòstics i propostes presentats per les ponències i que ja hem anat detallant. Les conclusions dirigides a les administracions finalitzaven amb un clam evident adreçat als governs, el català i l'espanyol: «Caldria insistir de nou en la necessitat d'incrementar el percentatge del PIB dedicat a recerca per tal d'acostar-nos al que des de fa anys és moneda corrent a la majoria de països occidentals».⁴²⁴

Una visió detallada de les Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins els àmbits de la biologia i la medicina ens han permès contemplar una fotografia de la recerca biològica en els principis dels anys vuitanta, just en el moment de consolidació de la nova democràcia i les seves estructures polítiques, socials, culturals i científiques. Alhora, les Jornades són una mostra més de la ferma i constant voluntat de la SCB d'esdevenir un «actor» rellevant en la construcció d'aquestes estructures. Les conclusions ens mostren també una tensió entre la voluntat d'algunes ponències o participants d'incentivar el paper de l'àmbit privat, i els clams a reforçar el públic, així com la preocupació per la consciència de classe dels investigadors. Igualment, hi podem veure una especial preocupació per les mancances estructurals del sistema de recerca català i per la precarització dels investigadors, però, tot i això, desprenen un cert optimisme de cara al futur per l'increment del finançament per part de la Generalitat.

423. Societat Catalana de Biologia 1985a, p. 98-103.

424. *Ibidem*, p. 103-105.

3.2. Els anys vuitanta

3.2.1. Diversificació d'activitats i la nova època de Treballs

El 8 de maig de 1984 es va celebrar a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, a la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu, una assemblea general ordinària que va incloure una gran taula rodona amb el títol «Cap a on va la Societat Catalana de Biologia». Hi van participar, a més de Jaume Palau com a president i coordinador, diferents representants de les principals seccions especialitzades. Hi van ser, entre d'altres, Roser González de la Secció de Biologia i Genètica Molecular, Jordi López de la de Desenvolupament, Ricard Guerrero de la Secció de Microbiologia, Teresa Gallart de la d'Immunologia Experimental, Emili Gelpi de la de Neurobiologia i Biomedicina, i Jordi Flos en representació de la Secció d'Ecologia. Cada any es creaven noves seccions com la de Neurobiologia, o les de Fisiologia Comparada, d'Ensenyament de la Biologia o d'Enzimologia i Regulació Metabòlica, totes establertes a principis dels anys vuitanta.⁴²⁵

L'organització d'aquesta taula rodona partia de la presa de consciència dels estaments de la SCB d'un «procés de diversificació que està vivint la biologia moderna». Les seccions ja s'havien creat amb l'objectiu d'intentar abastar aquest procés, ja que les seves activitats «permeten als membres seguir els desenvolupaments de cada camp concret». Ara bé, atesa la diversificació que assenyalaven, segons els membres del consell directiu calia «una síntesi periòdica» que «clari-fiqui el panorama científic» en què treballava la SCB. Així, l'objectiu de la taula era establir un diàleg entre els membres de les seccions més actives de la SCB.⁴²⁶

Els inicis dels anys vuitanta, i fins a meitat de la dècada, van suposar per a la SCB un període de consolidació i de creixement continuat. El nombre d'associats no parava d'augmentar i ja s'arribava gairebé a la xifra simbòlica dels 1.000 socis. Les seccions seguien organitzant activitats que, per bé que especialitzades, tenien molt de pes, amb participacions molt elevades i uns quants dies de duració. Per exemple, la Secció de Biologia del Desenvolupament —ja havia canviat l'antic nom de «desenrotllament»— organitzava cada any a l'Hotel Mas Badó de Sant Quirze Safaja, sanatori per a tuberculosos abans de la

425. AJMC, Anunci i acta de l'Assemblea General 8 de maig de 1984 i RCD, 11 de març de 1981, 24 de març de 1983 i 7 de novembre de 1984.

426. AJMC, Anunci i acta de l'Assemblea General 8 de maig de 1984 i RCD, 11 de març de 1981.

Guerra Civil i fins al 1944, un seminari de tres dies amb més d'una cinquantena d'assistents, i una «alta qualitat científica». El seminari consistia en diverses sessions de treball dedicades a temes específics amb comunicacions de quinze minuts, cinc minuts de discussió i una discussió general final. A la cloenda del seminari, els assistents rebien un volum amb resums de totes les comunicacions de la trobada, fet a partir de fotocòpies enviades pels mateixos autors i demanades amb antelació a l'acte.⁴²⁷ Aquests seminaris no van ser els únics actes organitzats a Mas Badó: a més d'altres trobades de la Secció de Biologia del Desenvolupament, s'hi van celebrar sessions ordinàries de la SCB.

Davant d'aquest increment del paper de les seccions en l'organització de les activitats de la SCB, a partir del curs 1984-85 cada una de les seccions havia de rebre un pressupost ordinari de 70.000 pessetes a l'any que estarien destinades sobretot a «l'edició de materials de difusió i la invitació de científics a donar conferències» i a impartir cursos especialitzats. Amb aquest pressupost, les seccions van passar a organitzar el gruix de les activitats de la SCB.⁴²⁸

El 25 d'abril de 1985, Jaume Palau va deixar la presidència de la Societat Catalana de Biologia en favor de Josep Carreras i Barnés. Format com a metge i especialitzat en bioquímica, Carreras havia fet recerca als Estats Units i a Anglaterra abans d'esdevenir catedràtic de bioquímica primer a la Universitat d'Extremadura i després, ja definitivament, a la de Barcelona. En el seu comiat, Palau afirmà que, durant el seu mandat, s'havia produït un «avenç tant quantitatiu com qualitatiu» en les activitats de la Societat. En l'assemblea constituent, el nou consell directiu es presentava amb una clara intenció de seguir les línies de treball, el fil conductor, dels darrers presidents de la SCB, i de mantenir així la «fidelitat a les seves arrels».⁴²⁹

Poc després d'haver iniciat el seu mandat, el nou consell directiu presidit per Carreras va plantejar que algunes de les sessions ordinàries eren massa especialitzades, i que això comportava que l'assistència hi fos reduïda. Considerant que la SCB ja organitzava les activitats de les diferents seccions, el consell coincidia a indicar que per a les sessions ordinàries calia trobar temàtiques més obertes i més generals que promoguessin «la participació més àmplia possible». Així, en el programa del curs següent, 1985-86, el primer organitzat per

427. AJMC, Documentació Seminari Biologia del Desenvolupament, 1983 i 1985 i RCD, 4 de juliol de 1983.

428. AJMC, RCD, 4 d'abril de 1984 i 9 de maig de 1984.

429. LAAJG, 1977-1991, 25 d'abril de 1985, p. 56-60, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34 i AJMC, RCD, 8 de maig de 1985.

aquest nou consell, ja s'indicava de manera explícita que les sessions ordinàries havien intentat ser punts de trobada, activitats interdisciplinàries pensades per incentivar la «relació entre seccions especialitzades».⁴³⁰

En aquest mateix programa del curs 1985-86, el consell també exposava els principals objectius a complir els propers anys i es proposava «com a fites fonamentals», a més «d'estrènyer les tradicionals relacions amb altres societats científiques», «augmentar la col·laboració amb les institucions responsables d'elaborar les directrius sobre política científica». Igualment, Carreras va proposar programar una reunió «amb les autoritats de la Generalitat per parlar del finançament, seguiment i avaluació de la recerca a Catalunya».⁴³¹ Com en el període anterior dels primers anys de la Transició, ben entrats els anys vuitanta la SCB mantenia la voluntat d'influir en les decisions polítiques al voltant de la recerca científica.

Ja abans de l'entrada de Carreras, la SCB intentava fer passos en aquest sentit. L'any 1984, Pere Puigdomènech, en aquell moment vocal de relacions exteriors, va proposar «fer una sessió (en forma de taula rodona o similar) amb representants de diferents partits polítics, per a que exposin la seva opinió sobre l'organització de la recerca biològica a Catalunya». Al mateix temps, la Societat seguia involucrada en moviments catalanistes com l'anomenada Crida a la Solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes, també simplement la Crida, a què es va adherir a principis dels anys vuitanta. Aquests només són alguns exemples que mostren que la Societat va continuar buscant vies per intervenir —per tenir una veu i un paper—, en les polítiques de recerca de la Generalitat de Catalunya, així com en les iniciatives de caràcter més popular del món catalanista.⁴³²

Als primers anys vuitanta també es discutia sovint el rol i el format que havia de seguir la revista *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, que en aquell moment patia una crisi que havia causat un «forat» en les publicacions, de 1976 a 1982. En aquest període, la SCB va publicar el *Butlletí*, de més ràpida publicació ja que no havia de seguir les revisions lingüístiques de l'IEC. Pel que fa a *Treballs*, els principals punts de debat eren la periodicitat amb què havia de sortir, o què era realista assumir que podia sortir, la lentitud del procés d'edició, les eternes dificultats amb el servei de correcció de l'IEC, els costos de

430. AJMC, RCD, 5 de juny de 1985 i Programa d'activitats 1985-86.

431. AJMC, Programa d'activitats 1985-86 i RCD, 5 de juny de 1985.

432. AJMC, Anunci i acta de l'Assemblea General 8 de maig de 1984 i RCD, 11 de març de 1981. Sobre la Crida, Monné 1991.

publicació, les llengües que s'havien d'utilitzar, sobretot en relació a la incorporació d'articles en anglès, així com quines iniciatives es podien endegar per augmentar la seva difusió internacional. A finals del curs 1982-83 es va decidir canviar el disseny i el format de *Treballs* i començar l'anomenada tercera època de la revista. Es va decidir en aquell moment limitar-se a publicar un número a l'any, per tal d'evitar retards i augmentar el dinamisme i la rapidesa en la tasca editorial. També es van actualitzar les normes de publicació i es van publicar tres volums en pocs anys per posar al dia els endarreriments. A partir d'aleshores, en la nova època de *Treballs* es van intentar publicar alguns números monogràfics, sovint sortits de sessions o cursets organitzats per la SCB, com el dedicat al curs d'enginyeria genètica, el resultat d'una sessió conjunta amb la Institució Catalana d'Història Natural amb el títol «Els recursos de la franja litoral i la seva explotació», o el número originat en el curs impartit per la biòloga americana Lynn Margulis, que va portar el títol d'«Origen de la vida i evolució de la cèl·lula».⁴³³

Els cursos van continuar sent una de les activitats de la SCB amb més èxit. Amb pressupostos anuals del CIRIT que arribaven al milió de pessetes en total, servien com un complement educatiu vàlid per als estudiants de biologia de les dues universitats principals del moment, UB i UAB. Tant és així que, en aquests anys, la Societat va iniciar una activa col·laboració amb l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UAB. Un bon exemple n'és el curs de postgrau sobre enginyeria genètica organitzat l'any 1984 i anomenat «Enginyeria Genètica: manipulació de bacteris, llevats i virus». La SCB, l'ICE, el Departament de Microbiologia i l'Institut de Biologia Fonamental de la UAB Villar Palasí van oferir aquest curs, que es feia les tardes de divendres a la UAB; hi van participar, entre d'altres, Ricard Guerrero i Lluís Cornudella.⁴³⁴

També en aquest període es van fer activitats que no estaven dedicades a temes específics sobre biologia, sinó que pretenien tractar les novetats del sistema educatiu i de la formació dels biòlegs. Per al curs 1985-86, per exemple, «amb motiu de la reorganització dels ensenyaments universitaris de tercer cycle», es va programar una sessió conjunta amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques coordinada per Josep Carreras i Ricard Guerrero, un de la UB i l'altre de la UAB «sobre aquests ensenyaments en l'àmbit de les ciències de la vida i la salut».

433. AJMC, RCD, 11 de març de 1981, RCD, 4 de maig de 1983 i Reunió del Comitè de Redacció de *Treballs*, 27 de juny de 1983.

434. AJMC, RCD, 12 de gener de 1983 i Documentació del curs d'enginyeria genètica, 1984.

Aquest interès, igual que la programació de cursos, mostren la constant vinculació de la SCB amb les universitats i els seus diferents departaments i organismes, així com el pes específic de les activitats en l'estructura de formació dels joves biòlegs, i en la reflexió de quin havia de ser el futur d'aquesta formació.

Com les sessions ordinàries i els cursos, les sessions conjuntes amb la ICHN es van seguir celebrant any rere any, i van mantenir també la diversitat de temes i de seus. Així, per exemple, el 1981 es va celebrar a Tarragona i va incloure una excursió a les muntanyes de Prades i al Delta de l'Ebre, mentre que l'any 1982 es va fer a l'Estudi General Lullia de Palma de Mallorca. Coordinada per Jordi Flos, del Departament d'Ecologia de la UB, la conjunta de Palma va tractar sobre l'oceanografia de la Mediterrània occidental amb l'objectiu «d'intercanviar impressions sobre l'estat actual de coneixements sobre el nostre mar des dels diferents camps de la ciència que el tenen per objecte d'estudi», com la meteorologia, la física i química del mar, la biologia, la gestió de recursos pesquers o dels problemes de contaminació... L'any 1983, la sessió conjunta es va titular «Aspectes biològics i geològics de l'Empordà». Es va celebrar al Museu de l'Empordà de Figueres i va incloure sortides de camp als Aiguamolls de l'Empordà i al cap de Creus. L'any 1984 es va tornar al País Valencià amb una sessió conjunta a Castelló que fou coordinada per Carles Bas i Josep Maria Ninot i va comptar amb la participació de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori. Aquesta conjunta es va titular «Els recursos de la franja litoral i la seva explotació», i algunes de les comunicacions presentades foren publicades en un número monogràfic a *Treballs*. L'any 1985, Vic va ser la seu escollida per a una conjunta sobre «La muntanya mitjana», i va incloure una excursió a les Guàrdies i Collsacabra, una visita a Tavertet i al Pantà de Sau, i una altra a la col·lecció entomològica de Torrellebreia, que durant anys havien acumulat els germans Vilarrúbia.⁴³⁵

L'any 1986 es van fer dues sessions conjuntes. Una, organitzada per la SCB i celebrada a l'Institut de Paleontologia de Sabadell amb el títol «Paleobiologia, paleoclimatologia i paleoecologia de la conca de la Mediterrània occidental», i coordinada per Salvador Moyà-Solà. Aquesta trobada continuava els temes ençats en la sessió conjunta de 1978 i va servir, a més, per retre homenatge a Miquel Crusafont, que havia mort l'any 1983. L'altra sessió conjunta, organitzada per la ICHN, i seguint una iniciativa en la qual també participava la Societat, va tractar sobre els noms dels animals als Països Catalans i es va celebrar

435. Documentació sobre sessions conjuntes amb la ICHN, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

al ja esmentat Institut de Ciències del Mar, antic Instituto de Investigaciones Pesqueras. Aquesta doble realització potser era un símptoma del fet que alguna cosa no acabava de rutllar entre la SCB i la ICHN en l'organització de les sessions conjuntes i, de fet, als cursos següents es van deixar de celebrar.⁴³⁶

L'any 1987, superada ja la xifra dels 1.200 socis, la Societat Catalana de Biologia va celebrar els 75 anys de la seva fundació en un acte en el desaparegut Laboratori Municipal. Des dels difícils inicis de la represa, la SCB s'havia consolidat com una associació científica activa, i, després, s'havia expandit de manera espectacular pel que feia al nombre de socis i a la quantitat i la diversitat d'activitats. El premi Nobel espanyol Severo Ochoa va reconèixer en aquests anys que la Societat Catalana de Biologia era, de llarg, la societat científica més activa de l'Estat espanyol, i una de les més rellevants d'Europa, un model a seguir per a qualsevol associació científica.⁴³⁷

3.2.2. La internacionalització de la SCB

La visita d'experts internacionals de gran nivell era cada cop més habitual en les activitats de la SCB. Però també calia institucionalitzar la SCB a escala internacional. Així, en aquesta època es va intentar entrar en contacte amb estructures científiques associatives europees i internacionals i esdevenir-ne membre. A principis de 1977, el metge Josep Vilanova i Trias va proposar l'adhesió de la SCB a l'European Developmental Biology Organization (EDBO), proposta que fou aprovada pel consell directiu, amb la presència de Marta Estrada.⁴³⁸ Igualment, en aquest període van començar les gestions per esdevenir membre de la International Union of Biological Sciences (IUBS), o Unió Internacional de Ciències Biològiques, l'associació biològica internacional més important del moment. Per tal d'iniciar els contactes, la SCB va demanar en una carta a la secretaria de la IUBS convertir-se en membre observador. Aquest extrem no es va fer realitat, ja que després de diverses negociacions, la SCB va esdevenir membre del comitè espanyol de la IUBS, i no va poder ser un membre observador per ella mateixa. Així, a partir de finals de 1980, la Societat va tenir un representant en el comitè espanyol que, al seu torn, tenia un representant a l'assemblea general de la IUBS, que se celebrava cada tres anys. A

436. Camarasa 2000 i Documentació sobre sessions conjuntes amb la ICHN, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 31.

437. Societat Catalana de Biologia 2002, p. 15.

438. AJMC, RCD, Acta 144, 11 de gener de 1977.

principis de 1981, l'especialista en biologia molecular Pere Puigdomènech va ser escollit representant de la SCB al comitè espanyol, i també, a l'assemblea de la IUBS.⁴³⁹

L'agost de 1982, gràcies a un ajut de la CIRIT, que es va fer càrrec de les despeses del viatge, el representant de la SCB va participar en la XXI Assemblea General de la IUBS a Ottawa, Canadà, on es van arribar a inscriure 53 països. Era la primera vegada que un delegat de la SCB, de fet de qualsevol associació científica catalana, participava en l'Assemblea General de la IUBS, que havia estat fundada a principis de segle xx. En un informe presentat al consell directiu a la seva tornada, el representant català va destacar alguns «aspectes interessants a remarcar» com a conclusions d'aquesta reunió. En primer lloc, l'assemblea va mostrar evidències que calia un «canvi de funció d'aquestes unions internacionals». Sembla que en aquella època s'estaven creant diferents associacions similars però especialitzades en les subdisciplines de la biologia, cosa que deixava la IUBS amb menys membres actius i menys competències purament científiques. Alhora, l'assemblea constata la necessitat d'una supraunió com la IUBS per tal de coordinar treballs internacionals i interdisciplinaris, posant com a exemple el dels sistemes de nomenclatura botànica i zoològica, dels quals calia unificar criteris més enllà de la feina de cada una de les disciplines. A més, l'assemblea de la IUBS va posar sobre la taula la necessitat d'un «fòrum d'intercanvi d'idees i de projectes a nivell internacional», que esdevenia important sobretot per als «països de baix desenvolupament científic». Així doncs, l'assemblea es va centrar en «la definició d'una sèrie de programes científics de caràcter interdisciplinari, difícils d'assolir en unions més especialitzades, que puguin interessar a molts països i que es dediquin als problemes del tercer món», i al mateix temps a intentar millorar l'educació biològica i biotecnològica.⁴⁴⁰

Per complir aquest objectiu, es van plantejar alguns programes científics a llarg termini que tractaven diferents temes de llarg abast. Un exemple n'és el projecte plantejat al voltant de l'estudi de les plantes medicinals, que tenia la intenció d'unificar la informació que existia sobre aquest tema, particularment en països del Tercer Món. Alhora, es plantejava la necessitat de millorar la cartografia botànica existent, per tal que això ajudés a controlar la modificació

439. AJMC, RCD, 13 de setembre de 1979, 2 de desembre de 1980 i 8 de gener de 1981.

440. Informe de la Reunió de l'Assemblea de la IUBS a Ottawa l'agost de 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

del medi per l'acció humana. Així, es va posar sobre la taula la idea de fer un «mapa de la vegetació d'Europa a escala 1:3000000 i l'establiment de bioindicadors per a controlar canvis en l'ambient». Ara bé, de tots aquests, el programa més ambiciós de la IUBS pel propers anys era el que s'anomenava la «Dècada dels tròpics», que tenia la intenció de millorar el coneixement sobre els ecosistemes tropicals dedicant els deu anys següents a l'estudi dels tròpics des de diferents punts de vista, sobretot ecològics i en termes de biodiversitat. Així, es plantejava aprofundir en el flux d'energia en diferents sistemes tropicals, els mecanismes que permeten la riquesa d'espècies animals i vegetals, els factors biològics de la fertilitat dels sòls, la «biologia dels agrosistemes en els tròpics i la comprensió de les poblacions humanes com a component tradicional dels ecosistemes tropicals». En qualitat de president de la SCB, Jaume Palau va passar a formar part de l'Steering Committee d'aquest programa, que estava presidit per Otto Solbrig, un ecòleg argentí d'origen alemany que treballava a la Universitat de Harvard, als Estats Units, i que era, a més, vicepresident de la IUBS. L'informe del representant de la Societat a l'assemblea de la IUBS conclouia amb escepticisme sobre aquests projectes, però amb optimisme pel que feia a la presència de la SCB en aquest organisme: «els programes de tot tipus de la IUBS són variadament ambiciosos i el seu èxit divers depèn del finançament que trobin els diferents aspectes». Així, segons l'informe, «ara disposem a casa nostra d'aquesta nova font d'informació que estarà a disposició dels interessats mitjançant el vocal de relacions exteriors de la SCB».⁴⁴¹

Aquesta «font d'informació» va ser fructífera als anys immediats a la reunió d'Ottawa. De fet, l'octubre del mateix any 1982, la biòloga Carme Prats i Joaniquet va esdevenir la representant de la SCB en la Comissió d'Educació de la IUBS, però l'activitat més destacada en aquest sentit no es va dur a terme fins l'any 1984, quan la SCB va organitzar una reunió internacional en el marc de la IUBS. Va ser una trobada emmarcada en el programa «Dècada dels tròpics» sorgit de l'assemblea d'Ottawa, com hem indicat, una iniciativa internacional per intentar conèixer i conservar la biodiversitat dels ecosistemes tropicals, així com estudiar-ne l'ecologia. A Barcelona s'hi va organitzar una reunió d'experts que formaven part del grup de treball dedicat a l'estudi de les muntanyes tropicals i la seva biodiversitat. Amb el títol en anglès de «Workshop on Mountain Land in Tropical Ecosystems» i en castellà «Ecosistemas de territorios

441. Informe de la Reunió de l'Assemblea de la IUBS a Ottawa l'agost de 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

montanos tropicales», la reunió es va poder celebrar gràcies a una subvenció de 500.000 pessetes de la CIRIT i a l'aportació, també de 500.000 pessetes, del comitè espanyol de la IUBS.⁴⁴²

La trobada es va celebrar del 2 al 4 de maig de 1984 a la sala de juntes de l'Institut de Biologia del CSIC a Barcelona, el centre del CSIC que reunia els equips d'investigació biològica a la ciutat comtal i que estava situat a la zona de Pedralbes, a prop de les noves facultats de la Universitat de Barcelona. El *workshop* va ser organitzat logísticament per Palau, que en aquell moment era, a la vegada, president de la SCB, president del comitè espanyol de la IUBS, membre de l'Steering Committee de la «Dècada dels tròpics» i director de l'Institut de Biologia del CSIC. L'activitat va comptar amb setze participants, cinc dels quals provinents d'universitats americanes, amb Solbrig mateix, tres de Veneçuela, quatre de diferents països europeus, un científic provinent del Nepal, i tres científics espanyols: Palau, Ramon Margalef i Enric Balcells, que dirigia l'Institut de Estudios Pirenaicos de Jaca (Aragó), també del CSIC. Durant les sessions, els participants dinaven al restaurant de la propera Facultat d'Econòmiques de la Universitat, i la SCB va organitzar el sopar de gala de la trobada al restaurant La Venta de l'avinguda del Tibidabo.⁴⁴³

Enric Balcells va elaborar un informe detallat sobre la trobada en què s'especificava que l'objectiu del *workshop* era «revisar sumariamente los conocimientos sobre ecosistemas de representación montana que hoy se poseen», i, a partir d'aquí, avaluar «los recursos en equipos preparados» per preveure estudis futurs i fer una «propuesta de un estudio global comparado, con objetivos logísticamente alcanzables dentro del decenio». Les sessions de treball van acabar amb una conferència de Palau sobre la feina que es feia a l'Institut de Biologia, i com podia formar part de les investigacions sobre ecologia dels tròpics. Al final de la trobada es va decidir que la propera reunió del grup de treball es faria a la Universidad de los Andes, a Mérida, Veneçuela, entre maig i juny de 1985. Malgrat l'organització d'aquesta important reunió científica, la col·laboració entre la SCB i la International Union of Biological Sciences va anar disminuint els anys següents.⁴⁴⁴

Més enllà de la vinculació i la participació en les activitats d'organismes científics internacionals, la Societat va seguir organitzant cursos i xerrades amb la

442. AJMC, RCD, 8 d'octubre de 1982, 8 de juny de 1983 i 18 de setembre de 1983.

443. Balcells 1984.

444. *Ibidem*.

participació de científics de gran nivell internacional. Un bon exemple en podria ser la xerrada organitzada per la Secció de Biologia Molecular del conegut oncòleg espanyol que treballava als Estats Units, Mariano Barbacid, sobre oncogènesi. Barbacid ocupava en aquell moment els titulars dels diaris espanyols gràcies a l'aïllament de l'oncogen responsable del càncer de bufeta.⁴⁴⁵ També és significatiu el curs subvencionat per la CIRIT i coordinat per Mercè Durfort sobre biologia cel·lular i medicina que es va celebrar del 12 al 14 de novembre de 1984 i que va estar dirigit per André Trouet de la Université Catholique de Louvain, de Bèlgica. El curs s'adreçava «a biòlegs, metges i persones interessades en el tema» i va tenir «una excel·lent acollida» amb «una assistència de més de 175 persones».⁴⁴⁶

Un altre gran exemple d'aquesta connexió internacional de la recerca biològica a Catalunya en general, i de la SCB en concret, el trobem el juny de 1985 amb la visita de la coneguda biòloga americana Lynn Margulis. Margulis és considerada una de les científiques mundials més rellevants en l'estudi de l'origen i l'evolució de les cèl·lules, sobretot pel desenvolupament de la teoria de l'endosimbiosi, segons la qual la unió de diverses cèl·lules procariotes va portar a l'aparició de les cèl·lules eucariotes. En aquella època, Margulis tenia una estreta relació amb Barcelona, en especial amb el grup de microbiologia que Ricard Guerrero dirigia a la Universitat Autònoma de Barcelona, amb qui estudiava els microorganismes de llacunes del Pla de l'Estany i del Delta de l'Ebre.

En una reunió del consell directiu del novembre de 1984, responent a una crida de propostes de cursos a finançar per la CIRIT, Ricard Guerrero, com a representant de la Secció de Microbiologia, va proposar un curs sobre l'origen de la vida i l'evolució de la cèl·lula, que seria impartit per la professora Lynn Margulis de la Universitat de Boston el juny de 1985.⁴⁴⁷ El curs es va efectuar finalment a l'Aula Magna de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona amb aquest mateix títol, del 25 al 28 de juny de 1985, i va tenir un caràcter essencialment teòric, desenvolupat a partir de conferències magistrals i de discussió d'articles científics sobre el tema. A més de Margulis, hi van intervenir Guerrero mateix, Antonio Lazcano-Araujo, un biòleg mexicà especialitzat en biologia evolutiva, i Carles Pedrós-Alió, que en aquell moment treballava al Departament de Microbiologia de la UAB amb Guerrero.⁴⁴⁸

445. AJMC, RCD, 25 de novembre de 1983 i Programa d'activitats curs 1983-84.

446. AJMC, RCD, 5 de desembre de 1984.

447. AJMC, RCD, 7 de novembre de 1984.

448. AJMC, RCD, 6 de març de 1985 i Anunci del curs Origen de la Vida.

El resultat es va publicar l'any següent, 1986, en el número 39 de *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* dedicat a l'origen de la vida i a l'evolució de la vida microbiana. A més d'una introducció a càrrec de Margulis, Guerrero i Lazcano, i d'articles d'ells mateixos, el número comptava amb un article inèdit del científic rus Aleksandr Oparin, el qual, com hem esmentat, havia visitat Barcelona l'any 1973 en un congrés coorganitzat per la SCB i que havia mort l'any 1980. Aquest cop, la proesa de disposar d'aquest article inèdit s'havia produït gràcies a la «ferma amistat» de Lazcano amb Oparin. La introducció acabava interrogant-se sobre el perquè dels lligams «estrets» de la recerca científica catalana, i en concret de les activitats de la Societat Catalana de Biologia, amb els estudis internacionals sobre l'origen de la vida, i seguia afirmant que la resposta tenia molt a veure amb un «pioner d'aquests estudis a Catalunya»: Joan Oró. Un pioner «sempre disposat a portar el millor de la seva ciència a casa seva», per exemple, organitzant el congrés de la International Society for the Study of the Origin of Life en què havia participat Oparin. El volum, doncs, estava dedicat a reconèixer la contribució, la «incansable activitat científica», així com «la difusió dels seus resultats», de Joan Oró. Margulis va tornar a Barcelona el maig de 1986. En ocasió d'una sessió privada de la SCB, Margulis fou nomenada Sòcia d'Honor de la SCB, i va impartir una conferència amb projeccions sobre «l'origen de la mitosi i de la meiosi» que va ser seguida per un col·loqui en què van participar diversos dels socis habituals de la Societat.⁴⁴⁹ Després, va visitar periòdicament Barcelona i va participar en altres activitats, com per exemple un curs sobre seqüenciació genètica, amb la presència, a més, de Ricard Guerrero i de Marie-Odile Gobillard, del CNRS francès.⁴⁵⁰

L'exemple de Lynn Margulis, i en general de la recerca de l'origen de la vida i de l'origen de les cèl·lules, és potser un dels més significatius de com en aquests inicis dels anys vuitanta la Societat Catalana de Biologia contribuïa a la internacionalització de la recerca científica a Catalunya. L'organització de xerrades, col·loquis, taules rodones, i, especialment, cursos, a banda de les publicacions, van incentivar les relacions dels científics catalans de diferents institucions amb altres d'institucions capdavanteres tant de la resta de l'Estat espanyol com de la resta dels països europeus i del món.

449. Margulis, Guerrero i Lazcano 1986 i Oparin 1986. Sessió del 22 de maig de 1986, LAAJG, 1977-1991, p. 62, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

450. A més de ser divulgat entre els socis, aquest curs també va ser anunciat a *La Vanguardia*: Redacció, *La Vanguardia*, 12 de gener de 1991.

3.2.3. «Què cal saber?»

Amb l'arribada de la democràcia i la consolidació de la Generalitat de Catalunya, la campanya de promoció de l'ús del català en tots els àmbits, així com la feina d'estandardització lexicogràfica, es va institucionalitzar amb l'aparició d'organismes com el TERMCAT, que ja hem esmentat, o el Servei de Normalització Lingüística, que va promocionar, com veurem, iniciatives de la Societat Catalana de Biologia. Malgrat que aquest fet institucionalitzava algunes funcions que fins aquell moment es feien al si del que havia estat la comissió lexicogràfica de la SCB, la secció va seguir ben activa en aquests anys.

De 1980 a 1984, el vocal de lexicografia va ser el biòleg Jordi Lleonart, ecòleg del llavors encara Instituto de Investigaciones Pesqueras, que l'any 1987 va canviar el seu nom a Institut de Ciències del Mar. L'any 1984, acabada la tesi doctoral, la genetista del Departament de Genètica de la UB Sílvia Atrian Ventura va substituir Lleonart com a vocal de lexicografia, i es va mantenir en el càrrec fins a l'any 1988. De totes les tasques dutes a terme en aquesta època per la vocalia de lexicografia, podem destacar l'organització de sessions científiques i, sobretot, el disseny i l'elaboració d'una iniciativa que tindria molt de recorregut: els fulls «Què cal saber?».

El 3 de febrer de 1982, Lleonart, ja amb el suport d'Atrian, va organitzar una sessió de lexicografia científica en col·laboració amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears i la Institució Catalana d'Història Natural. En el text de presentació, Lleonart i Atrian justificaven la necessitat de seguir treballant en assumptes lexicogràfics pel «retard del català a adaptar l'allau de neologismes científics que ens venen d'altres llengües», la manca de «vocabularis complets de moltes branques» i les «discrepàncies en la morfologia d'un bon nombre de mots». Així, també addueixen que les sessions científiques eren convenientes i servien per «donar vivesa a les qüestions de lèxic científic català», com també per «bescanviar idees» entre estudiosos del tema, «confrontar opinions públicament», «mostrar línies de treball i presentar resultats preliminars». En definitiva, una sessió científica lexicogràfica servia per «contribuir a crear un caliu que augmenti l'interès per la nostra llengua en el seu vessant científic».⁴⁵¹

Celebrada a la sala A de la seu de l'Acadèmia al passeig de la Bonanova, la sessió va comptar amb diferents comunicacions presentades per les institucions organitzadores, SCB, ICHN i Acadèmia de Ciències Mèdiques, i dedicades a

451. Documentació Sessió de Lexicografia 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 5.

aspectes lexicogràfics concrets de diverses disciplines científiques. Per la SCB, van presentar comunicacions Sílvia Atrian, «El mot clon i els seus derivats»; Jordi Lleonart, «Els sufixos -atge i -eig», i Josep Maria Camarasa, que va plantejar quina havia de ser la forma catalana de referir-se a un concepte molt en boga en aquell moment, el medi ambient: «Medi? Ambient? Environament?». En representació de la Institució Catalana d'Història Natural, Oriol Riba i Arderiu, professor de la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona, va parlar sobre l'elaboració d'un diccionari de geologia, mentre que l'omnipresent Oriol de Bolòs va presentar algunes «Consideracions sobre lexicografia botànica». Finalment, per part de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, Joan Picanyol va tractar «Accions i efectes en cirurgia», el també ubic Oriol Casassas va presentar una comunicació amb el títol «Al voltant de les operacions tècniques» i Josep Alsina i Bofill va parlar sobre «Mots que caldria salvar».⁴⁵²

Més enllà de les sessions, la principal iniciativa que la comissió de lexicografia va tirar endavant en aquesta època van ser, com hem dit, els fulls anomenats «Què cal saber?». Ja com a vocal, el 9 de juny de 1984, en una sessió del consell directiu, Atrian va proposar «unes fitxes sobre lèxic científic adreçades als membres de la Societat», que, si fos possible, s'enviarien «amb cada tramesa mensual del programa d'activitats», a l'estil del que s'havia fet amb els *Fulls Lexicogràfics* durant els primers anys de la represa. Després d'una breu discussió entre els membres del consell, es va acordar que Atrian faria un «estudi de contingut i presentació», és a dir, de format. Després de les vacances d'estiu, al setembre, Atrian ja tenia a punt el primer «full mensual d'actualització lingüística “Què cal saber?”». A més, va presentar davant del consell el text que havia de servir de presentació.⁴⁵³

En aquest escrit d'introducció a la nova publicació mensual, Atrian afirmava que «Què cal saber?» volia ser un breu full colleccionable que seguís un plantejament didàctic, i «on es tractarien problemes de llengua i llenguatge científic, amb els quals haureu ensopegat segurament més d'una vegada». Així, «vol ésser, més que una mostra d'erudició, una eina de divulgació». A partir d'aquesta premissa, Atrian proposava que la finalitat bàsica dels fulls fos «donar a conèixer uns termes, regles o models que, si bé són molt ben establerts en la llengua catalana, sovint veiem o sentim ignorats en els àmbits professionals», és a dir, en «classes, conferències, notes, avisos, resums, tesis...». L'escrit inicial de

452. Documentació Sessió de Lexicografia 1982, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 5.

453. AJMC, RCD, 9 de juny de 1984 i 12 de setembre de 1984.

publicació acabava instant els socis a enviar als responsables de lexicografia de la SCB els seus «problemes, dubtes o suggeriments», ja que aquests «seran sempre ben rebuts i resolts si és a les nostres mans».⁴⁵⁴

Així, l'octubre de 1984, amb l'enviament mensual de les activitats de la SCB, tots els socis van rebre el text de presentació i el primer número del fulletó lexicogràfic d'una plana «Què cal saber?». Per complir els objectius proposats, aquest primer exemplar estava basat en tres punts importants sobre lexicografia científica que s'illustraven a partir d'una frase que encapçalava el fulletó: «per a confirmar la hipòtesi cal realitzar moltes anàlisis cromatogràfiques». El primer punt que mostrava aquesta frase era que «els mots acabats en -si i -xi tenen una forma singular acabada en -i, i una per al plural acabada en -is». Així, en català, a diferència del castellà, calia escriure anàlisi i anàlisis, o, mostrant un altre exemple, tesi, singular; tesis, plural. El segon punt tenia a veure amb el gènere de les paraules: «El mot “anàlisi” en català és femení», calia escriure doncs ‘una anàlisi’, ‘unes anàlisis’, ‘l’anàlisi’ i ‘les anàlisis’. La tercera qüestió tenia a veure amb la paraula hipòtesi: «recordem que davant dels mots femenins començats per “i” o “u” àtones [...], l'article LA no s'apostrofa»: la hipòtesi, o també la història o la universitat.

La publicació i distribució de «Què cal saber?» va suposar, segons manifestacions de Camarasa durant el consell directiu de desembre d'aquell any, un «èxit», ja que va tenir «una gran acceptació» entre els socis de la SCB i, a la vegada, «una excel·lent acollida en els diferents centres, organismes i persones on ha arribat».⁴⁵⁵ A partir del segon número, «Què cal saber?» va comptar «amb la col·laboració del Servei de Normalització Lingüística del Departament de Cultura de la Generalitat», i més tard també amb la del TERMCAT. A partir d'aquest segon exemplar, els fulletons van ser dedicats a temes concrets, per exemple, a «mides i mesures», i indicava que «tamany» no és una paraula correcta, i que s'ha d'utilitzar ‘mida’ o ‘grandària’, o que en estadística la forma castellana *media* en català era ‘mitjana’, i per *mediana* s'utilitzava també ‘mediana’. El tercer número fou dedicat a «quantitat i ordre», el quart a com utilitzar el mode imperatiu i el sisè a les síl·labes tòniques. A partir del setè, els fulletons es van immersir en la terminologia de diverses disciplines concretes, algunes de les quals vinculades a seccions actives de la SCB. El setè i vuitè, a

454. AJMC, Presentació dels fulls «Què cal saber?», 1984.

455. AJMC, RCD, 7 de novembre de 1984 i 5 de desembre de 1984, i Sessió privada, 22 de maig de 1986, LAAJG, 1977-1991, p. 32, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

bioquímica; el desè, a genètica molecular; el tretzè, a medicina; el quinzè, a biologia de la reproducció; i el divuitè, a histologia vegetal. L'ús de «mèdic» com a adjectiu enlloc de «metge», és a dir, «certificat mèdic» enlloc de «certificat metge», una forma utilitzada sovint els anys anteriors, o l'ús del mot 'espermatzoide' com a forma correcta enlloc d'«espermatozou», que també s'utilitzava sovint, van ser algunes de les indicacions incloses en aquests darrers fulls.⁴⁵⁶

A partir de 1988, al cap de quatre anys, Sílvia Atrian, que havia promogut la publicació de «Què cal saber?», que seguia tenint una gran difusió i acceptació, va deixar de ser vocal de lexicografia de la SCB i fou succeïda en el càrrec per Francesc Calafell i Majó, un jove estudiant de biologia que més endavant va ser professor titular de la Universitat Pompeu Fabra. En començar el seu mandat, Calafell va enviar un nou text a tots els socis sobre les característiques i els objectius de la publicació «Què cal saber?», que, per seguir i créixer, necessitava més participació de tots els socis de la SCB. En aquest text, Calafell afirmava que els fulls van néixer amb «la intenció de respondre als dubtes que poden sorgir en utilitzar la llengua catalana en l'àmbit de les ciències de la vida», en especial referint-se a «la vertiginosa creació i adaptació de neologismes». A partir d'aquí, el text demanava una més gran interacció entre la comissió de lexicografia i els socis de la SCB: «Per a adequar el contingut dels fulls a les necessitats reals de llurs usuaris, necessitem retroalimentació». Així que «desitjaríem que féssiu arribar a aquesta Comissió de Lexicografia els temes i qüestions que voldríeu veure tractats» a «Què cal saber?»⁴⁵⁷

Després que, en commemoració de l'arribada del número 100, es distribuís entre els socis un llibret recopilatori de tots els fulls editats fins al moment, «Què cal saber?» es va seguir publicant fins arribar al número 250 ja ben entrats al segle XXI. L'any 2017, la Societat Catalana de Biologia va fer un esforç per digitalitzar tots els números apareguts, en un format d'èxit que, sorgit com una iniciativa de la vocalia de lexicografia, es va convertir en un referent per als científics de les ciències de la vida preocupats per les qüestions que es plantejen al voltant del català en aquest àmbit.

Per acabar, paral·lelament al sorgiment i l'estabilització de «Què cal saber?», a partir de finals de 1983, la comissió de lexicografia va intentar elaborar un diccionari de ciències naturals i de termes biològics. Primer es va crear una comissió amb Lleonart, Mercè Durfort, Josep Maria Camarasa i Jordi Flos, als

456. Col·lecció dels fulls «Què cal saber?», AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

457. Text de presentació nova època dels fulls «Què cal saber?», AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

quals després es va afegir Sílvia Atrian. Aquest primer intent va acabar confluint amb una iniciativa de la Fundació Enciclopèdia Catalana per a l'elaboració d'un vocabulari de «termes biològics», en què la SCB va ser un actiu participant. L'aportació de la Societat a aquest projecte va estar coordinada per Lleonart, que va voler fer un recull «exhaustiu i crític» dels «noms populars dels animals als Països Catalans», demanant la participació dels socis de la SCB, que van poder enviar informació, llistats o propostes a incorporar. El projecte va servir per elaborar una col·lecció de noms d'animals a utilitzar i criteris a aplicar en l'elaboració de la *Història Natural dels Països Catalans*. Aquesta obra magna d'Enciclopèdia Catalana en temes de natura es va començar a publicar a partir de 1984 sota la coordinació de Ramon Folch i amb la participació de més de tres-cents especialistes, entre els quals alguns dels més actius socis de la SCB: Carles Bas, Oriol de Bolòs, Enric Gadea i Ramon Margalef.⁴⁵⁸

Com hem vist en aquest apartat, durant els anys vuitanta la Comissió de Lexicografia de la SCB va estar més que activa. Les sessions científiques, aquesta participació en iniciatives vinculades a projectes de la magnitud de la *Història Natural dels Països Catalans* de l'Enciclopèdia Catalana, però sobretot l'èxit i llarga vida de «Què cal saber?», mostren no només la implicació i l'esforç dels vocals, sinó també la conveniència d'aquest treball lexicogràfic científic en uns anys en què s'anava consolidant l'ús del català en les institucions, i, per tant, també en els ambients científics. Com hem intentat mostrar, «Què cal saber?» va néixer amb la voluntat d'educar i donar eines als científics que, habituats a l'ús del castellà en la seva pràctica professional, passaven a utilitzar el català en conferències, articles i, especialment, en els àmbits docents, treballant per intentar normalitzar el català en escoles, instituts i aules universitàries per a les següents generacions.

Finalment, en un món com el científic i en una associació com la SCB, dominada en aquell moment majoritàriament per homes, l'activa presència d'una dona com Sílvia Atrian és més que destacable, ja que posa en evidència no només que les dones tenien presència i formaven part cada cop més dels diferents grups d'investigació científica que alimentaven la SCB, sinó que el seu paper va anar molt més enllà que el de complir una quota en un consell directiu. Els actes de l'època mostren que Atrian, com altres dones com ara Mercè Durfort o Marta Estrada, eren participants dinàmiques i obstinades de les activitats de la SCB. L'elaboració i la publicació de «Què cal saber?», ideat i promogut des de

458. AJMC, RCD, 13 de desembre de 1983 i 4 de juliol de 1984.

l'inici per Atrian, es converteix en el millor exemple d'aquesta iniciativa i participació femenina que, tot i que encara no és equilibrada ni dominant, va tenint més i més presència en la SCB.

3.2.4. *Les fagedes del Montseny*

La relació de la Societat Catalana de Biologia amb la preocupació social per la conservació del medi ambient va seguir ben entrats els anys setanta i també a principis dels vuitanta. En aquesta època, a més, la vinculació va més enllà de la promoció d'actes de discussió científica, com ara sessions ordinàries o sessions conjuntes amb la Institució Catalana d'Història Natural. En aquest sentit, des de finals dels anys setanta, la SCB va aconseguir recursos econòmics per a l'elaboració i la realització d'un projecte d'investigació científica en ecologia que tenia el principal objectiu de caracteritzar alguns ecosistemes i, a partir d'aquest coneixement científic, poder efectuar polítiques de conservació més efectives.

Com hem vist en l'apartat dedicat a la implicació de la SCB en la creació d'una política científica a escala catalana, el novembre de 1976 Carles Bas, com a president de la SCB, es va reunir amb Joan Antoni Samaranch, que en aquell moment encara era president de la Diputació Provincial de Barcelona. Samaranch va veure amb bons ulls la iniciativa de la SCB, però va demanar propostes d'investigació concretes, amb objectius treballats i quanties econòmiques clares, i dirigits per una persona de solvència. Poc després d'aquesta reunió, el 22 de desembre, Bas firmava dues primeres propostes de projectes de recerca que complien les demandes: «La bioecologia dels poblements de faigs del Montseny» i «Ecologia de la vall del Tordera». Tots dos projectes eren d'ecologia i tots dos projectes centraven la seva activitat en el Montseny. Aquesta elecció és especialment interessant, ja que l'any següent, 1977, s'establí el Parc Natural del Montseny, gestionat per la Diputació Provincial de Barcelona en els seus inicis.⁴⁵⁹

El projecte centrat en l'estudi de les fagedes del Montseny justificava la seva importància en el fet que Catalunya representa el límit sud de distribució del faig a la Península Ibèrica i, per tant, conèixer l'ambient limitant en què es desenvolupava resultava fonamental per entendre no només l'espècie en si mateixa,

⁴⁵⁹. Documentació del programa d'estudi de les fagedes del Montseny, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 16.

sinó també el «significat ecològic de la fageda» per conservar-la amb més eficiència. El projecte pretenia incentivar el coneixement fisiològic dels faigs, les dades de síntesi de clorofilla, el creixement, els paràsits o les interrelacions amb altres espècies per poder «defensar» les fagedes. Eren, doncs, propostes científiques a diferents nivells que pretenien augmentar el coneixement sobre les característiques ecològiques d'aquest ecosistema i estudiar les accions humanes que els són perjudicials, per poder avaluar la capacitat de resposta d'aquests boscos als canvis en l'entorn del Montseny. Així, es tractava de saber «quina és la situació exacta dels poblaments de faig en un dels límits de la seva àrea de dispersió geogràfica».⁴⁶⁰

El projecte també es vinculava directament amb la iniciativa en marxa en aquell moment de creació del parc natural. La idea era que aquesta proposta de conservació no es podia improvisar, calia muntar una estratègia de defensa de la natura i, en aquest punt, la investigació científica era un primer pas fonamental: per protegir, s'ha de conèixer. Calia assentar «sobre bases científiques sòlides la defensa de la fageda»; fer recerca sobre el tema i «salvar la fageda» anaven estretament lligats, segons el projecte. El mateix establiment del parc es vincula amb fermesa a conservar les fagedes com a «comunitat vegetal que té una especialíssima importància en el nostre país», ja que més al sud no se'n troben. Per tot això, la Societat Catalana de Biologia es mostrava «fermament decidida a emprendre l'estudi esmentat».

Un cop presentada la proposta d'investigació i els seus objectius, el projecte continuava esmentant que «l'estudi serà portat a terme per un grup de científics escollits per la Societat Catalana de Biologia sota la direcció d'un cap, una persona amb reconeguda experiència en el camp de l'ecologia i de la fisiologia vegetal». La part experimental del projecte tindria una durada d'un any, mentre que el document escrit final s'hauria de lliurar com a màxim un any després de l'acabament del de recollida de dades. Durant aquest període, cada quadriestre el grup d'investigació hauria de lliurar a la Societat i a la Diputació un breu informe de les activitats que s'havien dut a terme i els resultats provisionals. Pel que fa a la qüestió econòmica, el projecte estimava necessitar dues persones a dedicació plena durant un any, que costaven 480.000 pessetes, dedicant-ne 50.000 a les sortides de camp i 220.000 a la compra de material científic: cèl·lules fotoelèctriques, multímetres, xerracs, pluviòmetres, bàscules...

460. Documentació del programa d'estudi de les fagedes del Montseny, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 16.

El projecte estimava que necessitaria un total de 750.000 pessetes, i la Diputació Provincial de Barcelona les havia d'aportar.⁴⁶¹

El projecte dedicat a la vall del Tordera seguia una estructura molt similar. Començava per justificar que aquesta vall presenta una gran variació en les seves característiques ecològiques en un territori petit, la qual cosa fa que el seu estudi sigui de gran interès. Com en el projecte anterior, s'argumentava que el coneixement de les comunitats animals i vegetals de la vall, i l'estudi de les estructures ecològiques que la caracteritzaven, permetria dotar de «bases sòlides de caire científic una part del Montseny» fonamental en les campanyes de defensa del territori i de la natura. La direcció científica i la durada que proposava aquest projecte era similar a l'anterior; però, en canvi, demanava un milió de pessetes per al grup de científics amb «diferents nivells de dedicació», 150.000 per a les sortides de camp i 350.000 per a material, amb un pressupost total d'un milió i mig de pessetes.⁴⁶²

Malgrat que desconeixem els detalls de la negociació entre SCB i Diputació per l'absència de documentació, sembla que durant l'any següent es va tancar el finançament del primer dels projectes. Abans, però, la Societat Catalana de Biologia també va prendre part en l'elaboració del projecte del Parc Natural del Montseny, una altra mostra de la participació de la SCB en la presa de decisions polítiques en temes de conservació de la natura i ordenació del territori. A principis de l'any 1977, el Servei de Parcs Naturals i Medi Ambient de la Diputació Provincial de Barcelona, on treballava Ramon Folch, va fer arribar a Camarasa un exemplar del Pla Especial del Montseny «per tal que la Societat faci constar les observacions que cregui convenientes». El consell directiu de la SCB, amb Bas com a president i Estrada com a vocal, va decidir, en una reunió l'11 de gener de 1977, que Camarasa fos l'encarregat de recollir en un sol text les esmenes de tots els membres del consell que haguessin pogut llegir la comunicació abans del dia 20 del mateix mes.⁴⁶³

Tornant al projecte de les fagedes, el setembre de 1977 s'acordà un conveni, un concert en la nomenclatura de l'època, entre la Diputació Provincial de Barcelona i la Societat Catalana de Biologia per tal de dur a terme el projecte de les fagedes del Montseny durant un any amb un pressupost de 750.000 pessetes. Sembla que l'acord seguia el model del conveni entre la Universitat de

461. *Ibidem*.

462. Documentació del programa d'estudi de les fagedes del Montseny, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 16.

463. RAJCD, Acta 144, 11 de gener de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

Barcelona i la Diputació per a l'elaboració de la Cartografia Vegetal de Catalunya, que Oriol de Bolòs dirigia juntament amb altres membres del Departament de Botànica. Finalment, el 31 de gener de 1978, més d'un any després de l'elaboració de la primera versió del projecte, el ple de la Diputació Provincial de Barcelona aprovava l'adjudicació de les 750.000 pessetes a la Societat. El conveni esmentat el van firmar Carles Bas com a president de la SCB i Josep Tarradellas i Joan com a president de la Diputació el 28 de febrer de 1978.⁴⁶⁴

Com era d'esperar en tractar-se d'un projecte sobre ecologia, la direcció va recaure en Ramon Margalef, que la va compartir amb Jaume Terradas. Deixeble de Margalef, Terradas era un jove ecòleg que havia estat designat per dirigir el que seria el Departament d'Ecologia de l'encara jove Universitat Autònoma de Barcelona. A més dels dos directors, Carlos Gracia del Departament d'Ecologia de la UB, que dirigia Margalef, i Josep Colom per part de la UAB, eren els encarregats de dur a terme el treball de camp. El projecte va obtenir uns resultats rellevants tant en la creació de coneixement com en la configuració de la disciplina a Catalunya. El mateix any 1978, va donar lloc a una publicació del Servei de Parcs de la Diputació a càrrec de Terradas, i ell mateix va ser el coordinador d'un llibre també editat per la Diputació al cap d'uns anys sobre l'ecologia del faig al Montseny.⁴⁶⁵

El projecte es va allargar encara uns anys més amb un pressupost que cada any rondava el mig milió de pessetes.⁴⁶⁶ Va ser una iniciativa científica rellevant que va aportar nou coneixement sobre els ecosistemes terrestres en general i sobre el Parc Natural del Montseny en concret. Una iniciativa finançada per la Diputació de Barcelona però impulsada i coordinada per la Societat Catalana de Biologia, que es convertia aquí no tan sols en divulgadora i dinamitzadora de l'activitat científica a Catalunya, sinó en autèntica promotora d'activitat científica de primer nivell. A més, aquest projecte dedicat a les fagedes del Montseny és històricament important perquè va suposar un primer pas per a la consolidació de la subdisciplina de l'ecologia d'ecosistemes terrestres a Catalunya, que va liderar Terradas, ja que Margalef es dedicava sobretot als ambients aquàtics. Paralelament, Terradas va continuar l'estudi de les fagedes del Montseny i d'altres ecosistemes, gràcies a un gran projecte de seixanta-cinc milions de pessetes per quatre anys, entre 1979 i 1983, atorgat pel Comité Conjunto

464. Carta d'Eduard Tarrats, assessor jurídic del servei de parcs de la Diputació, a Josep Maria Camarasa, 29 de desembre de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 16.

465. Terradas 1978 i Terradas (ed.) 1984.

466. LAAJG 1977-1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 34.

Hispano-norteamericano de Investigación Científica, i en col·laboració amb la Universitat de Yale, a més d'altres universitats espanyoles i americanes. Aquest projecte va ser clau en l'establiment, anys després, del que seria el Centre de Recerca Ecològica i d'Aplicacions Forestals, el CREAF, una institució fonamental en la consolidació de l'ecologia terrestre a Catalunya.⁴⁶⁷

Igualment, la SCB estava vinculada a trobades i colloquis que tractaven temes relacionats amb el patrimoni natural, amb la gestió dels recursos naturals o amb el debat energètic, molt viu en aquell moment. Així, per exemple, el febrer de 1977, la Societat Catalana de Ciències Físiques Químiques i Matemàtiques va organitzar el I Col·loqui Internacional d'Energia Nuclear a la Biblioteca de Catalunya. Aquest cop, la SCB va animar els seus socis a participar-hi.⁴⁶⁸

Més tard, l'estiu de 1979, la Societat també va estar involucrada en les anomenades Jornades de l'Alta Muntanya Catalana. Aquesta trobada, celebrada entre el 14 i el 17 de juny entre la Seu d'Urgell i Andorra, va ser organitzada per la SCB juntament amb la Societat Catalana de Geografia, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, l'Institut Català d'Antropologia i la Institució Catalana d'Història Natural. Segons dues cròniques publicades a *La Vanguardia Española*, les jornades consistien en sessions de treball sobre l'estudi «de la realidad actual y perspectivas de las comarcas de la alta montaña catalana», així com l'anàlisi de «las políticas territoriales» i l'organització territorial i administrativa de l'alta muntanya. Segons els periodistes, la idea de la trobada científica era proporcionar una «síntesis de los problemas que afectan a las zonas montañosas postergadas durante muchos años a una flagrante marginación». El divendres 15, a més, els assistents es van desplaçar a Andorra, on el geògraf Salvador Llobet va oferir una visita comentada sobre el terreny. La connexió amb el nou govern de la Generalitat va quedar palesa també en aquestes jornades. Així, «entre los asistentes a las diferentes sesiones» hi havia el conseller d'Ensenyament i Cultura, Pere Pi-Sunyer, el director general de Turisme de la Generalitat, el senador socialista Josep Ball i representants de les conselleries de Política Territorial i Obres Públiques i d'Agricultura. Altre cop, la SCB s'involucrava en actes que pretenien influir directament en les polítiques de conservació del medi ambient i ordenació del territori de la nova Generalitat de Catalunya. Fora de programa, representants de les entitats organitzadores i representants dels ajuntaments de la zona es van reunir amb

467. Terradas 2010 i Terradas 2017.

468. Comunicació als membres núm. 6, febrer de 1977, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 45.

Pi-Sunyer per preparar l'organització d'una escola d'estiu universitària especialitzada en alta muntanya amb la idea de crear, a llarg termini, un centre d'estudis especialitzats en aquest àmbit. Totes dues coses s'impulsaven amb la intenció d'incentivar els estudis de l'alta muntanya des de diferents disciplines i aproximacions, i també per explorar com aquests treballs podien revertir i beneficiar la població local.⁴⁶⁹

Altra vegada en col·laboració amb la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, l'any 1983 la SCB va participar en l'organització d'unes jornades sobre la contaminació química del medi ambient als Països Catalans. Amb un objectiu interdisciplinari, la trobada pretenia reunir químics, biòlegs, enginyers i altres estudiosos per tal de «posar en comú les diverses experiències i enfocs dels diferents equips de treball que es dediquen a aquests temes» i «intercanviar treballs realitzats, idees i suggeriments futurs». Celebrada a la Facultat de Química de la Universitat de Barcelona i coordinada per Damià Barceló, del Departament de Química Analítica de la UB, i Rosa Flos, del de Fisiologia Animal de la UAB, i amb la participació activa de Jaume Palau, que era president de la SCB, la trobada va tractar temes variats al voltant de la contaminació química com la pollució de l'aire, la contaminació orgànica de les aigües, la contaminació per metalls i les contaminacions específiques de diferents indústries.⁴⁷⁰

Seguint els moviments ecologistes i de defensa del patrimoni natural, la SCB es mostrava, a principis dels anys vuitanta, interessada en la recerca i el debat sobre aquestes qüestions. D'altra banda, la promoció i el suport a la investigació de les fagedes del Montseny va constituir un cas molt rellevant de participació directa de la SCB en projectes de recerca concrets. Més enllà de l'organització de colloquis i cursos habituals en vinculació amb altres projectes de recerca, en aquest cas, la Societat va ser el motor de l'elaboració del projecte, de la sol·licitud de finançament a la Diputació de Barcelona i del seguiment de la investigació. A més, el projecte va ser important, ja que va significar un primer pas per a una recerca que es va allargar molts anys i que, de fet, segueix sent rellevant en les línies d'investigació dels diferents equips que treballen en ecologia terrestre a Catalunya.

469. Monrós, *La Vanguardia*, 15 de juny de 1979 i Bautista, *La Vanguardia*, 19 de juny de 1979.

470. AJMC, Documentació jornades de contaminació química, 1983. AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

4. L'estabilització

4.1. Renovació i continuïtat

4.1.1. *Nous objectius*

Primavera de 1993. Barcelona i Catalunya encara estan patint la ressaca post-olímpica. Com havia passat a finals dels anys setanta, ja ben entrats en la democràcia calia tornar a repensar com s'havia de reestructurar la recerca a Catalunya, i també quin paper hi havia de tenir l'Institut d'Estudis Catalans i, en concret, la Societat Catalana de Biologia. Així, el 13 d'abril i el 10 de maig de 1993 es van celebrar dues sessions amb l'objectiu de debatre entre els membres de la Secció de Ciències Biològiques, a la qual pertanyia la SCB, «El paper de l'Institut d'Estudis Catalans en la recerca científica» i, més concretament, les «activitats de les seccions i llurs membres».⁴⁷¹

En les conclusions d'aquest acte es reconeixia que hi havia una «manca de correspondència entre allò que hauria d'ésser» l'Institut d'Estudis Catalans i «el que és». Així, mentre que reconeixien com a «notable la contribució» de l'IEC «en la planificació, coordinació i realització de recerca en el camp de la lingüística catalana», destacaven que aquesta presència era «molt més escassa en la majoria de les altres àrees». Segons els participants en l'acte, l'IEC «hauria de tenir un paper directe en la realització de recerca de primera mà». Però hi havia un gran problema que impedia que la intenció fos un fet: «Mentre es

471. Els paràgrafs que segueixen provenen d'aquesta mateixa font: «Conclusions del debat sobre el Paper de l'IEC en la recerca científica. Activitats de les seccions i llurs membres, celebrat per la Secció de Ciències Biològiques en les reunions dels dies 13 d'abril i 10 de maig de 1993», AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 33.

mantingui la situació pressupostària actual, això és molt difícil», «especialment en aquelles àrees que requereixen instal·lacions i instrumental d'alt cost».

En resposta a aquesta situació, es proposava una doble actitud: d'una banda, «exigir amb energia als poders públics que proporcionin a l'IEC els medis necessaris pel compliment de les funcions que ells mateixos li reconeixen» i, de l'altra, fer un exercici de «realisme per determinar objectius específics que es poden concretar», amb la idea de no desanimar-se disparant massa amunt. Un primer objectiu, més realista, que encara no es complia completament, era que l'IEC esdevingués «fornidor actual de membres dels jurats i comissions relacionades amb l'activitat científica». A més, es queixaven que gairebé tota l'activitat de l'IEC es limitava al Principat, i que els altres territoris de parla catalana es deixaven gairebé abandonats. En canvi, l'IEC havia d'esdevenir una institució de referència obligada per «tothom que tingui consultes a fer sobre les diverses àrees de la ciència i la tecnologia». Per fer un pas en aquest sentit calia, doncs, incrementar l'emissió d'informes per iniciativa pròpia, especialment sobre els temes de més repercussió social i «augmentar la difusió de les activitats de les seccions de l'IEC, les societats filials i llurs membres».

Igualment, les diferents seccions de l'IEC havien d'incentivar el seu paper «d'assessorament científic a la premsa i els altres medis de comunicació» i també havien de promocionar «nous contactes amb institucions i federacions de caràcter científic, a fi d'incrementar la projecció i l'àmbit d'influència de l'IEC». Així, es volia promocionar una visió interdisciplinària de les activitats i una més gran interacció entre els científics de diferents centres de recerca i universitats, amb l'IEC com a nexa d'unió. Segons la sessió, si això s'aconseguia, s'incrementaria notablement «la presència de l'IEC en la comunitat científica catalana», i, a més, «sense despeses complementàries». Finalment, per tal d'evitar que l'IEC quedés com un cementiri de dinosaures científics, es proposava mantenir l'interès per temes actuals i de futur, promocionar les seves activitats i tasques entre els estudiants de les diferents disciplines i incentivar la relació entre l'IEC i els mitjans de comunicació.

Per la seva banda, la SCB també s'havia de replantejar el futur. Feia temps que treballava per impulsar alguns d'aquests objectius, com la participació en recerca directa —n'és un bon exemple el projecte d'estudi de les fagedes del Montseny—, o la intenció d'intervenir com a assessora en polítiques científiques, ja hem vist diversos intents d'establir contacte entre la SCB i els estaments polítics. També s'havien potenciat les seccions d'estudiants, que havien estat prou actives en diverses èpoques, i s'havien beneficiat de l'establiment de premis i l'organització de cursos en els ambients universitaris. Però al mateix temps

hi havia altres aspectes, com la relació amb els mitjans de comunicació, que calia potenciar.

De manera que, l'abril de 1989, amb motiu del setanta-cinquè aniversari de la SCB (i vint-i-cinquè de la represa), es van organitzar unes Jornades de debat sobre el futur de la Societat Catalana de Biologia en què es van plantejar les principals línies d'actuació. Es van organitzar taules rodones sobre qüestions essencials per a la Societat, com ara: quins havien de ser els objectius en el futur més immediat; quin era el lloc de la Societat en el marc de l'IEC; com articular les relacions amb les entitats germanes; quines eren les activitats més adients per assolir amb eficàcia els objectius propis; quines característiques havien de tenir les publicacions; i com s'havia de potenciar la participació dels membres estudiants en la vida de la Societat. Entre els objectius fixats a partir de les conclusions d'aquell acte hi havia el d'aconseguir que la ciència fos considerada una branca més de la cultura, donar a conèixer la SCB també fora dels medis científics en què fins aleshores havia desenvolupat la seva activitat, potenciar les seccions especialitzades i crear-ne de noves, establir contactes fora dels Països Catalans i redactar uns nous estatuts que s'ajustessin més a les necessitats actuals de la SCB i a la nova dinàmica de l'IEC.⁴⁷²

Poc després d'aquella trobada, el microbiòleg Ricard Guerrero, que havia estat membre del consell directiu des del 1978 com a vocal, secretari i tresorer, i molt actiu en les activitats de la SCB els darrers anys, va substituir Josep Carreras com a president de l'entitat. Guerrero ocuparia la presidència durant cinc anys, fins a l'abril de 1994.⁴⁷³ Va ser sota les presidències del biòleg Ricard Guerrero (1889-1994) i del metge Ramon Bartrons (1994-2000) que la SCB va assolir, d'una banda, amb Guerrero, la maduresa jurídica i acadèmica com a societat filial de l'IEC i, de l'altra, amb Ramon Bartrons, la maduresa administrativa.

A més, amb Guerrero, concretament als anys inicials de la dècada dels noranta, la SCB va avançar en dos sentits. En primer lloc, va seguir impulsant les iniciatives que més èxit havien tingut els darrers anys. Van continuar les sessions ordinàries, les activitats de les diferents seccions, els fulls «Què cal saber?», els *Treballs*, la participació de la SCB en l'organització dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i l'organització de les sessions conjuntes amb la Institució Catalana d'Història Natural. En segon lloc, a banda de la continuïtat de les iniciatives precedents, la SCB va iniciar un procés de renovació amb

472. Jornades de debat sobre el futur de la SCB, 13 i 20 d'abril de 1989, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

473. Societat Catalana de Biologia 2002.

l'elaboració d'un nou reglament, uns nous estatuts, un nou directori i noves activitats, com les impulsades pels estudiants de biologia.

4.1.2. «Estudiant, ja n'ets soci?»

Malgrat que, des de la represa, els estudiants havien estat sempre part important de la SCB, ja fos com a organitzadors de sessions o com a públic objectiu, als anys vuitanta i inicis dels noranta van incrementar la presència en els programes de la Societat. Des de finals dels setanta els estudiants ja eren socis de ple dret de la SCB; però no va ser fins a mitjans dels vuitanta que, amb la creació d'una secció d'estudiants que volia funcionar com les altres seccions especialitzades, aquesta activitat es va veure incrementada notablement. A més, la SCB va seguir organitzant any rere any els Premis per a estudiants, que havien estat un prolífic pas d'entrada a la Societat per a molts estudiants, encara sota la dictadura. La dotació del premi havia anat creixent amb els anys. El XXVè Premi per a estudiants, el 1988, va ser de 75.000 pessetes; va pujar primer fins a les 100.000 pessetes, va passar a ser de 150.000 el 1997 i, amb la introducció de la nova moneda, el 1999 va passar als 600 euros.⁴⁷⁴

A més de l'increment del nombre i la periodicitat de les activitats organitzades pels estudiants, també en va millorar la qualitat i la vinculació amb qüestions que preocupaven en aquella època. Per exemple, el gener de 1983, els «membres estudiants» de la SCB van organitzar una taula rodona sobre «La situació actual dels boscos a Catalunya». La intenció de la sessió era tractar el grau de degradació d'aquests ecosistemes, les causes de la degradació i les seves conseqüències, així com les possibles solucions. La taula va consistir en un debat obert al públic precedit per breus presentacions de diferents experts entre els quals Oriol de Bolòs, Jaume Terradas i Josep Maria Camarasa, que havia estat guanyador del Premi per a estudiants de 1967.⁴⁷⁵

Així, els cursos 1983-84 i 1984-85 van experimentar un constant increment de les sessions organitzades pels socis estudiants. Es va fer, per exemple, una sessió de presentació de la SCB als estudiants de biologia de la UB, coordinada per Mireia Abril i Janer, que fou vocal d'estudiants d'inicis de 1983 a començaments del 1985. La sessió, qualificada d'un «èxit», va comptar amb una xerrada

474. Recull d'acords presos pel consell directiu en el curs 1996-97, per l'assemblea del 1997 (12/02/1997).

475. Documentació Programa d'activitats 1982-83, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 1.

a càrrec de Ricard Guerrero sobre la història de la SCB i una altra de Jaume Baguà amb el títol «Cap a on va la biologia actual? Cap a on va la Facultat de Biologia?». Després d'aquesta experiència, Abril va fer una crida a tots els estudiants a presentar idees i iniciatives des de la vocalia d'estudiants de la Societat.⁴⁷⁶

Una de les noves iniciatives més reeixides va ser l'establiment d'un concurs de vídeos i audiovisuals sobre temes relacionats amb ciències de la vida i de la salut. Amb un primer premi valorat en 100.000 pessetes, el concurs va rebre el suport de la Fundació Caixa de Barcelona. El premi al millor vídeo el va guanyar Assumpció Galera amb un treball amb el títol «Les plantes CAM»; l'accessit va recaure en el Grup de Biologia de Santa Coloma de Gramenet amb el vídeo «El Parc de Sant Mateu i els efectes d'un incendi forestal»; i el millor audiovisual va ser l'elaborat per Jordi Camprodon amb el títol «Els ocells d'Osona».⁴⁷⁷

La dinamització dels estudiants de la SCB anava en augment, però hi havia un problema. La gran majoria d'activitats les organitzaven els estudiants de biologia de la Universitat de Barcelona, mentre que els de la Universitat Autònoma no estaven tan en contacte amb la SCB. Així, en una reunió del consell directiu de juliol de 1990, els membres coincidiren que, més enllà dels cursos subvencionats pel CIRIT adreçats a ells, hi havia una «necessitat de potenciar la Secció d'Estudiants i especialment intentar de potenciar l'aparició de grups actius entre els socis estudiants de la UAB». Per resoldre la situació, proposaven tres iniciatives, en primer lloc, que la SCB organitzés més activitats a la UAB amb l'objectiu de captar més socis entre els seus estudiants; en segon lloc, provar d'estimular els estudiants ja socis de la UAB per tal que participessin en les activitats dels estudiants de la UB; i, per últim, incloure les publicacions de la SCB a la llibreria de la UAB.⁴⁷⁸

Al concurs de vídeos i audiovisuals s'hi va afegir, a partir de 1991, un concurs de fotografia naturalista anomenat Natura que tenia un primer premi més modest de 25.000 pessetes, un segon de 15.000 i un tercer de 10.000. Les fotografies s'havien d'enviar a la Unitat de Biologia Cel·lular de la UB, on Joan Sala d'antropologia i Marc Furriols i Gemma Estrada de bioquímica s'encarregaven de coordinar el concurs. La difusió d'aquesta convocatòria fou considerable: el primer premi va sortir a *La Vanguardia* gràcies al contacte de la SCB amb el periodista científic Xavier Duran, i les tres premiades i altres fotografies

476. LAAJG, 8 de maig de 1984, p. 47-48, 53, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

477. LAAJG, 3 de maig de 1989, p. 75, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36 i Documentació Activitats d'Estudiants, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 1.

478. LARCD, 11 de juliol de 1990, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

presentades al concurs es van exposar a la seu de l'IEC a la Casa de Convalescència i al pati central de la Facultat de Biologia coincidint amb un altre cicle de conferències també organitzat pels estudiants de la SCB sobre «La problemàtica dels espais naturals a Catalunya». En aquest cicle, celebrat del 10 al 22 d'abril de 1991 amb una última sessió coincidint amb el Dia de la Terra, hi van participar, entre d'altres, Jordi Sargatal, director del Parc dels Aiguamolls de l'Empordà, Mikel Zabala, que va parlar de les Illes Medes, i Merche Aniz, directora del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. El cicle també va comptar amb una xerrada a càrrec de Ramon Folch amb el títol «Les diferents percepcions socials de les mesures de protecció dels espais naturals», i un debat amb alguns dels més reconeguts experts en el tema, entre els quals Ramon Margalef i Martí Boada.⁴⁷⁹

Un cicle que no és més que un exemple entre molts altres dels que els estudiants van organitzar en aquesta època sobre temes i aspectes controvertits o d'actualitat vinculats a les diferents branques de la biologia, com ara l'evolució o el paper de la genètica i la cultura en l'herència. A més de concursos i cicles de xerrades, els estudiants de la SCB oferien també cursos pràctics. En el programa de 1991-92, per exemple, la Secció d'Estudiants va presentar un curset d'informàtica que va tenir molt d'èxit.⁴⁸⁰

En definitiva, a principis dels anys noranta, els estudiants van ser una secció prou activa dins les activitats de la SCB i, a més, un públic objectiu en moltes altres convocatòries. Malgrat el problema del desequilibri entre UB i UAB, el futur de la SCB semblava garantit amb la implicació constant dels estudiants. Els de la UB eren de fet tan actius que, fins i tot, van disposar d'un local a la facultat per reunir-se, rebre estudiants i informar-los sobre la SCB. A l'entrada del local, un rètol amb el logotip de la Societat Catalana de Biologia apellava els que hi entraven per primer cop: «Estudiant, ja n'ets soci?».

4.1.3. Les relacions amb l'IEC

Ricard Guerrero va ser president fins al 1994, quan va concloure el seu segon mandat. Aleshores va entrar com a membre de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC. El seu successor, el metge Ramon Bartrons, també coneixia prou

479. Documentació Programa d'activitats 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 1 i LARCD, 4 de desembre de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

480. LARCD, 7 d'octubre de 1991 i 6 de novembre de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

el funcionament de la Societat. Des de 1986 havia format part del consell directiu, primer com a vicesecretari, després com a secretari general i com a vocal de relacions exteriors i finalment com a vicepresident de 1992 a 1994.

Amb la reforma dels estatuts i del reglament de règim intern de l'IEC es van dur a terme importants modificacions de funcionament i d'estructura interna, i canvis molt destacats en la Secció de Ciències. El gran desplegament i la complexitat en les diverses àrees de la ciència van fer aconsellable desdoblar la Secció, de manera que es va dividir en la Secció de Ciències Biològiques (SECCB), que aplegava les ciències de la vida i de la salut, i la de Ciències i Tecnologia (SECCT), que cobria les altres àrees científiques i tecnològiques. La SCB va passar a pertànyer a la Secció de Ciències Biològiques, juntament amb la Institució Catalana d'Història Natural i la Institució d'Estudis Agraris. L'IEC nomenà un delegat per a cada societat filial, el qual fou «convidat a les reunions dels consells directius i és responsable, davant de l'IEC, de la qualitat científica de les publicacions i actes públics de la SCB».⁴⁸¹ Durant el període 1989-2000 va ocupar el càrrec Carles Bas i Peired i, a partir del 2000 ho ha fet Ricard Guerrero.

El criteri de la direcció de l'IEC respecte de les societats filials ha estat tradicionalment la idea que aquestes societats desenvolupen activitats específiques de cadascuna, però que, en conjunt, cal que siguin tutelades per la vertadera i acreditada entitat científica que les aixopluga: l'IEC. Per això era natural que l'IEC nomenés un membre seu qualificat en el camp de la societat filial que, en principi, havia de tutelar. Això, a la pràctica, xocava d'alguna manera amb el recorregut d'algunes de les societats filials, entre les quals la SCB. Cal recordar que la Societat de Biologia tingué uns inicis brillants al capdavant dels quals hi hagué científics tan importants com August Pi i Sunyer, Jesús Maria Bellido i Ramon Turró, entre d'altres. I, tanmateix, que la Institució Catalana d'Història Natural, anterior a l'IEC mateix, i al qual s'agregà posteriorment, havia desenvolupat una importantíssima labor sense cap mena de tutela forana.

Durant el període de presidència de Ramon Bartrons es van fer les obres de restauració de l'edifici històric de l'IEC i l'adquisició de l'Institut d'altres espais de la zona. En va resultar el trasllat, l'any 2000, de les oficines de la seu central del carrer del Carme a l'annex de l'IEC al carrer de Maria Aurèlia Campmany 14-16. Això va comportar la possibilitat de negociar amb el llavors gerent de l'IEC, Jordi Vinaixa Serra, la distribució d'espais, i es va obtenir una superfície adequada que es compartia amb la Institució Catalana d'Història Natural.

481. Article 9è dels estatuts (1990).

Ja quan Pere Babot i Josep Maria Camarasa s'ocupaven de les tasques de secretaria i de l'organització d'activitats de la societat, la creixent tasca administrativa havia obligat a contractar una secretària administrativa, Rosa Maria Blanch i Raimundi. Aquesta professionalització d'algunes tasques va ajudar a consolidar el funcionament de la Societat. Més enllà de les successives renovacions del consell directiu, Rosa M. Blanch seguia com a secretària de la SCB a començaments dels anys noranta. Malgrat que ja feia quinze anys que ocupava aquell càrrec remunerat, Blanch havia treballat sempre sense contracte. Va ser a finals de l'any 1991 que, per recomanació de l'IEC i amb el seu suport econòmic, la situació laboral de Blanch es va regularitzar i va seguir treballant contractada. Malauradament, Rosa M. Blanch va morir prematurament el 1994. La va suplir Esther C. Gorgues que, per desgràcia, també va morir al cap de pocs anys, el 1998. La seva successora, Maria Àngels Gallego, després d'uns mesos de suplència per malaltia, va ser contractada regularment per l'IEC i s'ha mantingut en el lloc de secretària administrativa fins a l'actualitat (2024).

Paral·lelament, amb la reorganització del suport administratiu de l'IEC, a partir de l'any 2000 una part de les tasques administratives que fins llavors s'havien fet a la SCB van passar a fer-se a l'Institut. A partir d'aquell moment, d'acord amb els indicadors estudiats pel gerent, com ara que la SCB era, de molt, la societat filial amb més activitats i més socis, li hauria de correspondre una dedicació de seixanta hores setmanals de feines administratives a càrrec de l'IEC. Tot i això, costava obtenir més suport administratiu.

En aquests anys, les fonts de finançament de la SCB van anar evolucionant. D'acord amb l'article 12è dels estatuts, «La Societat compta, com a recursos ordinaris, amb l'import de les quotes dels socis, amb l'import que l'Institut d'Estudis Catalans obtingui de la venda de les publicacions de la Societat i amb les aportacions que acordi l'Institut d'Estudis Catalans. I, com a recursos extraordinaris, les aportacions especials que l'Assemblea acordi de demanar als socis, les subvencions i els donatius de socis o de tercers —siguin persones físiques o jurídiques— i els obtinguts com a resultat de l'emissió d'informes, de la participació en programes de recerca o de l'obtenció de premis».⁴⁸²

En la pràctica, els ingressos bàsics consistien en la quota dels socis, els ajuts anuals de l'IEC i els ajuts públics (del Ministerio de Ciencia y Tecnología, i de la Generalitat). La quota anual de soci ordinari pagava el cost de totes les trameses mensuals i la dels *Treballs*. Els ajuts fixos anuals de l'IEC ajudaven a pagar la

482. Article 12è dels estatuts (1990).

secretària administrativa i a finançar algunes activitats de cada secció. Tanmateix, a partir d'un moment determinat va caldre buscar socis patrocinadors a fi de poder tenir més ingressos, els necessaris per tal de mantenir la independència. Els primers socis patrocinadors van ser, com no podia ser altrament, dos laboratoris: Almirall i Uriach.

4.2. Un cos social en transformació

A finals de 1989, per indicacions de l'IEC, que havia canviat els seus estatuts, la Societat Catalana de Biologia va començar un procés de reforma dels seus propis. Així, es va conformar una comissió amb alguns dels socis més actius els darrers anys entre els quals Josep Carreras, Josep Maria Camarasa, Oriol Cassassas, Carles Bas, Montserrat Ponsà, Marta Estrada i Gemma Estrada. La idea era que aquesta comissió elaborés una proposta d'estatuts que s'haurien de discutir entre els socis durant l'any següent.⁴⁸³

La proposta va ser presentada i aprovada pel consell directiu a començaments de l'any 1990 en forma d'avantprojecte, i, al mes de març, el document va ser enviat a tots els socis de la SCB, que així van tenir l'oportunitat de proposar canvis i observacions. A partir d'aquests comentaris, el consell va introduir les esmenes proposades pels associats i es va presentar una nova proposta final que, el 16 de maig, fou aprovada en una assemblea general ordinària. Després, la proposta va ser presentada a la Comissió de Societats Filials, que també va aportar-hi algunes observacions que el consell es va encarregar d'introduir. Finalment, el 14 de gener de 1991, més d'un any després que hagués començat el seu procés d'elaboració, el projecte final de nous estatuts de la SCB va ser enviat a l'IEC per a la seva aprovació final i va ser ratificat per l'Institut en el ple del 5 d'abril de 1991. Segons els nous estatuts, la finalitat de la Societat Catalana de Biologia era «promoure i difondre les activitats relacionades amb la recerca en el camp de les ciències de la vida, així com llur projecció social».⁴⁸⁴

Paral·lelament a l'elaboració dels nous estatuts, també es va elaborar una nova versió del *Directori dels membres de la SCB*. A diferència del que passava amb els estatuts, en aquest cas el debat en el consell directiu no es va centrar en el contingut del directori o en la seva estructuració, sinó en com es podria

483. LARCD, 10 d'octubre de 1989, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

484. Projecte d'Estatuts enviat al IEC, 14 de gener de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

finançar aquesta publicació. El debat va girar sobre a qui es demanaven diners i la possibilitat d'incloure en el directori anuncis que ajudarien a finançar-ne l'edició. Finalment, es va escollir aquesta última opció, i laboratoris i farmacèutiques com Uriach, Fides, Leti o Esteve van aportar 100.000 pessetes cadascun a canvi de disposar d'espai per anunciar-se. Amb aquests diners i la contribució de l'IEC, l'any 1991 es van poder publicar 2.500 exemplars de la nova versió del directori amb la incorporació dels nous estatuts.⁴⁸⁵

El canvi obligava a elaborar un Reglament de règim interior (RRI) que regulés el funcionament ordinari de la Societat. Després de la publicació del directori, el març de 1991, el consell directiu va preparar un projecte de nou Reglament de règim interior de la SCB que va ser presentat per a l'aprovació dels socis en l'assemblea general ordinària de 18 d'abril de 1991. El reglament tenia vuit apartats o disposicions en què es detallaven qüestions com la finalitat de la SCB, el domicili, el que es consideraven activitats pròpies de la SCB, els premis, les tipologies de socis i els seus drets i deures, els òrgans de govern i les publicacions.⁴⁸⁶

4.2.1. El consell directiu i els socis

En l'article vuitè dels nous estatuts de la SCB s'establia que el consell directiu havia d'estar format per un president, dos vicepresidents, un secretari, un vice-secretari, un tresorer i tants vocals com en determinés el Reglament de Règim Interior (RRI), només indicant que un dels vocals havia de ser necessàriament un soci estudiant.⁴⁸⁷ A principis dels anys noranta, a més de nous estatuts, directori, reglament de règim intern i nou president, destaca la cada cop més elevada presència de dones en la configuració dels consells directius. A més de Mercè Durfort i Marta Estrada, totes dues vicepresidentes en períodes diferents, altres dones com l'especialista en biologia celular de la UAB Montserrat Ponsà i Fontanals, l'encarregada de lexicografia Sílvia Atrian, les immunòlogues Teresa Español i Boren i Teresa Gallart i Gallart, l'endocrinòloga Francesca Rivera i Fillat, les fisiòlogues Trinitat Cambras i Rius i Ruth Ferrer i Roig, i l'antropòloga Pilar Aluja i París van formar part del consell directiu de la SCB en

485. LARCD, 13 de setembre de 1990, 9 d'octubre de 1990, 7 de novembre de 1990, 12 de desembre de 1990, 9 de gener de 1991, 6 de febrer de 1991 i 6 de novembre de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

486. Esborrany del Reglament de règim interior de la Societat Catalana de Biologia, març de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

487. Article 8è dels estatuts de la SCB (1990).

aquesta època. En el curs 1991-92, amb Guerrero com a president, hi va haver cinc dones al consell d'un total de dotze membres, i el curs 1994-95 es va arribar a la paritat amb sis dones membres, un equilibri que s'ha mantingut els cursos 1995-96, i de 1999 a 2003. Del 2003 fins al centenari, la proporció ha estat de cinc dones per set homes, cosa que podríem considerar dintre de la variació aleatòria d'una paritat gairebé normalitzada en termes quantitius. Tanmateix, encara no ho és qualitativament, ja que en el nucli dur, és a dir, presidència i vicepresidències, el nombre de dones minva significativament. Tot i que hi ha hagut algunes vicepresidentes, Mercè Durfort, Marta Estrada, M. Teresa Gallart, Francesca Rivera i Fillat, Montserrat Vendrell i Àurea Navarro, encara no n'hi ha hagut cap que hagi ocupat la presidència. La SCB, com tantes altres entitats, també té un sostre de vidre en la direcció.

A principis de 1992, el funcionament del consell directiu de la SCB va experimentar una altra transformació que ens mostra que els temps canviaven. En la reunió del consell directiu del 8 de gener de 1992, el president va proposar que «a partir d'ara, l'acta es guardi en disquet». Tot i això, el paper no es va abandonar completament i, després de digitalitzar-se, les actes eren impreses, signades pel president i arxivades.⁴⁸⁸ L'any següent, el nou secretari general, Joan Serratosa, va introduir les tecnologies informàtiques en el funcionament administratiu i l'organització de la informació de la SCB. I ben aviat va caldre tenir una web que informés de les activitats de la societat i de l'òrgan que la gestionava. La primera pàgina web la va elaborar el vocal de relacions externes, Xavier Pastor, i va ser penjada el juny de 1998.⁴⁸⁹

Finalment, a principis del nou mil·lenni, amb l'aparició de noves necessitats i noves tecnologies, va caldre redefinir el paper dels vocals representats al consell directiu. Així, el febrer de 2007 el consell presidit per Jaume Reventós acordava una reestructuració de càrrecs i funcions del consell directiu mateix, i la sotmetia a l'aprovació de l'assemblea general de socis el 13 de març. Amb aquesta reestructuració es redefinien les funcions de les dues vicepresidències, desapareixien les vocalies de recerca i de relacions exteriors i es creaven les de comunicació, d'acció territorial i d'ensenyament, per tal de donar més pes a funcions que hi estaven relacionades: la revista i el web de la Societat, i col·laboració amb l'IEC i amb els mitjans de comunicació, en el cas de la vocalia de comunicació; la promoció i coordinació d'activitats arreu dels Països Catalans,

488. LARCD, 8 de gener de 1992, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

489. Acta de l'assemblea de 29 d'abril de 1998.

en la d'acció territorial; i les activitats i promoció d'activitats adreçades als ensenyants, en la d'ensenyament.

Una societat és un conjunt de persones aplegades per perseguir un fi comú segons certes condicions o regles. Així, en aquest període de maduresa, «s'havia de consolidar una societat útil i de referència per als socis, oferint-los avantatges amb oferta específica per a cada sector (societat en general, estudiants, investigadors dels diferents nivells, professionals i estudiants). També [la SCB havia de] tenir una comunicació eficaç amb els socis i incrementar el nombre d'associats».⁴⁹⁰

Inicialment, els socis, tret dels corresponents i els honoraris, havien de ser un temps agregats (o estudiants) i després passaven a ser numeraris. Amb la reforma d'estatuts, el tipus de socis i la manera de ser-ne va canviar. Es va establir que hi hauria cinc menes de socis:

- numeraris, persones residents a l'àmbit territorial de la SCB,
- estudiants, persones que feien estudis universitaris. En el RRI s'indicava que passaven a ser numeraris en acabar la carrera o quan feien vint-i-cinc anys.
- corresponents, persones residents fora de l'àmbit territorial de la Societat. Els socis numeraris que passessin a viure fora del territori dels Països Catalans passarien automàticament a ser corresponents; i els socis corresponents que fixessin la seva residència en l'àmbit territorial de la Societat passarien a ser numeraris.
- emèrits, els socis numeraris i corresponents que havien fet els seixanta-cinc anys i quedaven exempts de pagament. En aquest moment, passaven a la categoria d'emèrit.
- honoraris, persones o entitats que, pels seus mèrits o vinculació amb les ciències de la vida, siguin proposades pel consell directiu o per deu socis.

Així, doncs, al llarg de la seva vida, un soci podia ingressar com a estudiant, passar a numerari en acabar la carrera o en fer vint-i-cinc anys; a corresponent, si en algun moment traslladava el seu domicili fora del territori dels Països Catalans i a emèrit quan es jubilava. Els socis corresponents van ser un 3 % del total fins el 1995, van baixar a l'1 % el 1997, i després (2000) van pujar al 2 %.

490. Documents elaborats en el retretat del 6 i 7 de juliol de 2006.

Aquestes dades reflecteixen la internacionalització de la SCB i l'interès dels socis catalans a l'estranger. Tots els tipus de socis descrits havien de ser proposats com a tals per dos socis més (excepte els honoraris) i acceptats pel consell directiu i per l'assemblea general.

És interessant veure l'evolució, al llarg dels anys, de la tipologia i les edats dels socis. Envelleix, la Societat? En el període 1989-2000 la majoria dels socis eren numeraris. Tanmateix, en començar el període, la proporció de socis estudiants era de gairebé del 30 %; desafortunadament, però, la proporció dels primers anys no es va mantenir, i, a partir del 1997 i durant uns quants anys, el nombre d'estudiants associats es va situar al voltant del 10 %. Els últims anys, entre el 2000 i el 2012 el percentatge de socis estudiants va anar davallant del 10 al 7 %. En canvi, els socis emèrits, que eren un 1 % a l'inici del període 1989-2000, van passar a ser d'un 10 % cap al 1997. La inversió del percentatge de socis estudiants en socis emèrits probablement reflecteix el fet que al principi del període que considerem, al voltant del 1988, bona part dels reprenedors de les activitats de la Societat sota el franquisme arribaren a l'edat de jubilació. Nascuts a principis de la dècada de 1930, en la dècada de 1990 es jubilaven.

Així, doncs, a la pregunta de si la Societat envelleix, podríem dir que, havent passat de l'inicial 1 % de socis emèrits i 30 % d'estudiants a una proporció sensiblement paritària al voltant del 10 % de les dues categories, efectivament sí, ho ha fet. A prop del centenari, el percentatge d'estudiants és d'entre el 7 % i el 8 %, amb la qual cosa cal estar amatent per trobar el relleu oportú.

Pel que fa a la paritat de gènere, les xifres varien de vegades considerablement d'un any a l'altre, des d'anys en què el nombre de dones dobla el nombre d'homes que ingressen, fins a anys en què el nombre és similar. Per exemple, el 1994 entraren dinou socis numeraris, dotze homes i set dones. Aquestes dades es reflecteixen en la mitjana de socis numeraris homes ingressats al llarg del període (15,6) enfront de la dels socis numeraris dones (23,3). En el cas dels socis estudiants, la diferència encara és superior: ingressen una mitjana de 14,5 estudiants homes l'any, enfront de 32,9 dones. La feminització en la carrera es veu reflectida en els socis de la SCB. En el període 2000-12, el nombre de noves sòcies segueix essent superior al de nous associats, tant en la categoria de numeraris (molt notablement), com en la d'estudiants.

4.2.2. Les assemblees generals i les seccions

Segons el Reglament de règim interior (RRI), l'assemblea general és l'òrgan de govern i de decisió màxima, i representa els interessos generals de la Societat.

És constituïda per tots els socis de la Societat. L'assemblea nomena els càrrecs del consell directiu, i s'encarrega de la modificació dels estatuts i l'aprovació de la gestió del consell. L'assemblea general pot ser ordinària i extraordinària, i l'ordinària, convocada pel president, se celebra un cop l'any. «És funció del president de la SCB notificar al Consell Permanent de l'Institut d'Estudis Catalans el programa d'activitats, els canvis que es produeixen en el consell directiu, i els acords de l'Assemblea General».⁴⁹¹

A les assemblees, que tanquen el curs, els socis reben el llistat d'associats amb les altes i les baixes hagudes, i si hi ha la proposta d'algun soci d'honor. També reben un recull dels acords i les decisions més importants adoptats pel consell directiu —igualment, els socis tenen a la seva disposició totes les actes del curs— i un altre recull de les principals activitats organitzades —de les quals havien estat ja informats a través del full mensual d'activitats, que actualment es publiquen a la web.⁴⁹² Els socis reben també un informe de tresoreria amb els comptes de l'any anterior i el pressupost per a l'any següent. I són informats de les novetats de totes les vocalies que conformen el consell directiu. L'assemblea aprova l'acció de gestió decidida pel consell directiu en els casos mencionats, es debat el que els socis considerin oportú i es vota la composició dels canvis en el consell directiu que correspon cada vegada.

Tot i això, la participació dels socis en òrgans de gestió, com és l'assemblea, no és mai gaire elevada. El que hem anat trobant és que el màxim de participació es va registrar en la illusió dels primers anys de la represa (el 1979 va ser del 16 %) i que, després, va anar baixant. L'any 1991 va ser del 8 %, del 4,9 % el 1997, i del 5,4 % el 2000. Algun any hi ha hagut algun repunt, però en arribar al centenari la participació dels socis a l'assemblea no passava del 5,5 %.

Per tal d'afavorir la participació a les assemblees, el consell directiu ha estimulat altres activitats. Per exemple, algun cop s'ha fet coincidir amb conferències; però el que ha ajudat a recuperar l'assistència és que el mateix dia, que acaba essent maratonià, es convoca el consell directiu, la reunió anual dels coordinadors de seccions i l'assemblea.

En el període que ara considerem s'han consolidat les seccions especialitzades i se n'han transformat algunes. Aquesta evolució s'explica no tant per l'evolució social, com pot passar amb els canvis en les denominacions i les funcions de les vocalies del consell directiu, sinó per l'evolució de la disciplina que

491. Article 8.4 d dels estatuts.

492. Iniciat per Joan Serratosa. Informe de la secretària a l'acta de l'Assemblea de 29 d'abril de 1997.

crea noves necessitats o fa que minvi el nombre de persones que treballa en una especialitat determinada.

Com que, d'acord amb el Reglament de règim interior, «són activitats de la Societat totes les que siguin proposades per les Seccions Especialitzades», la Societat Catalana de Biologia ha continuat afavorint que els socis d'una mateixa especialitat s'organitzin en aquestes seccions (nom que han pres a partir de 1981 les abans anomenades comissions especialitzades) per tal d'afavorir les trobades entre col·legues.⁴⁹³ Potser en l'aspecte més purament científic, aquestes trobades van deixar de ser el lloc apropiat per presentar els treballs més rellevants, atesa la necessitat de presentar-los a fòrums internacionals perquè tinguessin impacte curricular, però les seccions continuen essent un brou de sinergies entre científics que comparteixen especialitat.

Tanmateix, a partir de l'any 2000 es va imposar una intensa reflexió sobre aquestes seccions especialitzades. Es va acordar tancar-ne algunes que havien deixat de tenir activitat, com la d'Hepatologia bàsica i experimental o la d'Immunologia experimental, mentre que se'n van obrir de noves que obeïen a l'emergència de nous camps d'estudi, com la de Virologia (2001), la de Senyalització cel·lular i metabolisme (2005) o la de Genòmica i proteòmica (2007). D'altres de preexistents es van transformar, per exemple la d'Antropologia biològica, que l'any 2000 va passar a anomenar-se de Biologia evolutiva; o es van desdoblar en especialitats més restringides, com la d'Ecologia, que a partir del 2008 es va desdoblar en Ecologia aquàtica i Ecologia terrestre.

De tota manera, des de les primeres cinc seccions especialitzades (Microbiologia, Ecologia, Biologia molecular, Biologia de la reproducció, Biologia del desenvolupament i Immunologia experimental) ja existents l'any 1980 fins als últims vint anys, el seu funcionament ha estat desigual. Algunes seccions han organitzat sessions amb regularitat i han rebut una assignació econòmica que el 1990 fou de 80.000 pessetes, el curs 1992-93 va passar a ser de 100.000, i el curs 1995-96 va pujar fins a 150.000. Altres seccions no fan gaires activitats o fins i tot, com hem vist, s'han aturat completament.⁴⁹⁴

Atesa la desigual activitat d'unes i altres seccions, i com a estímul, es va debatre i acordar, primer en consell directiu i després en assemblea, que l'aportació a cada secció fos proporcional a les activitats que duïen a terme; de

493. Article 3. Reglament de règim interior (1981).

494. Acta de l'Assemblea del 29 d'abril de 1993. Acta de l'Assemblea del 30 d'abril de 1996. L'any 2002 va passar a ser de 900 €.

manera que les seccions més actives rebien una assignació més elevada en forma d'ajuts a publicacions, conferències, jornades, trameses, etc. Això fou possible perquè el pressupost assignat a les seccions era inicialment el mateix en tots els casos, però algunes, com que no feien res, no necessitaven res, mentre que les que generaven activitat tenien més despeses. Per això es va acordar que «les despeses de les seccions es paguin segons el criteri del coordinador i, en cas d'algun excés, segons el criteri del tresorer, després d'avisar al coordinador». Per articular-ho, es va proposar que el vocal de sessions i els coordinadors de les seccions fessin tres reunions anuals —a l'inici de l'any, al juny i al final— per marcar les activitats de les seccions i fer-ne un seguiment econòmic.⁴⁹⁵

Però, a banda de les seccions especialitzades, es van crear també les anomenades transversals (estudiants, ensenyament, biologia i indústria i biologia i societat) i les territorials (València, Lleida, Alacant, Mallorca, Tarragona, Vic, el Pallars i el Vallès). Com que hi havia aspectes relacionats amb els estudiants, els ensenyants, la indústria o la societat en general que oferien camps d'actuació a la SCB, es va decidir crear quatre seccions transversals per abordar-los. D'aquestes quatre, dues (Ensenyament i Estudiants) ja existien el 1980 i les altres dues (Biologia i indústria i Biologia i societat) es van instituir el 2002. La primera aportava la connexió entre la recerca institucional i la privada, i alhora organitzava actes i cursos. Un dels cursos que més èxit va tenir fou el de gestió de projectes, que va ser d'interès no només per als professionals de la indústria, sinó també d'altres especialitats. Igualment organitza jornades conjuntes amb altres seccions, com les Jornades de Biologia Molecular, celebrades amb la participació de conferenciants pertanyents al sector industrial de Catalunya, i que permetien difondre l'activitat d'aquests professionals tant a investigadors d'universitats i centres públics de recerca com a estudiants de doctorat. Així mateix, es van organitzar cursos sobre el disseny d'experiments i sobre les patents d'invencions relacionades amb la biologia.⁴⁹⁶

L'altra secció transversal, Biologia i societat, es va crear, a proposta de Cristina Junyent, per apropar l'actiu més important de la SCB, els científics, a la ciutadania, tot aglutinant els biòlegs que es dediquen professionalment a la comunicació científica. En un principi, d'acord amb el consell directiu, es van organitzar actes que aplegaven multitud d'estudiants de secundària, com les gimcanes científiques, que van fer-se en col·laboració amb centres de recerca segons

495. Acord de consell directiu del febrer de 2000, en el recull per a l'assemblea de 2001.

496. Recull d'activitats per a l'assemblea de 25 de juny de 2008.

l'especialitat, i també workshops com el que es va anomenar «Comunicar ciència», previ a la creació de la secció. Dins la Setmana de la Poesia de Barcelona del 2008, Joan Duran va organitzar la I Jornada de Ciència i Poesia Simbiopoesi, al claustre de l'IEC, i es va fer una publicació amb els poemes llegits.⁴⁹⁷ Posteriorment s'han organitzat, el mes de desembre de cada any, les anomenades Jornades de Santa Llúcia. Com fan societats científiques internacionals, aquestes jornades apleguen professionals de la comunicació científica en fòrums de debat per valorar com arriba la informació científica al públic i com es podria millorar aquesta comunicació. Aquestes jornades serveixen també per actualitzar els coneixements científics de periodistes, bàsicament, que s'han organitzat en col·laboració amb l'Associació Catalana de Comunicació Científica, i el tema científic a què es dedicarà l'any s'acorda amb aquesta associació.

Finalment, si els anys vuitanta havien estat els de les seccions especialitzades, a partir de 1994 comencen a organitzar-se seccions territorials a partir de grups de socis que munten activitats fora de l'entorn barceloní. El primer de tots fou un grup de socis de València encapçalat per Juli Peretó i Martí Domínguez, que començà a actuar a partir de 1993 i el 1994 fou reconegut com a secció pel consell directiu. Posteriorment, se n'han organitzat a Lleida, Alacant, Mallorca, Tarragona (desapareguda el 2002), Vic, el Pallars i el Vallès. Els darrers deu anys, la secció de València, juntament amb la Universitat de València, celebra el dia de Darwin al mes de febrer, per commemorar el naixement del científic.

4.2.3. Les activitats de la SCB continuen

A desgrat dels canvis, els inicis dels anys noranta també van ser un període de continuïtat en les activitats, les publicacions i els objectius de la SCB. En aquest període, les activitats van passar a ser canalitzades majoritàriament per les seccions, tret de les sessions inaugurals, les sessions ordinàries mensuals i les que la Societat organitzava conjuntament amb altres entitats, i a més les publicacions. El pes creixent de les seccions en l'organització de les activitats va ser causa que la vocalia de sessions passés a anomenar-se, el curs 2009-10, de seccions.

Les sessions inaugurals de cada curs inclogueren sempre una conferència a càrrec d'alguna figura destacada de les ciències de la vida i de la salut. La del curs 1989-90 va anar a càrrec de Ciril Rozman, referència mundial en transplantament de medulla òssia, que va parlar sobre la «Malaltia de l'empelt

497. Recull d'activitats del curs 2007-08, per a l'assemblea de 25 de juny de 2008.

contra l'hoste»; la del curs 1990-91 la va impartir Josep Laporte, llavors conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, sobre «La recerca a Catalunya»; i la del curs 1991-92 va anar a càrrec de Carles Bas i Peired, que havia estat president de la SCB de 1975 a 1979 i en aquell moment era delegat de l'IEC, que va parlar sobre els recursos marins de la Mediterrània.

El curs 1992-93 la va impartir Mariano Barbacid, director del Departament de Biologia Molecular del Bristol-Myers Squibb Pharmaceutical Research Institute, a Princeton (New Jersey, EUA), amb el títol «Los receptores tirosina quinasa TRK: actividad oncogénica neurotrófica». El curs 1993-94 va ser inaugurat amb la conferència de Joan Massagué, del Memorial Sloan-Kettering Cancer Center de Nova York (EUA), que va parlar de la repressió de la proliferació celular: antimitògens i antioncogens. Àngel Pellicer, al seu torn, va inaugurar el curs 1994-95. La conferència inaugural del curs 1996-97 la va fer John Kendrew, premi Nobel de Química de 1962, amb l'enunciat: «Protein Research in Cambridge in the post-war years».⁴⁹⁸

La conferència inaugural del curs 1997-98 la van fer els tres investigadors principals de les excavacions i troballes d'Atapuerca, Juan Luis Arsuaga, Eudald Carbonell i José M. Bermúdez de Castro. El curs següent fou inaugurat per Stanley Miller, de la Universitat de Califòrnia a San Diego, impulsor de la bioquímica de les primeres reaccions orgàniques a partir de matèria inorgànica, que va parlar dels orígens de la vida a la Terra. I el 1999 va ser Ramon Margalef qui va fer la conferència inaugural —aquest cop a l'Aula Magna de la Facultat de Biologia de la UB—, que duia per títol: «Vies metabòliques alternatives en l'evolució». La conferència inaugural del curs 2000-01 va anar a càrrec de Miguel Beato, professor de la UPF: «El último reto: comprender la regulación genómica». La del curs 2001-02 va ser impartida per Joan Modolell, del Centro de Biología Molecular Severo Ochoa, i va parlar sobre «Generació d'informació posicional en els éssers vius».⁴⁹⁹

La sessió inaugural del curs 2002-03 va coincidir amb la sessió extraordinària en què se celebrava el 90è aniversari de la SCB, el 5 de novembre de 2003. Juan Valcárcel, de la ICREA-CRG, va parlar sobre els codis de RNA. El 2004, Àngel Pellicer, del Departament de Patologia de la Universitat de Nova York, va repetir sessió inaugural amb el títol: «RGR, un nou oncògen alterat als limfomes

498. Acordat en el consell directiu del 4 d'abril de 1994, en el recull d'acords més importants presos en el curs 1993-94, per a l'assemblea del 20 d'abril de 1995. Aprobat en el consell directiu del 8 d'octubre de 1996.

499. Resum de les activitats del curs 1999-2000, per a l'assemblea de 2000.

humans» i la de novembre de 2005, que va fer Valentí Fuster de Carulla, del Centre de Malalties Cardiovasculars de l'Hospital Mount Sinai de Nova York: «Els tres grans reptes de la biomedicina d'avui». El curs 2006-07 el consell va acceptar la proposta feta per l'IEC de no celebrar sessions inaugurals des de les filials, i organitzar-les conjuntament amb la sessió inaugural organitzada per la presidència de l'IEC dins dels actes del centenari.

Les sessions extraordinàries van ser més esporàdiques. El 2002 es va celebrar una jornada commemorativa que va estar dedicada als joves investigadors, però en general quasi sempre han estat relacionades amb algun esdeveniment o amb la visita d'una personalitat notable. Amb motiu de la celebració del 75è aniversari de la Societat, durant el curs es van celebrar jornades de debat sobre el present i el futur de la SCB.⁵⁰⁰ El curs 1990-91, en el marc del cicle de conferències internacionals Josep Trueta, científics de reconeguda vàlua internacional, com ara James F. Crow, Moselio Schaechter, Kenneth Timmis, Alexander J. B. Zehnder o Luigi Luca Cavalli-Sforza, van ser convidats expressament per la SCB. Durant el curs 1991-92 també es poden destacar algunes sessions en què van intervenir personalitats de reconeguda fama internacional —Peter J. Wangersky, Alfred Giner-Sorolla, Moselio Schaechter, Robert H. Haynes, Gonzalo Vidal, Douglas P. Zook, Adolf Tobeña o Pere Puigdomènech—, i en algun cas es van celebrar a la Facultat de Biologia de la UB i no a la seu de l'IEC com ja era habitual.⁵⁰¹

L'any 1994, la SCB va col·laborar amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya en la visita de Stephen Jay Gould, del Museu de Zoologia Comparada de la Harvard University, que el gener d'aquell any va fer la conferència «La interpretació del model de la història de la vida». El maig va venir Christian de Duve, premi Nobel de Medicina o Fisiologia el 1974, amb la conferència «Els orígens de la vida».⁵⁰² El 16 d'abril de 1997 es va fer un acte en memòria de Josep Trueta (1897-77) en el centenari del seu naixement, en el qual van intervenir Oriol Casassas («Trueta, l'home»), Carles Bas («Trueta, president de la SCB»), Joan Lluís Roig («Tractament de les fractures obertes, mètodes Trueta») i Francesc Ventura («Regulació de l'osteogènesi per factors de creixement»)⁵⁰³

A partir de l'any 2000 cada mes de desembre la Societat ha col·laborat amb l'IEC organitzant les conferències destinades a glossar els premis Nobel de l'any

500. Informe del president a l'assemblea general ordinària de 5 de juny de 2003. Programa anual curs 1989-90.

501. Resum de les activitats de l'any 1991, lliurat a l'assemblea de 30 d'abril de 1992.

502. Resum de les activitats del curs 1993-94.

503. Recull d'activitats del curs 1996-97, per a la memòria del curs.

corresponent. Entre d'altres, han participat en aquests cicles, amb les conferències dedicades als premis Nobel de Medicina o Fisiologia: Jaume Gili, el 2003 («El reconeixement de l'aportació de la ressonància magnètica al diagnòstic mèdic»); Ricard Guerrero, el 2005 («De la hipòtesi al paradigma: el cas d'*Helicobacter pylori*»); Jaume Reventós, el 2007 («Manipulacions genètiques amb cèl·lules mare embrionàries que obren camí a la teràpia gènica»); i Josep Santaló, el 2010 («El canvi en la percepció de la nostra pròpia naturalesa»).

Tot i que amb formats diferents, les sessions conjuntes amb la ICHN es van seguir duent a terme a inicis dels anys noranta. Les conjuntes tornaven però ho feren, generalment, en sessions d'un sol dia, a diferència de les d'anys anteriors que duraven uns quants dies i es feien sempre a Barcelona, ja fos a la UB o a la Casa de Convalescència de l'Institut d'Estudis Catalans. La itinerància per les diferents zones dels Països Catalans, ara a Banyuls, ara a Castelló i després a Palma, es va acabar, i amb el final d'aquesta tradició el caràcter particular de les sessions conjuntes va canviar.⁵⁰⁴

Després de quatre cursos sense sessions, el curs 1990-91 se'n va organitzar una de conjunta que plantejava fins a quin punt era conegut científicament el patrimoni natural català. Celebrada a la Sala Prat de la Riba en un sol dia el 15 de desembre de 1990, la sessió va ser coordinada pel botànic Àngel Romo per part de la ICHN i pel microbiòleg Carles Pedrós-Alió per part de la SCB. Hi van participar, entre d'altres, Gustavo Llorente, de la UB, que va parlar del coneixement dels vertebrats d'aquests espais naturals; Jordi Lleonart, de l'Institut de Ciències del Mar, que ho va fer sobre els ecosistemes marins; i el president Ricard Guerrero, que va tractar sobre la bacteriologia d'aquests espais naturals.⁵⁰⁵

La conjunta de 1992 es va titular «El Delta de l'Ebre: estudi multidisciplinari», i va estar dedicada a «ponències sobre aspectes geodinàmics i biològics» del Delta de l'Ebre, coordinada per Mercè Durfort per part de la SCB i Albert Martínez de l'ICHN. Celebrada a l'Aula Magna de la Facultat de Biologia de la UB, pretenia ser «una revisió multidisciplinària dels estudis i projectes desenvolupats en aquesta zona» amb la participació dels equips que hi treballaven. A diferència de les altres conjuntes, en aquesta ocasió la sessió es va complementar amb una excursió comentada al Delta de l'Ebre tres dies després.⁵⁰⁶ Els més de trenta experts reunits també van arribar a la conclusió que el Delta estava

504. Camarasa 2000.

505. Documentació sessió conjunta 1990, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

506. Documentació sessió conjunta 1992. AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

amenaçat per diversos projectes d'urbanització i per l'establiment de centres esportius. Per aquesta raó, segons una breu nota publicada a *La Vanguardia*, els científics participants «han dado la voz de alarma» a l'Administració pública, la qual creuen que hauria de considerar molt més el «extraordinario valor ecológico del Delta».⁵⁰⁷ L'any 1993, la conjunta va estar dedicada a la biodiversitat i va comptar amb la participació, entre d'altres, de Ramon Margalef.

L'any 1997 es va convidar Edward O. Wilson, expert en biodiversitat, i el maig de 2002 n'hi va haver una sobre les quatre cares del canvi global, coordinada per Ferran Rodà (ICHN) i Cèlia Marrasé (SCB). A partir del 2004 es va incorporar a les sessions conjuntes el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF). La del 2005 va versar sobre els sistemes d'informació ambiental, i la seva aplicació a la recerca i a la gestió, i ja el 2006 va tractar sobre recerca i gestió dels espais costaners i marins protegits als Països Catalans.

De manera recurrent també s'han organitzat sessions amb la Societat Catalana de Química. El gener de 2005 se'n va celebrar una sobre l'autoacoblament d'estructures moleculars. I se'n van organitzar d'altres amb la Institució Catalana d'Estudis Alimentaris (ICEA).⁵⁰⁸ En commemoració del centenari de l'IEC, el 19 de juny de 2007 es va celebrar la sessió extraordinària, conjunta, amb totes les filials, basada en la conferència del professor Federico Mayor Zaragoza: «Ciència i societat, grans reptes».

El pes específic de les seccions va ser recompensat el 1991 amb l'augment de 70.000 pessetes a 100.000 del seu pressupost anual, més un extra per a les que contemplaven jornades monogràfiques, que sovint tenien un gran èxit de participació.⁵⁰⁹ Entre les que es van celebrar esmentem les Jornades d'Endocrinologia, les de Biologia de la Reproducció, les de Neurobiologia, la d'Actualitzacions i Avenços en Immunologia, els seminaris avançats en Immunologia, el seminari anual de Biologia del Desenvolupament —que se seguia fent a Mas Badó, a Sant Quirze de Safaja—, els cicles d'Enginyeria Genètica...

També es continuaven fent cursos d'especialització que seguien sent finançats pel CIRIT.⁵¹⁰ Entre d'altres, el curs CIRIT-IEC, de tipus pràctic, aplicat a

507. Redacció, *La Vanguardia*, «Ciencia y Tecnología», 25 d'abril de 1992.

508. Recull d'activitats del curs 2004-05, per a l'assemblea de 9 de juny de 2005. Recull d'activitats del curs 2006-07, per a l'assemblea de 7 de juny de 2007.

509. LARCD, 12 de setembre de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

510. Documentació variada, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3, LARCD, 6 de febrer de 1991 i LAAJG, 18 d'abril de 1991, p. 79, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36. L'abril de 1990 el CIRIT va donar una mica més d'un milió de pessetes per fer quatre cursos d'especialització, LARCD, 3 d'abril de 1990, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

l'ensenyament de les ciències naturals i destinat a complir un dels objectius del curs 1991-92, que consistia a dedicar part de les activitats de la SCB al foment de la millora de la didàctica en les ciències de la vida i de la salut, objectiu al qual també contribuïrien unes jornades d'innovació educativa en les ciències de la vida i de la salut, organitzades conjuntament amb l'ACEM i la ICHN.⁵¹¹

La preocupació per la comunicació científica orientada al públic juvenil en contextos educatius, també es va fer palesa l'any 1993 quan es va dur a terme una jornada a la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona amb el títol «Jornada d'innovació educativa a les ciències de la vida». Aquesta sessió, en la qual es van debatre qüestions relacionades amb l'ensenyament de les ciències de la vida, va estar organitzada per la SCB, la ICHN i l'Associació Catalana d'Educació Mèdica. Hi va participar una bona representació de socis destacats, i molt actius, de la SCB, i de professors de les principals universitats catalanes entre els quals Jacint Nadal, Joaquim Gosàlbez i Jaume Bertranpetit del Departament de Biologia Animal de la Universitat de Barcelona; Joandomènec Ros del Departament d'Ecologia de la mateixa universitat; Mercè Durfort, de Biologia Cel·lular; Jaume Baguñà, de Genètica; Jaume Terradas, del Departament d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona; i el president de la SCB Ricard Guerrero.⁵¹²

Un curs interessant per la temàtica tractada, no habitual en els cursos de la SCB fins a aquell moment, i per la seva projecció pública, el van organitzar a principis de 1992 la Secció d'Antropologia Biològica i la de Biologia Molecular, i va tractar sobre el DNA fòssil. Aquest curs va incloure dues conferències a càrrec d'Erika Hagelberg, experta en paleogenètica que visità Barcelona gràcies a la SCB provinent de la Universitat d'Oxford. Uns dies després, la secció «Ciència y Tecnología» de *La Vanguardia* va publicar un llarg article sobre l'ús de la genètica en l'estudi dels fòssils que va incloure, a més d'una referència al curs que s'havia celebrat, una entrevista a Hagelberg.⁵¹³ La presència d'aquesta especialista és també una mostra de com, en aquests inicis de la dècada dels noranta, la SCB va seguir impulsant els contactes internacionals i la vinculació amb una recerca que transcendís el context local i tingués impacte internacional. Un altre exemple d'aquesta tendència és la participació de la SCB en l'organització, juntament amb altres entitats com la CIRIT, la UAB i la Sociedad Española de Microbiología, del VI International Symposium on Microbial Ecology. Celebrat

511. Associació Catalana d'Educació Mèdica i Institució Catalana d'Història Natural. Davantal. Acta de l'assemblea de 1992.

512. Camarasa 2000 i Documentació sessió conjunta 1993, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

513. Iñaki Fernández Calvo, *La Vanguardia*, «Ciencia y Tecnología», 29 de febrer de 1992.

al Palau de Congressos de Montjuïc a Barcelona, aquest congrés internacional va reunir 1.300 investigadors per parlar d'ecologia microbiana, una línia d'investigació que —de la mà, entre d'altres, de Ricard Guerrero, que era president de la SCB en aquell moment— disposava d'equips de primer nivell a Barcelona.⁵¹⁴

Un altre exemple de la rellevància d'aquesta branca en la recerca vinculada a la SCB, i també de la internacionalització de la seva activitat, és un curs que fou subvencionat per la CIRIT amb el títol: «Microcosmos: com ensenyar a través dels microbis?». Malgrat que es va impartir íntegrament en anglès, els organitzadors, entre els quals novament Guerrero, van rebre més de setanta sol·licituds, de les quals se'n van haver d'escollir només vint-i-cinc per la limitació d'espai. L'èxit del curs també va quedar reflectit per diferents propostes d'estudiants que demanaven que es repetís.⁵¹⁵

D'altra banda, va continuar ben activa la presència de la SCB en l'organització i les aportacions científiques dels congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Ja hem parlat abans del paper de la Societat en la represa d'aquests congressos els anys setanta. El 1988, el tretzè Congrés es va celebrar a Andorra presidit per Oriol Casassas, i va tractar sobre la manipulació de la matèria viva i sobre les immunodeficiències. Del 24 al 27 de setembre de 1992, se'n va celebrar el catorzè a Palma de Mallorca, seixanta anys després del setè, també celebrat a la capital mallorquina l'any 1932. En l'anunci d'aquest congrés, els organitzadors reconeixien que moltes coses havien canviat des d'abans de la Guerra Civil, però que calia seguir organitzant els congressos, ja que la idea bàsica per la qual s'havien establert seguia ben vigent: que «la nostra llengua era massa íntima per renunciar a fer-hi ciència, i que la ciència era massa important per no incorporar-la a la nostra cultura».⁵¹⁶ El quinzè, celebrat a Lleida, va tractar el tema «Genètica, medi ambient i salut».

L'any 2012 hauria tocat de fer el dinovè, atès que des del 1976 se celebraven cada quatre anys, però les circumstàncies havien canviat. D'una banda, la crisi econòmica, que havia anat en augment els anys recents, dificultava molt l'organització de congressos que, com és el cas dels de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, basaven el seu pressupost principalment en subvencions. Com que no es tractava d'un congrés especialitzat, les empreses farmacèutiques o relacionades amb la recerca en ciències de la vida i de la salut no hi veien una

514. Redacció, *La Vanguardia*, «Ciencia y Tecnología», 5 de setembre de 1992.

515. LARCD, 4 de desembre de 1991, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

516. Documentació variada congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 3.

«inversió» apropiada i ben poques estaven disposades a donar-hi subvencions, ni tan sols en forma de beques d'inscripció, com és habitual en altres congressos. Certament, la celebració dels congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana tenia una tradició històrica important; però, en aquest context, la SCB, i altres entitats que participaven en la Fundació Alsina i Bofill, van fer la reflexió que, si no hi havia una renovació del concepte i dels continguts dels CMBLC, potser volia dir que no tenien gaire futur. En aquest sentit, en paraules del seu president de 2009 a 2012, Lluís Tort, la SCB hauria proposat un canvi que els adreçés cap a un tipus de congrés més semblant al que es va fer per al centenari, el primer Congrés Internacional de Biologia de Catalunya. Per tant, es tractaria de congressos d'actualització de la biologia i dels nous reptes que havia d'afrontar, i es proposà que es fessin a escala internacional. Fou una proposta més moderna que potser havia de tenir futur.⁵¹⁷

Des de l'any 1991, la SCB va anar organitzant cada mes d'agost unes jornades de biologia en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent. En l'edició del 1991 de la UCE, la primera, es va voler rememorar el col·loqui anomenat «Cap on va la biologia moderna?», celebrat a l'antic Institut d'Investigacions Pesqueres, en què hi presentaren treballs Ramon Margalef, Ramon Parés, Antoni Prevosti, Josep Viñas, Jaume Baguñà i Ignasi Aragó. Les discussions que s'hi encetaren orientaren una nova línia de pensament biològic al nostre país i representaren una deu de suggeriments que il·luminaren successives generacions de científics. Amb aquest motiu es van organitzar a Prada un seguit de xerrades sota el títol «Cap on va la biologia contemporània».⁵¹⁸

Quant al futur de la participació de la SCB a la Universitat Catalana d'Estiu es pot dir, novament amb paraules de Lluís Tort, que les consideracions són les mateixes que amb els congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. S'hauria de buscar quin havia de ser el nínxol universitari que escauria a la UCE; «Potser es podria fer un model tipus *Summer Courses*, o *Summer Term*, que poguessin ser relacionats amb el reciclatge, amb cursos de qualitat, d'actualització... però el contingut que té ara cultural i reivindicatiu potser tampoc coincideix amb el que podria ser una universitat d'estiu. Per això penso que també caldria canviar el focus; hi hauria d'haver un esforç gran per part de l'IEC i dels altres agents que hi intervenen per redefinir les línies estratègiques».⁵¹⁹

517. Lluís Tort, comunicació personal.

518. Davantal del programa anual del curs 1990-91.

519. Lluís Tort, comunicació personal.

4.2.4. Les publicacions

Acabat el mandat de Ricard Guerrero com a president l'any 1994, ocupà el càrrec el bioquímic de la Universitat de Barcelona Ramon Bartrons i Bach, amb el també bioquímic de la mateixa universitat Enric Canela i Campos i l'especialista en genètica de les poblacions humanes Jaume Bertranpetit i Busquets com a vicepresidents. Bartrons va ser president fins a principis del segle XXI quan va ser substituït pel biòleg molecular Pere Puigdomènech i Rosell. Estem parlant en aquests anys d'una Societat Catalana de Biologia que seguia ben activa gairebé amb 1.500 socis i 14 seccions especialitzades, i amb la publicació periòdica dels *Treballs*, els fulls «Què cal saber?» i, a partir de 2006, de la revista *Omnis Cellula*.

En aquesta època, els «Què cal saber?» es dedicaven a qüestions molt específiques, com el de gener de 1992, que tractava sobre «paraules relacionades amb l'anatomia de l'ull», o el de febrer sobre l'aparell respiratori.⁵²⁰ Segons Francesc Calafell, que va ser vocal de lexicografia de 1988 a 1992, la primera font d'inspiració per als «Què cal saber?» d'aquells anys la trobava quotidianament a classe. Molts professors feien les classes en català de matèries que ells havien estudiat en castellà i això els resultava difícil de resoldre, els problemes no solament eren lèxics sinó també més generals, i per això hi apareixen temes com les referències bibliogràfiques, les relacions entre noms científics i noms vulgars dels éssers vius, locucions errònies, proves, assaigs i tests o els sistemes internacionals d'unitats. També hi va procurar introduir algunes de les interferències, confusions i paranys de traducció ocasionats per la presència cada vegada més abassegadora de l'anglès en la literatura científica.

De 1995 a 2001 Mercè Piqueras va ser vocal de lexicografia. També va tractar temes molt variats. En alguns casos, el calendari era el pretext per a la tria d'un tema: ous per la Candelera, herbes aromàtiques per Sant Ponç, la pluja també a la primavera, orxata a l'estiu, vi i bolets a la tardor, galls i pollastres per Nadal. El premi Nobel o temes que eren d'actualitat als mitjans eren motiu per fer-ne un full. També n'hi va haver de dedicats a termes que la gent usa erròniament, bé perquè se'n confon el sentit, bé perquè han estat introduïts d'altres llengües fent-ne calcs directes.

520. LARCD, 12 de setembre de 1991, 4 d'octubre de 1991 i 8 de gener de 1992, AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 36.

Durant aquest període es va aprovar i publicar el primer volum que recollia els cent primers fulls de la sèrie «Què cal saber?». ⁵²¹ L'edició de les cent fitxes va ser coordinada per Mercè Piqueras. La publicació del full número 100 va coincidir amb la celebració del quinzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Lleida, 1996). Amb el suport de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut, i se'n va poder publicar un recull en forma de llibret, amb un tiratge de 3.500 exemplars. Oriol Casassas, «pretèrit vocal de lexicografia i antic president de la Societat», com es presentava ell, va escriure el prefaci del recull, en què explicava els antecedents dels «Què cal saber?» a partir d'uns fulls lexicogràfics que Casassas qualificava, humilment, de «modestos». Tenint en compte que el 1996 internet era encara a les beceroles al nostre país i que les institucions tot just començaven a tenir-hi presència, el recull imprès va ser una manera de poder disposar de tots els fulls publicats fins aleshores. Més endavant es va començar a penjar al web de la Societat Catalana de Biologia el «Què cal saber?» de cada mes, de manera que tots els fulls posteriors al número 100 es trobarien disponibles a la xarxa.

Omnis Cellula va ser una revista de divulgació científica confegida inicialment per un grup d'estudiants de biologia de la UB. Van començar a entrevistar professors i en van fer uns primers números fotocopiats. Eren bons moments per a la divulgació sobre la recerca, així que van obtenir finançament per fer una revista de contingut d'alta divulgació i molt ben editada per l'associació que van crear: l'Associació *Omnis Cellula*. La idea era que la publicació s'adrecés a estudiants, tant de biologia com també d'altres carreres com medicina, bioquímica i ciències ambientals, però també a professors i altres investigadors. Pel que fa al contingut, la idea era que fos divers i que pogués allotjar articles sobre les diferents disciplines que componien la biologia, d'aquí el seu nom *Omnis Cellula*, que significa 'tota mena de cèl·lula'. ⁵²²

L'octubre de 2003 el consell directiu de la Societat va acordar «oferir aixopluc [...] als estudiants editors de la revista *Omnis Cellula*, per tal que sol·licitin ajuts institucionals de tipus ACES de la Generalitat i ajuts de l'IEC a través de la secció d'estudiants». ⁵²³ Al cap d'uns anys, el març de 2006, en un moment en què la situació era complicada per a la supervivència de la revista, Hèctor Ruíz Martín, que en aquell moment era vocal d'estudiants al consell directiu, va

521. Acta del consell directiu de l'11 de juny de 1996.

522. Piferrer 2012, p. 10.

523. Recull d'acords presos en consell directiu (octubre de 2003), per l'assemblea de 8 de juny de 2004.

oferir la possibilitat que la SCB apadrinés la revista *Omnis Cellula*, i es va acordar de demanar un ajut a l'IEC per a la seva publicació.⁵²⁴ En el retreat del Montseny de 2006 es va proposar que *Omnis Cellula* passés a ser la revista de divulgació de la SCB, proposta que el consell directiu va acceptar. Seguidament se'n van publicar alguns números; però una altra situació de crisi la va fer aturar. Finalment, amb el suport de la Secretaria Científica de l'IEC, quan va ser ocupada per Ricard Guerrero, i sota la presidència a l'IEC de Salvador Giner, se'n va reprendre la publicació i el director, Héctor Ruíz Martín, va proposar a Cristina Junyent que en fos l'editora en cap. Noves dificultats de finançament van conduir al seu tancament el 2012, després d'haver-ne publicat 29 números.⁵²⁵

Pel que fa a *Treballs*, un relleu en la vocalia de publicacions el curs 1991-92 afavorí un pas més en la maduració de la revista. Segons Montserrat Ponsà, vocal de publicacions de 1990 a 1994, «per ratificar la qualitat científica de la revista i que la publicació fos reconeguda calia canviar el funcionament. Per començar vam canviar les normes de publicació perquè hi haguessin revisors dels treballs que donessin el vist i plau o que fessin esmenes, si calia. Pretenia que la revista tingués un criteri científic de publicació i un valor internacional. Fins llavors no era imprescindible incloure el resum en anglès».⁵²⁶

El consell directiu de 5 d'octubre de 1993 va acordar renovar el consell de redacció dels *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*. D'acord amb el RRI, «la Societat disposarà d'un Comitè de Publicacions, constituït per representants de les diferents àrees científiques que integren la Societat. També formaran part del Comitè els vocals de Publicacions i de Lexicografia del consell directiu de la Societat. El Comitè serà presidit pel vocal de Publicacions, i un dels seus components realitzarà les funcions de Secretari. Aquest Comitè de Publicacions actuarà com a Consell de Redacció de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*».⁵²⁷

També es va proposar d'impulsar els volums monogràfics per tal que servissin de posada a punt d'un tema, cosa que podia resultar més útil als socis. Després de debats interns al consell de redacció, al final es va decidir de fer la revista en el format de volums monogràfics. Es va considerar que tindria l'avantatge de facilitar un més gran aprofundiment en el coneixement d'una disciplina, l'únic argument en contra era que el possible públic interessat en cada

524. Recull d'acords i decisions més importants aprovats en assemblea entre el 2002 i el 2006.

525. Ricard Guerrero, comunicació personal, Ruiz 2006.

526. Montserrat Ponsà, comunicació personal.

527. Article 7. Reglament de Règim Interior (1991), AIEC-SCB-AH-60-90, Caixa 32.

volum seria menys nombrós.⁵²⁸ «La progressiva transformació de *Treballs* en volums monogràfics pot entendre's com el reflex de l'increment continuat, sobretot a partir dels anys seixanta, de les recerques en biologia al nostre país, cosa que permeté la progressiva formació d'una massa crítica d'investigadors en disciplines concretes dins de la biologia i la conveniència de publicar conjuntament les seves troballes».⁵²⁹

Un dels conflictes recurrents de la publicació ha estat la temporalització, atès que el període pressupostari de l'IEC no sempre coincidia amb el ritme de les publicacions. Els volums eren cada vegada més complexos, però de més qualitat. Tanmateix, cada vegada costava més editar-los ja que havien de passar tota una colla de sedassos indicats per l'Institut cosa que dificultava que els volums sortissin en les dates previstes. Durant els darrers anys, la SCB ha estat fent un esforç per augmentar la qualitat formal dels *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* amb l'objectiu de millorar-ne el contingut científic, desvetllar l'interès dels investigadors i assolir la màxima difusió possible. Seguint les recomanacions del Servei Editorial de l'IEC, *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* s'acull a la normativa de qualitat Latindex, un sistema d'informació sobre revistes científiques en què s'estableixen trenta-tres característiques editorials, de les quals *Treballs* en compleix trenta-dues.⁵³⁰

Així, *Treballs* s'ha anat convertint en una publicació en què «amb llenguatge entenedor però rigorós hi hagués espai per a la reflexió més extensa i profunda, mitjançant la publicació d'articles de revisió». *Treballs* agafava com a objectiu «explicar a un lector format, però no necessàriament especialista en un tema concret, els avenços que es van produint en biologia». També, en aquests primers anys del nou mil·lenni, s'ha fet un esforç per adequar la revista tant a uns determinats estàndards de qualitat acadèmica per atreure el màxim possible d'autors com per adaptar-la al nou món digital.⁵³¹

4.3. La biologia en l'alba del nou mil·lenni

Vuitanta-set anys després que l'any 1913 se'n publicués el primer número, l'any 2000 havia de ser el de l'edició del número 50 de *Treballs de la Societat Catalana*

528. Montserrat Ponsà, comunicació personal.

529. Piferrer 2012, p. 9-10.

530. Piferrer 2012, p. 10.

531. Piferrer 2012, p. 11.

de Biologia. En les seves reunions, el consell directiu volia fer «alguna cosa especial» per celebrar aquesta efemèride i va decidir encarregar a Jaume Bertranpetit, que treballava a la Unitat de Biologia Evolutiva de la Facultat de Ciències de la Salut i de la Vida de la Universitat Pompeu Fabra, l'edició d'un volum de reflexió sobre l'estat de la biologia en aquests anys de finals del segle xx i inicis del xxi.⁵³² Així, per al número 50, Jaume Bertranpetit va decidir mirar enrere i prendre com a punt de partida la reflexió coordinada per Ramon Margalef l'any 1970 amb el títol «Cap on va la biologia moderna?». El volum de celebració començava amb una reedició de l'article escrit per Margalef amb motiu d'aquella publicació, i després, en la presentació, Bertranpetit afirmava que el que es volia fer era un *remake* de la reflexió de Margalef i d'altres personalitats, però trenta anys més tard. Bertranpetit qualificava la visió de futur presentada per Margalef com a agosarada, però afirmava que «fins i tot les visions més agosarades difícilment s'haurien atrevit a predir un desenvolupament tan extraordinari com el que ha tingut lloc» en el camp de la biologia. En conseqüència, a partir de les paraules de Margalef, el volum tenia un triple objectiu: pretenia presentar una història del desenvolupament de la biologia en aquests trenta anys, volia caracteritzar la seva «embranzida del present» i, finalment, imaginar una «projecció cap al futur».⁵³³ Segons la visió de Bertranpetit, a finals dels anys noranta i principis del nou mil·lenni, la biologia s'havia «posat al capdavant de les ciències per la profunditat dels nous coneixements que detallen les intimitats bàsiques de la vida». Malgrat que l'«atomització» de la biologia sovint era criticada pel fet que dificultava l'elaboració de visions globals, a parer de Bertranpetit, la publicació que presentava contenia molts exemples de com l'especialització no feia perdre el «transvasament de coneixements i tecnologies» entre les diferents branques.⁵³⁴

El volum estava estructurat en dues parts. En una primera, diversos dels participants en el col·loqui de 1970 feien «una re-reflexió sobre el desenvolupament de la biologia en les darreres dècades, amb una visió molt personal». Eren, entre d'altres, alguns dels biòlegs catalans més reconeguts els darrers anys i més actius en les activitats de la SCB: entre d'altres, Ramon Margalef, Antoni Prevosti, Ramon Parés o Jaume Baguñà. En la segona part, més extensa, «investigadors joves» exposaven «un estat de la qüestió dels camps que estan treballant».

532. Bertranpetit 2000, p. 7.

533. *Ibidem*, p. 8.

534. *Ibidem*, p. 7-8.

L'objectiu era que fossin els joves, els encarregats d'explicar cap a on anava el futur de la biologia «amb molt d'entusiasme i idealisme, amb ganes i treball». Amb aquesta estructuració, «La biologia a l'alba del nou mil·lenni», títol escollit pel cinquantè volum de *Treballs*, per Bertranpetit, «se'ns presenta com una capsa de Pandora, però no de misèries i maldats sinó plena de sorpreses inabables. Amb coneixement i esperances; amb dubtes i polèmiques». ⁵³⁵

D'altra banda, la voluntat de crear opinió ha estat de manera recurrent una intenció arrelada en la SCB; i, més enllà de dissenyar una política específica de comunicació, es volia que servís a uns objectius definits. Entre els objectius generals de la SCB hi havia la voluntat de «contribuir a fer que les ciències de la vida formin part de la cultura dels ciutadans, essent un formador d'opinió científica en biologia i [útil] per a les institucions catalanes; ser present en els mitjans de comunicació en tots els temes relacionats amb l'àmbit de la biologia». En definitiva calia dissenyar una política pròpia envers els mitjans de comunicació, desenvolupar un cos d'opinió autoritzada sobre temes de biologia i explorar possibles actuacions internacionals com a societat acadèmica, juntament amb altres societats científiques biològiques. ⁵³⁶ El principi del mil·lenni va ser, certament, un temps de celebracions. L'any 2003, ja amb Pere Puigdomènech com a president, la SCB va commemorar els noranta anys d'existència amb una sessió a la Sala Prat de la Riba en què es va atorgar una ensenya de plata als participants en la represa de les activitats de la SCB que encara eren vius. A més, l'efemèride es va completar amb una petita publicació en la qual Puigdomènech apuntava que la biologia vivia un punt de la seva història especialment important i que, en aquest instant crucial, la SCB era una «societat viva», que acollia desenes d'activitats cada mes, i «tractava de seguir el desenvolupament, a vegades vertiginós, de la biologia». ⁵³⁷

Tanmateix, sembla que establir clarament una política pròpia de comunicació era difícil per la doble afiliació (d'una banda al seu centre de recerca o universitat i d'altra a la SCB) dels investigadors i els generadors d'opinió. El fet que les universitats i els centres de recerca tinguin en molts casos els seus propis gabinets de comunicació dificultava aquest objectiu. Així i tot, amb motiu del centenari de la Societat, el 2012 es va demanar a TV3 que fes un programa en què es parlés de la seva activitat. Finalment, des de la direcció de TV3

535. Bertranpetit 2000, p. 8.

536. Documentació del retret del 6 i 7 de juliol de 2006.

537. Societat Catalana de Biologia 2002.

van proposar a la SCB de fer un documental, dins el programa *Sense ficció*, dirigit per Felip Solé i Sabaté. El documental, que es va titular «Lluitant per la vida», amb una durada de 65 minuts, té, en paraules del director Felip Solé, un càsting excepcional de científics amb renom internacional, acompanyats de molts d'altres de no menys vàlua i esperit científic. Es tractava de mostrar l'estat de les ciències de la vida a Catalunya en aquell moment i l'alt nivell aconseguit en els grans temes que preocupen més la societat. «Lluitant per la vida», amb direcció, guió i realització de Felip Solé, i produït per Fàtima Casaldàliga i Ivan Ripoll, va ser emès al programa documental *Sense ficció* de TV3, el dimarts 11 de desembre de 2012.

La culminació de les celebracions de l'inici del mil·lenni va ser la del centenari de la fundació de la Societat el 1912. L'any 2012, la SCB va configurar un variat programa d'actes amb el doble objectiu de remarcar la importància de la SCB en la recerca biològica catalana en els seus cent anys d'història, i reflexionar sobre el paper que hauria de tenir en el futur en la recerca, la docència i la divulgació de les ciències de la vida. El programa incloïa conferències històriques, reflexions sobre les societats científiques en el segle XXI, jornades sobre ensenyament i biologia o un debat sobre la recerca biològica a Catalunya que va resultar en un manifest redactat per Pere Puigdomènech. També es va fer un acte de cloenda al Palau de la Música, i es va celebrar el primer Congrés Internacional de Biologia de Catalunya. Amb el títol «Global Questions on Advanced Biology», aquest congrés va reunir més de set-centes cinquanta persones entre les quals hi havia des de científics de primer nivell fins a estudiants de biologia.

Per acabar-ho d'arrodonir, el mateix any 2012, la Societat Catalana de Biologia va rebre la Creu de Sant Jordi, atorgada per la Generalitat de Catalunya. Els motius pels quals li era atorgada aquesta distinció són un bon colofó del que hem intentat explicar en aquest llibre. La Societat Catalana de Biologia mereixia la Creu de Sant Jordi per la seva «reconeguda aportació a la recerca, la divulgació i la projecció internacional de les ciències de la vida des dels territoris on es parla la nostra llengua». Assolia així el segon dels dos guardons més importants concedits pel govern de la Generalitat: la Creu de Sant Jordi i la Placa Narcís Monturiol, amb la qual havia estat distingida el 2003, en ocasió del norantè aniversari.

5. Arxius consultats i entrevistes

Arxiu Institut d'Estudis Catalans - AIEC

*Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans - Societat Catalana de Biologia -
Arxiu Històric 1960-1990 - AIEC-SCB-AH-60-90*

- Recull d'Actes de les Juntes del consell directiu - RAJCD
- Llibre d'Actes de Reunions del consell directiu - LARCD
- Llibre d'Actes Sessions Privades - LASP
- Memòries de Secretaria. Sessions inaugurals - MS
- Reunions de les Juntes de la CORE - JCORE
- Llibre d'Actes de les Assemblees de les Juntes Generals - LAAJG
- Reunió del consell directiu - RCD.
- Borsa del metge català a Mèxic - BMCM
- Correspondència dels anys 1971-1973 entre metges, farmacèutics i biòlegs catalans residents a Mèxic i l'Institut d'Estudis Catalans - CBMCM

Arxiu personal Josep Maria Camarasa - AJMC

Entrevistes

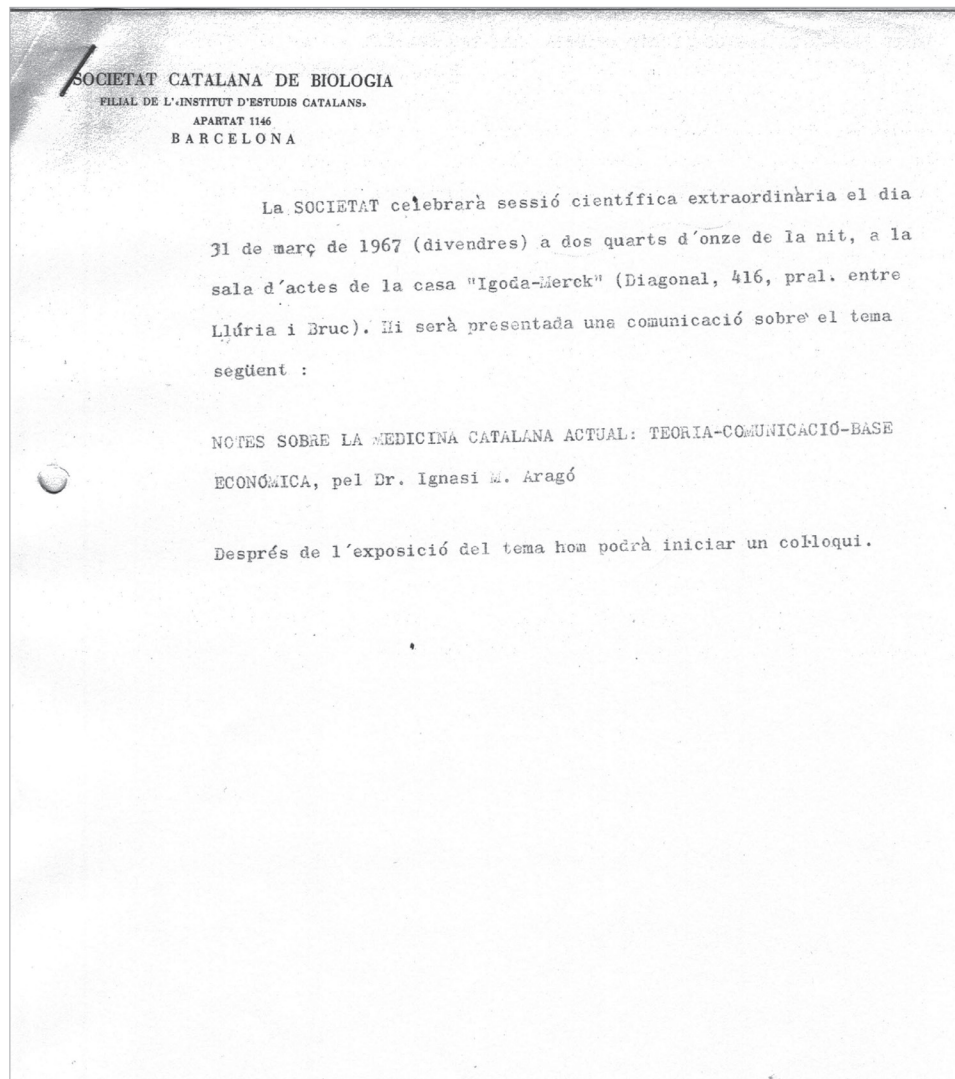
- Entrevista a Joaquim Ramis, 31 de gener de 2020.
- Entrevista a Marta Estrada, 12 de febrer de 2021.

6. Recull d'imatges

1

1. El doctor Trueta a l'època del primer intent de represa de la Societat Catalana de Biologia, quan era Nuffield Professor de Cirurgia Ortopèdica a Oxford. [F.S. Schiffer, Camera Press, www.alamy.com]

3

3. Lliurament del Premi per a estudiants de 1967. Lliura el premi Jordi Rubió, i el rep Josep Maria Camarasa. Fixeu-vos en la persiana de la finestra abaixada per no cridar l'atenció des del carrer: el lliurament es feia clandestinament a les oficines d'una editorial del Passeig de Gràcia de Barcelona un diumenge a la tarda (30.04.1967). [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

APARTAT 1146

BARCELONA

La Societat celebrarà sessió científica, en forma de taula rodona, els dies 10 i 11 de juny de 1967, a Andorra, sobre:

ANTIBIÒTICS

1ª part

Obertura i parlament previ del President

Exposició de les ponències:

- 1) ORIGEN HISTÒRIC, pel Dr. R. Parés i Farràs
- 2) DE LA SULFAMIDA A L'ANTIBIÒTIC, pel Dr. J. Oriol i Anguera
- 3) INTERFERÈNCIES ENTRE L'ACCIÓ IMMUNITÀRIA I LA DELS ANTIBIÒTICS, pel Dr. Ll. Arcalís i Arce
- 4) VALORACIÓ DE L'ANTIBIOGRAMA, pel Dr. J. Llorenç i Terol
- 5) ANTIBIOTERÀPIA REFERIDA ALS DIVERSOS SISTEMES, pel Dr. F. Prandi i Farràs
- 6) ELS COADJUVANTS DE L'ANTIBIOTERÀPIA, pel Dr. P. Puig i Musot
- 7) BASES DE DOSIFICACIÓ, pel Dr. J. Alsina i Bofill
- 8) AL·LÈRGIA ALS ANTIBIÒTICS, pel Dr. R. Surinyac i Oller
- 9) REPERCUSSIÓ EN L'ASPECTE PSICO-SOCIAL DE LA MEDICINA A L'ERA ANTIBIÒTICA, pel Dr. J. Obiols i Vié

2ª part

Discussió dels temes de les ponències

3ª part

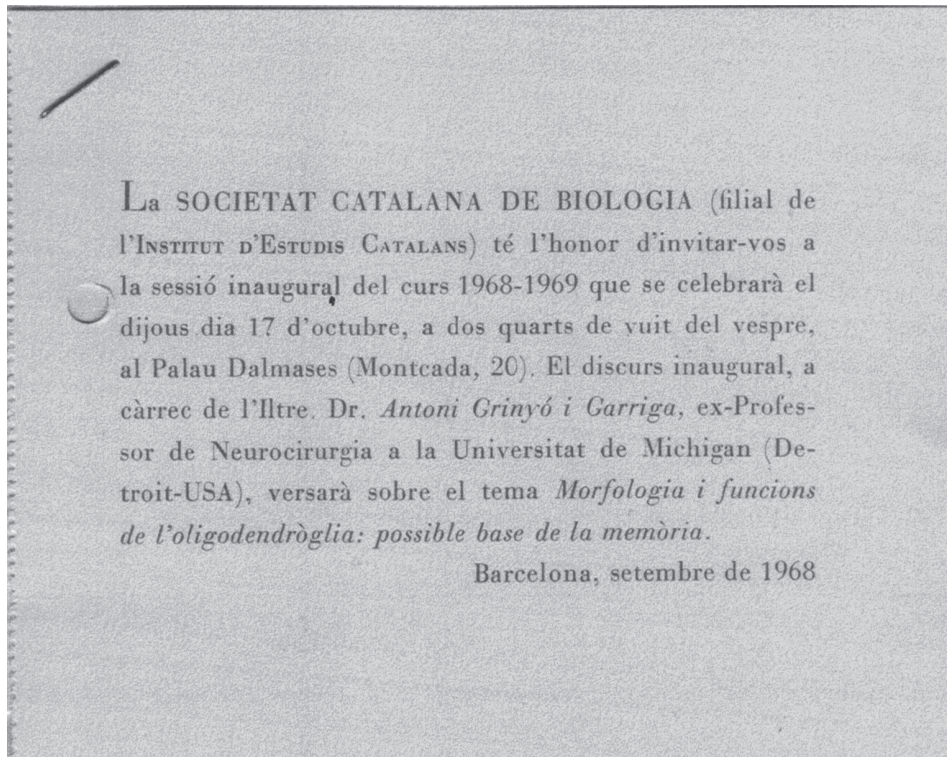
Exposició de comunicacions lliures

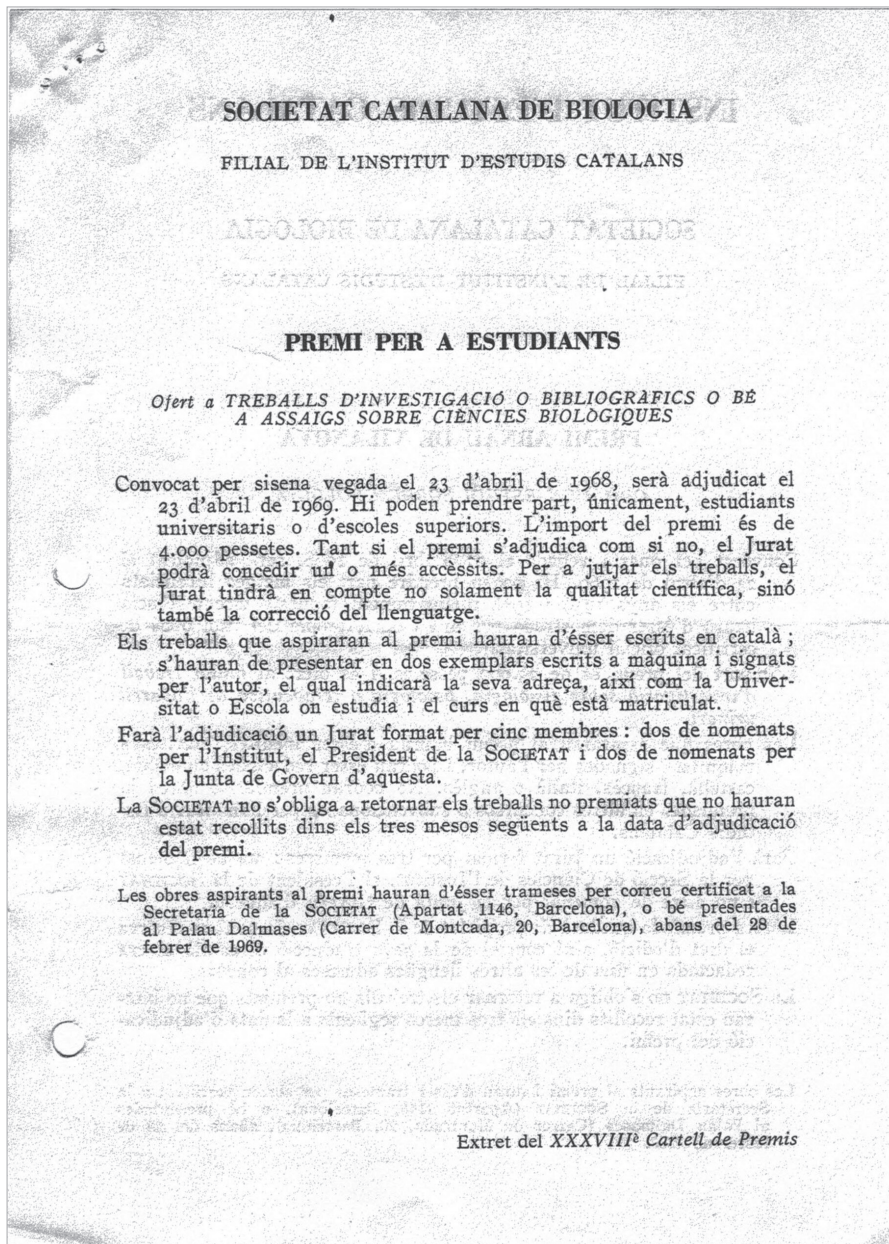
Notes

Cal advertir l'acompanyament de projeccions, almenys amb una hora d'anticipació.

Cal que tots els comunicants preparin llurs treballs escrits abans de presentar-los, i seran lliurats al Secretari un cop finalida la respectiva presentació.

5

7

SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA (Filial de l'Institut d'Estudis Catalans)

La Societat celebrarà sessió científica en forma de Taula Rodona amb el tema:

EL FRONT DE LES RECERQUES EN BIOLOGIA

Organitzador: Dr. R. Margalef

És un assaig per a introduir una nova modalitat en l'estil de les nostres reunions. El comentari lliure, la discussió espontània, hi tindran més pes que no la presentació ordenada de comunicacions preparades d'antuvi. Sota la direcció discreta d'un moderador, els assistents examinaran i desenvoluparan un tema que serà introduït per unes breus comunicacions inicials contenint, cal esperar-ho, punts de vista complementaris o no coincidents.

L'objectiu proposat ara és d'examinar la situació de la Biologia, avalar-ne críticament els progressos recents, identificar els sectors en els quals el progrés ha estat migrat i esbrinar-ne les causes. La nostra contribució a la Ciència i la nostra posició dins d'ella no ens permeten sinó de lluitar-nos, amb molta modèstia, a uns comentaris senzills sobre la situació actual i les previsions més plausibles, com apareixen emmirallades en el nostre treball de cada dia. Creiem, amb tot, que les converses resultaran prou interessants per a biòlegs, metges i químics.

Tres sessions, en matins consecutius, dins el mes de gener de 1970:

Dia 15 (dijous).- Biologia molecular.- La base física de la vida al nivell més baix d'integració dels sistemes biològics.

Moderador: Dr. E. Gardeñes. Presentador: Dr. R. Parès.

Dia 16 (divendres).- Genètica.- La transmissió d'organització i la seva evolució.

Moderador: Dr. J. Subirana. Presentador: Dr. A. Prebosti.

Dia 17 (dissabte).- Ecologia.- Les lleis d'organització del conjunt de la biosfera. Les necessitats i l'esdevenidor de l'home dins d'ella.

Moderador: Dr. R. Surinyac. Presentador: Dr. R. Margalef.

Les sessions començaran a les 10 del matí en punt.

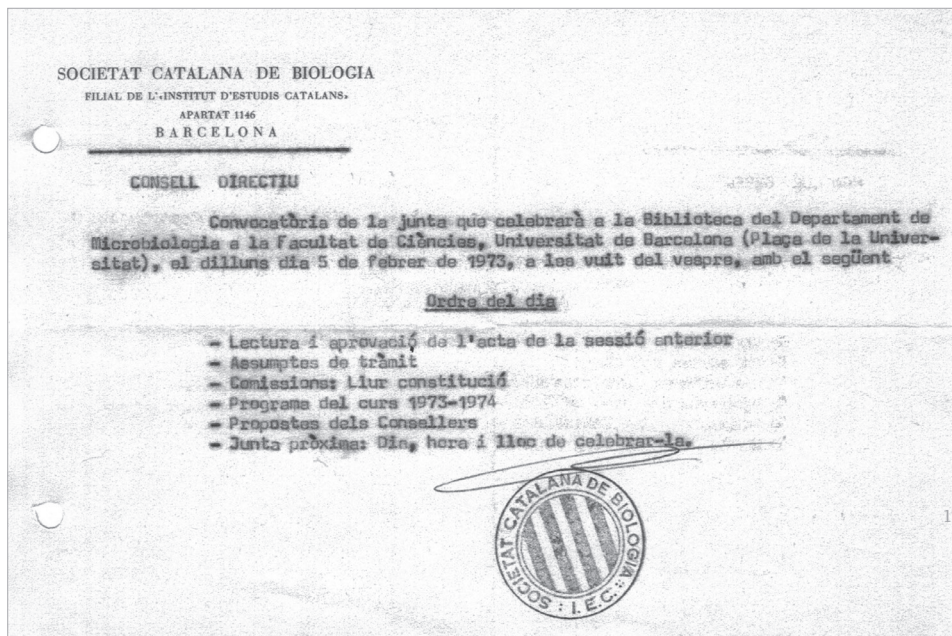
El lloc de la reunió serà:

INSTITUT D'INVESTIGACIONS PESQUERES, Passeig Nacional, s/n (Barceloneta), Barcelona-3.

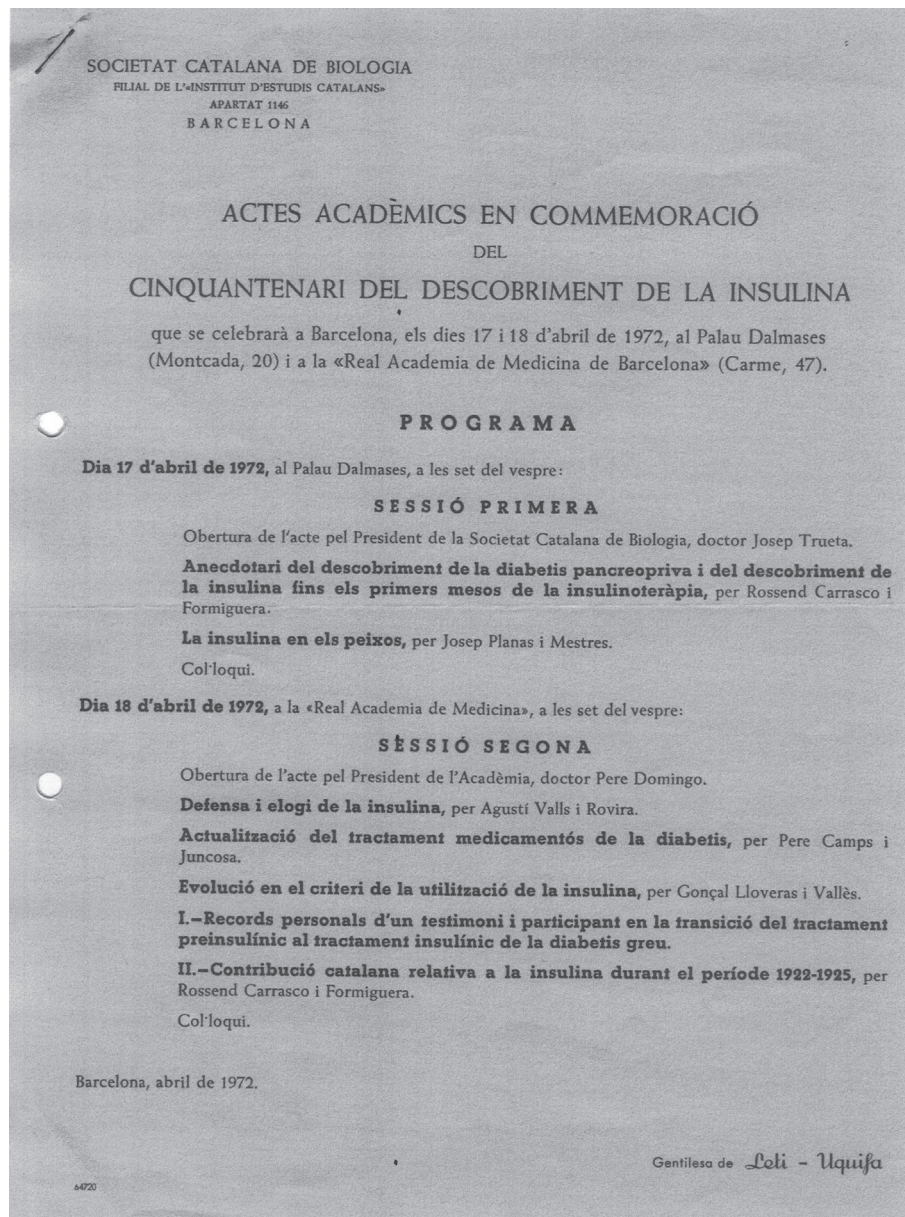

8. Proclamació del Premi per a estudiants de la Societat Catalana de Biologia de 1970 al Palau Dalmases del carrer de Montcada de Barcelona, que en aquells anys era la seu de l'IEC. Dret, llegint, Pere Babot, secretari general de la SCB. Asseguts, d'esquerra a dreta, Josep Alsina i Bofill, president de la SCB de 1963 a 1967 i president de la Secció de Ciències de l'IEC el 1970; Jordi Rubió, president de la Secció Filològica i, en aquell moment, president per torn de l'IEC; Ramon Aramon, secretari general de l'IEC, i Miquel Coll i Alentorn, president de la Secció Històrico-Arqueològica. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

9

9. Convocatòria del consell directiu del 5 de febrer de 1973, el primer celebrat en espais universitaris, lluny de la seu de l'IEC. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

11

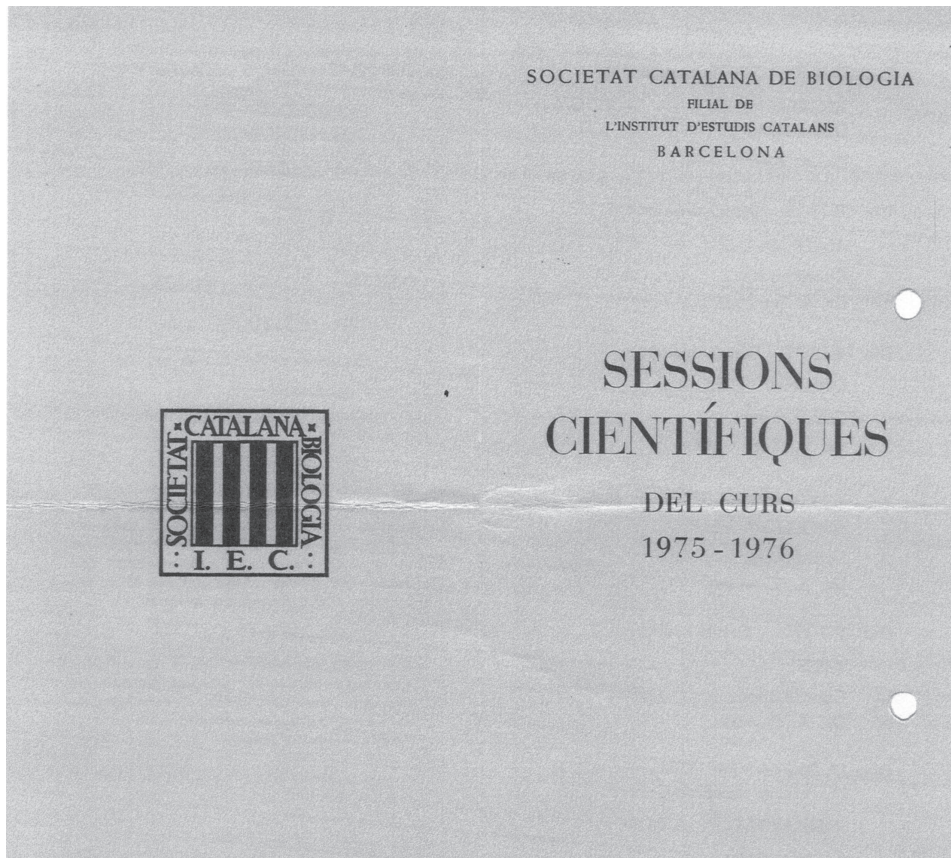
11. Presentació del manifest «El català, llengua d'expressió científica» en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent. En la imatge, d'esquerra a dreta, els ponents que el van presentar: Antoni Lloret, Lluís Marquet, Ramon Folch, Josep M. Camarasa, Reinald Dedies, Oriol Casassas, Gerard Vassails, Josep Laporte, Joaquim Ramis, Enric Casassas i Heribert Barrera. Folch, Camarasa, Oriol Casassas, Laporte i Ramis eren socis de la SCB. [Arxiu Josep M. Camarasa]

11b

11b. Rosa Maria Blanch i Raimundi (1947-1994), secretària administrativa de 1976 a 1994, al despatx de secretaria de la SCB (setembre 1992). Foto cedida per Ariadna Farran Blanch.

12

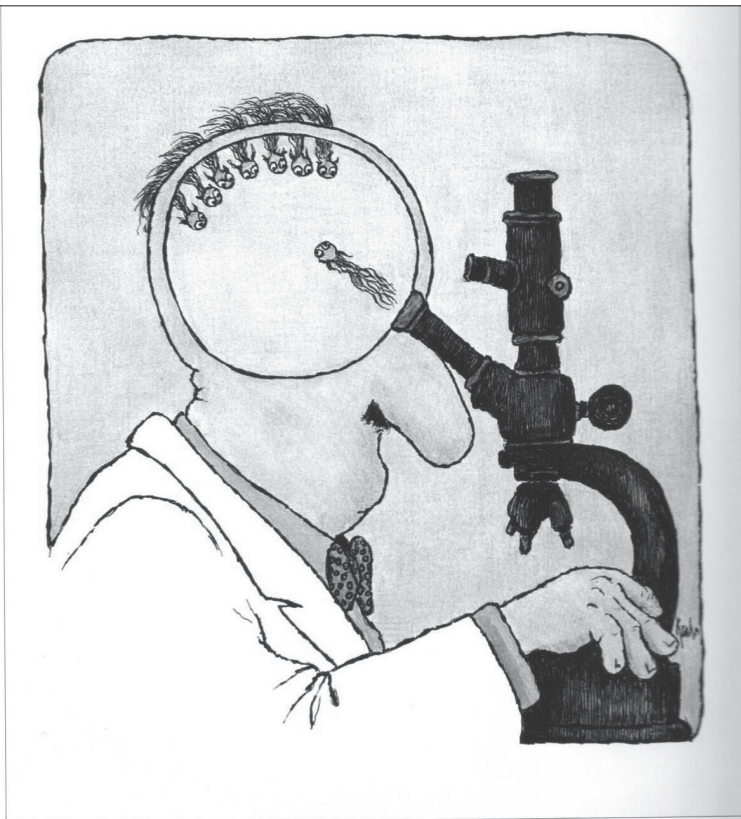
12. Programa general de les sessions científiques del curs 1975-76. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

13

13. Lynn Margulis en una de les seves estades a Barcelona (febrer de 1993). Presentació del primer volum de l'obra *Biosfera* al Museu de la Ciència. [foto Montse Catalan - Arxiu Josep M. Camarasa]

14

Acte de presentació de l'obra
La biologia a l'alba d'un nou mil·lenni,
 l'any 2000

Cartolina impresa

2000; 1 postal; 16,5 × 11 cm

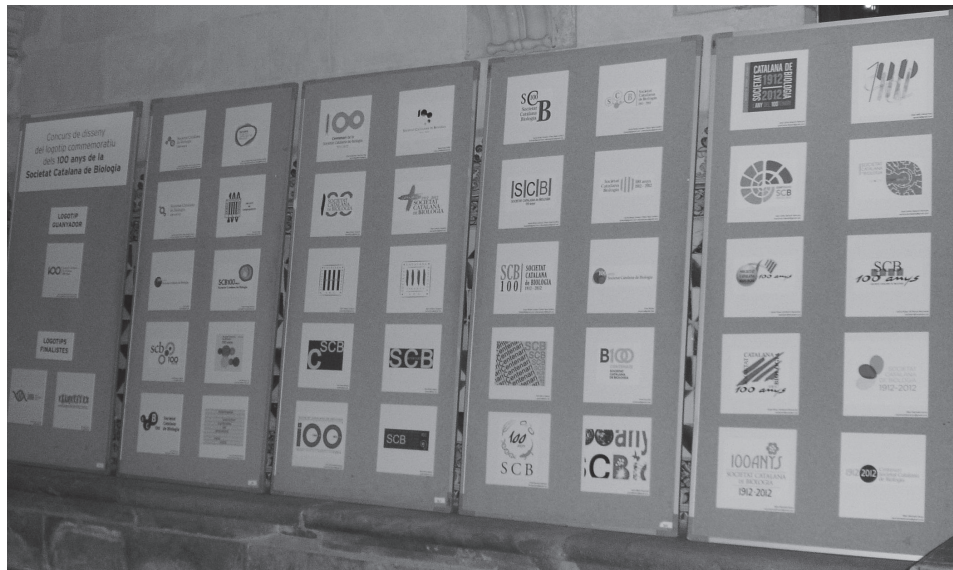
Institut d'Estudis Catalans.
Servei de Documentació i Arxiu

Invitació, il·lustrada per Krahn, de l'acte de presentació de l'obra *La biologia a l'alba d'un nou mil·lenni*, organitzat per la Societat Catalana de Biologia de l'Institut d'Estudis Catalans el 10 de maig de 2000.

15

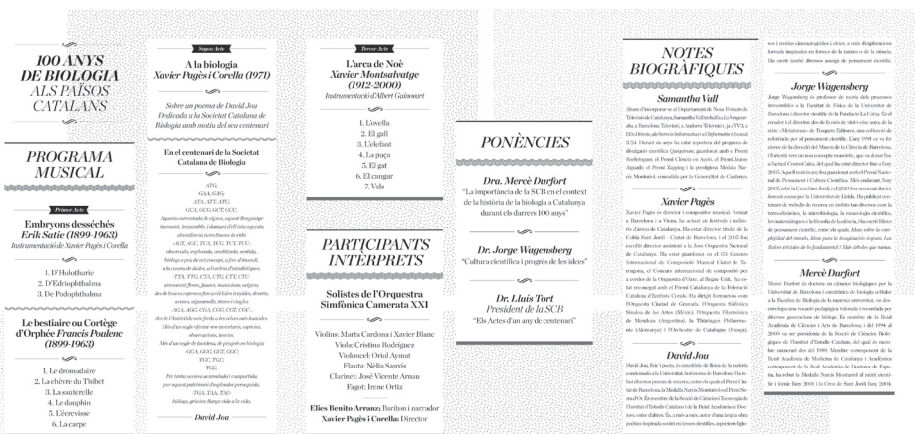

15. El consell directiu de la SCB després de la reunió del 8 de juliol de 2003 celebrada a l'Institut de Ciències del Mar. Drets: Francesc Piferrer, Mar Fatjó-Vilas, Montserrat Vendrell, Mariàngels Gallego, Pere Puigdomènech, Araceli Rosa, Cristina Junyent i Maite Sánchez. Asseguts: Cèlia Marrasé, Ferran Azorín, Ricard Roca, Jaume Reventós, Àurea Navarro i Lluís Tort. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

16. Exposició, al pati de la Casa de Convalescència, seu de l'IEC, dels originals presentats al concurs convocat per triar el logotip del Centenari. [IEC-Servei de Documentació i Arxiu]

17

7. Bibliografia

- ABS, Vicenç Carulla i Riera, Galeria de Metges Catalans,
<https://www.galeriametges.cat>.
- AGUILAR CESTERO, Raúl (2007). «El despliegue de la Universidad Autónoma de Barcelona entre 1968 y 1973: De fundación franquista a motor del cambio democrático en Cataluña». *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija*, vol. 10, p. 13–199.
- AGUSTÍ, Lluís (2005). «Aportacions per a una bibliografia de l'exili republicà català, valencià i balear als Estats Units d'Amèrica». *BiD Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació*, núm. 15.
- ARROYO, Francesc, *El País*, 21 de març de 1982, «La investigación biológica está en proceso de extinción en Cataluña».
- AUTORS DIVERSOS (1974). *Vocabulari Mèdic*, Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears.
- AUTORS DIVERSOS (2014). Oriol Casassas i Simó, *Sessió en Memòria*, IEC, Secció Ciències Biològiques.
- AUTORS DIVERSOS (2023). «Gabriel Ferraté i Pascual», a *Gran Enciclopèdia Catalana*, <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/gabriel-ferrate-i-pascual>.
- BAGUÑÀ MONJO, Jaume (2000). «L'imparable ascens científic i social de la biologia al darrer terç del segle XX». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 50, p. 23–33.
- BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric; IZQUIERDO, Santiago (2007). *Història de l'Institut d'Estudis Catalans: de 1942 als temps recents*, vol. II (Recerca i pensament), Editorial Afers.
- BALCELLS, Enrique (1984). Workshop on «Mountain Land in Tropical Ecosystems», Seminario sobre «Ecosistemas de territorios montanos tropicales» (Barcelona, 2-4 de maig 1984). <https://digital.csic.es/handle/10261/120900>.

- BALIUS, Ramon (1985). «El gimnasi i la gimnàstica higiènica del senyor Ramis», *Apunts, medicina de l'esport*, p. 109-112.
- BARONA, Josep Ll. (ed.) (2010). *El Exilio Científico Republicano*, Publicacions de la Universitat de València.
- BAUTISTA, Aurelio, *La Vanguardia*, 19 de juny de 1979, «Escuela universitaria de verano para el Pirineo», p. 37.
- BERDALET, Elisa; BLASCO, Dolors; VAQUÉ, Dolors (2016). «A life sketch of Marta Estrada Miyares, a phytoplankton ecologist and oceanographer», *Scientia Marina. CSIC*, 80S1, p. 11-14.
- BERTRANPETIT, Jaume (2000). «Presentació». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 50, p. 7-8.
- BORDETAS, Ivan; SÁNCHEZ, Anna (2019). *L'antifranquisme oblidat, De la dissidència cristiana al comunisme revolucionari (1953-1972)*, Editorial Base.
- CAMARASA, Josep Maria (2000). *Cent anys de passió per la natura. Una història de la Institució Catalana d'Història Natural*, Institució Catalana d'Història Natural.
- (2001). «El Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB) en la represa de la Societat Catalana de Biologia (1966-1968)». A: *L'aportació cultural i científica de l'Institut d'Estudis Catalans (1907-1997)*, p. 161-169, Institut d'Estudis Catalans.
- CAMARASA, Josep Maria; CASASSAS, Oriol (2020). *Cent Anys de la Societat Catalana de Biologia, la primera Societat Filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Primera Part: de la Societat de Biologia de Barcelona a la Societat Catalana de Biologia (1912-1963)*, Institut d'Estudis Catalans.
- CAMARASA, Josep Maria; CORNUDELLA, Lluís (1983). «En començar la tercera època dels Treballs de la Societat Catalana de Biologia». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 35, p. 7-14.
- CAMARASA, Josep Maria; ROCA i ROSELL, Antoni (2008). «L'Institut d'Estudis Catalans al llarg de cent anys de polítiques científiques». *Coneixement i societat*, núm. 14, p. 6-51.
- CALBET, Josep Maria (1996). «Entorn dels orígens de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears». *Gimbernat: Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut*, vol. 26, p. 11-22.
- CARANDELL, Miquel (2021). *The Orce Man. Controversy, media and politics in Human Origins Research (1982-2013)*. Cultural Dynamics of Science series, Brill.
- (2022). «Ciència i Cultura a Granollers durant el primer Franquisme». *Ponències, Revista del Centre d'Estudis de Granollers*, 26, p. 65-94.
- CASARES, Ramon; DE FUENTES, Manuel (2001). *Història de la Clínica Plató*,

- 1925-2000, llibre elaborat amb motiu del 75è aniversari de la Clínica Plató. Clínica Plató Fundació Privada.
- CASASSAS, Oriol (1985). «El Català, llengua d'expressió científica», *Butll. Soc. Cat. Cièn.*, vol. VI, núm. 1.
- (1990). «Els setanta-cinc anys de la Societat de Biologia», *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 41, p. 95-100.
- (1993). «Josep Alsina i Bofill, l'exemple». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 44, p. 133-136.
- CERVERA, Leandre (1963). «Mots del doctor Leandre Cervera en la sessió del 12 d'abril de 1954». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, p. 109-110.
- COLOMINES, Joan (1967). «La Societat Catalana de Biologia: un instrument de cultura». *Serra d'Or*, Any IX, núm. 2, febrer, p. 35-40.
- COSTA, Ferran (1981). «Nueva Rotulación en el parque zoológico de Barcelona». *Revista del Zoo*, núm. 35, p. 12.
- COMISSIÓ COORDINADORA LEXICOGRÀFICA DE CIÈNCIES (1977). *Vocabularis bàsics. Biologia, Geologia*. Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències.
- DAUFÍ, Lluís, «En busca del Origen de la Vida». *La Vanguardia Española*, 24 de juny de 1973, p. 49.
- DÁVILA BALSERA, Paulí; NAYA GARMENDIA, Luís María (2019). «Jóvenes universitarios, mayo del 68 y la creación de las Universidades Autónomas». A: I. SAZ, Ismael; GÓMEZ RODA, José Alberto (dirs.). *X Trobada Internacional d'Investigadorxs del Franquisme*, València 2019. València: Universitat de València, p. 1035-1050.
- DOMINGO, Oriol (1975). «Declaraciones del nuevo rector, don José Cabré Piera». *La Vanguardia Española*, 13 de setembre de 1975, p. 21.
- DURFORT, Mercè (1995). «Jaime Pujiula i Dilmé, SJ. La morfología microscópica». A: CAMARASA, J.M., ROCA ROSELL, A. (dirs.). *Ciència i tècnica als Països Catalans. una aproximació biogràfica als darrers 150 anys*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, p. 829-858.
- (2012). «Història de l'ensenyament de la Biologia a la Universitat». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, p. 285-297.
- ESTRADA, Marta (1973a). «Nota sobre Diaptòmids del Coto de Doñana». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 32, p. 128-134.
- (1973b). «Distribucions de mesures en una diatomea fòssil». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, 1973, vol. 32, p. 135-145.
- FLORENSA, Clara (2017). *Els Discursos sobre l'evolució en el Franquisme (1939-1967)*. *La Generación del 48 i La Evolución sin Problema*. Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.

- (2024). «Evolution in the Monastery: Discussions to build a Catholic version of evolution for the general public in Franco's Spain». A: HALL, A.; MASON-WAKES, W. (eds.), *Most Adaptable to Change: Evolution and Religion in Global Popular Media*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, p. 114–136.
- FONTOVA, Glòria (2011). «La Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències (1977-1982): una iniciativa d'ineestimable valor». *Terminàlia*, núm. 4, p. 64-67.
- FOLCH, Ramon (ed.) (1976). *Natura, ús o abús? Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*. Barcino.
- GADEA BUISÁN, Enrique (1968). «La fauna dels prats de fanerògames marines». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 24, p. 64-71.
- GALÍ, Jordi (1995). *Alexandre Galí i el seu temps*. 1a ed. Proa.
- GIBERT, J.M. «Inducción de la vida en el universo». *La Vanguardia Española*, 24 de juny de 1973, p. 49.
- GIL FARRERO, Judit i CARANDELL BARUZZI, Miquel (2024), «Saberes e ignorancias en la educación ambiental: el itinerario de naturaleza del Bosc de Santiago (1975-1978)». A: Florensa, Clara, Nieto Galan, Agustí i Bertomeu, José Ramon (eds.), *Agnotologías. Saberes e ignorancias en la España del siglo XX*, Editorial Tirant lo Blanch, p. 417-446.
- GUERRA, Francisco (2003). *La Medicina en el exilio republicano*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares.
- GUERRERO, Ricard (2003). *Josep Alsina i Bofill, amor a la professió, amor a la llengua, amor al país. Semblança biogràfica de Josep Alsina i Bofill*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- GUTIÉRREZ, José Manuel. Vidal i Munné, Josep, *Biografies* Real Academia de la Historia, <https://dbe.rah.es/biografias/37250/josep-vidal-i-munne>.
- INGLÈS, Montserrat; LLEONART, Jordi (2011). «Records i impressions». *Terminàlia*, núm. 4, p. 68-69.
- FERNÁNDEZ CALVO, Iñaki. «Rastrear el pasado en los genes fósiles». *La Vanguardia*, Ciencia y Tecnología, 29 de febrer de 1992, p. 3-5.
- JMFM-JOLL, Joan Obiols i Vié, *Galeria de Metges Catalans*, <https://www.galeriametges.cat>.
- JOHNSTONE, A.P.; KERR, M.A.; TURNER, M.W. (1985). «Rodney Robert Porter (1917-1985)». *Journal of Immunological Methods*, 85 (1), p. 1-4.
- JRC, Miquel Ramis i Matas, *Galeria de Metges Catalans*, <https://www.galeriametges.cat>.
- JUNYENT, Cristina (2003). «Una història de la Societat Catalana de Biologia», *Mètode* 37.
- MARGALEF, Ramon (2000). «El front de les recerques en biologia. Presentació

- del volum "Cap a on va la biologia moderna, 1971". *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 50, p. 9-12.
- MARQUÈS, Lluís et al. (2016). «La Societat Catalana d'Al·lèrgia i Immunologia Clínica». *Annals de Medicina*; 99. p. 33-35.
- MAINI, P.K.; OTHMER H.G.; DEUTSCH, A. (2017). «Obituary: Hans Meinhardt (1938-2016)». *Bulletin of Mathematical Biology*, 79, p. 383-388.
- MARGULIS, Lynn; GUERRERO, Ricard; LAZCANO, Antonio (1986). «Introducció». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 39, p. 9-14.
- MBC, Antoni Oriol i Anguera, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- MBC, Joaquim Fuster i Pomar, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- MBC, Joan Gibert i Queraltó, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- MBC, Jaume Pi i Figueras, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- MBC-MVR, Jaume Elias i Cornet, <https://www.galeriametges.cat>.
- MESTRE I ROIGÉ, Esteve (2006). «El Dr. Antoni Oriol i Anguera». *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 9, p. 3-16.
- MFS, Rossend Carrasco i Formiguera, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- MIR, Marina; MONGE, Miquel; CASASSOLES, Josep (1989). «L'Itinerari de Santiago al cap de 10 anys». A: DIVERSOS AUTORS, *Jornadas de Educación Ambiental*, vol. 2: Comunicaciones, Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo.
- MIRET, Pere (2011). «L'Obra Científica del Doctor Conrad Xalabarder i Puig (1899-1979) en el camp de la tuberculosi». *Gimbernat*, 55, p. 231-277.
- (2015). «Notes sobre l'activitat del Doctor Seix i Miralta com a Tisiòleg». *Gimbernat*, 63, p. 211-220.
- MONNÉ, E. (1991). *La Història de la Crida a la Solidaritat*, La Campana.
- MORERA, Vicente (2016). *Les monografies mèdiques (1926-1937)*. Medicina i país. Tesi doctoral, Universidad Miguel Hernández.
- MONRÓS. «Comenzaron las jornadas de estudio de la alta montaña catalana». *La Vanguardia*, 15 de juny de 1979, p. 24.
- MYC, Joaquim Salarich i Torrents, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- NADAL I PUIGDEFÀBREGAS, Jacint (1968). «Estudi de les regurgitacions de les aus depredadores». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 24, p. 48-53.

- NATAL, A.; SÁNCHEZ DE TOLEDO, J. (1998). «In Memoriam, Profesor Jordi Prats Viñas», *An. Esp. Pediatría*, 48 (5), p. 449.
- NCD, Frederic Corominas i Beret, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- OPARIN, Alesksandr (1986). «La Vida: una de les formes del moviment de la matèria». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 39, p. 15-36.
- ORIOI I ANGUERA, Antoni (1968). «Meditacions sobre l'envelliment». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 24, p. 1-13.
- PASTOR, Immaculada; MARTÍNEZ-VIDAL, Àlvar (2002). «L'Acadèmia, expressió del catalanisme mèdic (1898-1923)». *L'Informatiu. Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears*, 3(14), p. 25-28.
- PASQUAL, Josep Maria, *El Punt Avui*, 15 de juliol de 2013, «El Manifest dels científics».
- PAIROLÍ, Miquel (1993). Joan Oró. Edicions La Campana, Fundació Catalana per a la Recerca, Barcelona.
- PARÉS, Ramon (1969). *Bibliografia d'Autors Catalans sobre Biologia Fonamental (1965-1969)*. Societat Catalana de Biologia.
- PIFERRER, Francesc (2012). «Treballs de la Societat Catalana de Biologia en la seva tercera època». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 63, p. 9-14.
- PREVOSTI I PELEGRÍN, Antoni (1968). «La Genètica de poblacions». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 24, p. 34-45.
- PUCHE, Antoni (1993). «La Borsa del Metge Català a Mèxic». *Gimbernat*, XIX, p. 245-248.
- PUCHE, Carles; PUCHE, Carme (2007). Suzanne Davit. Una il·lustradora a l'Institut Botànic. Editorial: Omnis Cellula.
- PUIGDOMÈNECH, Pere (2016). «El personatge. Josep Maria Sala i Trepà (1941-1985)». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 67, p. 80.
- RAMIS, Joaquim, sense datar. *Autobiografia*. No publicada.
- (1996). *Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: gairebé un segle*. Barcelona: Fundació Uriach 1838.
- (2014). «Les Monografies Mèdiques (1969-1988) i l'ajut de Ferran Ariño». *Annals de Medicina*, vol. 97, núm. 2, p. 86-88.
- RAMIS, Joaquim; FOZ, Màrius; JULIÀ, M. Antònia (2012). «La història del Diccionari Enciclopèdic de Medicina». *Annals de Medicina*, 95, p. 138-144.
- REDACCIÓ. *La Vanguardia Española*, 4 de maig de 1965, «Sesión necrológica de la Real Academia de Medicina», p. 29.
- *La Vanguardia Española*, 25 d'abril de 1967, «Concesión de los Premios Científicos del "Institut d'Estudis Catalans"», p. 24.

- *La Vanguardia Española*, 18 de novembre de 1971, «Resultados de la Expedición Oceanográfica», p. 30.
 - *La Vanguardia Española*, 16 d'abril de 1972, «Hace cincuenta años se aisló la insulina en Barcelona», p. 53.
 - *La Vanguardia Española*, 18 d'abril de 1972, «Insulina, Diabetes, Historia, Perseverancia», p. 30.
 - *La Vanguardia Española*, 14 de novembre de 1972, «Apertura de curso de la "Societat Catalana de Biologia"», p. 32.
 - *La Vanguardia Española*, 16 de novembre de 1972, «Apertura de curso de la "Societat Catalana de Biologia"», p. 31.
 - *La Vanguardia Española*, 20 de gener de 1973, «Dos Congresos estudiarán en Barcelona el virus, el cáncer y los orígenes biológicos», p. 25.
 - *La Vanguardia Española*, 1 de juny de 1973, «Un simposio Durán-Reynals y una conferencia internacional sobre el origen de la vida», p. 35.
 - *La Vanguardia Española*, 25 de març de 1979, «El doctor Jacob, Premio Nobel, en Barcelona», p. 27.
 - *La Vanguardia*, 2 d'agost de 1979, «Falleció el doctor Pere Domingo», p. 6.
 - *La Vanguardia*, 3 d'agost de 1979, «Ayer fue enterrado el doctor Pere Domingo», p. 17.
 - *La Vanguardia*, 6 de març de 1982, «Censo de la investigación en Cataluña», p. 22.
 - *La Vanguardia*, 20 d'abril de 1982, «Conclusiones sobre la investigación biológica», p. 23.
 - *La Vanguardia*, 12 de gener de 1991, «Curso sobre secuencias, genotipo y fenotipo», p. 14.
 - *La Vanguardia*, Ciencia y Tecnología, 25 d'abril de 1992, «La Urbanización amenaza el Delta del Ebro», p. 12.
 - *La Vanguardia*, Ciencia y Tecnología, 5 de setembre de 1992, «Indispensables para la vida en la Tierra», p. 9.
- RIBÓ I MONCLÚS, Griselda (1968). «Selecció sexual en el mutand "caramel" de *Drosophila melanogaster*». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 24, p. 24-31.
- RIQUER, Borja de; MOLINERO, Carme (eds.) (2018). *L'audàcia del coneixement: 50 anys UAB*. Servei de Publicacions de la UAB.
- ROIG, Anna (2011). *Generació Virtèlia. El palau comú dels líders catalans del segle XX*. Editorial Columna.
- RUIZ, Héctor; Santamaria, Albert. «Editorial». *Omnis Cellula*, 2006, núm. 10, p. 4.

- SANS, Jordi (2002). *L'evolució de l'ús del català en medicina a Catalunya durant el segle XX*. Institut d'Estudis Catalans.
- SANTESMASES, María Jesús (2018). *The Circulation of Penicillin in Spain. Health, Wealth and Authority*. Palgrave Macmillan.
- SEMPRONIO, Destino, 25 de novembre de 1972, «Cartas de Sempronio», p. 34, núm. 1834.
- SOCIETAT CATALANA DE BIOLOGIA (1965). *Homenatge al doctor Joaquim Trias i Pujol*, IEC.
- (1966a). *Homenatge al Doctor August Pi i Sunyer, Professor de la Universitat de Barcelona*, IEC.
- (1966b). *August Pi i Sunyer. L'Home i l'Obra*, IEC.
- (1968). *Homenatge al Doctor Leandre Cervera i Astor, ExPresident de la Societat Catalana de Biologia*, IEC.
- (1969). *Directori dels Membres de la Societat Catalana de Biologia (Filial de l'Institut d'Estudis Catalans)*, IEC.
- (1975). *Butlletí de la Societat Catalana de Biologia*, 1 (1).
- (1976). *Butlletí de la Societat Catalana de Biologia*, 1 (2).
- (1980). *Record de Josep Puche i Álvarez, Conrad Xalabarder i Puig, Antoni Esteve i Subirana, Pere Domingo i Sanjuan, Jordi Folch i Pi*, IEC.
- (1984). *Directori dels Membres de la Societat Catalana de Biologia (Filial de l'Institut d'Estudis Catalans)*, IEC.
- (1985a). «Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya». *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*, vol. 38, p. 87-105.
- (1985b). *Homenatge al doctor Pere Babot i Boixeda: Secretari General Honorari de la Societat Catalana de Biologia*, IEC.
- (2002). *Societat Catalana de Biologia. Filial de l'Institut d'Estudis Catalans. 90 anys*. IEC.
- TERRADAS, Jaume (1978). *Bioecologia del faig al Montseny*. Diputació de Barcelona, Servei de Parcs Naturals.
- (ed.) (1984). *Introducció a l'ecologia del faig al Montseny*. Diputació de Barcelona, Barcelona.
- (2010). *Ecologia Viscuda*. Publicacions de la Universitat de València.
- (2017). «Orígens de l'ecologia terrestre a Catalunya», Creaf, el blog, https://ddd.uab.cat/pub/butcre/butcre_a2017m5n44iCAT/index.html.14.
- VELASCO, Raúl (2014). «La lucha por la supervivencia de la embriología en una institución privada en la España del siglo XX: las crisis del Institut Biològic de Sarrià», *Asclepio. Revista de Historia de la Medicina y de la Ciencia*, 66(2), p. 62-68.

- (2016). *Embriología en la periferia: las ciencias del desarrollo en la España de la II República y el Franquismo*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- VELASCO MARTÍN, Marta (2019). «Genética de drosophila y género: circulación de objetos y saberes». Tesis doctoral, Universidad de Salamanca.
- VICENTE, Eduardo; CAMACHO, Antonio (2017). «In Memoriam: Maria Rosa Miracle (1945-2017)». *Limnetica*, 36 (2) i-ii.
- WIKIPEDIA CONTRIBUTORS (2023a). «CC (Catalunya)», a: Wikipedia, The Free Encyclopedia, [https://ca.wikipedia.org/wiki/CC_\(Catalunya\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/CC_(Catalunya)).
- (2023b). «John T. Dingle», a: Wikipedia, The Free Encyclopedia, https://en.wikipedia.org/wiki/John_T._Dingle.
- (2023c). «Robert McNeill Alexander», a: Wikipedia, The Free Encyclopedia, https://es.wikipedia.org/wiki/Robert_McNeill_Alexander.
- (2023d). «Miguel Beato del Rosal», a: Wikipedia, The Free Encyclopedia, https://es.wikipedia.org/wiki/Miguel_Beato_del_Rosal.
- (2023e). «Philip Hanawalt», a: Wikipedia, The Free Encyclopedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Philip_Hanawalt.
- XdBF, Josep Viñas i Cabot, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- ZARZOSO, Alfons, Pere Domingo Sanjuan, Galeria de Metges Catalans, <https://www.galeriametges.cat>.
- ZARZOSO, Alfons i MARTÍNEZ-VIDAL, Àlvar (2009). «L'Obsessió del Retorn. L'exili mèdic català a França». *Monogràfic Ciència i Exili*, núm. 61, Mètode Revista de Difusió de la Investigació.
- ZARZOSO, Alfons; MASIA, Jaume (2009). *El Doctor Pere Gabarró i els temps difícils del segle XX*. Fundació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau i Col·legi de Metges de Barcelona.
- ZARZOSO, Alfons; MARTÍNEZ-VIDAL, Àlvar (eds.) (2011). *Medicina, Guerra i Exili, Una Generació Destruïda per la Guerra*. Publicacions de la Residència d'Investigadors.

8. Índexs

Índex onomàstic

A

- Abelló (laboratoris), 156
- Abril i Janer, Mireia (n. 1961), 192, 193
- Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears 12, 13, 18, 19, 27, 42, 54, 62, 99, 105, 112, 116, 117, 118, 121, 123, 124, 139, 144, 148, 149, 151, 169, 177
- Acció Catalana Republicana, 23, 30
- Acció Cultural del País Valencià, 123
- ACEM (vegeu Associació Catalana d'Educació Mèdica)
- ACES (vegeu Ajuts per a accions especials de recerca i desenvolupament)
- ACMCB (vegeu Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears)
- Agrupació d'Estudis Mèdics, 27
- Agrupació Democràtica de Metges (vegeu Agrupació d'Estudis Mèdics)
- Agustí Ballester, Jordi (n. 1954), 130
- Aiguadé Miró, Jaume (1882-1943), 13, 108
- Ajuntament de Figueres, 142
- Ajuntament de Perpinyà, 118, 123
- Ajuntament de Roses, 142
- Ajuts per a accions especials de recerca i desenvolupament (ACES), 214
- Alcobé i Noguer, Santiago (1903-1977), 52, 53, 54
- Alemany i Vall, Roman (1898-1990), 91
- Alsina i Bofill, Josep (1904-1993), 13, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 47, 52, 64, 65, 69, 70, 71, 78, 111, 112, 114, 115, 117, 118, 121, 122, 124, 136, 142, 178, 212, 232
- Aluja i París, Pilar (n. 1954), 194
- Alvarado Ballester, Rafael (1924-2001), 127, 136
- Amell i Sans, Agustí (1903-1983), 51
- American Federation of Biological Societies, 89
- Aniz Montes, Merche (n. 1957), 190
- Antibióticos, SA, 37, 56
- Antich i Femenias, Jaume (n. 1934), 97
- Aragó i Mitjans, Ignasi (1916-2012), 212
- Aramon i Serra, Ramon (1907-2000), 15, 16, 19, 21, 22, 28, 35, 44, 47, 86, 109, 232
- Arroyo, Francesc (n. 1950), 155
- Arsuaga, Juan Luis (n. 1954), 206
- Arxius de la Secció de Ciències (IEC), 88
- Asociación Menéndez Pelayo, 136
- Assemblea de Catalunya, 138
- Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, 120
- Associació Catalana d'Educació Mèdica (ACEM), 210
- Associació Catalana de Comunicació Científica, 205
- Associació d'Al·lèrgia i Immunologia (ACMCB), 13
- Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya (AEIC), 153
- Associació de Metges de Llengua Catalana, 41
- Ateneu Barcelonès, 142
- Ateneu de Maó, 55
- Atrian Ventura, Sílvia (1957-2016), 119, 177, 178, 181, 182, 198
- Avui (diari), 156

B

- Babot i Boixeda, Pere (1898-1982), 19, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 43, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 63, 66, 74, 76, 79, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 103, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 127, 128, 136, 141, 142, 143, 196, 231
- Baguñà i Monjo, Jaume (n. 1944), 51, 58, 82, 102, 103, 130, 136, 138, 146, 153, 154, 155, 156, 157
- Baillat, Jordi (1897-1987), 122
- Balaguer i Perigüell, Emili (1942-2014), 122, 124
- Balasch Martín, Jordi (n. 1934), 147
- Balcells Rocamora, Enric (1922-2007), 55, 174
- Ball i Armengol, Josep (1920-2003), 186
- Ballester i Nolla, Antoni (1920-2017), 38, 126
- Ballester, Rafael (n. c. 1945), 58
- Banca Catalana, 154
- Banting, Frederick G. (1891-1941), 89
- Barbacid, Mariano (n. 1949), 175, 206
- Barceló Cullerés, Damià (n. 1954), 187
- Bargalló Iníiguez, Robert (n. 1936), 58, 60, 76, 77, 78, 85
- Barnils i Giol, Pere (1882-1933), 112
- Barrera i Costa, Heribert (1917-2011), 116, 235
- Bartrons i Bach, Ramon (n. 1953), 191, 194, 195, 213
- Bas i Peired, Carles (1922-2020), 38, 45, 52, 71, 78, 79, 86, 87, 101, 102, 104, 112, 120, 121, 122, 126, 128, 134, 136, 137, 138, 142, 156, 170, 181, 182, 184, 185, 195, 197, 206, 207
- Bassat i Coen, Lluís (n. 1941), 17
- Bataller i Calatayud, Josep Ramon (1890-1962), 15
- Bautista, Aurelio (1909-2023), 187
- Bayer, 155
- Baylor College of Medicine (Houston), 84
- Beato del Rosal, Miguel (n. 1939), 149, 150, 206
- Bellés i Ros, Xavier (n. 1952), 98
- Bellido i Golferichs, Jesús Maria (1880-1952), 11, 13, 195
- Bermúdez de Castro, José María (n. 1952), 206
- Bertranpetit i Busquets, Jaume (n.1952), 80n, 206, 209, 213, 214
- Best, Charles (1899-1978), 89
- Bibliografia d'autors catalans sobre Biologia Fonamental* (1965-1969), 49, 50
- Biblioteca Central (vegeu Biblioteca de Catalunya)
- Biblioteca de Catalunya, 74, 139, 147, 182
- Biblioteca de l'Alguer, 55
- Biblioteca de l'Ateneu de Maó, 55
- Biblioteca de la Facultat de Medicina (UB), 54
- Biblioteca Municipal de Perpinyà, 55
- Biblioteca Universitària de Barcelona, 54
- BICA (vegeu Recull Bibliogràfic de treballs de biologia d'autors catalans)
- Biokit (laboratori), 156
- Biosfera, 238
- Blanch i Raimundi, Rosa Maria (1947-1994), 101, 196, 236
- Blume, Stuart (n. 1942), 156, 164, 165
- Boada i Juncà, Martí n. (1949), 194
- Boatella i Riera, Josep (n. 1948), 137
- Bolòs, Oriol de (1924-2007), 25, 36, 45, 52, 53, 54, 57, 58, 60, 62, 72, 75, 78, 95, 100, 117, 129, 130, 131, 136, 178, 181, 185, 192
- Bonada i Sañas, Lluís (n. 1948), 156
- Bonal i de Falgàs, Raimon (1935-2001), 156
- Bonmariage, Joseph (1920-2012), 156
- Boqué i Genovart, Maria Àngela (n. 1949), 111
- Bordetas Jiménez, Ivan (n. 1981), 18
- Borsa del metge català a Mèxic, 106, 107, 108, 112, 113
- Bozzo, Maria Gràcia (n. 1944), 58
- Bristol-Myers Squibb Pharmaceutical Research Institute, 206
- British Council (Barcelona), 151
- Broggi i Vallès, Moisès (1908-2012), 22, 26, 58

Broggi i Guerra, Francesc (1903-1987), 114
 Broggi i Trias, Marc Antoni (n. 1942), 58
 Bunge, Mario (1919-2020), 77
Butlletí de la Societat Catalana de Biologia,
 88, 89, 168

C

Caballeria Pla, Isidre (1916-1989), 137
 Cabré i Fiol, Vicenç (1912-1983), 112
 Cabré i Piera, Josep (1933-1981), 65, 87, 121
 Cairó, Pere (1942-2012), 43
 Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, 181
 Caixa de Catalunya, 155
 Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears, 157
 Calafell i Gibert, Pere (1907-1984), 20
 Calafell i Majó, Francesc (n. 1966), 180, 213
 Calbet i Camarasa, Josep Maria (n. 1935), 27
 Calvin, Melvin (1911-1997), 84
 Calvo Serer, Rafael (1916-1988), 136
 Camarasa, Josep Maria (n. 1946), I, II, III, 6, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 32, 34, 38, 43, 45, 52, 58, 59, 60, 61, 62, 71, 72, 74, 80, 85, 87, 93, 94, 96, 101, 103, 114, 116, 120, 121, 123, 125, 126, 127, 134, 136, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 147, 156, 157, 171, 178, 179, 180, 184, 185, 192, 196, 197, 208, 210, 227, 235, 238
 Cambras i Riu, Trinitat (n. 1959), 198
 Campanya de Salvaguarda del Patrimoni Natural, 130
 Camprodon Subirachs, Jordi (1965), 193
 Candel i Vila, Rafael (1903-1976), 100
 Cannon, Walter (1871-1945), 89
 Carandell Baruzzi, Miquel (n. 1981), II, III, 73, 129, 130
 Carbonell i Roura, Eudald (n. 1953), 206
 Carceller Blay, Carles (1906-1990), 96
 Carrasco i Formiguera, Manuel (1890-1938), 89
 Carrasco i Formiguera, Rossend (1892-1990), 13, 38, 51, 69, 89, 90

Carreras i Barnés, Josep (1943-2014), 167, 168, 169, 191, 197
 Carulla i Riera, Vicenç (1896-1971), 12, 13
 Casa de Cultura de Girona, 154
 Casal del Metge (Barcelona), 41
 Casal Català (de Londres), 43
 Casaldàliga Riera, Fàtima (n. 1959), 219
 Casares i Potau, Ramon (1924-?), 13n, 19n
 Casassas i Simó, Enric, 116, 235
 Casassas i Simó, Oriol (1923-2012), i, ii, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 41, 42, 43, 48, 50, 71, 76, 100, 102, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 178, 197, 207, 211, 214, 235
 Casinos i Pardos, Adrià (n. 1947), 127
 Català i Duran, Francesc (1929-1988), 105
 Catalan Balagué, Montserrat (?), 238
 Càtedra d'Antropologia (Fac. Ciències UB), 54
 Càtedra de Biologia (Fac. Ciències UV), 55
 Càtedra de Farmacologia (Fac. Medicina UB), 34, 54
 Càtedra de Fisiologia (Fac. Medicina UB), 54
 Càtedra de Fisiologia (Fac. Medicina Univ. Saragossa), 55
 Càtedra de Fisiologia (Univ. de Saragossa), 55
 Càtedra de Fisiologia Animal (Fac. Ciències UB), 54, 187
 Càtedra de Fisiologia Vegetal (Fac. Ciències UB), 54
 Càtedra de Genètica (Fac. Ciències UB), 54
 Càtedra de Microbiologia (Fac. Ciències UB), 56
 Càtedra de Microbiologia (Fac. Medicina UB), 54
 Càtedra de Patologia General (Fac. Medicina UB), 54
 Càtedra de Patologia Mèdica (Fac. Medicina UB), 54
 Càtedra de Paleontologia (Fac. Ciències UB), 54
 Càtedra de Pediatria (Fac. Medicina, Univ. Montpeller), 55

- Càtedra de Zoologia (Fac. Ciències UB), 54
 Càtedra d'Histologia (Fac. Ciències UB), 52
 Catorzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Palma de Mallorca), 211
 Cavall Fort, 26
 Cavalli-Sforza, Luigi Luca (1922-2018), 207
 CCOO (vegeu Comissions Obreres)
 Centenari (de l'Institut d'Estudis Catalans), 207, 209
 Centenari (de la Societat Catalana de Biologia), 1, 9, 10, 142, 199, 202, 202, 207, 212, 218, 219, 241, 242
 Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya, 161
 Centre de Genètica Animal i Humana de Barcelona, 49
 Centre de Lectura de Reus, 55
 Centre de Malalties Cardiovasculars (Mount Sinai Hospital, Nova York), 207
 Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), 161, 186, 209
 Centre de Recerques Nuclears d'Estrasburg, 116
 Centre de Terminologia de la Llengua Catalana (vegeu TERMCAT)
 Centre Nationale de la Recherche Scientifique (CNRS), 150, 176
 Centro de Biología Molecular Severo Ochoa (Madrid), 206
 Centro Pirenaico de Biología Experimental (Jaca, Aragó), 55
 Cervera i Astor, Leandre (1891-1964), 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 31, 32, 37, 38, 39
 Ciència (revista), 156
 Circuns Espelt, Joan (1925-?), 111
 CIRIT (vegeu Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica)
 Claramunt i Vallespi, Teresa (n. 1950), 78
 Clínica Corachan, 20, 25, 29
 Clínica Platón, 12, 13, 19, 25
 Clínica Sant Jordi (Barcelona), 19
 CNRS (vegeu Centre Nationale de la Recherche Scientifique)
 Coll i Alentorn, Miquel (1904-1990), 232
 Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya, 153
 Col·legi de Biòlegs, 156
 Col·legi de Farmacèutics (Barcelona), 117
 Col·legi de Metges (Alacant), 55
 Col·legi de Metges (Barcelona), 19, 41, 54, 105, 117, 155
 Col·legi de Metges (Castelló), 55
 Col·legi de Metges (Girona), 54
 Col·legi de Metges (Lleida), 54
 Col·legi de Metges (Mallorca), 55
 Col·legi de Metges (Tarragona), 54
 Col·legi de Metges (València), 55
 Col·legi Major Sant Ramon de Penyafort (Barcelona), 154
 Colom i Perpiñà, Josep (n. 1953), 185
 Colomines i Puig, Joan (1922-2011), 19, 31, 35, 36, 41, 42, 43, 45, 70, 114, 115, 121, 134
 Comercial Leti-Uquifa, SA, 83
 Comissaria Provincial de Excavacions Arqueològiques de Barcelona, 73
 Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències, 117, 118, 119, 120
 Comissió de Biologia del Desenrotllament (vegeu Comissió de Biologia del Desenvolupament)
 Comissió de Biologia del Desenvolupament, 101, 102, 103, 142, 162, 163, 199, 205
 Comissió d'Educació (de la IUBS), 173
 Comissió de Lexicografia (de la SCB), 41, 42, 43, 44, 45, 114, 115, 117, 119, 140, 178, 180, 181
 Comissió de Microbiologia (de la SCB), 102, 103, 147, 166, 175, 203
 Comissió de Relacions Exteriors (de la SCB), 41, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 63, 86, 87, 102, 106, 195
 Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT), 149, 150, 151, 157, 169, 172, 174, 175, 193, 209, 210, 211
 Comissions Obreres (CCOO), 156
 Comité Conjunto Hispano-norteamericano de Investigación Científica, 185-186

Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie et de ses filiales (Paris), 56

Conferència Internacional sobre l'Origen de la Vida, 84-85

Confraria de la Mare de Déu de Montserrat (de Virtèlia), 17, 18, 26, 27

Congrés de Cultura Catalana, 5, 120, 130

Congrés en Defensa de la Cultura Catalana (vegeu Congrés de Cultura Catalana)

Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (CMBLC), 6, 42, 105, 106, 120, 121, 124, 191, 211, 212

Congressos Excursionistes Catalans, 120

Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), 49, 54, 55, 91, 98, 150, 151, 154, 156, 158, 160, 161, 174

Consell de les Valls d'Andorra, 55

Consell de Sanitat de Guerra, 109

Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya (vegeu Govern de la Generalitat de Catalunya)

Convergència i Unió, 134

Conversaciones Intelectuales de Poblet, 136

Corachan Garcia, Manuel (1881-1942), 41, 42

CORE (vegeu Comissió de Relacions Exteriors)

Cornudella Mir, Lluís (1932-2004), 32, 85, 88, 98, 138, 149, 169

Cornudella i Capdevila, Josep (1895-1985), 51, 62

Corominas i Vilardell, August (n. 1940), 38

Corominas i Beret, Frederic (1925-2008), 121-122

Cortés Lladó, Cristian (1904-1974), 111

Costa Leja, Ferran (n. 1951), 119

Costa Riera, Joan (1933-2004), 155

CRG (Centre de Regulació Genòmica), 202

Creu de Sant Jordi, 219

Crida a la Solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalana, 168

Crist Catalunya (CC), 18

Crow, James F. (1916-2012), 207

Crusafont, Miquel (1910-1983), 54, 61, 72, 83, 95, 130, 136, 170

Cuadras Avellana, Carles M. (n. 1945), 98

Cuatrecasas i Arumí, Joan (1899-1990), 27

Cuatrecasas i Arumí, Josep (1903-1996), 27

Cuatrecasas i Arumí, Martí (1905-1966), 27

Cucudrulu, 60

D

Darwin, Charles (1809-1882), 205

Daufí i Moreso, Lluís (1927-2013), 84

Dècada dels Tròpics, 169, 170

Dedies, Reinald (n. 1947), 116, 235

Departament d'Agricultura Ramaderia i Pesca (Generalitat de Catalunya), 154, 186

Departament d'Anatomia (Fac. Medicina UB), 103

Departament de Biologia Animal (Fac. Biologia UB), 210

Departament de Biologia Cel·lular (Fac. Biologia UB), 210

Departament de Biologia Molecular (Bristol-Myers Squibb Pharmaceutical Research Institute), 206

Departament de Bioquímica (Fac. Farmàcia UB), 49

Departament de Botànica (Fac. Ciències UB), 54, 55, 93, 126, 185

Departament de Ciències Biofísiques (Univ. Houston), 84

Departament d'Ecologia (Fac. Biologia UB), 46, 129, 185, 210

Departament d'Ecologia (Fac. Ciències UB), 181

Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya), 119, 179, 207

Departament d'Ensenyament i Cultura (Generalitat de Catalunya), 138, 152

Departament de Fisiologia Animal (Fac. Ciències UAB), 147, 187

Departament de Genètica (Fac. Biologia UB), 97

Departament de Genètica, 58, 96, 177
 Departament de Microbiologia (Fac. Ciències UB), 80, 88
 Departament de Microbiologia (Fac. Ciències UAB), 169, 175
 Departament de Microbiologia (Fac. Medicina UB), 49
 Departament de Patologia (Univ. Nova York), 207
 Departament de Política Territorial i Obres Públiques (Generalitat de Catalunya), 55, 157
 Departament de Química Analítica (Fac. Química UB), 187
 Departament de Sanitat (Generalitat de Catalunya), 152
 Departament d'Indústria i Energia (Generalitat de Catalunya), 153
 Desè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Perpinyà), 5, 122, 123
 Destino, 91
 Diccionari Corachan (vegeu Diccionari de Medicina)
 Diccionari de Medicina, 41, 44, 114
 Dingle, John T. (n. 1927), 144
 Diputació de Barcelona, 128, 137, 144, 156, 182, 183, 184, 185, 187
 Direcció General de Política Lingüística (Generalitat de Catalunya), 119
 Directori dels Membres de la Societat Catalana de Biologia, 47, 48, 113, 192, 197, 198
 Dispensaris Blancs (vegeu Institut Antituberculós Francisco Moragas)
 Docavo Alberti, Ignacio (1922-2016), 55
 Domingo i Sanjuan, Pere (1896-1979), 25, 30, 33, 34, 36, 37, 45, 46, 47, 53, 64, 65n, 69, 71, 75, 100, 109, 110, 113, 121, 123, 142, 143
 Domínguez Romero, Martí (n. 1966), 205
 Dotzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Castelló-Benicàssim), 123, 124
Drosophila melanogaster, 85, 97
 Duran i Escribà, Xavier (n. 1959), 193
 Duran i Ferrer, Joan (n. 1978), 205

Duran i Jordà, Frederic (1905-1957), 107
 Duran-Reynals, Francesc (1899-1958), 84, 88
 Duran-Reynals, Maria Lluïsa, 84
 Duran Reynals International Symposium, 84, 85n
 Durfort Coll, Mercè (1943-2022), 7, 12n, 53n, 72, 75, 80, 96, 127, 141, 150, 156, 157, 175, 180, 181, 198, 199, 208, 210
 Durruti, Buenaventura (1896-1936), 108
 Dutrem, Wenceslau (1909-1979), 107, 108, 110n, 112n
 Duve, Christian de (1917-2013), 207

E

EDBO (vegeu European Developmental Biology Organization)
 Editorial Pedagògica, 15
 Egozcue i Cuixart, Josep (1940-2006), 97, 98, 99, 148
El País (diari), 155
 Elias i Cornet, Jaume (1909-1988), 43, 114
Escherichia coli, 150
 Escola Superior d'Agricultura (Barcelona), 15
 Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona (ETSEIB), 149
 Escrivà de Balaguer, José María (1902-1975), 15
 Español i Coll, Francesc (1907-1999), 54, 72, 130
 Español i Boren, Teresa (n. 1942), 199
 Esteve i Subirana, Antoni (1902-1979), 22, 24, 28, 31, 58, 100
 Estrada Bertran, Gemma (n. 1968), 193, 197
 Estrada i Garriga, Josep (1912-2001), 73, 74
 Estrada i Miyaes, Marta (n. 1946), 7, 10, 58, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 92, 96, 98, 99, 102, 120, 126, 127, 139, 141, 171, 181, 184, 197, 198, 199
 ETSEIB (vegeu Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona)

European Developmental Biology Organization (EDBO), 171
Expedición oceanográfica Sáhara 1, 38

F

Fabra i Poch, Pompeu (1868-1948), 42, 114, 123, 180, 217
Facultat de Biologia (UB), 7, 49, 53, 57, 77, 79, 80, 97, 129, 175, 193, 194, 206, 207, 208, 210
Facultat de Ciències (UB), 53, 55, 61, 80, 96, 126, 217
Facultat de Medicina (UB), 10, 15, 25, 49, 54, 66, 85, 103, 104, 121
Facultat de Medicina (UV), 55
Facultat de Química (UB), 187
Farmacèutiques Biohorm (vegeu J. Uriach i Cia, SA)
Farran Blanch, Ariadna, 236
Farran i Comas, Montserrat (1904-2003), 72
Farré i Sostres, Julià (1927-2009), 112
Farrerons i Co, Xavier (1906-2000), 12, 13
Federació de Societats Biològiques Americanes (vegeu American Federation of Biological Societies)
Fernández Calvo, Iñaki (n. 1965), 210n
Ferraté i Pascual, Gabriel (1932-2004), 149, 150, 157
Ferrer i Roig, Ruth (n. 1958), 198
Filella Cornadó, Salvador (n. 1943), 123
Flemming, Alexander (1881-1955), 12
Florensa Rodríguez, Clara (n. 1977), 12n, 61n, 83n, 133n
Flos i Bassols, Jordi (n. 1950), 136, 146, 166, 170, 180
Flos i Bassols, Rosa (n. 1948), 187
Folch i Guillén, Ramon (n. 1946), 43, 45, 52, 58, 71, 72, 74, 75, 80, 94, 96, 114, 116, 125, 126, 127, 130, 131n, 136, 156, 181, 184, 194, 235
Folch i Pi, Albert (1905-1993), 107, 108, 109, 110, 111, 112n

Fons, Roger (1942-2016), 105
Font i Quer, Pius (1888-1964), 15
Fontserè i Riba, Eduard (11870-1970), 15
Foster Parents Plan for Children in Spain, 43
Franco Bahamonde, Francisco (1892-1975), 5, 30, 73, 107, 113, 121, 127, 135
Franquisme, I, II, 6, 11, 24, 59, 61, 63, 70, 76, 79, 113, 137, 201
Fulls Lexicogràfics, 89, 114, 118, 214
Fundació Caixa de Barcelona, 193
Fundació Enciclopèdia Catalana, 181
Fundació Jaume Bofill, 155
Fundació Torrens i Ibern, 117
Fundación Europea Dragan, 127
Furriols Espona, Marc (n. 1967), 193
Fuster i de Carulla, Valentí (n. 1943), 207
Fuster i Pomar, Joaquim (1901-1982), 58, 112

G

Gabarró i Garcia, Pere (1899-1980), 29, 30, 31, 41, 43, 93, 94
Gadea Buisan, Enric (1922-2013), 48, 50, 52, 53, 54, 61, 75, 83, 85, 96, 102, 105, 127, 130, 131, 181
Galera Rodrigo, Assumpció (Asun) (n. 1966), 193
Galí i Coll, Alexandre (1886-1969), 17
Gallart i Gallart, Teresa (1942-2018), 166, 198, 199
Gallego Ribó, Mariàngels (n. 1965), 196, 240
García-Arocha, Humberto (1912-1995), 143
García del Cid Guerra, Francisco (1897-1965), 53
García Fernández, Antonio (n. 1949), 112, 113
Garcia Moll, Modest (1934-2022), 40, 71
Garcia Olivares, Esteve (n. 1953), 112
García Sevilla, Jesús (n. 1946), 111
García-Valdecasas Santamaría, Francisco (1910-2005), 34, 61, 95

Gatell i Artigas, Josep Maria (n. 1951), 112, 113
 Generación del 48 (vegeu Grupo Arbor)
 Generalitat de Catalunya, 8, 126, 134, 138, 143, 149, 153, 154, 155, 158, 161, 168, 177, 186, 206, 207, 219
 Gibert i Clols, Josep (1941-2007), 130
 Gibert-Queraltó, Joan (1907-1998), 121
 Gil Vernet, Salvador (1892-1987), 12
 Gili Planas, Jaume (n. 1944), 208
 Giner i de San Julián, Salvador (1934-2019), 215
 Giner-Sorolla, Alfred (1919-2005), 106, 207
 Glasshouse Corps Research Institute, 156
 Gobierno Central (vegeu Govern Espanyol)
 Gobillard, Marie-Odile (n. 1939), 176
 González i Juan, Pere (1886-1955), 24, 89
 González Duarte, Roser (n. 1945), 166
 Gorgues, Esther C. (?-1998), 196
 Gosálbez Noguera, Joaquim (n. 1947), 210
 Govern (de l'Estat) (vegeu Govern Espanyol)
 Govern de la Generalitat de Catalunya, 8, 135, 149, 156, 165, 186, 219
 Govern de la República (espanyola), 12
 Govern Espanyol, 12, 158, 165
 Gracia Alonso, Carlos Alberto (n. 1951), 185
 Gran Enciclopèdia Catalana, 45, 89
 Groupe Français de Croissance Cristalline, 116
 Grup de Biologia de Santa Coloma de Gramenet, 193
 Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC), 105, 121
 Grupo Arbor, 136
 Güell i Ferrer, Joan (1800-1972), 16
 Guerra Civil, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 17, 22, 29, 30, 39, 43, 53, 56, 63, 66, 71, 80, 89, 93, 96, 97, 106, 107, 111, 113, 120, 121, 124, 125, 142, 143, 166, 211
 Guerrero i Moreno, Ricard (n. 1943), 7, 102, 103, 122, 127, 129, 136, 145, 148, 149, 156, 166, 169, 175, 176, 191, 193, 194, 195, 199, 208, 210, 211, 213, 215

Guiset Serra, Albert (n. 1950), 71
 Gutiérrez Díaz, Antoni («Guti») (1929-2006), 21

H

Hagelberg, Erika (n. 1962), 210
 Hanawalt, Philip (n. 1931), 152
 Harvard University, 173, 207
 Haynes, Robert H. (1931-1998), 207
Història Natural dels Països Catalans, 181
 Hospital Clínic, 13, 25, 29, 107
 Hospital de la Creu Roja (Barcelona), 108
 Hospital de la Santa Creu (Barcelona), 90, 134, 143, 166
 Hospital de la Santa Creu (Vic), 13
 Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (Barcelona), 13, 19, 29, 82
 Hospital del Mar (Barcelona), 12, 20, 111
 Hospital del Nen Déu (Barcelona), 16
 Hospital d'Infecciosos, 12, 13, 20
 Hospital Militar (Barcelona), 13

I

Igoda-Merck, 40, 41, 226
 Inglès Urpinell, Montserrat (n. 1951), 119, 120n
 Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA), 158
 Institució Catalana d'Estudis Agraris, 117
 Institució Catalana d'Estudis Alimentaris (ICEA), 209
 Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), 8, 44, 62, 63, 100, 115, 117, 125, 128, 130, 169, 177, 178, 182, 186, 191, 195, 210n
 Institut Antituberculos Francisco Moragas (Dispensaris Blancs), 29, 30, 33, 36, 38, 53, 57, 66, 75, 142
 Institut Biològic de Sarrià, 12, 54
 Institut Botànic, 49, 54, 55
 Institut Britànic (vegeu British Council)

Institut de Biologia de Barcelona (CSIC), 174
 Institut de Biologia Fonamental (UAM), 84, 169
 Institut de Ciències de l'Educació (ICE) (de la UAB), 169
 Institut de Ciències del Mar (CSIC), 102, 171, 177, 208, 240
 Institut de Fisiologia, 12, 13, 23, 47, 107
 Institut de Paleontologia de Sabadell, 130, 170
 Institut de Recerca Oncològica Sloan-Kettering, 107
 Institut d'Estudis Catalans (IEC), I, II, 7, 10, 11, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 32, 33, 36, 38, 43, 61, 62, 76, 99, 100, 109, 110, 116, 117, 118, 119, 134, 142, 143, 153, 166, 189, 196, 202, 208
 Institut d'Investigacions Pesqueres, 45, 49, 53, 54, 55, 57, 74, 81, 82, 102, 123, 126, 161, 171, 177, 212, 231
 Institut de Tecnologia de la Construcció, 117
 Institut Karolinska, 51
 Institut Oceanogràfic (Mallorca), 127
 Institut Pasteur (París), I, 105
 Institut Policlínic (vegeu Clínica Platón)
 Institut Provincial d'Urbanisme (IPUR), 128
 Institut Sant Josep de Calassanç (Barcelona), 147
 Institut Verdaguer (Barcelona), 74
 Instituto de Investigaciones Pesqueras (vegeu Institut d'Investigacions Pesqueres)
 International Symposium on Microbial Ecology, 210
 International Society for the Study of the Origin of Life (ISSOL), 84, 176
 International Union of Biological Sciences (IUBS), 171, 172, 173, 174
 Investigación Pesquera (revista), 55
 Investigación y Ciencia (revista), 156
 ISSOL (vegeu International Society for the Study of the Origin of Life)
 IUBS (vegeu International Union of Biological Science)

J

J. Uriach i Cia, SA, 27, 37, 83, 197, 198
 Jacob, François (1920-2013), 105, 106
 Jay Gould, Stephen (1941-2002), 207
 Jiménez Vargas, Juan (1913-1997), 15
 Jofre i Torruella, Joan (n. 1947), 96, 97
 Johnstone, Alan P. (c. 1945), 152n
 Jornada d'innovació educativa a les ciències de la vida, 210
 Jornades d'Actualitzacions i Avenços en Immunologia, 209
 Jornades d'Endocrinologia, 209
 Jornades de Biologia Molecular, 204
 Jornades de Biologia de la Reproducció, 209
 Jornades de Debat sobre el Futur de la Societat Catalana de Biologia, 191, 207
 Jornades de l'Alta Muntanya Catalana, 186
 Jornades de Neurobiologia, 209
 Jornades de Santa Llúcia, 205
 Jornades sobre la recerca biològica a Catalunya dins els àmbits de la Biologia i la Medicina, 8, 133, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 164, 165
 Josa i Llorca, Jaume (1945-2012), 126, 156
 Joventuts Mèdiques de Catalunya i Balears, 124
 Junyent Rodríguez, Cristina (n. 1957), II, 10, 33n, 204, 215, 240

K

Kendrew, John (1917-1997), 206
 Krahn, Fernando (1935-2010), 239

L

La biologia a l'alba d'un nou mil·lenni, 218, 239
 La Crida (vegeu Crida a la Solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes), 168

La Recherche (revista), 156
 La Vanguardia, I, 193, 209, 210
 La Vanguardia Española, 37, 38, 65, 90, 105, 176n, 186
 Laboratoire d'Enzymologie de Gif-sur-Ivette (CNRS), 150
 Laboratori Aragó (Banyuls de la Marenda), 55, 105, 126, 171
 Laboratori de Botànica (Fac. Ciències UB) (vegeu Departament de Botànica)
 Laboratori Fides-Cuatrecasas, 27, 34, 37, 83, 156, 198
 Laboratori Lasa, 37
 Laboratori Microbiològic Municipal (Barcelona), 12, 23, 89, 167
 Laboratori PEVYA, 27, 30, 37, 40, 83, 95
 Laboratoris Almirall, 197
 Laboratoris Cusí, 37, 83n
 Laboratoris del Dr. Esteve, 27, 37, 83, 156, 198
 Laboratorios Farbar, 108
 Laboratoris Fher, 15
 Laboratoris Leti, 23, 24, 27, 37, 71, 198
 Laboratoris Leti-Uquifa SA, 56, 83, 86
 Laboratoris Robert, SA, 37, 83
 Laboratorios Servet, 111
 Laporte i Salas, Josep (1922-2005), 27, 31, 33, 34, 36, 37, 40, 42, 58, 65, 116, 121, 122, 134, 148, 156, 206, 235
 Latindex (sistema d'informació), 216
 Lazcano-Araujo, Antonio (n. 1950), 175, 176
 Leonart i Aliberas, Jordi (n. 1948), 119, 177, 178, 180, 181, 208
 Llibre Blanc de la Biologia a Catalunya, 5
 Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans, 126, 130, 128
 Llibre Blanc sobre la Recerca a Catalunya, 154, 157
 Lliga Regionalista, 23
 Llimona i Pagès, Xavier (1943), 51, 72
 Lobet i Reverter, Salvador (1908-1991), 186
 Llopis, Sr., 54
 Llorente Cabrera, Gustavo (n. 1954), 208

Lloret Orriols, Antoni (n. 1935), 116, 235
 London School of Economics and Political Sciences, 156, 164
 Lora Tamayo, Manuel (1904-2002), 63

M

MacLeod, John (1836-1935), 89
 Maluquer i Sostres, Joaquim (1930-2011), 126
 Mancomunitat de Catalunya, 17, 21, 89
 Maragall i Mira, Ernest (n. 1943), 17
 Maragall i Mira, Pasqual (n. 1941), 17
 Maragall i Noble, Jordi (1911-1999), 152
 Margalef i López, Ramon (1919-2004), 5, 48, 52, 53, 54, 57, 70, 72, 74, 75, 79, 80, 81, 82, 83, 91, 93, 94, 95, 98, 99, 102, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 135, 136, 156, 174, 181, 185, 194, 206, 209, 212, 217
 Margulis, Lynn (1938-2011), 169, 175, 176, 238
 Marí i Guinart, Agustí (1901-1994), 19, 22, 25, 33, 36
 Marsal i Tebé, Jordi (n. 1938), 154, 155, 157
 Marquès i Amat, Lluís (n. 1962), 19, 247
 Marquet i Ferigle, Lluís (1937-2011), 100, 116, 235
 Marrasé Peña, Cèlia (n. 1957), 209, 240
 Martí i Bas, Montserrat (1916-2005), 15
 Martínez Callèn, Ramon (1923-2005), 31
 Martínez-Vilalta, Albert (n. 1957), 208
 Masclans i Aleu, Margarida (1904-2015), 25, 60
 Massagué i Solé, Joan (n. 1953), 106, 206
 Matamoros i Flori, Núria (n. 1947), 78
 Mateu i Llopis, Felip (1901-1998), 76
 Max Planck Institute (Tubingen), 99
 Mayor Zaragoza, Federico (n. 1934), 17, 209
 McNeill Alexander, Robert (1934-2016), 99
 Meinhardt, Hans (1938-2016), 99
 Melnick, Joseph L. (1914-2001), 84
 Memorial Sloan-Kettering Cancer Center (Nova York), 206

Miller, Stanley (1930-2007), 84, 206
 Ministerio de Ciencia y Tecnología, 196
 Ministerio de Educación y Ciencia, 156
 Mir, Marina (n. 1941), 129
 Miracle Solé, Maria Rosa (1945-2017), 51, 72, 75, 98, 127, 128, 131, 136
 Miscelanea Zoologica, 55
 Miserachs i Rigalt, Manuel (1906-1980), 62
 Miyares Morante, Feli (1916-2016), 73, 74
 Modolell i Mainou, Joan (1937-2023), 206
 Molinero Ruiz, Carme (n. 1955), 63, 64n, 134n
 Monclús Barberà, Maria (1920-2012), 85
 Monge, Miquel (n. 1944), 129
 Monod, Jacques (1910-1976), 105
 Monografies Mèdiques, 6, 26, 27, 42, 116
 Mount Sinai Hospital (Nova York), 206
 Moyà-Solà, Salvador (n. 1955), 170
 Munar Ques, Miquel (n. 1924), 122
 Mundo Científico (revista), 156
 Museu d'Història de la Medicina a Catalunya, 16
 Museu de Granollers, 73
 Museu de l'Empordà, 170
 Museu de la Ciència (Barcelona), 157, 238
 Museu de Zoologia (Barcelona), 49, 54, 55, 130, 156
 Museu de Zoologia Comparada (Harvard University), 207
 Mútua Escolar Blanquerna, 17
 Mycobacterium tuberculosis, 59

N

Nadal i Puigdefàbregas, Jacint (1935-2023), 72, 85, 210
 NASA, 46
 Natura (Concurs de fotografia naturalista), 193
 Navarro-Sabaté, Àurea (n. 1970), 199, 240n
 Neira Laporte, Eduard de (1901-1971), 107
 New York University (vegeu Universitat de Nova York)
 Ninot Sugranyes, Josep Maria (n. 1955), 170

Novè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Perpinyà), 13, 120, 122
 Nyassa (vaixell), 107, 108

O

Obiols i Vié, Joan (1918-1980), 121
 Obra Social de la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis de Catalunya i Balears, 157
 Ochoa, Severo (1905-1993), 84, 171, 206
 Oliva, Antoni (?-2004), 122
 Omniscellula (revista), 213, 214, 215
 Òmnium Cultural, 33, 66, 119
 Onzè Congrès de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Reus), 123, 124
 Oparin, Aleksandr (1894-1980), 84, 176
 Opus Dei, 15, 18
 Orfeó Català, 142
 Oriol i Anguera, Antoni (1906-1996), 23, 69, 85
 Oriol i Anguera, Josep (1905-1992), 22, 23, 78, 112
 Oriol i Bosch, Albert (1934-2019), 23
 Oró Florensa, Joan (1903-2004), 46, 47, 83, 84, 85, 91, 134, 176

P

Padrosa, Francesc (1940-2013), 60
 Pagès d'Esclusa, Joaquina (1926-?), 108
 Palau i Albet, Jaume (1935-2000), 96, 145, 150, 152, 155, 156, 157, 166, 167, 173, 174, 187
 Palma Delgado, Serafina (1907-1970), 108
 Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, 194
 Parc Natural de Sant Mateu, 193
 Parc Natural del Montseny, 182, 183, 184, 185
 Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, 194
 Parc Zoològic de Barcelona (vegeu Zoo Barcelona)

- Parelló i Toutain, Josep (n. 1938), 96
- Parés i Farràs, Ramon (1927-2018), 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 61, 63, 71, 72, 77, 80, 82, 87, 88, 96, 97, 100, 111, 135, 136, 142, 148, 156, 212, 217
- Parlament de Catalunya, 134
- Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), 108
- Pascual de Sans, Ramon (n. 1942), 157
- Pastor, Xavier (n. 1950), 199
- Pedro Pons, Agustí (1898-1971), 13, 107
- Pedrós-Alió, Carles (n. 1953), 175, 208
- Pellicer i Garrido, Àngel (n. 1948), 206
- Perdigó i Arisó, Maria Teresa (1926-2020), 96
- Peretó Magraner, Juli (n. 1958), 205
- Perkin Elmer, 156
- PEVYA (vegeu Laboratori PEVYA)
- Peyrí, Antoni (1889-1973), 108
- Pi i Figueras, Jaume (1900-1991), 29, 118, 119n
- Pi i Sunyer, August (1879-1965), 11, 12, 13, 14, 22, 23, 31, 37, 45, 47, 51, 69, 70, 89, 107, 113, 138, 142, 143, 195
- Pi i Sunyer, Santiago (1893-1981), 69
- Pi-Sunyer Bayo, Cèsar (1905-1997), 69, 108
- Pi-Sunyer Bayo, Jaume (1903-2000), 45, 69, 143
- Pi-Sunyer Bayo, Pere (1908-2001), 138, 152, 186, 187
- Picanyol i Peirató, Joan (1921-2012), 178
- Piqueras Carrasco, Mercè (n. 1944), 213, 214
- Placa Narcís Monturiol, 219
- Pla Comarcal de Sabadell, 128
- Pla de Formació de Personal Investigador, 17, 74
- Pla Especial del Montseny, 184
- POLE (vegeu Comissió de Lexicografia)
- Polo Albertí, Lluís (n. 1948), 129
- Ponència de Lexicografia (de la SCB) (vegeu Comissió de Lexicografia)
- Ponsà i Fontanals, Montserrat (n. 1949), 126, 197, 198, 215, 215n, 216n
- Porter, Rodney (1917-1985), 151, 152n
- Prats i Joaniquet, Carme (n. 1950), 173
- Prats i Viñas, Jordi (1928-1998), 97
- Premi Arnau de Vilanova, 38
- Premi de la Borsa del Metge Català a Mèxic, 107, 109, 110, 112, 113n
- Premi Nobel de Medicina o Fisiologia, 51, 84, 105, 151, 171, 207, 213
- Premi Nobel de Química, 206
- Premi per a estudiants (de la SCB), 38, 58, 59, 75, 76, 192, 227n, 230n, 232n
- Prevosti i Pelegrín, Antoni (1919-2011), 5, 45, 48, 52, 53, 54, 57, 71, 72, 75, 79, 81, 82, 83, 85, 95, 96, 97, 130, 135, 136, 148, 212, 217
- Primer Col·loqui Internacional d'Energia Nuclear, 186
- Primer Congrés Internacional de Biologia de Catalunya, 212, 219
- Primera Jornada de Ciència i Poesia Simbio-poesi, 205
- Primo de Rivera, Miguel (1870-1930), 17, 21
- Productos Extractivos Vegetales y Animales (vegeu Laboratori PEVYA)
- Puche i Álvarez, Josep (1895-1979), 108
- Puig i Cadafalch, Josep (1867-1956), 15, 19, 21, 32
- Puig i Muset, Pere (1912-1983), 30, 31, 33, 34, 36, 39, 40, 41, 95, 97
- Puig-Sureda i Sais, Joan (1880-1978), 12, 13, 29
- Puigdollers i Colàs, Josep Maria (1928-2006), 122
- Puigdomènech i Rosell, Pere (n. 1948), 96, 103, 150, 168, 172, 207, 213, 219, 240
- Puiggros, S.J., Joan (1879-1969), 54
- Pujiula, S.J., Jaume (1869-1958), 12
- Pujol i Brugat, Florenci (1906-1980), 27, 34
- Pujol i Soley, Jordi (n. 1930), 17, 18, 20n, 27, 34, 126, 149

Q

Què cal saber?, 177, 178, 179, 180, 181, 191, 213, 214

Quinzè Congrés de Metges i Biòlegs de
Llengua Catalana (Lleida), 211, 214

R

Ramis i Amigó, Joaquim (?-1943), 16
 Ramis i Coris, Joaquim (1928-2023), 6, 7,
 10, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27,
 28, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 42, 43, 62, 71,
 72, 81, 97, 105, 115, 116, 121, 123, 124, 235
 Ramis i Matas, Miquel (1896-1975), 16
 Ramis Taix, Joaquim (1831-1910), 16
 RECAP, 78, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 135,
 136, 147, 152, 153, 154
 Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya,
 54
 Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona,
 37, 54, 90, 121, 125, 142
 Reial Acadèmia de Medicina de Mallorca,
 55
 Reunió Científica Anual Plenària (vegeu
 RECAP)
 Reventós i Bordoy, Jacint (1883-1968), 29
 Reventós i Conti, Jacint (1928-2013), 137
 Reventós Puigjaner, Jaume (n. 1953), 96,
 199, 208, 240
 Riba i Arderiu, Oriol (1923-2011), 178
 Ribó i Monclús, Griselda (n. 1936), 85
 Ripoll Solsona, Ivan (n. 1964), 219
 Riquer i Permanyer, Borja de (n. 1945), 63
 Rivera i Fillat, Francesca (n. 1946), 198,
 199
 Roca Junyent, Miquel (n. 1940), 17
 Roda i Pérez, Frederic (1924-2006), 18
 Rodà i de Llanza, Ferran (n. 1953), 209
 Roig Muntaner, Antoni (1931-2019), 156
 Roig Boronat, Joan Lluís (?-2022), 207
 Romo Díez, Àngel (n. 1955), 208
 Roquère, Andreu (1921-1955), 121
 Ros Aragonès, Joandomènec (n. 1946), 72,
 74, 80, 83, 126, 131, 136, 210
 Roure i Nolla, Joan (n. 1947), 129
 Rozman Borstnart, Ciril (n. 1929), 205
 Rubert de Ventós, Xavier (1939-2023), 17

Rubió i Balaguer, Jordi (1887-1982), 227,
 232

Ruiz Martín, Hèctor (n. 1980), 214, 215

S

Sagan, Carl (1934-1996), 84
 Sala, Joan (n. 1958), 193
 Sala-Trepà, Josep Maria (1941-1985), 149,
 150
 Salarich i Torrents, Joaquim (1895-1978),
 12, 13
 Salk, Jonas E. (1914-1995), 21
 Samaranch Torelló, Juan Antonio (1920-
 2010), 137, 182
 Santaló Pedro, Josep (n. 1957), 208
 Sargatal i Vicens, Jordi (n. 1957), 194
 Sarret Grau, Enric (1940-2021), 97
 Sayé i Sempere, Lluís (1888-1975), 22, 29,
 34, 59
 Schaechter, Moselio (n. 1928), 207
 Schiffer, F. S., 225
 Science Citation Index (SCI), 164
 Secció d'Alacant (de la SCB), 204, 205
 Secció d'Antropologia Biològica (de la
 SCB), 203, 210
 Secció de Biologia de la Reproducció (de la
 SCB), 147
 Secció de Biologia del Desenvolupament
 (de la SCB), 103, 147, 166, 167, 203
 Secció de Biologia Evolutiva (de la SCB),
 203
 Secció de Biologia i Indústria (de la SCB),
 205
 Secció de Biologia i Societat (de la SCB),
 204, 205
 Secció de Biologia Molecular (de la SCB),
 147, 166, 175, 211
 Secció de Ciències (de l'IEC), 15, 19, 28, 50,
 88, 100, 116, 157, 163, 191, 232
 Secció de Ciències Biològiques (de l'IEC),
 189, 194, 195, 214
 Secció de Ciències i Tecnologia (de l'IEC),
 195

- Secció d'Ecologia (de la SCB), 147, 166, 203
 Secció d'Ecologia Aquàtica (de la SCB), 199
 Secció d'Ecologia Terrestre (de la SCB), 203
 Secció d'Endocrinologia Experimental (de la SCB), 147
 Secció d'Ensenyament de la Biologia (de la SCB), 164, 205
 Secció d'Enzimologia i Regulació Metabòlica (de la SCB), 166
 Secció d'Estudiants (de la SCB), 192, 193, 194, 205, 214
 Secció de Fisiologia Comparada (de la SCB), 166
 Secció de Genòmica i Proteòmica (de la SCB), 203
 Secció de Lleida (de la SCB), 204, 205
 Secció del Pallars (de la SCB), 204, 205
 Secció del Vallès (de la SCB), 204, 205
 Secció de Mallorca (de la SCB), 204, 205
 Secció de Microbiologia (de la SCB), 166, 175
 Secció de Neurobiologia (de la SCB), 166
 Secció de Química (SCCFQM), 106
 Secció de Senyalització Cel·lular i Metabolisme (de la SCB), 203
 Secció de Tarragona (de la SCB), 204, 205
 Secció de València (de la SCB), 204, 205
 Secció de Vic (de la SCB), 204, 205
 Secció de Virologia (de la SCB), 203
 Secció d'Hepatologia Bàsica i Experimental (de la SCB), 203
 Secció d'Immunologia Experimental (de la SCB), 147, 166, 203
 Secció Filològica (de l'IEC), 43, 44, 119, 232
 Secretaria Científica (IEC), 215
 Seix i Miralta, Tomàs (1895-1993), 22, 59, 60
 Seminari de Biologia del Desenvolupament, 167, 209
 Seminari de Biològiques, 61
 Seminari de Farmacologia (Fac. Medicina UB), 54
 Seminari de Química (Fac. Ciències UB), 54
 Seminaris Avançats en Immunologia (SCB), 209
 Sempronio (Andreu-Avel·li Artís i Tomàs) (1908-2006), 91
 Senent-Josa, Joan (1947-2023), 156
 Sense ficció (programa de TV3), 219
 Serra d'Or, 35, 70
 Serrano Farrera, Josep Maria (?-2018), 129
 Serratosa Serratosa, Joan (n. 1950), 199, 202n
 Servei de Cirurgia (Hospital de la Santa Creu i Sant Pau), 13, 29
 Servei de Documentació i Arxiu (de l'IEC), 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 239, 240, 241, 242
 Servei de Microscòpia Electrònica (UB), 76
 Servei de Normalització Lingüística (Generalitat de Catalunya), 177, 179
 Servei de Parcs Naturals i Medi Ambient (Diputació de Barcelona), 137, 184, 185
 Servei de Transfusions de Sang al Front, 107
 Servei d'Hematologia (Hospital de la Santa Creu i Sant Pau), 82
 Servei Editorial de l'Institut d'Estudis Catalans, 216
 Service de Genetique Moleculaire (Institut Pasteur), 105
 Setmana de la Poesia de Barcelona (2008), 205
 Shaw, Alfred, 156
 Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB), 60, 61, 78
 Sisè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Barcelona), 13
 Sociedad Española de Bioquímica, 84
 Sociedad Española de la Alergia, 72
 Sociedad Española de Microbiología, 210
 Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (IEC), 19, 44, 98, 100, 106, 114, 117, 186, 187
 Societat Catalana de Cirurgia (ACMCB), 13

Societat Catalana de Geografia (IEC), 19, 186
 Societat Catalana de Pediatria (ACMCB), 19, 43, 121
 Societat Catalana de Química (IEC), 209
 Societat Catalana d'Estudis Històrics (IEC), 35
 Societat Catalana d'Ordenació del Territori (IEC), 170, 186
 Societat de Biologia de Barcelona (SBB), 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 23, 29, 30, 32, 48, 53, 56, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 80, 88, 90, 108, 113, 142
 Societat d'Història Natural de Balears, 127, 128
 Societat de Tisiologia de Catalunya, 29
 Société de Biologie de Paris, 56
 Solbrig, Otto (1930-2023), 173, 174
 Solé i Sabarís, Lluís (1908-1985), 129
 Solé i Sabaté, Felip (n. 1948), 219
 Solsona Sancho, Carles (n.1951), 155
 Soriano Jiménez, Máximo (1903-1978), 15
 Sorribas i Tello, Montserrat (n. 1958), 145
 Strangeways Research Laboratory (Cambridge), 148
 Subirà i Rocamora, Manuel (1928-2020), 36, 42, 43, 114
 Subirana i Torrent, Joan Antoni (n. 1936), 79, 92
 Sunyer i Pi, Jaume (1903-1990), 31
 Surinyach Ollé, Ramon (1903-1991), 31, 42, 46, 47, 48, 71, 77, 78, 79, 82n, 85n, 86, 87, 94, 127, 142

T

Tarradellas i Joan, Josep (1899-1988), 126, 138, 143, 185
 Tarrés, Pere (1905-1950), 20
 TERMCAT, 119, 177, 179
 Terradas Serra, Jaume (n. 1943), 129, 131, 185, 192, 210
 Timmis, Kenneth (n. 1946), 207
 Tobeña, Adolf (n. 1950), 207

Tort Bardolet, Lluís (n. 1956), 212, 240
 Transició Democràtica, 5, 8, 12, 14, 17, 72, 73, 115, 119, 120, 127, 130, 133, 137, 143, 145, 161, 168
 Treballs de la Societat de Biologia de Barcelona, 11, 12
 Treballs de la Societat Catalana de Biologia, 22, 27, 32, 36, 45, 46, 47, 54, 56, 71, 75, 79, 85, 86, 87, 88, 89, 114, 157, 165, 168, 169, 170, 176, 191, 196, 213, 215, 216, 218
 Tretzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (Andorra), 211
 Trias de Bes Giró, Lluís (1895-1974), 12
 Trias i Pujol, Joaquim (1888-1964), 29
 Trotski, Lev (1879-1940), 107
 Trouet, André (1936-2014), 175
 Trueta i Raspall, Josep (1897-1977), 5, 7, 19, 20, 21, 22, 26, 32, 38, 41, 43, 61, 69, 79, 80, 81, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 92, 102, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 122, 142, 207, 225
 Trueta i Raspall, Rafael (1902-1958), 108
 Turró i Darder, Ramon (1854-1926), 12, 23, 30, 109, 110, 123, 196
 TV3, 218, 219

U

UAB (vegeu Universitat Autònoma de Barcelona)
 UB (vegeu Universitat de Barcelona)
 UGT (vegeu Unió General de Treballadors)
 Unió General de Treballadors, 156
 Union Chimique Belge, 95
 Unitat de Biologia Cel·lular (de la UB), 193
 Universidad Complutense, 127, 136
 Universidad de los Andes (Mérida, Venezuela), 174
 Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), 46, 63, 64, 65, 66, 73, 84, 87, 93, 95, 97, 99, 102, 111, 112, 121, 127, 128, 129, 134, 147, 148, 153, 169, 175, 185, 187, 193, 194, 198, 210
 Universitat Catalana d'Estiu, 94, 115, 116, 147, 212, 235

Universitat de Barcelona, 13, 15, 46, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 64, 77, 80, 88, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 121, 126, 127, 129, 150, 153, 169, 170, 174, 175, 177, 178, 185, 187, 192, 193, 194, 206, 207, 208, 210, 214

Universitat de Boston, 175

Universitat de Califòrnia (San Diego), 206

Universitat de Harvard (vegeu Harvard University)

Universitat de Houston, 46, 84

Universitat de Marburg, 150

Universitat de Montpeller, 55, 59

Universitat de Nova York, 206

Universitat de Saragossa, 55

Universitat de Stanford, 152

Universitat de València, 55, 75, 205

Universitat d'Extremadura, 167

Universitat de Yale, 186

Universitat d'Oxford (vegeu University of Oxford)

Universitat Politècnica de Catalunya, 149, 153

Universitat Pompeu Fabra (UPF), 180, 202, 217

Université Catholique de Louvain, 156, 175

Université des Sciences et Techniques du Languedoc (Montpeller), 96

University of Leeds, 99

University of Oxford, 90, 151, 210, 225

UPF (vegeu Universitat Pompeu Fabra)

Urey, Harold (1883-1981), 84

Uriach (vegeu J. Uriach i Cia, SA)

V

Valcárcel Juárez, Juan (n. 1962), 206

Valderas Gallardo, José María (n. 1945), 156

Vall Combelles, Josep Oriol (n. 1944), 111

Vallespinós Riera, Ferran (n. 1948), 102

Vallmitjana i Rovira, Lluís (1914-2006), 30, 36, 52, 53, 54, 58, 62, 69, 70, 71, 74, 76, 85, 127, 136

Vapor Vell (Sants), 16

Vassails, Gerard (1910-1994), 116, 235

Vendrell, Montserrat (n. 1964), 199, 240

Ventura Pujol, Francesc, 207

Vidal Molinero, Gonzalo (1943-1997), 207

Vidal i Munné, Josep (1896-1958), 22, 23, 24

Vilanova i Montiu, Xavier (1902-1965), 29

Vilanova Ortiz, Antoni (1914-1978), 122

Vilanova i Trias, Josep (n. 1946), 55, 103, 104, 138, 146, 171

Vilar Puig, Pelai (n. 1937), 107, 108, 113

Vilarrubia, germans, 170

Villar Palasí, José Luis (1922-2012), 63

Villar Palasí, Vicent (1920-1974), 63, 64, 169

Vinaixa Serra, Jordi, 195

Viñas i Cabot, Josep (1909-1992), 48

Viñas i Riera, Josep (1927-?), 86, 122, 212

Virtèlia, Escola, 17, 18, 20

Virtèlia, generació, 17, 18

Vives i Rego, Josep (n. 1945), 96

Vocabulari Mèdic, 42, 89

Vocabularis Bàsics, 118, 120

W

Wagensberg, Jorge (1948-2018), 98, 99

Wangersky, Peter J. (1927-2007), 207

Whitney, Francis L. (1878-1962), 77

Wilson, Edward O. (1929-2021), 209

X

Xalabarder Puig, Conrad (1899-1979), 22, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 51, 85, 142, 143

Z

Zabala Limousin, Mikel (n. 1953), 194

Zehnder, Alexander J. B. (n. 1946), 207

Zoo Barcelona, 119, 126

Zook, Douglas P. (n. 1956), 207

Índex toponímic

A

Agde (Llenguadoc), 108
Aiguamolls de l'Empordà, 170, 194
Aigüestortes, 194
Aitana, serra d', 129
Alacant, 55, 129, 130, 204, 205
Alguer, l', 55, 104, 122
Alí-Bel, carrer d' (Barcelona), 29
Andorra, 55, 119, 122, 127, 182, 207, 224
Argelers (Rosselló), 108
Argentina, 14

B

Badalona, 137
Balears (Illes), 47, 119, 122, 124, 127, 128, 129
Balma, carrer de (Barcelona), 21, 60
Banyoles, estany de, 129
Banyuls de la Marenda, 55, 105, 126, 127, 130, 208
Barberà del Vallès, 126
Barcelona, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 21, 23, 27, 29, 33, 41, 43, 46, 53, 54, 55, 57, 63, 69, 75, 85, 89, 93, 94, 97, 105, 106, 107, 108, 111, 113, 117, 126, 127, 134, 143, 148, 151, 174, 175, 176, 189, 205, 208, 210, 211, 227, 231, 232, 238
Bèlgica, 156, 176
Benicàssim, 124

Bonanova, Passeig de la (Barcelona), 105, 148, 152, 177
Boston, 89, 175
Bruc, carrer del (Barcelona), 40

C

Cabrera (illa), 127, 128
Canadà, 172
Cap de Creus, 170
Capcir, 103
Carme, carrer del (Barcelona), 99, 195
Casa de Convalescència (IEC), 97, 99, 134, 142, 143, 144, 145, 166, 194, 208, 241
Casa de Cultura de Girona, 154
Casa de les Punxes (Barcelona), 40
Casal del Metge (Barcelona), 41
Castelló de la Plana, 55, 124, 170, 208
Castellterçol, 17
Catalunya, 5, 9, 26, 29, 30, 41, 45, 46, 47, 53, 54, 56, 73, 82, 88, 89, 104, 107, 109, 113, 115, 120, 125, 129, 131, 133, 134, 137, 138, 139, 141, 143, 150, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 161, 162, 164, 165, 168, 175, 176, 182, 185, 186, 187, 189, 192, 194, 204, 206, 219
Catalunya, rambla de (Barcelona), 19, 21, 80
Catalunya del Nord, 47, 55, 104, 105, 116, 121, 122
Ciutat de Mèxic, 108

Collsacabra, 170

Colom, passeig de (Barcelona), 16

Conflent, 105

Cuba, 30

D

Delta de l'Ebre, 170, 174, 208, 209

Denver (Colorado, EUA), 89

Diagonal, avinguda (Barcelona), 30, 40, 154

E

Elx, 129

Empordà, 170

Estats Units, 14, 30, 46, 50, 58, 80, 89, 97,
150, 167, 173, 175

Europa, 69, 89, 150, 152, 171, 173

F

Figueres, 142, 170

Fraga, 129

França, 13, 14, 23, 43, 82, 107, 122, 150

G

Gallecs, 129

Generalísimo Franco, avenida del (vegeu
Diagonal)

Girona, 54, 154

Gràcia, passeig de (Barcelona), 25, 34, 37,
227

Gran Via (Barcelona), 14

Granollers, 73

Guinardó, barri del (Barcelona), 147

Guilleries, 170

H

Hostal del Sol (Barcelona), 34

Hotel La Capella (les Masies de Poblet),
135

Hotel Mas Badó (Sant Quirze Safaja), 166,
167, 209

I

Ibèrica, península, 130, 182

L

Llatinoamèrica, 14, 69

Lleida, 54, 129, 204, 205, 211, 214

Lluna, la, 46

Llúria, carrer de (vegeu Roger de Llúria),
28, 40

M

Madrid, 23, 63, 82, 108, 127, 136

Mallorca (illa), 204, 205

Mallorca, carrer de (Barcelona), 34

Manresa, 123

Maria Aurèlia Capmany, carrer de (Barce-
lona), 195

Mart, 46

Masies de Poblet, les, 135

Medes, illes, 194

Mediterrània, 127, 206

Mediterrània occidental, 129, 130, 170

Mérida (Veneçuela), 174

Mèxic, 8, 13, 14, 69, 107, 108, 109, 110, 111,
112, 113

Molins de Rei, 95, 96

Montcada, carrer de (Barcelona), 33, 232

Montjuïc, 211

Montpeller, 55, 59, 96

Montseny, 182, 183, 184, 185, 187, 190, 215

Muntanyes de Prades, 170

N

Nepal, 174
 New Haven, 89
 New Jersey, 206
 Nova York, 45, 106, 206, 207

O

Occitània, 55
 Orce, 130
 Ottawa, 172, 173
 Oxford, 225

P

País Valencià, 47, 122, 123, 124, 170
 Països Catalans, 48, 51, 116, 126, 129, 130, 139, 140, 170, 181, 187, 191, 199, 200, 208, 209
 Palau Dalmases, 33, 37, 66, 76, 78, 79, 80, 83, 85, 90, 92, 98, 99, 102, 128, 134, 139, 144, 232
 Palau de Congressos de Montjuïc, 211
 Palau de Congressos de Perpinyà, 122
 Palau de la Música Catalana, 219, 242
 Pallars, 204, 205
 Palma de Mallorca, 127, 128, 170, 208, 211
 Pantà de Sau, 170
 Pau Claris, carrer de (Barcelona), 28
 Pedralbes, 154, 174
 Perpinyà, 5, 55, 120, 121, 122, 123, 129
 Pla de l'Estany, 175
 Poblet, monestir de, 135, 136
 Prada de Conflent, 89, 94, 115, 117, 123, 212, 235
 Princeton (New Jersey, EUA), 206
 Principat (vegeu Catalunya)
 Provença, carrer de (Barcelona), 21

R

Raval, barri del (Barcelona), 90, 134, 143
 Regne Unit, 14, 21, 156
 Restaurant La Venta (Barcelona), 174
 Restaurant Reno (Barcelona), 37
 Reus, 55, 123, 124
 Roger de Llúria, carrer de (Barcelona), 28, 40
 Roses, 142
 Rosselló, 105, 122

S

Sabadell, 128, 130, 170
 San Diego (Califòrnia), 206
 Sant Andreu (Barcelona), 19
 Sant Gervasi (Barcelona), 17
 Sant Joan, Passeig de (Barcelona), 29
 Sant Maurici, estany de, 194
 Sant Quirze Safaja, 166, 209
 Santiga, bosc de, 128, 129
 Sants (Barcelona), 16
 Serreta Negra, 127
 Seu d'Urgell, la, 182

T

Tarragona, 54, 170, 204, 205
 Tavertet, 170
 Tibidabo, avinguda del (Barcelona), 174
 Tolosa de Llenguadoc, 55, 104
 Tordera, vall del, 182, 184
 Toronto, 89
 Torrellebreia (Malla, Osona), 170
 Tübingen, 99

U

Universitat, plaça de la (Barcelona),
98, 135

V

València (ciutat), 55, 75, 120, 121, 122,
204, 205

València, carrer de (Barcelona), 25, 28, 80
Vallès, 204, 205

Vallès Occidental, 129

Vallès Oriental, 73

Vallespir, 105

Veneçuela, 14, 89, 111, 143, 174

Via Augusta (Barcelona), 17

Via Laietana (Barcelona), 41

Vic, 13, 123, 170, 204, 205

Vietnam, 91

Societat Catalana
de **BIOLOGIA**

En aquest volum es detalla la segona part de la història dels primers cent anys de la Societat Catalana de Biologia, del període final de la dictadura franquista a les primeres dècades del segle XXI, amb la fita de la celebració del centenari el 2012. En aquesta segona vida, la Societat Catalana de Biologia ha passat de la tímida represa d'unes sessions científiques clandestines que aplegaven uns quants metges i algun biòleg als anys finals del franquisme a esdevenir la més nombrosa i activa de les filials de l'Institut d'Estudis Catalans, amb una programació d'activitats que aplega un gran nombre de participants de la majoria de les disciplines de les ciències de la vida. Al llarg d'aquests anys, la Societat Catalana de Biologia s'ha convertit en una institució fonamental per entendre la recerca científica catalana i les polítiques científiques del darrer terç del segle XX i dels primers anys del XXI, així com el paper creixent de les ciències de la vida en la investigació científica als Països Catalans i en la societat catalana en general.

ISBN: 978-84-9965-792-9

